

**T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK ÇOCUKLARI İÇİN
HAZIRLANMIŞ TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS
KİTAPLARINDA KÜLTÜREL ÖGELER**

Gökhan KOLAY

BOLU-2018

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK ÇOCUKLARI İÇİN
HAZIRLANMIŞ TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS
KİTAPLARINDA KÜLTÜREL ÖGELER

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Gökhan KOLAY

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SOLMAZ

BOLU, AĞUSTOS-2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Gökhan KOLAY tarafından hazırlanan “Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocukları için Hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Kültürel Öğeler” adlı çalışma Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (13.08.2018)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) :Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SOLMAZ

Üye :Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ

Üye :Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KIBRIS

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, “Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocukları İçin Hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarında Kültürel Ögeler” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim. 06/09/2018

Gökhan KOLAY

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince rehberliğini ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen, araştırma ve çalışmamı meydana getirme aşamasında bana sabırla her zaman yardımcı olan kıymetli hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SOLMAZ'a; yine çalışmam süresince bana inançları, fedakârlıkları, maddî ve manevî destekleri için anneme, babama ve ablama; araştırma sürecinde beni her zaman motive eden ve bana sabırla katlanan eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ÖZET	xxi
ABSTRACT	xxiii
I. BÖLÜM	1
1. Giriş	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	1
1.3. Araştırmanın Amacı	2
1.4. Alt Problemler	3
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. İlgili Araştırmalar	5
1.7. Sınırlılıklar	6
1.8. Sayıtlar	6
1.9. Tanımlar	7
II. BÖLÜM	9
2. Kuramsal Çerçeve	9
2.1. Kültür	9
2.2. Dil	15
2.3. Dil - Kültür İlişkisi ve Kültürün Aktarılması	18
2.4. Kültür Aktarımı	22
2.5. Kültürel Ögeler	24
2.5.1. Dilsel kültür ögeleri	24
2.5.1.1. Deyimler	24
2.5.1.2. Mecazi kelimeler	24
2.5.1.3. Atasözleri	25

2.5.1.4. Özdeyişler	25
2.5.1.5. Ağız özellikleri	26
2.5.1.6. Tekrar grupları	26
2.5.1.7. Yansımalar	27
2.5.1.8. Kalıp sözler	28
2.5.1.9. Tekerlemeler	28
2.5.1.10. Bilmeceler	29
2.5.1.11. Ninniler	30
2.5.1.12. Sayışmacalar	30
2.5.1.13. Yanıltmacalar	31
2.5.1.14. Mâniler	31
2.5.2. Din- İnanç, Dinsel Öğeler ve Dini Şahsiyetler	32
2.5.3. Tarih, Tarihi Olaylar ve Tarihi Şahsiyetler	33
2.5.4. Örf ve Âdetler	34
2.5.4.1. Selamlaşma ve vedalaşma	35
2.5.4.2. Devlete ve devlet büyüklerine saygı	35
2.5.4.3. Misafirperverlik	36
2.5.4.4. Ad Takma/ Lakap	36
2.5.4.5. Düğün	37
2.5.4.6. Komşuluk	37
2.5.4.7. Sünnet düğünleri	38
2.5.4.8. Ad koyma	38
2.5.4.9. Çocuk oyunları	39
2.5.4.10. Bayramlar	40
2.5.5. Aile ve Akrabalık İlişkileri	40
2.5.6. Giyim Kuşam	42
2.5.7. Yiyecek, İçecek ve Beslenme	42
2.5.8. Sanat	43
2.5.8.1. Geleneksel el sanatları	43
2.5.8.2. Müzik	44
2.5.8.3. Resim	45
2.5.8.4. Mimari	45

2.5.8.5. Tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu	46
2.5.8.6. Halk oyunları	47
2.5.8.7. Edebiyat	48
2.5.9. Geleneksel Türk Sporları (Güreş, Cirit vb.)	49
2.5.10. Vatan / Millet ve Vatan Bilinci, Bayrak ve Bayrak Sevgisi, Askerlik ve Bağımsızlık	50
2.5.10.1. Vatan bilinci	50
2.5.10.2. Bayrak ve bayrak sevgisi	51
2.5.10.3. Askerlik ve bağımsızlık	51
2.5.11. Türkiye Coğrafyası, Tarihi ve Turistik Yerler	52
2.5.12. Millî Kurum ve Kuruluşlar	53
2.5.13. Evrensel Değerler	54
2.6. Yurt Dışındaki Türkler ve İki Dillilik	54
2.7. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi	61
III. BÖLÜM	65
3. Yöntem	65
3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Çalışma Deseni	65
3.2. Evren ve Örneklem	66
3.3. Veri Toplama Teknikleri	67
IV. BÖLÜM	67
4. Bulgular ve Yorum	67
4.1. Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler.....	67
4.1.1. 1-3. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler	67
4.1.2. 4-5. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler	104
4.1.3. 6-7. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler	183
4.1.4. 8-10. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler	236
4.2. Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğelere Ait Sayısal Veriler.....	329
4.2.1. 1- 3. Sınıflar Ders Kitabında Yer Alan Kültürel Öğelere Ait Sayısal Veriler	329
4.2.2. 4- 5. Sınıflar Ders Kitabında Yer Alan Kültürel Öğelere Ait Sayısal Veriler.....	331
4.2.3. 6-7. Sınıflar Ders Kitabında Yer Alan Kültürel Öğelere Ait Sayısal Veriler	334

4.2.4. 8-10. Sınıflar Ders Kitabında Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler.....	336
4.2.5. Ders Kitaplarının Tümünde Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler	338
V. BÖLÜM	342
5. Sonuç ve Öneriler	342
5.1. Sonuç	342
5.2. Öneriler	363
KAYNAKLAR	368
EKLER	381
Ek 1. Kısa Özgeçmiş	381

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3-1. İnceleme için kaynak oluşturan ders materyalleri	66
--	----

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 4-1.** 1-3. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı 329
- Grafik 4-2.** 1-3. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı 330
- Grafik 4-3.** 4-5. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı 332
- Grafik 4-4.** 4-5. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı 332
- Grafik 4-5.** 6-7. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı 334
- Grafik 4-6.** 6-7. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı 335
- Grafik 4-7.** 8-10. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı 336
- Grafik 4-8.** 8-10. sınıflar Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı 337
- Grafik 4-9.** Ders kitaplarının tümünde yer alan kültürel öğelere ait sayısal veriler 349

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

Biy.: Biyoloji

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Nr.: Numara

s. : Sayfa

S. : Sayı

TDE: Türk Dili Edebiyatı

TDK: Türk Dil Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

vb.: Ve benzeri

vs.: Ve saire

Yay: Yayınevi

Ders Kitaplarına Ait Kısaltmalar

TTK1: Türkçe ve Türk Kültürü 1-3. sınıflar ders kitabı

TTK2: Türkçe ve Türk Kültürü 4-5. sınıflar ders kitabı

TTK3: Türkçe ve Türk Kültürü 6-7. sınıflar ders kitabı

TTK4: Türkçe ve Türk Kültürü 8-10. sınıflar ders kitabı

Metinlere Ait Kısaltmalar

TTK1-1: Mevsimler

TTK1-2: Bir Hafta

TTK1-3: Renkler

- TTK1-4: Yüze Kadar
- TTK1-5: Saatleri Öğreniyorum
- TTK1-6: Kardan Adam
- TTK1-7: Renklerin Oyunu
- TTK1-8: Mavi Balon
- TTK1-9: Dondurma
- TTK1-10: Yavru Ördek
- TTK1-11: Türkiye'miz
- TTK1-12: Özge'nin Türkiye Anısı
- TTK1-13: Kemeççe
- TTK1-14: Türkiye'm
- TTK1-15: Vatanımı Seviyorum
- TTK1-16: İstiklâl Marşı
- TTK1-17: Bayrağım
- TTK1-18: Atatürk'ün Vatanseverliği
- TTK1-19: Bayrağa Saygı
- TTK1-20: Ayşegül
- TTK1-21: Şairin Vefası
- TTK1-22: Musa'nın Mutlu Günü
- TTK1-23: Bizim Bayramımız 23 Nisan
- TTK1-24: 23 Nisan
- TTK1-25: Dini Bayramlarımız
- TTK1-26: Sofrada Uymamız Gereken Kurallar

- TTK1-27: Uçurtma Nasıl Uçar
- TTK1-28: Bilmeceler
- TTK1- 29: Ninniler
- TTK1-30: Tekerlemeler
- TTK1-31: Sayışmalar
- TTK1-32: Bayramlık
- TTK1-33: Parayı Veren Düdüğü Çalar
- TTK1-34: Balcı Dede
- TTK1-35: Hacivat'ın Bilmecesi
- TTK1-36: Sevinç Adlı Bulut
- TTK1-37: Selam
- TTK1-38: Dünya Çocukları
- TTK1-39: Topum
- TTK1-40: Yiyecekler Konuşuyor
- TTK1-41: İşini İyi Yapmak
- TTK1-42: Benim Adım Beyza
- TTK1-43: Beyza Ve Ailesi
- TTK1-44: Beyza Ve Ailesi Kahvaltıda
- TTK1-45: Beyza'nın Akraları
- TTK1-46: Arkadaşlarım
- TTK1-47: Atatürk'ün Çocukluğu
- TTK1-48: İki Arkadaş Ve Ayı
- TTK1-49: Akralalık İlişkileri

- TTK1-50: Atatürk Çocuk Olmuş
- TTK1-51: Cansu'nun Yeni Arkadaşları
- TTK1-52: Kırılan Bebek
- TTK1-53: Ormandaki Apartman
- TTK1-54: Allah'a Şükür
- TTK1-55: Her Şeyi Yaratın Allah'tır
- TTK1-56: Yetim Kızın Sevinci
- TTK1-57: İlk Müslüman Çocuk Hz. Ali
- TTK1-58: Binek
- TTK2-1: Türkiye'm
- TTK2-2: Ankara Paris Buluşması
- TTK2-3: Bir Rüya Şehri: İstanbul
- TTK2-4: Peri Bacaları
- TTK2-5: Van Gölü
- TTK2-6: Yasemin Tatilde
- TTK2-7: Yine Bahar Geldi
- TTK2-8: Güzel Bulut
- TTK2-9: Ben Bir Küçük Kilimim
- TTK2-10: Bir Yer Düşünüyorum
- TTK2-11: Çocukluk Dönemi Ve Eğitim Hayatı
- TTK2-12: Hark Okulunda
- TTK2-13: Mustafa Kemal'in İlk Başarıları
- TTK2-14: Çanakkale

TTK2-15: Millî Mücadele Dönemi

TTK2-16: Bir Okul Ziyareti Ve...

TTK2-17: İlk Köylü Kadın Milletvekili

TTK2-18: Atatürk'ün Ölümü

TTK2-19: Atatürk

TTK2-20: Millî Mücadelenin Önderi

TTK2-21: Atatürk Gülümsedi

TTK2-22: Bir Tarih Dersinde-Bir Köy Okulu Ziyareti- Çocuk Eğitimi

TTK2-23: Kınalı Mehmet

TTK2-24: Millî Bayramlarımız

TTK2-25: Bayram Coşkusu

TTK2-26: Dünya Çocuk Bayramı

TTK2-27: Bayramlaşma

TTK2-28: Her Gün Bayram Olsa

TTK2-29: Esra Alışverişte

TTK2-30: Türk Misafirperverliği

TTK2-31: Oğuz Misafirlikte

TTK2-32: Bir Sıcak Çorbada Anadolu

TTK2-33: Mum Kazanı Kaynatamaz Mı?

TTK2-34: Adını Ben Verdim

TTK2-35: Sünnet Düğünü

TTK2-36: Kazların Uçuşu

TTK2-37: Hoşgörü

- TTK2-38: Geleneksel Türk Seyirlik Oyunları
- TTK2-39: Bilmeceler
- TTK2-40: Tekerlemeler
- TTK2-41: Saymacalar
- TTK2-42: Yanıltmacalar
- TTK2-43: Mâniler
- TTK2-44: Atatürk Ve Türk Kültürü
- TTK2-45: Yusuf Ve Ailesinin Bayram Hazırlıkları
- TTK2-46: Benim Adım Selen
- TTK2-47: Yunus Ve Guguklu Saati
- TTK2-48: Keloğlan
- TTK2-49: Annem
- TTK2- 50: Anne Sevgisi
- TTK2-51: Aile Fotoğrafi
- TTK2-52: Emre'nin Mektubu
- TTK2-53: Kızılay
- TTK2-54: Kızılay Şiiri
- TTK2-55: İstiklâl Marşı
- TTK2-56: Ankara'yı Neden Hükûmet Merkezi Yaptım?
- TTK2-57: Çocukların Hakları
- TTK2-58: Büyüyünce Ne Olacaksın?
- TTK2-59: Yurt Dışında Bir Çocuk
- TTK2-60: Sevgi Çiçeği

- TTK2-61: Bayrağa Saygı
- TTK2-62: Yurt Türküsü
- TTK2-63: Her Şeyde Vatan
- TTK2-64: Kâbe Hakemliği
- TTK2-65: Peygamberim Uludur
- TTK2-66: Temizlik İmandandır
- TTK2-67: Mısır Seferine Nasıl Çıkıldı?
- TTK3-1: Ferhat İle Şirin
- TTK3-2: Van Gölü'nün Şafağı
- TTK3-3: Çay
- TTK3-4: Anadolu'da Bahar
- TTK3-5: Akıllı Evlat
- TTK3-6: Anadolu Gerçeği
- TTK3-7: Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu
- TTK3-8: Yeryüzü Cenneti: Gökova
- TTK3-9: Gül Ağacı
- TTK3-10: Yeryüzünde Bir Cennet
- TTK3-11: Adil Ülke
- TTK3-12: Çanakkale Topçusu
- TTK3-13: Atatürk'ün Çalışmaları
- TTK3-14: Mimar Sinan Ve Deha
- TTK3-15: Bir Anadolu Bir Atatürk
- TTK3-16: Minare Doğruldu

- TTK3-17: Uçan Türkler
- TTK3-18: İpe Un Sermek
- TTK3-19: Sana Ne?
- TTK3-20: Türk Çocukları
- TTK3-21: Bayramlaşma Bayramı
- TTK3-22: Kilim
- TTK3-23: Halk Oyunları
- TTK3-24: Anadolu Nakış Nakış
- TTK3-25: Ebru Sanatı
- TTK3-26: Bilmece Yarışması
- TTK3-27: Keloğlan İle Anası
- TTK3-28: Tatlılarımıza Kültürel Bir Bakış
- TTK3-29: Ünlü Ressamlar
- TTK3-30: Dünyanın İncisi
- TTK3-31: Nevruz
- TTK3-32: Vatan
- Ttk3-33: Kiraz Ağacındaki Çalığışu
- TTK3-34: Anzaklı Ömer
- TTK3-35: Tuz
- TTK3-36: Papağan İle Tüccar
- TTK3-37: Yurt Dışında Bir Çocuk
- TTK3-38: İssız Ada
- TTK4-1: Türkiye'm

TTK4-2: Efsane Kent İstanbul

TTK4-3: Mor Salkımlı Ev

TTK4-4: Uçun Kuşlar

TTK4-5: Hişt Hişt

TTK4-6: Anadolu'da Kilim Demek

TTK4-7: Seyahatname

TTK4-8: Türkçenin Gücü

TTK4-9: Safranbolu Evleri

TTK4-10: Anadolu Üstüne

TTK4-11: Atatürk'ün Kültür Ve Sanat Anlayışı

TTK4-12: Evin Altındaki Hazine

TTK4-13 İstanbul

TTK4-14: Oğuz Kağan Destanı

TTK4-15: Memleket İsterim

TTK4-16: Dirse Han Oğlu Boğaç Han

TTK4-17: Türklerde Aile

TTK4-18: Gözlük Takan Yıldızlar

TTK4-19: Atasözlerimiz

TTK4-20: Bir Kitabın Hikâyesi

TTK4-21: Mimar Sinan

TTK4-22: Eski Bayram Kokuları

TTK4-23: Türkiye

TTK4-24: Süleymaniye

- TTK4-25: Kırkpınar
- TTK4-26: Bülbül Ne Yatarsın Bahar Erişti
- TTK4-27: Dostlar Beni Hatırlasın
- TTK4-28: Bağ Bozumu
- TTK4-29: Köyde Düğün
- TTK4-30: Türk Misafirperverliği
- TTK4-31: Gönül Dağında Bir Garip
- TTK4-32: Ben Nereliyim?
- TTK4-33: Çokkültürlülük
- TTK4-34: İnsanlık Dersi
- TTK4-35: Okuma Sanatı
- TTK4-36: Efsaneleri Bol Bir Türk Tatlısı Aşure
- TTK4-37: Memleketimi Seviyorum
- TTK4-38: Posta Kutusundaki Mızıka
- TTK4-39: Sevgi Güneşi
- TTK4-40: Yedigöller'de Sonbahar
- TTK4-41: Ziyaret
- TTK4-42: Bir Düşünce Adamı Cemil Meriç

ÖZET

YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK ÇOCUKLARI İÇİN HAZIRLANMIŞ TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARINDA KÜLTÜREL ÖGELER

KOLAY, Gökhan

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SOLMAZ

Ağustos-2018, 381 Sayfa

Bu çalışmada, yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarının ana dili ve kültür öğrenimi için hazırlanmış Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 1-3. sınıflar, 4-5. sınıflar, 6-7. sınıflar ve 8-10. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde kültür öğelerine ne ölçüde yer verildiğini ve bu öğelerin öğrencilere nasıl aktarıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma, Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki incelenen eserlerden oluşturmaktadır. Araştırmada, incelenen eserlerin tamamı değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, alan yazından faydalanılarak kültür öğeleri listesi oluşturulmuş ve ders kitaplarındaki metinler incelendikçe bu listede deđiőikliklere gidilmiőtir. Listede yer verilmeyen bir kültür ögesiyle karőılaőıldığında bu öge de listeye eklenmiőtir. Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları, bu kültür öğeleri listesine göre incelenmiőtir. Araştırmanın temelini oluşturan Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanmış ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kültürel öğeler, araştırmacı tarafından içerik analizi ile belirlenmiştir.

Bu çalışma neticesinde, incelenen ders kitaplarındaki metinlerde dil, din, tarih, örf ve âdetler, aile ve akrabalık ilişkileri, giyim kuşam, sanat, spor, yiyecek, içecek ve beslenme, dini ve millî bayramlarımız, vatan, bayrak ve askerlikle ilgili ögeler, Türkiye coğrafyası ve turistik yerler, millî kurum ve kuruluşlar, evrensel değerler ile ilgili kültür öğelerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kültür öğelerinin metinler ve resimler aracılığıyla öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İki dillilik, Türkçe ve Türk kültürü dersi, ders kitapları, kültür, kültür aktarımı

ABSTRACT**THE CULTURAL ELEMENTS IN TURKISH LANGUAGE AND TURKISH
CULTURE COURSE BOOKS PREPARED FOR TURKISH CHILDREN
LIVING ABROAD****KOLAY, Gökhan****Master Degree Thesis****Department of Educational Sciences****Department of Turkish Education****Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet SOLMAZ****August 2018, 381 Pages**

In the content of this study, it is aimed to determine to what extent the cultural elements are included and how they are conveyed to students in the Turkish and Turkish Culture coursebooks of grade 1-3. , 4-5. , 6-7. , 8-10. classes The Ministry of Education Publications prepared for the main language and culture learning of bilingual Turkish children living abroad. The study is composed of the works studied in the texts of Turkish Language and Turkish Culture course books. In this study, all the works examined were evaluated.

In this study, the list of cultural elements has been formed by making use of literature and as the book has been studied, this list has been reformed. Moreover, when met a cultural element which was not included in the list before, it has been added to the list. Turkish Culture coursebooks have been studied according to this cultural elements list. Cultural elements in the coursebooks prepared for the Turkish and Turkish Culture lesson which is the basis of the research were determined by the researcher through content analysis.

As a result of this study it has been established that in this coursebook cultural elements such as language, religion, customs and usages, history, family and relationships

with relatives, clothes and finery, arts, sports, food, beverages and nutrition, religious and national feasts, the elements about motherland, flag and soldiering, Turkey geography and touristic places, national institutions and organizations and universal values have all been included. It has been noticed that these cultural elements have been sought to be conveyed to the learners through texts and pictures.

Keywords: Bilingualism, Turkish language and Turkish culture course, course books, culture, culture transfer

I. BÖLÜM

1.Giriş

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, amacı ve önemi üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Bir milletin varlığı, geleceği, birlik ve beraberliği o milletin kültürünün zenginliğine ve bu kültürel zenginliğinin nesilden nesle aktarılmasına bağlıdır. Bu bakımdan milleti oluşturan bireyler, kültürlerini iyi tanıyıp benimsemeli, ileri seviyede bir kültür bilincine sahip olmalı ve onun gelecek nesillere aktarılmasını sağlamalıdır. Kültürün gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan en önemli vasıtalar ise eğitim – öğretim ve ana dilidir. Bu iki vasıta, özellikle de yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız ve onların çocuklarının, ana dillerinden ve millî kültürlerinden uzaklaşmadan hem Türkiye'yle bağlarının kopmamasını hem de yaşadıkları ülkeye uyum sağlayarak orada mutlu ve başarılı şekilde yaşamalarını sağlamak için oldukça önemlidir.

Yurt dışındaki Türk çocuklarına ana dili ve kültür öğretimi, günümüzde Türkçe ve Türk Kültürü dersi ile gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden, Türkçe ve Türk Kültürü dersinde kullanılan okuma metinleri kültür aktarımı için oldukça önemlidir. Bundan dolayı kültür aktarımının gerçekleşmesinde, gelişen eğitim teknolojilerine rağmen ders kitapları öğrenciler ve öğretmenler için en önemli materyallerdir. Çünkü ders kitapları hazırlanırken kitapların ve bunların içerdiği metinlerin sanat yapma kaygısından uzak, edebî zevk verme amacıyla birlikte millî, manevî, ahlaki bazı kültürel öğelerin yoğunca ele alındığı metinlere sahip ders kitapları, gelecek nesiller tarafından millî benlik, millî bilinç, tarih, kültür gibi değerlerin benimsenmesi ve özümsemesi açısından oldukça önemlidir (Bulut ve Orhan 2012: 22).

Bu araştırmada, kültür aktarımında önemli katkı sağlaması beklenen Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinlerinin kültürel ögelere ne ölçüde değindiği ve bu ögelerin öğrencilere nasıl aktarıldığı incelenerek sorunlar aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Kültürel benlik ve bilincin oluşmasında ana dili ve kültür öğretiminin yeri oldukça önemlidir. Ana dili ğretiminde ve kültürel ögelerin aktarılmasında temel işlevlere sahip Türkçe ve Türk Kültürü dersinde kullanılan ğretim materyalleri ve bu materyallerin içerdiği okuma metinleri kültür aktarımı için gereken nitelikleri taşımak zorundadır. Kitaplardaki metinler, millî kültüre uygun olmalı ve kültürel ögelere yeterince yer vermelidir, fakat ele alınan ders kitaplarında ifade edilen nitelikler bakımından çeşitli eksiklikler olduğu fark edilmiştir. Ders kitaplarında kültürel ögelerin aktarılması bakımından yer alan eksiklikler, bununla ilgili bir araştırma yapılması ve çözüm nerileri sunulması gerekliliğini doğurmuştur. Bu çalışmada kültürel ögeler tespit edilip ders kitapları, bu ögeler açısından ele alınmış ve bu konudaki eksik ynlerin ortadan kaldırılması amacıyla çözümler aranmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde millî ve evrensel kültür ögelerine ne kadar yer verilmiştir ve bu kültürel ögeler nasıl aktarılmaktadır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin, millî ve evrensel kültür ögelerine ne kadar yer verdiğini ve bunları nasıl aktardığını tespit etmek amaçlanmaktadır.

1.4. Alt Problemler

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında bulunan okuma metinleri,

- 1) Dilsel Kültürel Ögeler
- 2) Din- İnanç, Dinsel Ögeler ve Dini Şahsiyetler
- 3) Tarih
- 4) Gelenek ve Görenekler
- 5) Giyim Kuşam
- 6) Aile ve Akrabalık İlişkileri
- 7) Yiyecek, İçecek ve Beslenme
- 8) Dini ve Millî Bayramlarımız
- 9) Sanat
- 10) Geleneksel Türk Sporları
- 11) Vatan / Millet ve Vatan Bilinci, Bayrak ve Bayrak Sevgisi, Askerlik ve Bağımsızlık
- 12) Türkiye Coğrafyası, Tarihi ve Turistik Yerler
- 13) Millî Kurum Ve Kuruluşlar
- 14) Evrensel Kültür Ögeleri başlıklarıyla ilgili ögelere ne kadar yer vermektedir ve bunları nasıl aktarmaktadır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Kültürün oluşumu, varlığı ve devamlılığı açısından dilin katkısı ve önemi inkâr edilemez. Dil, kültürün en vazgeçilmez ögesi ve onun aktarıcısı konumundadır. Bu yüzden milletlerin kültürel varlığının ve benliğinin oluşumu ile devamlılığı da büyük ölçüde dil vasıtasıyla gerçekleşir. Dilin, kültürü aktarma işlevi açısından da ana dili eğitiminin önemi çok büyüktür.

1960'lardan itibaren Avrupa'daki çeşitli ülkelerin işçi gereksinimini karşılamak amacıyla bu ülkelere göç eden Türk vatandaşlarının ve onların çocuklarının yaşadıkları

birçok sorunun ana dili eğitimiyle ilgili aksaklıklardan kaynaklandığı açıktır. Çünkü başlarda misafir göçmen konumundaki Türkler, göç ettikleri ülkelerde zamanla kalıcı duruma gelmişler ve bu durum onların ve özellikle de çocuklarının, göç edilen ülkelere uyum konusunda çeşitli sorunlar yaşamalarına neden olmuştur. Bu sorunlar neticesinde günümüzde ne ana dillerini ne de içinde yaşadıkları yabancı toplumun dilini etkin biçimde kullanabilen Türk çocukları, kültürel ve dilsel açıdan birçok sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunlar da onların, hem akademik olarak başarılı olmalarını hem de içinde yaşadıkları yabancı topluma uyum sağlamalarını engellemektedir. Yaşanılan sorunların giderilmesi için etkin bir ana dili ve kültür eğitimi şarttır. Çünkü ana diline hâkim, kendi kültürünü tanıyan ve onu benimsemiş bireyler için yabancı bir dil öğrenmeye çalışmak, o dile ait kültüre ve onun toplumuna uyum sağlamak çok daha kolay olacaktır.

Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına, kültürün aktarıcısı olan dili, onun inceliklerini ve zenginliklerini kazandırmanın yolu etkin bir ana dili ve kültür eğitiminden geçmektedir. Bu eğitimin sağlanabilmesi açısından Türkçe ve Türk Kültürü dersi, ders kitapları ve içerdiği metinler büyük önem taşımaktadır. Eğitim teknolojileri alanındaki gelişmelere rağmen ders işlenişinde en temel materyalin ders kitapları olduğu gerçeğinden yola çıkılırsa Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları ve içerisinde yer alan okuma metinlerinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili ediniminde, kültürel kimlik ve benlik oluşumunda kültür aktarımının önemi de oldukça büyüktür. Bu bağlamda kültür aktarımının sağlanabilmesi için Türkçe ve Türk Kültürü dersi açısından en temel materyaller olan ders kitaplarının ve bunların içindeki okuma metinlerinin dil, din, tarih, giyim kuşam, sanat, edebiyat, spor gibi kültürel öğeler bakımından incelenmesi zorunludur, çünkü kültürel öğelere ders kitaplarında ve okuma metinlerde yeterince yer verilmelidir.

Bu çalışmanın Türkçe ve Türk Kültürü dersi öğretim materyalleri oluşturulurken okuma metinlerinde kültürel öğelere yeterince yer verilmesi gerekliliğini göstermesi bakımından bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalara, ders kitabı yazarlarına ve Türkçe eğitimi alanına katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde yurt dışında yaşayan Türk çocukları için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının kültür öğeleri ve kültür aktarımı açısından değerlendirildiği çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Irmak (2016), “Belçika’da Türkçe Öğretiminin Sorunları ve Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım” adlı çalışmasında ders kitaplarında, çok fazla kültür ögesine yer verilmemesi gerektiğini ve bunlardan bir seçme yapılarak öğrenciye iletilmesi gerekliliğini ifade etmiştir.

Mete, Yeşilyurt ve Keskin (2018), “İkiddilli Türk Çocukları İçin Hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Kitaplarında Atasözü Öğretimi” adlı çalışmalarında ders kitaplarında atasözlerinin kullanım sıklığına dikkat edilmediğini, hazırlanan öğretmen kılavuz kitaplarında atasözlerinin öğretimi üzerinde özenle durulmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen kılavuz kitabının içerisindeki dinleme metinlerinde ise atasözlerine hiç yer verilmemesinin dikkat çekici bir eksiklik olduğunu ifade etmişlerdir.

Tekin (2016), “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Kültürlerarası Etkileşimi Sağlamada Ortak Değerlerin Kullanımı” adlı çalışmasında, 8-10. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki “Türk Kültürüne Hizmet Edenler” bölümünü evrensel ve ortak değerlerin kullanımını açısından ele almış ve bu metnin Mevlana ekseninde Konya’yı ve semazenleri tanıttığını ifade etmiştir. Ayrıca bu metinde Türklerin, bilimle ilgilendikleri ve bu konuda ileri olduklarını hissettirmek için gezegen hareketlerinin Avrupa’dan önce bilindiği, Türklerin insanları sevip onlar arasında ayırım yapmayan, alçakgönüllü ve paylaşımcı insanlar olduğunun da işlendiği belirtilmiştir. Ona göre, Mevlana’nın tüm dünyayı aynı gördüğünün ve herkesi kucakladığının ifade edilmesi evrensel değerlere sahip olduğumuzu; İslâm dininin hoşgörüyü ve barışa dayalı bir din olduğunu anlatmak açısından önemli olarak görülmüştür. Yalnız, bununla birlikte ders kitaplarında, öğrencilerin yaşadıkları ülkenin önemli bir şairinin dinleri ve kültürleri hakkındaki olumlu görüşlerine yer verilmesinin hem onların ilgilerini çekeceğini hem de yaşadıkları topluma daha olumlu bakmalarını sağlayacağını belirtmiştir.

Çelik ve Gülcü (2016), “Yurtdışında Kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında ders kitaplarının içerisinde ağırlıklı olarak kültür öğelerine yer verildiğini belirtirken bu görüşü de İnce’nin (Çınar ve İnce, 2015) “kültürlerinden uzakta yaşayan Türk çocuklarına hızlı bir kültürel bilincin verilmek istenmesi” ifadesine dayandırmışlardır.

Çelik (2017) ise, “Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında 4-5. sınıflar için hazırlanmış olan ders kitabının Türk Kültürü bölümündeki okuma metinlerinin ve içeriğinin farklı disiplinleri bir arada vermiş olmasının öğrencilerin konuları algılamasında zorluk oluşturduğunu; 6-7. sınıflar için hazırlanmış ders kitabının çok fazla kültür ögesi içermekte olduğunu ve bu durumun öğrenmeyi zorlaştırdığını; 8-10. sınıflar için hazırlanmış olan ders kitabındaki metinlerde yer alan kelimelerin ve kültürel öğelerin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu ifade etmiştir.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma, yurt dışında yaşayan Türk çocukları için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü dersi 1-3. sınıflar, 4-5. sınıflar, 6-7. sınıflar ve 8-10. sınıflar ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ile sınırlıdır. Bu metinler, üniteler içerisindeki ana okuma metinleriyle serbest okuma metinlerini kapsamaktadır. Bulgular ise, alan yazın taramasıyla oluşturulan kültürel öğelere ait başlıklara göre elde edilip sınıflandırılmıştır.

1.8. Sayıtlar

Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi sonucunda, söz konusu materyallerin iki dilli Türk çocuklarına millî ve evrensel kültür öğelerinin kazandırılmasındaki durumu hakkında bilgi vereceği varsayılmıştır.

1.9. Tanımlar

Kültür: Kültürün Türkçe Sözlükte birçok farklı tanımı mevcuttur. Bunlar,

1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddî ve manevî değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.

3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.

4. Bireyin kazandığı bilgi.

5. Tarım. biy. Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme (www.tdk.gov.tr).

Maclver'e göre kültür; hayatımızda, düşüncelerimizde, gündelik ilişkilerde, sanat ve edebiyat gibi etkinliklerde, inançlarımızda, sevinç ve eğlencelerimizde doğamızın kendini ifade etme şeklidir (Akt. Turhan, 1997: 38).

E. B. Tylor kültürün tanımını yaparken bilgi, iman, sanat, ahlâk, hukuk, örf ve âdet gibi değerlerin bireyin içinde yaşadığı toplumun önemli bir parçası olduğunu ve bu sebeple kültürün, bireylerin kazandığı alışkanlıklar ve diğer tüm becerileri içine alan bir bütün olduğunu belirtir (Akt. Kafesoğlu, 1998: 15)

Ziya Gökalp (2012: 11), kültürü “hars” kelimesiyle ifade eder ve toplumdaki bireyler arasında dengeyi sağlayan ve onları birbirine bağlayan mekanizmaları “hars” (kültür) kurumları” olarak adlandırır ve bu kurumların tümünün, toplumların “harsını (kültürünü)” meydana getirdiğini belirtir.

Kültür Aktarımı: Kültür aktarımı, bir milletin sahip olduğu maddi, manevi kültür öğelerinin çeşitli vasıtalar ile gelecek nesillere iletilmesi anlamına gelir. Bu vasıtalar, başta dil olmak üzere edebiyat, sanat, dini öğeler, eğitim ve öğretimdir.

Dil: Türkçe Sözlükte dil, “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.”, “Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi.”, “Belli mesleklere özgü dil.” ve “Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı.” şeklinde tanımlanır. (www.tdk.gov.tr)

Zeynep Korkmaz (1992: 43) ise dilin, insanların birbiriyle anlaşmak ve haberleşmek amacıyla kullandıkları bir sistem olduğunu ifade ederken ayrıca dilin duygu, düşünce ve arzuların ses, şekil ve anlam açısından toplum içerisinde doğmuş değer yargılarıyla meydana gelmiş ve o toplum için ortak kabul edilen kurallar aracılığıyla başkalarına iletilmesine aracılık eden, seslerle örülmüş çok yönlü ve gelişmiş bir sistem olduğunu belirtir.

İki Dillilik: İki ayrı dile sahip olma veya iki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olma (www.tdk.gov.tr).

Bloomfield (1933) her iki dili de akıcı ve ana dile yakın düzeyde kullanan bireyleri iki dilli olarak adlandırırken Baker (2001) da iki dilliliğin, her iki dilde de akıcı olmaktan daha çok, iki ya da daha çok dili uygun bağlamlarda, toplumsal hayatta farklı iletişim biçimi gerektiren durumlarda kullanabilme becerisi olduğunu belirtir (Akt. Yalçın ve Demirel, 2015, 1693-1694). Oksaar (1992) ise iki dilliliği bir kişinin iki veya daha fazla dili iletişim aracı olarak kullanması ve gerektiğinde bir dilden diğerine geçiş yapabilmesi olarak tanımlar (Akt. Temel ve Şimşek Bekir, 2005: 65).

Vardar’a (2002: 118) göre iki dillilik, “bir bireyin iki dil bilmesi ya da bir toplumda iki dil kullanılması durumu” olarak tanımlanır. Aksan’a (2009: 26) göreyse iki dillilik, bireyin farklı ve çeşitli koşullarda birden çok dili öğrenmesi, kullanması ya da ikinci bir dili ana diline yakın bir seviyede öğrenmesidir.

Metin: Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst (www.tdk.gov.tr).

Ders Kitabı: Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilen basılı eser (MEB, 1995).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Kültür

Kültür, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddî ve manevî değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Kültürün, *Türkçe Sözlük* ’teki diğer tanımlarına da şu şekildedir;

1. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.
2. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.
3. Bireyin kazandığı bilgi.
4. Tarım, biy. Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme (www.tdk.gov.tr).

Maclver kültürün; hayatımızda, düşüncelerimizde, gündelik ilişkilerde, sanat ve edebiyat gibi etkinliklerde, inançlarımızda, sevinç ve eğlencelerimizde doğamızın kendini ifade etme şekli olduğunu ifade eder (Akt. Turhan, 1997: 38). E. B. Tylor kültürün tanımını yaparken bilgi, iman, sanat, ahlâk, hukuk, örf ve âdet gibi değerlerin bireyin içinde yaşadığı toplumun önemli bir parçası olduğunu ve bu sebeple kültürün, bireylerin kazandığı alışkanlıklar ve diğer tüm becerileri içine alan bir bütün olduğunu belirtir (Akt. Kafesoğlu, 1998: 15)

UNESCO'nun (1982: 41) Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'nde yer alan kültür tanımına göre "kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu"dur.

Turhan'a (1997: 48) göre kültür, toplumlara ait maddî ve manevî değerlerin toplamıdır ve toplum içinde bulunan çeşitli bilgileri, ilgi duyulan kavramları, alışkanlıkları, değer yargılarını, ortak görüşleri ile çeşitli davranış şekillerine sahiptir. Bütün bunlar, birlikte, o toplumun bireylerinin genelinde ortaktır ve onu diğer toplumlardan ayırarak özel bir yaşam biçimi kazanmasına yardımcı olur.

Ziya Gökalp (2012: 11), kültürü "hars" kelimesiyle ifade eder ve toplumdaki bireyler arasında dengeyi sağlayan ve onları birbirine bağlayan mekanizmaları "hars" (kültür) kurumları" olarak adlandırır ve bu kurumların tümünün, toplumların "harsını (kültürünü)" meydana getirdiğini belirtir.

Nermi Uygur, kültürün insanlar tarafından yaratıldığını düşünür ve içinde insan kavramı olan her türlü gerçeklik kültürü ifade eder. Ona göre bilim, teknik, sanat, ekonomi, hukuk, sanat, devlet yönetimi gibi insanın yarattığı her alan ve uygulama kültür içerisinde değerlendirilir (Akt. Bozdemir, 2006).

Güvenç (2007: 14) bilimsel anlamda kültürün tanımını yaparak, kültürün insanlar tarafından yaparak, yaşayarak öğrenilen ve gelecek nesillere iletilerek öğretilmesi sağlanan maddi ve manevi değerlerin karmaşık bir toplamı olduğunu ifade eder.

Zeynep Korkmaz (1996: 2-3) ise kültürün, bir milletin sosyal yapısını ve kişiliğini şekillendiren değerler toplamı olduğunu ifade eder ve kültürün özünde topluma dinamizm veren, onun gelişmesini sağlayan bir ortak ruhun yer aldığını belirtir.

Tanımlardan anlaşılıyor ki kültür, insana ait bir kavramdır ve toplumsaldır. Çünkü kültür, insanların bir arada yaşayıp ilişki içinde olduğu bir çevrede meydana gelir ve dilsel, tarihsel, toplumsal, inançsal, ahlaksal, hukuksal, sanatsal, ekonomik vb. öğelerin hepsi de insanla ilgilidir. Neticede bir toplumu oluşturan insanlara özgü duyuş, düşünüş ve davranış biçimlerinin toplamı kültürdür. Ayrıca çalışmada ele alınan kültür kavramı, bir ülkedeki yöresel, yerel kültür özellikleri değil, o ülkede yaşayan bireylere ait millî kültür özellikleridir.

Topluca yaşayan her canlının kültürü yoktur. Örneğin arı ve karınca gibi türler yaşamlarını topluca sürdürmelerine rağmen bir kültür oluşturamamış canlılardır. Arılarda bulunan düzgün altıgen şeklindeki kovan hücrelerine ait boyutlar son yirmi beş milyon yıl içerisinde hatırı sayılır bir değişime uğramamıştır. Ayrıca bazı maymun türleri, yavrularına çeşitli becerileri öğretebilmesine rağmen dil ve kültür yaratamamışlardır; bu yüzden yavrularına aktarılan davranış ve beceriler de oldukça sınırlı kalmıştır. Benzer şekilde bazı evcil hayvanlar da çok karmaşık çeşitli becerileri kendi başlarına öğrenebiliyor olmalarına rağmen bu becerileri yavrularına aktaramazlar. Bu örnekler, topluca yaşayan her canlının bir kültüre sahip olamayacağını göstermektedir (Kileci, 2005: 16).

Kültür öğrenilir bir nitelik taşır. Tayeb kültürün, toplumun bireylerince öğrenilen, paylaşılan, onların maddi ve maddi olmayan hayatlarını şekillendiren, geçmişten günümüze kadar varlığını koruyabilmiş değerlerin, tutumların ve anlamların toplamı olduğunu ifade eder. Bu toplumu oluşturan bireyler, ortaklık arz eden değerleri

hayatları boyunca okulda, ailede, eğitim-öğretimle ve içinde buldukları toplumda öğrenirler (Akt. Yeşil, 2009: 3). Kültürün öğrenilmesinde toplumsal ilişkiler, aile ilişkileri, eğitim ve öğretim önemli yer tutar.

İnsan ilk olarak, içerisinde doğduğu toplumun kültürel özellikleri ile karşılaşır ve ilk olarak bunları öğrenir, benimser ve yaşamına aktarır çünkü yeni doğmuş bir bebek hangi dili konuşması gerektiği, ne giymesi, ne yiyip içmesi veya hangi durumda nasıl tepki vermesi gerektiğiyle ilgili bir bilince, yeterliliğe sahip değildir. Bütün değer ve davranışları kalıtsal olarak değil sonradan ailesinden, çevresinden görerek, duyarak, okuyarak, tecrübe ederek öğrenir. Doğduktan sonra aile ortamından uzaklaştırılıp hiç ait olmadığı ve çok farklı kültürel özellikler taşıyan başka bir toplumda yetiştirilen çocuğun, yeni toplumun dilsel, inançsal ve yaşamsal özelliklerini zorlanmadan öğrenmesi ve benimseyerek yaşayabilmesi bize kültürün eğitim ve öğretim yoluyla edinilen bir kavram olduğunu gösterir.

Mutlu da, kültürün öğrenilerek ve tecrübe edilerek kazanıldığını ve bununla birlikte kültür üzerinde çeşitli düzenlemeler yapabilmeyenin, insanın doğal bir becerisi olduğunu belirtir (Akt. Yeşil, 2009: 103). Yani kültürel kurallar, bir toplumu oluşturan insanların hayatları içerisinde yapmaları gerekenleri şekillendirse de insanlar bir kuralı farklı şekilde algılayıp öğrenebilir, değerlendirebilir ve yine farklı biçimde uygulayabilirler.

İnsanlar toplum içinde buldukları konuma göre de kültürü ve dili farklı algılayabilirler. Örneğin mevsim kelimesi, bir otel sahibi, bir manav ya da bir meyve üreticisi için hep farklı yer ve zamandaki bir dönem olarak değerlendirilebilir (Vendryes'ten akt. Gündüzöz, 225: 2005). Kısacası, insanlar kültürel kural ve öğeleri aynen kabul etmeyebilir ve yaratıcılıkları ile yeniden düzenleyip çeşitlendirebilirler.

Kültür, ait olduğu toplumun bireylerini birleştirip bütünleştirir. Yani kültürün, toplumdaki bireyleri birbirine kenetlediği açıktır (Göçer, 2012: 52). Bir millet, karşılaştığı maddi ve manevi zorluklarla yalnızca ortak kültür değerleri sayesinde mücadele edebilir ve ayakta durabilir. Bu ortaklıklar, milletin ve kültürünün güçlü kalması, gelişmesi ve

sürekliliği için çok büyük önem taşır. Bu da gösteriyor ki, bir toplumun düzensizlik, kültürel benliğini kaybetme gibi sorunlarla karşılaşmadan sosyoekonomik açıdan gelişebilmesi bir bütün halinde, birlik ve beraberlik içerisinde ortak değerleri etrafında birleşerek yaşamasıyla ve bunu sürdürebilmesiyle gerçekleşebilir.

Kültürler, rastgele bir araya gelmiş yaşantı ve davranışlar toplamı değildir. Aksine düzenli bir sistemdir. Kültürü oluşturan bütün öğeler birbiriyle bağlantılıdır. Yani toplumun varlığını ve devamlılığını sağlayan aile, hukuk, sanat, ekonomik faaliyetler, gelenek ve görenekler ve ahlaki ilkeler birbirini tamamlayan bir bütündür. Bunlardan herhangi birinde meydana gelen bir değişim veya bozulma ve çözülme, diğerlerinin de değişmesine veya bozularak çözülmesine yol açar.

Kültür, değişime açıktır ve zamanla çeşitli açılardan değişiklik gösterebilir. Bu değişim coğrafi, ekonomik, sosyal vb. etkenlerden kaynaklanabilir. Kaplan (1983: 38), kültürün yüzyıllar boyunca geliştiğini ve bu gelişmelerde de çeşitli kültürler arasındaki ilişkilerin büyük rolü olduğunu ifade eder. Göçer'e (2012: 52) göreyse kültür, toplumun yaşantı ve gereksinimlerine, toplumdaki olay, olgu ve durumlara göre yeniden şekil alabilir. Yani kültürü değişime uğrayan bir toplumun dili, düşüncesi, örf ve âdetleri de değişir (Öktem, 2010: 11).

Kültür, toplumca kabul görmüş ideal kural, düşünce ve davranış biçimlerinden oluşur. İnsanları toplum haline getiren bu yazılı ve yazısız kurallar, kültürün varlığını ve sürekliliğini sağlar. Ayrıca bu kuralları benimsemeyi ve özümsemeyi başaramış bireyler birbiriyle uyum içerisinde ve birbirinden kopmadan yaşayabilirler. Çünkü toplumu bir araya getiren, onun birlik ve beraberlik içerisinde yaşayabilmesini sağlayan bu kurallar sayesinde kültürel bir birikim elde edilir ve bu birikim gelecek nesillere aktarılır. İnsanlar kurallar ışığında emek verip yaşamlarını şekillendirirler ve bu da kültürün doğuşuna aracı olur.

Kültürün en önemli özelliği millî bir karakter taşımasıdır (Memiş, 2003: xi; akt. Uyar, 2007: 11). Her milletin yaşayış, davranış, düşünüş ve duyuş özellikleri, milletleri birbirinden ayırt edilebilir hale getirecek nitelikte farklı karakteristik özellikler

taşıır. Olay ve durumların bireysel ya da toplumsal açıdan algılanması; üzüntüye sebep olan bir olayın bireylere yansımaları, bu üzüntüyü ya da mutluluğu paylaşma gibi davranış ve duygular her toplumda farklılıklar göstermektedir. Örneğin, kahve kültürü her toplumda farklıdır. Kahvenin kökeni çok başka coğrafyalara dayansa da Türk kahvesi, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir ve farklı toplumlarca da “Türk kahvesi” olarak kabul görür. “Güreş, horoz dövüşü, bağ bozumu, çocuk oyunları, orta oyunu, düğünler, kına geceleri” gibi örnekler kültürümüze canlılık katan etkinliklerdir; bu etkinlikler kültürümüzün, diğer kültürlerden farklı özellikler taşımasını sağlar (Göçer, 2012: 52).

Kültür her ne kadar bir millete, topluma özgü davranış, düşünüş ve duyuş kalıplarını bünyesinde barındırır da kültürlerde evrensellik de söz konusudur. Sevgi saygı, barış, adalet, yardımlaşma, temizlik vb. değerler farklı toplumlar için de ortaktır. Fakat bu ortaklığa rağmen bu öğelerin her toplum ya da millet açısından ele alınış, yorumlanış ve uygulanış biçimlerinde çeşitli farklılıklar mevcuttur.

Kültür, nesilden nesle aktarılan bir ögedir. Bu aktarımı sağlayan en temel araçsa dildir. Kültürümüzde yer alan seçkin yazılı ve sözlü edebiyat ürünleri sayesinde genç nesiller, kültürünü tanıyıp yaşatmaya devam ederler. Ayrıca Göçer de gelecek nesillerin, ana dillerini edinmeleri sayesinde hem kendi dillerini hem de geçmişten miras olarak gelen bize ait yaşam biçimlerini ve günümüz Türk toplumuna özgü detayları da öğrenmiş olacaklarını belirtir (Göçer, 2012: 51).

Kültür, medeniyetlerin oluşumuna kaynaklık eder. Valery’ye göre, “Aslanın vücudu yediği hayvanlardan müteşekkildir.” (Akt. Göçer, 2012: 52). Medeniyetler de milletlerin kültürel birikimlerinin, birbirini tamamlayacak şekilde bütünleşmesiyle oluşur. Kaplan’a (1983: 40) göre de medeniyet ve kültürler, bir bütün halindedir. Yani medeniyetler, kültürden doğar. Bu bakımdan kültür, medeniyetin bir parçasıdır denebilir. Göçgün, kültürün sadece bir milletin inançsal, ahlaksal, akli, estetik, dilsel, ekonomik ve bilimsel yaşamlarının uyumlu bir bütünüyken medeniyetin, aynı medeniyete dâhil birçok milletin sosyal hayatlarının ortak bir toplamı olduğunu ifade eder (Akt. Altınışık, 2011: 15). Yani kültür kavramı temelde bir millete aitken, medeniyet milletler arası bir değerler bütünüdür. Bu bağlamda her milletin, medeniyete katkı sağlama açısından insan hayatının

daha elverişli hale gelmesi adına uygulamaları, evrensel ve yerel kültürel değerleri, yenilikleri mevcuttur denebilir.

Korkmaz'a (2007: 17) göre çeşitli açılardan ele alınan kültüre ait genel özellikler şunlardır:

Kültür, canlı ve doğaldır.

Kültür, ortaktır ve ait olduğu toplumu kapsayıcı özellik taşır.

Kültür, özgündür ve bir millete ait olma özelliği taşır.

Kültür değişirken, başka kültürlerin etkisi görülebilir. Fakat kültür, özüne sadık kalır ve tümüyle farklı bir kültüre dönüşme söz konusu değildir. Böyle bir durumda, artık o toplum tamamen yok olacak, bambaşka ve yeni bir kültür ortaya çıkacaktır.

Kültür, geçmişten günümüze ulaşan bir kavramdır ve süreklilik özelliğine sahiptir.

Kültüre ait öğeler, birbiriyle uyumlu ve dengeli bir bütündür.

Kültür, nesilden nesle iletilen sosyal bir mirastır. Kültürün varlığı ve canlılığı yalnızca bu şekilde gerçekleşebilir.

Ayrıca Güvenç'e (1996: 101-104) göre kültür; öğrenilir, tarihi ve süreklidir, toplumsaldır, ideal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir, gereksinimlere cevap verici ve doyum sağlayıcıdır, bütünleştiricidir, değişir.

2.2. Dil

İnsan, duygu ve düşüncelerini dil sayesinde aktarır böylece iletişim gereksinimini karşılar. Dil, bu bakımdan iletişimin temelini oluşturan en önemli araçtır. Sevinç, üzüntü, korku, endişe ve dilekler hep dil aracılığıyla iletilmek istenen varlığa ulaştırılır. Bu yüzden dil, birden çok tanıma sahiptir.

Vardar (1982: 9), dilin çok değişik görünümler sunan fakat bir soyutlanma işlemiyle birbirinden ayrı şekilde değerlendirilebilecek yönler içeren karmaşık bir bütün olduğunu ifade eder. Çünkü ona göre dil kavramı farklı görüş açalarına ve inceleme

yöntemlerine göre farklı şekillerde irdelenebilmektedir. Bu farklılık dilin tanımlanmasında ve değerlendirilmesinde de çeşitlilikler yaratmıştır.

Saussure (1998: 45) dilin, kavramları ifade eden bir göstergeler dizgesi olduğunu ifade eder. Vardar (2002, 71) da dilin dilbilimsel tanımını yaparak Saussure gibi onun “belli bir insan topluluğuna özgü, çift eklemli sesli göstergeler dizgesi” olduğunu belirtir. Bu göstergelerse, dilin iletişim boyutunu oluşturan her türlü uyarıcılardır. Martinet (1998: 28), dilin insan ve toplumla ilgili bir kavram olduğunu belirterek onu “insan deneyiminin, topluluktan topluluğa değişen biçimlerde, anlamsal bir içerikle sessel bir anlatım kapsayan birimlere, başka bir deyişle anlambirimlere ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracı” olarak tanımlar.

Türkçe Sözlükte dil, “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanır. Korkmaz'a (1992: 43) göre dil, “İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem”dir. Benzer şekilde Aksan (2009: 55) da dilin “düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü ve çok gelişmiş bir dizge” olduğunu belirtir.

Matematik, fizik, coğrafya gibi bilim ve resim, mimari, sinema gibi sanat dili veya hayvanların kendi aralarındaki anlaşma şekilleri de genel anlamda dil olarak ifade edilse de bu çalışmada millî kültürün temelini oluşturan, varlığının koruyup gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan, *insanlar* arasındaki anlaşmayı sağlayan en temel araç olan “dil” ele alınmıştır. Çünkü Vardar'ın (1982: 9) da belirttiği gibi diğer anlamdaki “dil” ifadeleri dilbilimsel açıdan geçersiz ve eğretidir.

Dilin toplumsal yönü birçok araştırmacı tarafından ifade edilen bir durumdur. Çünkü dil, doğrudan insan ve onun içinde yaşadığı toplumla ilgilidir. Aksan'ın aktardığına göre ünlü Fransız dilbilimci Antoine Meillet ve onunla aynı görüşteki

bilginler, dilin “toplumsal yapının oluşturduğu değişik katmanların bileşimi” olduğunu savunmuşlar ve dilde insanların hayat şekillerine, ekonomik şartların etkisine, kelimelerin anlamlarındaki değişmelerde toplumsal değişmelerin önemini ele almışlardır. Ayrıca Claude Levi-Strauss (1972) da dilin toplumsal bir olgu ve olay olduğunu ifade eder (Akt. Aksan, 2009: 64)

Tanım ve açıklamalardan anlaşılıyor ki dil, insan ve onun ait olduğu toplumla ilgilidir ve onun en önemli işlevi, insanlar ve toplumlar arasında iletişimi sağlayan en temel araç olmasıdır. Bunun yanında dil, insan ve toplumun birlikte meydana getirdiği ve kullandığı toplumsal bir kavramdır. Ayrıca dil, insana çevresini daha iyi tanıyıp algılama, çevresiyle ilişki kurabilme imkânı tanıyan, onu diğer canlı varlıklardan ayrı ve özgür kılan, insana özgü, kurallı ve sistemli bir özelliktir. Yani dil, insanın gözü, beyni, düşüncesi ve ruhu gibidir (Aksan, 2001: 4). İşte insan da taşıdığı bütün bu özellikleri sayesinde çevresini değiştirebilme ve yaratıcılığıyla yeni şeyler üretebilme özelliğini kazanarak kültürü oluşturmuştur.

Dil, bir toplum içerisinde yaşayan bireylere, o topluma aitlik duygusu kazandırarak onlara millî bir kimlik kazandırır. Toplumunu oluşturan bireyleri birbirine bağlayarak onların birbirleriyle hem sağlıklı bir iletişim kurmalarını hem de uyum içinde yaşamalarını sağlayarak bir iletişim aracından çok öte işlevleri olduğunu göstermektedir.

Kültür, bir toplumun dilinde kendine yer bulur, onu besler ve dil vasıtasıyla geçmişten geleceğe ulaşır. Yani “Dil, kelimelerin örgüsü içinde bir milletin fikirlerini, hayallerini, duygularını daha geniş manasıyla ruhunu ve hayatını taşır.” (Ünalın, 2010, 4’ten Akt.: Doğan, 2016: 15). Erişek ve Yücel (2002: 63) de dilin geçmişle gelecek arasında bir bağlantı kurduğunu, toplumsal hayat içerisinde düşünme eylemiyle ayrılmaz bir öge ve yüzyılların ürünü bir birikim olduğunu belirterek dilin geçmişten günümüze hem bağlantı kurarak hem de birikerek gelen bir kültür ögesi olduğuna dikkat çekerler. Yani dil, kültürün temelinde var olarak onu besleme ve geliştirme, milleti meydana getiren bireylerin ortak benliğini yaratarak ortaya koyma, en önemli iletişim vasıtası olma, millî değerleri gelecek nesillere aktarma ve bu değerlerin nesillerce birikerek gelişmesini sağlama gibi temel özelliklere sahiptir.

Bir milletin kültürel öğelerinin varlığı, sürekliliği ve bu öğelerin gelecek nesillere aktarılması için dile ait zenginliklerin korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü dil olmazsa kültür aktarımı gerçekleşmeyecektir. Bu aktarımın sağlanması için de bir toplumda kültürün nesilden nesle ulaşmasını sağlayıp onu canlı tutacak eserlerin üretilmesi gerekir. Bunun yanında eğitim ve öğretim faaliyetleri ve bunların niteliği de kültürel öğelerin gelecek nesillere ulaşmasında önemli rol oynar. Bu bakımdan kültür ürünü eserler, eğitim ve öğretim faaliyetleri kültürün olmazsa olmazlarıdır. Neticede eğitim ve öğretim faaliyetlerinin temel işlevi kültür aktarımını ve kültürün sürekliliğini sağlamaktır.

Çeşitli açıklamalarla ifade edilmeye çalışılan dil, insanlar arasındaki en önemli anlaşma aracı, milletleri millet yapan en önemli öge ve kültüre de kaynaklık eden bir kavramdır. Bu bağlamda dilin millî ve kültürel bir kavram olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bu durumda dilin temel özellikleri, şu şekilde sıralanabilir:

- 1- İnsana özgü bir iletişim aracıdır.
- 2- İnsan sesinden çıkan anlamlı kelimelerden oluşur.
- 3- Bu kelimelerin belirli ölçüler ile bir araya gelmesinden yine anlamlı cümleler oluşur ve her insan, aynı anlamı ifade edecek biçimde bile olsa, sınırsız sayıda cümle kurabilir.
- 4- Dil, kültürel bir öğedir. Kültür içerisinde yaşayan insanlar ve toplumlarla birlikte değişen ve içinde bulunduğu kültüre göre şekillenen ve bu gelişimini tek tek bireylerden bağımsız şekilde gerçekleştiren canlı bir varlık gibidir.
- 5- Dil, kültürün aynası ve aktarıcısı konumundadır.

2.3. Dil - Kültür İlişkisi ve Kültürün Aktarılması

Mehmet Kaplan'a (1983) göre kültür, “bir topluluğu, bir cemiyeti, bir milleti millet yapan ve onu diğer milletlerden farklı kılan hayat tezahürlerinin tümüdür”. Kaplan'ın hayat tezahürleri olarak adlandırdığı belirtiler, her milletin kendi kültürü

içerisinde yer alan ve o kültürü oluşturan değerlerdir. Bu değerler de dil, inançlar, örf ve âdetler, hayat tarzı, tarih, edebiyat ve sanat faaliyetleri ile coğrafya gibi öğelerdir. Bunların en önemlisi de dildir. Dilin görevi, kültür açısından onun doğuşu, aktarılışı ve gelişmesinde önemini açıkça gösterir.

Dil, kültürlerin doğuşunda, gelişiminde en önemli öğedir. Göçer (2012: 53), dili bir akarsuya benzetir. Bu akarsu hem geçtiği yere hayat verir hem de diğer akarsulardan beslenerek bütün dünya için en ortak değer olan medeniyet denizine ulaşır, katkı sağlar. Dil, içinde bulunduğu toplumun kültürel zenginliklerinden faydalanır ve toplumun kültürünün oluşmasında temel rol üstlenir. Dil ve kültürün birbirinden ayrı düşünülmesi bu yüzden imkânsızdır. Benzer şekilde Aksan'ın (2009: 65) Akarsu'dan (1955) aktardığına göre Humboldt, bir milletin dilinden o milletin kültürüne, dünya görüşüne inilebileceğini savunur ve bu görüşüyle paralel olarak dilin bir milletin ruhunun fiziki görüntüsü olduğunu belirterek “ulusun dili ruhudur, ruhu da dili.” der. K. Wossler'e (1921) göre de “dil kültürün aynasıdır”. Glinz (1970) ise dilin hem toplumsal hem de tarihsel bir bütün, bir kurum olduğunu ifade eder ve dili “bir toplumun yaşayışı içinde hukuk, iktisat düzeni, belirlenmiş kurallar ve geleneklerle karşılaştırılabilecek bir kurum” olarak kabul eder (Akt. Aksan, 2009: 65).

Bilgi ve tecrübenin kültür olarak vücut bulmasının ilk şartı bunların saklanması ve birikim haline getirilmesidir. İşte bu birikme eylemiyse dil aracılığıyla olur. Bundan dolayı da dil ile kültür birbirine sınıksız bağlıdır. Yani, dilin olmadan kültür, kültür olmadan da dilden bahsetmek olanaksızdır (Börekçi, 1999: 532).

Kültürün temelinde dil vardır. Dil ile kültür birbirine sınıksız bağlıdır. Bu yüzden de dili güçlü olmayan milletlerin kültürü de güçsüzeleşir. Barın'a (2004: 19) göre de kendi dilleri aracılığıyla antlaşma kurmayan toplumların kültürel varlıklarından söz etmek olanaksızdır.

Dili eğer yalnızca ses, kelime, cümle ve kurallar toplamı olarak düşünüp, içerisinde doğduğu ve beslendiği sosyal, kültürel ortamdan bağımsız ele alırsak ortada yalnızca kuru dil bilgisel kurallar kalır. Nasıl ki kültürü oluşturan öğeler belli bir denge

ve uyum içerisinde olup birbirinden ayrı düşünülemez ise dil ve kültür de birbirinden ayrı düşünülemez. Yani, dil ve kültür, birbirini bütünleyen ve anlamlı hale getiren önemli iki ögedir.

Bir millette var olan tarih, coğrafya, inanç, folklor, sanat, edebiyat, bilim anlayışı, hayata bakış ve millet olmasını sağlayan bütün ortak değerler, geçmişten günümüze kelimelerle ortaya konmuş ve dil zenginliğine dâhil olmuştur. Bu bakımdan dil, toplumun ve ona ait kültürün çok etkili bir yansıtıcısıdır.

Dil öncelikle kültürel değerlerin oluşmasına aracılık eder. Kültür, sanat ve edebiyat etkinliklerinin neredeyse tamamı dil aracılığıyla olur. Bu açıdan dil, kültürel bir zemin yaratır. Ayrıca dil, kültürel öğelerin korunmasına yardım eder. Kültürel öğeler dil yardımıyla kaydedilir ve bu öğelerin yaygınlaşması yine dil yardımıyla gerçekleşir.

Dilin, kültür açısından üstlendiği en önemli görevlerden biri de hiç şüphesiz onun nesilden nesle aktarılmasını sağlamaktır. Bu görev, kültürün devamlılığı ve gelişimi için büyük bir önem taşır. “Dil, kültürün zaman ve mekân boyutlarında aktarılmasını ve zenginleştirilmesini sağlayan temel mekanizmadır.” (Güngör, 1991: 214). Tarih, değerler, folklor, müzik, edebiyat, bilimsel gelişmeler, dünyaya bakış açısı gibi kavramlar bir millete ait en önemli ortak kültür öğelerindedir ve bu değerler dil aracılığı ile gelecek nesillere aktarılır. Her millet, dilini ve kültürel tecrübelerini nesilden nesle aktarma arzusundadır, bunun sebebi de en temel anlaşma aracının dil olmasıdır. Dil sayesinde ortaya konan kültürel öğeler, günümüzle geçmiş arasında birer köprüyken bu değerlerin geleceğe de ulaşmasını sağlayan bir mekanizma gibidirler (Dilidüzgün, 2003; akt. Canbulat ve Dilekçi, 2013: 230).

Kültürel değerler, geçmişten günümüze kelimelerde, deyimlerde, atasözlerinde, özdeyişlerde ve mecazlarda kendine yer edinerek dil zenginliğimizi, söz varlığımızı yaratır, özgünlüğünü korur ve gelecek nesillere ulaştırır. Dilin en güzel ürünlerini barındıran edebiyatta da millete ait kültürel değerlerin en ince detaylarına ve güzelliklerine rastlanır. Bu yüzden o dille yazılmış metinler de kültürün bir aynası olma konumundadır. Tural (1991: 27) da, her edebi eserin konu olarak ele aldığı toplumun,

beğenilen düşünce, duygu, kabul ve davranışlarının dünyasını, belli bir oranda yansıttığını ifade eder. Bu eserler ileriki nesillere, dil aracılığıyla ulaşır. Örneğin, İslamiyet öncesine ait dilsel zenginliklerimizden destan, koşuk, sagu ve savlar Orhun Kitabeleri aracılığıyla günümüze ulaşabilmişlerdir. Bizler bu kitabeler ve edebi metinler sayesinde o dönemlerle ilgili bilgi sahibi olabilmekteyiz. Bunu sağlayan da dildir ve dil, önemli bir kültür taşıyıcısıdır.

Türk edebiyatı geçmişten günümüze bütün aşamaları ve dönemleriyle Türk insanının hayal ediş, düşünüş, davranış ve duyuş özellikleriyle birlikte zevklerini yansıtmış ve bunları aktararak bu özellikleri canlı ve sürekli kılmıştır. Edebiyatın temel malzemesi dil olduğuna göre, edebiyat Türk halkının inanç ve değer yargılarının toplamı olan bir hazine olup onun aşk, hasret, sevgi, acı, mutluluk, ölüm vb. duygu ve yaşayışlarını işler. Kısacası edebiyat, insan yaşamının hemen her aşamasını barındırır ve kültürümüze ait bütün bu öğeleri gelecek nesillere aktarır.

Bir şair, bir yazar ya da düşünür, duygu ve düşüncelerini kendi toplumunun bireylerine yalnızca dili ile yansıtabilir ve toplum içinde yayabilir. Örneğin milletimizin dünya görüşüne Yunus Emre'de, bayrak ve vatan sevgisine Mehmet Akif'te, Anadolu insanının yaşayışına ve değer ölçülerine Yakup Kadri'de rastlanır. Atasözlerinde Türk gelenek ve göreneklerini, yaşamı, tecrübeleri ve gelecek nesillere verilen öğütleri görebilirken destanlarda da toplum hayatını derinden etkileyen olay ve kişilere rastlamak mümkündür. Aynı şekilde deyimler de Türk milletinin düşünce yapısını, mantığını, zekâsını ve Türk dilinin birikim ve inceliklerini yansıtan en güzel örneklerdendir.

Bir millete canlılık veren ve onun devamlılığını sağlayan en önemli öge kültürdür. Kültür de canlılık ve devamlılığını dile borçludur. Söz varlığının ve iletişim becerisinin zayıf olduğu, içinde edebiyat ürünlerinin var olmadığı bir kültür, canlılığını kaybeder. Yani bir milletin kültürünün sürekliliği ve canlılığı, dilinin zenginliğine ve canlılığına bağlıdır. Dilin tanımında geçen "içtimai bir müessese" ifadesi, dilin topluma ait kültürel yapıyı ve hayat tarzını gözler önüne seren oldukça önemli bir araç olduğunu gösterir (Göçer, 2012: 54).

Kültürün nesilden nesle aktarılması, böylece devamlılığı ve canlılığı, kültürü taşıma niteliği taşıyan edebî eserler, sanat eserleri ve eğitim - öğretim yolu ile gerçekleşir. Dolayısıyla kültürel eserler, eğitim ve öğretim etkinlikleri kültürün canlı kalmasının ve sürekliliğin koşuludur. Kısacası eğitim ve öğretim etkinliklerinin en önemli işlevi kültürün aktarımı ve devamlılığıdır.

Dil, toplumlar arasında da kültür taşıyabilir. İnsanları bütünleştiren en önemli değer, dildir. Bir toplum başka toplumlarla sosyokültürel ve ekonomik ilişkiler kurarak o toplumların dilinden bazı kelimeler alabilir. Her kelime, ait olduğu kültürden bir ögedir. Bu yüzden bir dilden başka bir dile geçen her kelime mutlaka öz kültürüne ait izler taşır. Özellikle de çağımızda teknolojinin hızla gelişmesiyle kültürlerarası iletişim de kolaylaşmış ve kültür alışverişi hızlanıp artmıştır.

Kültürün varlığı ve gücü dili güçlendirir. Dolayısıyla dil de diğer dillerin baskısına direnç kazanır. Kültür sayesinde dildeki değişimler, dili ve kültürü oluşturan ana öğelere zarar vermeden gerçekleşir. Örneğin Turan'a (1980: 191) göre Türkler tarihte birçok din, kültür ve medeniyet ile ilişki kurmuş ve farklı coğrafyalarda bulunmuş olmasından dolayı Türkçede önemli değişim ve gelişmeler meydana gelmiştir. Buna rağmen Türkçe şairtıcı gücü ve canlılığı sayesinde, ilişki kurduğu diğer kültür ve medeniyetler ile yalnızca mücadele etmemiş, bununla birlikte onlara karşı üstünlük de kurabilmiştir (Akt. Göçer, 2012: 54).

2.4. Kültür Aktarımı

Kültür aktarımı, bir milletin sahip olduğu maddi, manevi kültür öğelerinin çeşitli araçlar ile gelecek nesillere iletilmesi anlamına gelir. Bu araçlar, başta dil olmak üzere, edebiyat, sanat, inançla ilgili öğeler, eğitim ve öğretimdir.

Dil, bir milletin yüzyıllar içinde oluşturduğu maddi ve manevi kültür birikimini gelecek nesillere taşıyan en önemli vasıtaadır. Dil hem anlaşmayı sağlarken hem de ürettiği edebi eserlerle kültürün yeni nesillerce öğrenilmesine ve benimsenmesine hizmet eder.

Yani dünya üzerinde kullanılan dillerin en önemli niteliklerinden biri, kültür taşıyıcılığını üstlenmeleridir.

Aşağı yukarı on bin yıllık bir süreçten geçip zenginleşerek günümüze kadar ulaşan Türkçe, bundan binlerce yıl öncesinde yaşamış olan atalarımızın kültür birikimlerinin de günümüze ulaşmasına büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Gelenekler, yaşam biçimleri ve inançlar, toplumsal değerler, hep dil vasıtasıyla geçmişten geleceğe aktarılmaktadır (Yıldız, 2009: 147).

Sanat eserleri, bir milletin düşünüş, yaşayış ve duyuş özelliklerini estetik bir kaygıyla birleştirerek yarattığı ürünlerdir. Bu eserlerde millet, kendini en güzel biçimde yansıtır. Kültürel öğelerin güzellik kavramıyla bütünleşerek içerisinde yaşadığı sanat eserleri, bu öğelerin var olmasını ve geçmişten geleceğe ulaşarak yeni nesillerin de bunlardan istifade ederek kültürünü yaşamasını ve yaşatmasını sağlayacaktır.

İnançlar da edebi ve sanatsal ürünler gibi kültür öğelerini yaşatan ve geleceğe aktaran bir diğer kavramdır. İnsanlar, inançlarıyla yaşamlarına yön verir ve onu şekillendirir. İnançsal faaliyetler sayesinde insanlar hayata tutunur ve kendilerine geleceğe yönelik amaçlar belirlerler. Ayrıca inançlar, insanların birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde bir arada yaşamasına vesile olan bir diğer kavramdır. Bu, da inançların insanlar arasında bir ortaklık meydana getirdiğinin göstergesidir. Neticede ortaya, insanların yaşamını doğrudan etkileyen bir inanç kültürü çıkmaktadır. Yani inançlar insan yaşamına büyük ölçüde etki eder. Aynı zamanda bir milletin kültürünü de şekillendiren inançsal eylemler, içinde barındırdığı kültür yoğunluğunu gelecek nesillere aktararak inanç ve kültür ilişkisinin devamını sağlar.

Eğitim ve öğretim etkinlikleri de kültürün nesilden nesle aktarılmasına hizmet eder. Genel anlamda eğitim, ailede başlayan bir kavram olduğuna göre kültürlenme veya kültür eğitimi de ailede başlar denebilir. Aileden edinilen kültürel değerler, eğitim ve öğretim sürecinde de özellikle Türkçe, edebiyat, tarih ve coğrafya gibi öğretim programlarında kültürel öğelerin kazandırılmasına yönelik becerileri içeren alanlar sayesinde zenginleşecek ve gelecek nesillere aktarılacaktır.

2.5. Kültürel Ögeler

2.5.1. Dilsel Kültür Ögeleri

2.5.1.1. Deyimler

Aksoy (1984: 49), deyimın çekici bir anlatıma sahip ve genellikle gerçek anlamından başka bir anlam taşıyan kalıplaşmış kelime grupları olduğunu ifade eder. Doğan Aksan'a (2005: 96) göre deyimler bir toplumun maddî ve manevî kültür yapısını, ifade becerisini, algılama ve hayal etme gücünü, nükte eğilimini tamamıyla gösteren sözlerdir.

Deyimler en az iki kelimededen oluşur. Kelimelerden en az bir tanesi, kendi anlamından sıyrılır. Deyimler ifadeye ilgi çekicilik kazandırarak anlatım gücünü artırır. Kültürümüzün maddi ve manevi değerlerini yansıtan deyimler, milletçe benimsenmiş kısa söz gruplarıdır.

Deyimler, milletimizin duygu ve düşünce dünyasının yansıması olan, yaratıcılığını gösteren, anlatımı güçlendiren dille ilgili kültür ögeleridir. Ayrıca deyimler, topluma ait ortak bir dil ögesidir ve dil ile kültür arasındaki ilişkiyi en güzel yansıtan dilsel ifadelerdendir. Türkçe, dilimizin ifade gücünü ve zenginliğini yansıtan deyimler bakımından oldukça zengindir.

2.5.1.2. Mecazî kelimeler

Mecaz, kelimenin gerçek anlamından sıyrılarak kazandığı yeni anlamdır. Mecaz, Türkçe Sözlükte "Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz" şeklinde tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Kelimeler, mecaz sayesinde farklı anlamlar kazanır. Bazen mecazlar, deyimleri oluşturur, dolayısıyla da dilin ifade becerisi gelişir. Neticede kelimeler, sadece temel

anamlara sahip değildir ve bu özellik de bir dile ait ifade becerisinin sınırlı olmasını engeller.

2.5.1.3. Atasözleri

Ömer Asım Aksoy'a (1988: 140) göre atasözü, atalarımızın tecrübeleriyle oluşmuş yargıların; genel kural, bilgece düşünce veya öğütler biçiminde ilkeleştiği ve kalıplaştığı özlü sözlerdir.

Aksoy (1988: 132), atasözlerinin uzun gözlemler ve deneyimler neticesinde oluştuğunu ifade eder. Ona göre atasözleri bir milletin ortak düşünce ve davranış şekillerini belirler, milletlere rehberlik eder. Ayrıca bir atasözünün ortaya koyduğu davranış ve düşünce herkes tarafından kabul edilir. Bundan dolayıdır ki atasözleri, orta yolu bulan bir hâkim niteliği taşır. Atasözleri de diğer dilsel ögeler gibi millîdir ve millet, atasözleri ile ortak noktada buluşmuştur.

Atasözleri, bir milletin kültürünün aynası gibidir. Her milletin deneyim ve bilgi birikimiyle yarattığı atasözleri, ortaya çıktığı dilin zenginlikleriyle birlikte içinde doğduğu kültürün yaşayış, düşünüş, duyuş özelliklerini yansıtırken o kültürün tarihiyle ilgili de önemli bilgiler verir. Atla ilgili “Yörük at yemini artırır.”, “At, sahibine göre eşer.”, “At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır”, “At beslenirken kız istenirken” gibi atasözleri, geçmişten günümüze atın Türk kültüründe ne kadar önemli bir öge olduğunu göstermesi açısından ilgi çekicidir (Aksan, 2005: III, 38).

Milletlerin hayat tecrübelerini ve dünya görüşlerini en güzel biçimde yansıtan atasözleri, bir dilin en büyük zenginliklerinden olup kültürü nesilden nesle aktaracak olan önemli bir dilsel kültür ögesidir.

2.5.1.4. Özdeyişler

Özdeyişler, söyleyeni bilinen, kısa, uyumlu ve anlamlı sözlerdir. Kelime gruplarıyla benzerlikleri ve ilişkileri güçlü değildir. Cümle şeklindedirler. Güçlü bir

kalıplaşma niteliği olmayan özdeyişler, bazı yönleri ile atasözlerine benzerler (Bozkurt, 2010: 169). Özdeyişler de atasözleri gibi milletin hayat tecrübeleri ve gözlemlerinden beslenerek ortaya çıkan özlü sözlerdir. Az sözcükle çok şey anlatma özelliğiyle atasözlerine benzerler ve atasözleri gibi yargı bildirirler ancak söyleyenlerinin belli olmasından dolayı atasözlerinden ayrılırlar. Özdeyişte amaç doğruyu, iyiyi, güzel olanı söylemek ve toplumu bu erdemlere yönlendirmektir.

2.5.1.5. Ağız özellikleri

TDK'ye göre ağız, “Bir dilin veya bir lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri.” şeklinde tanımlanır. (www.tdk.gov.tr) Ergin (2007: 9), ağız kavramının tanımını yaparken onun bir şive içerisinde bulunan ve ifade farklılıklarına dayanan küçük kollar ile bir yerdeki farklı bölge ve şehirlerde kelimelerin ifade ediliş bakımından değişiklikler gösteren konuşmaları olduğunu belirtir.

Standart yani ortak dile göre ağız, kullanım alanı dar olup aynı dilin belli bir bölgede, yörede ya da yerleşim yerinde kullanılan küçük kollarıdır. Dolayısıyla ağız, standart dil gibi dilsel ilişkiler bakımından zayıf olduğu için kelime haznesi de kısıtlıdır. Ayrıca standart dil gibi yazılı dile aktarılması, standart dilin kuralları ile gerçekleşir. Yani ağızların, resmi ortamlarda kullanılması çok tercih edilmeyen, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı dar, saygınlığı standart dile göre daha az, okullarda öğretimi yapılmayan yerel konuşma şekilleridir (Demir ve Yılmaz, 2006: 24)

2.5.1.6. Tekrar Grupları

Tekrar grupları, ifadelerde anlamı güçlendirmek amacıyla kullanılan söz gruplarıdır. Türkçenin zenginliğini gösteren tekrar grupları ifadeleri güçlendirmek, pekiştirmek; durumlara, eylemlere, varlıklara ve nesnelere çokluk, süreklilik gibi anlamlar kazandırmak amacıyla kullanılmaktayken de cümlelerde, bulunduğu yere bağlı olarak sıfat, zarf gibi farklı görevler kazanırlar.

TDK'ye göreyse tekrar grubu, ikileme adıyla karşılanmış ve ‘‘Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması.’’ şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr).

Korkmaz (1992: 82) da tekrar gruplarını ikileme adıyla ele alarak aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam taşıyarak yan yana gelmesiyle oluşan kelime grupları şeklinde tanımlar. Yine Korkmaz'a göre (1992: 83), ikilemeler trce:

Aynı kelimenin tekrar edilmesiyle oluşanlar,
Eş veya yakın anlamlı kelimelerle oluşanlar,
Zıt anlamlı kelimelerle oluşanlar,
Aynı kelimenin nsesinin değiştirilerek tekrarlanmasıyla oluşanlar, olarak dört gruba ayrılır.

5.5.1.7. Yansımalar

Zeynep Korkmaz (1992: 170) yansımayı ‘‘yansılama’’ biçiminde adlandırır ve ‘‘Tabiattaki sesleri yansıtmaya yönelen, bu bakımdan dilin kabul ettiği ses birleşimiyle, gösterilen arasında yakın bir bağ bulunan, dolayısıyla oluşması bir sebebe dayanan dil birlikleri’’ şeklinde tanımlar.

Yansımalar, doğadaki seslerin taklit yoluyla dile aktarılmasıyla türetilen kelimelerdir. Genellikle tek başlarına anlam taşımazlar ama ‘‘fırlamak, hoplamak, üflemek’’ gibi kelime türetme aracılığıyla dile aktarılmış kelimeler tek başına anlam taşırlar. Bunun yanı sıra yansımalar, yineleme yoluyla tekrar grupları da oluşturabilirler. ‘‘şırlı şırlı, kt kt, katır kutur’’ gibi örnekler, bu şekilde oluşmuş tekrarlardır. Türkçe, yansıma sözcükler açısından fazlasıyla zengin bir dildir.

2.5.1.8. Kalıp Sözcükler

Kalıp sözcükler, çoğunlukla sosyal ilişkilerinde insanların bazı durum, olay, duygu ya da düşünceyi en kestirme yoldan ve etkili biçimde anlatmalarını sağlayan, gelenekselleşmiş sözcük gruplarıdır. Bu sözcük gruplarının ortaya çıkış amacı, insanların, kendilerini daha kısa ve etkili biçimde ifade etme gereksinimleridir. Kalıplaşmış ifadeler birkaç kelime ile çok daha fazla ifadeyi iletme özelliğine sahip olmalarıyla Türkçede çok yaygın kullanılan sözcük gruplarıdır.

Türkçede kalıplaşmış ifadelerin kullanım alanı oldukça geniştir. Bu kullanım gereksinimleri özellikle sosyal ilişkilerde kendine daha geniş yer bulur. Özellikle selamlaşma, teşekkür etme; evlenmiş, çocuğu olmuş çiftleri, yeni bir iş sahibi kişiyi tebrik etme; yemek başında ve sonrasında iyi dileklerde bulunma veya tam tersine olumsuz düşüncelerin beddua olarak ifade edilmesi gibi toplumsal birçok durum ve olayda kalıp sözcüklere rastlanır (Erol, 2007: 14). Bu örnekler de, Türkçenin, duyguları etkili ve net şekilde anlatma bakımından güçlü ve zengin bir dil olduğunu gösterir. Sever'e (2003: 155) göre de kalıp sözcük atasözcükleri ve deyimler gibi dilimizin sözcük varlığını oluşturan öğelerden biridir.

2.5.1.9. Tekerlemeler

Dilsel bakımdan tekerleme kavramı Türkçe Sözlükte “Çoğunlukla basmakalıp sözcük”, “Birbiriyle uyumlu hazır sözcük kalıbı”, “Çoğunlukla, masalların genellikle başında bulunan bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde gibi uyaklı giriş veya ara sözcükler”, “Masallara başlarken söylenen yarı anlamlı yarı anlamsız sözcükler”, “Ortaoyununda Kavuklu ile Pişekâr'ın karşılıklı konuşmasına verilen ad”, Karagöz'ün uyaklı dizelerle Hacivat'a sövüp sayması”, “Âşık gösterisinin başlangıç bölümünde ikinci sırada bulunan türkü”, “Saz şairleri arasında yapılan koşuk yarışması.” gibi birçok şekilde tanıma sahiptir (www.tdk.gov.tr) Tekerlemelerin bu kadar fazla tanıma sahip olmasının sebebi kullanım alanının oldukça geniş sözcükler olmasındandır çünkü Türk Halk edebiyatı ve Türk tiyatrosu geleneğine ait birçok türde, tekerlemelere sıkça rastlanır.

Tekerlemeler özellikle halk edebiyatı ürünlerinde, masallarda, meddah, Karagöz ve ortaoyunu gibi geleneksel Türk tiyatrosuna ait farklı türlerde fazlaca mevcuttur.

Tekerlemeler, kafiyelerle elde edilen, ses benzerliğine sahip sözler barındıran, iç uyum açısından şiire, görünüş olarak da düz yazıya benzeyen, gerçeklikten uzak düşüncelerin sırayla ifade edildiği sözlü halk edebiyatı ürünlerindedir. Tekerlemelerde belirli bir konu yoktur. İçerisinde gerçeklikten uzak, hayal ürünü ve birbiriyle alakası olmayan ama uyumlu ifadeler, yargılar barındırır. Amaç ilgiyi canlı tutmak, eğlendirmek ve coşturmak, dinleyici ya da izleyiciyi yapılacak olan bir etkinliğe hazırlamaktır.

Kaya (2009: 9), tekerlemeleri “çocuk tekerlemeleri, masal tekerlemeleri, mektup tekerlemeleri, okşamalar, dua, dilek ve niyet tekerlemeleri, seyirlik oyunların gösterimi esnasında söylenen tekerlemeler, çeşitli amaçlarla söylenen tekerlemeler, türkü ve şarkıların değiştirilmesiyle meydana gelen tekerlemeler” şeklinde sınıflar.

2.5.1.10. Bilmeceler

Bilmeceler, hayatımızda yer alan hemen her şeyi bazı benzetme ve çağrışımlardan faydalanıp üstü kapalı bir şekilde anlatarak sorup cevabını buldurmaya çalışan ve birçoğu kalıplaşmış söz gruplarıdır.

Halk edebiyatının anonim ürünleri arasında yer alan bilmeceler, kelime oyunlarından, ses benzerliklerinden, karşıt durumlardan, ölçü ve kafiyelerden fazlaca yararlanır. Türkçe, bilmece bakımından oldukça zengin bir dildir. Bilmeceler yalnızca bir oyun olarak görülmemelidir çünkü bilmecelerin, kelime haznesini genişletmek, pratik düşünmeyi, yaratıcı zekâyı, hayal gücünü ve dil becerilerini geliştirmek gibi işlevleri de mevcuttur. Bunun yanı sıra bilmecelerin psikolojik, pedagojik ve sosyolojik yönünü de unutmamak gerekir.

Geçmişten günümüze bilmece geleneği, tekerlemelerde olduğu gibi Türk edebiyatında her zaman oldukça geniş bir kullanım alanına sahip olmuştur. Bu bakımdan

bilmeceler, diğer halk edebiyatı ürünleriyle de iç içedir ve sözlü kültür mirasının en önemli hazinelerinden biridir.

2.5.1.11. Ninniler

Ninniler, çocuklara anneler tarafından onları susturmak ya da uyutmak amacıyla söylenen, birbiriyle uyumlu ifadelerden oluşan ezgili sözlerdir. Amil Çelebioğlu (1995: 9), ninniyi iki-üç aydan üç-dört yaşa kadar anne tarafından çocuğuna, onu kucağında, ayağında ya da beşide sallamak suretiyle onun çabucak ve kolayca uyumasını sağlamak veya ağlamasını sonlandırmak amacıyla söylendiğini belirtir ve ninnilerin çoğunlukla mâni türünde bir dörtlükten oluştuğunu ifade eder.

Ninniler, çocuklara anneleri ya da yakınları tarafından uyumaları veya susmaları amacıyla söylenme, ezgili ya da bestelenmiş olma, kafiye ve uyum özelliği taşıma, içerisinde kalıplaşmış ifadeler barındırma gibi özellikler taşımaktadır ve her yönüyle Türk halk kültürünün önemli öğelerinden biridir.

2.5.1.12. Sayışmacalar

Sayışmacalar, oyunlarda ebeyi seçmek için kullanılan, baştan ya da sondan kafiyeli, uyumlu kalıplaşmış sözlerdir ve oyun başlamadan önce söylenir (Boratav, 1982: 137; akt. Kayabaşı ve Günindi, 2016: 24). Sayışmacalar, eğlendirirken öğreten kalıplaşmış sözlerdir. Genel olarak ezgili bir yapıya sahiptir. Tekerlemeler gibi sayışmacalar da dil becerilerine katkı sağlayan bir türdür.

Ağrelim'e (2016: 25) göre ise sayışmacalar, tekerlemelerden ayrı bir tür olarak değerlendirilmemelidir çünkü ona göre sayışmacalar da oyunlarda kullanılan bir tür tekerlemedir. Kaya' ya göre ise sayışmacalar, belli bir konuya sahip olmadığı için onların metin olup olmadıkları belli değildir. Yine Kaya'ya (1999: 545) göre sayışmacalar, yapısı bakımından da şiir kapsamında değerlendirilmelidir.

2.5.1.13. Yanılmacalar

Yanıltmacalar; söyleniş biçimleri birbiriyle benzerlik gösteren ifadelerden oluşan, hızlıca ve doğru şekilde söylenmesi beklenen, çocuklarda dil becerilerinin gelişimine katkısı olan, bazen de eğlenme amaçlı kullanılan söz gruplarıdır. Türkiye’de yaygın biçimde yanıltmaca terimi ile ifade edilen bu tür, diğer Türk topluluklarında “yanılmaç” veya “çaşırtmaca” olarak da bilinir (Kaya, 1979: 1).

Yanıltmacalar, tekerlemeler ve sayışmacalar gibi dil becerilerinin geliştirilmesinde sıkça kullanılan bir türdür. Özellikle halk arasında çocukların düzgün ve akıcı konuşmasını sağlamak amacıyla başvurulan bir yoldur. Ayrıca yanıltmacalar çocuğun, dikkatini güçlendirmesine ve konuşma becerisinin gelişmesine yardımcı olur. (Hacıyeva, 1999: 127; akt. Çelebi, 2007: 212).

2.5.1.14. Mâniler

Mani çoğunlukla söyleyeni, yazanı bilinmeyen, aşk, sevgi, özlem vb. konularda söylenmiş anonim halk edebiyatı türlerindedir. Maniler, biçim olarak çoğunlukla yedi heceli dört dizeden oluşur. Tek bir dörtlük içinde anlam bütünlüğü taşır ve çoğunlukla anlamın yoğun olduğu bölüm, üçüncü ve dördüncü dizelerde yer alır (Boratav, 1969:185-197).

Maniler, Türk halk yaşamının kendini ifade ediş şeklidir. Onun hayallerini, özlemlerini, sevgisini, üzüntüsünü, sevincini; kısaca yaşamına ait birçok detayı manilerde görmek mümkündür. Bu bakımdan maniler, halkın ruhunu yansıtır ve içten bir havaya sahiptir. Maniler, diğer sözlü ve yazılı halk kültürü ürünlerinde olduğu gibi bir toplumda millî bilinç, birlik ve beraberlik yaratır. Ayrıca manilerde yöresel gelenek ve göreneklerin izlerine rastlamak da mümkündür (Artun, 2007: 1).

2.5.2. Din- İnanç, Dinsel Ögeler ve Dini Şahsiyetler

TDK'ye göre din, “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet” ve “Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen” şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr).

Din ve inançlar bir toplumun kültürü üzerinde önemli rol oynar. Dolayısıyla inançlar, yaşam biçimlerini şekillendiren önemli bir ögedir. Bunun sonucunda da inançların, giyimden yeme içme alışkanlıklarına, sanat anlayışlarından dünya görüşlerine kadar kültür öğeleri üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Örneğin, İslam dinine mensup toplumlarda domuz etinin tüketilmemesi, büyük ölçüde inançtaki “haram” kavramından kaynaklanmaktadır. Benzer şekilde Osmanlı döneminde hat sanatının gelişmiş olması ve bu dönemde birçok hat sanatçısının yetiştirilmiş olması da İslami sanat anlayışının bir sonucudur. Aynı zamanda toplumların oluşturduğu kültür de onların dinî inanç ve yaşayış şekillerine ayrı bir renk ve desen katar (Güven, 2012: 935).

İnsanların bireysel ve toplumsal etkinliklerinde, dinî inançların izlerini görmek mümkündür. Hatta insanın sosyal hayattaki etkinliklerini anlayabilmek için, inançların kişilik üzerindeki etkisini iyi anlamak gerekir. Çünkü inancın, insan psikolojisi ve dolayısıyla sosyal yaşayışı üzerinde önemli bir etkisi vardır. İncanın, sosyal yaşayışı ve kültürel öğeleri etkilediği gibi, kültürün de o toplumdaki bireylere ait inançları etkilediği açıktır (Güngör, 2007:206) Bu yüzden insan için kültür de din de çok önemlidir.

Din ve inançlar, insanları bir araya getirip birlikteliği yaratan bir diğer ögedir. Dil ve din gibi ortak paydalar olmadan, toplumların bir araya gelip millet olabilmesi, kültürel değerler yaratabilmesi ve bu değerleri sürdürebilmesi olanaksızdır. Ortak inanç değerleri olmadan kültür alanında milletleri bir bütün haline getirme gayreti yalnızca bir hayal olarak kalır (Elliot T. S.’den akt. Korlaelçi, 1993, 35-47) Din ve inançların insanları bir araya getirme işlevi, dinde var olan dostluk ve kardeşlik gibi görüşlerle toplumda beraberliğin, birliğin, paylaşma ve dayanışmanın sağlanması adına inkâr edilemez bir öneme sahiptir.

Din ve inançlar, insanların dünya görüşlerini, psikolojilerini, sosyal faaliyetlerini, aile ilişkilerini vb. yaşam biçimiyle ilgili birçok ögeyi etkileyip şekillendiren ya da bunların oluşmasını sağlayan, insanlar arasındaki birlik ve beraberliği koruyan böylece kültürün doğuşunda ve devamlılığında en önemli yere sahip faktörlerden biridir.

2.5.3. Tarih, Tarihi Olaylar ve Tarihi Şahsiyetler

Tarih, “toplumun zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, insanın kendi toplumu ile diyalog kurmasını ve bütünleşmesini sağlayan, ondaki toplum şuurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir” (Turan, 2002: 189). Tanıma göre tarih, topluma yön verir, bireylerin kendi toplumu ile bağ kurmasını ve ona uyum sağlamasına yardım eder ve bireydeki toplum bilincini canlı tutar.

Tarih; bir topluma, geçmişten günümüze kadar biriktirdiği en değerli sosyal miras olan kültüre dair her türlü detayı, ögeyi içinde barındırır ve bu mirasın geçmişten geleceğe ulaşmasını ve sürekliliğini sağlar; çünkü tarih, milletlerin geçmişte yaşadıklarının ve ortaya koyduklarının bir yansımasıdır. Tarih, zaten başlı başına kültürün bir ögesidir.

Millet olmanın gereklerinden biri, ortak bir tarihe sahip olmaktır. Toplamlar, ancak ortak bir tarihe sahipse millet olma yolunda adım atabilir. Tarih, milleti oluşturan insanların birlik ve beraberlik içinde ve millî bilinç içerisinde yaşayabilmelerini sağlayan ortak değerlerdendir. Bu ortak değer, milleti oluşturan bireyler arasında sosyal bir bağ kurar ve bu bağlar, milletin maddi ve manevi yönden zarar görmesini engelleyerek birlikteliğini korur.

Tarih, kültürel öğeler geçmişten günümüze taşıyarak insanlar ve onların ait oldukları millet ile toplumsal bir bağ kurarak o insanlarda bir millete aidiyet duygusunun doğmasına yardım eder. Bunun sonucunda, maddi ve manevi kültürel öğeleri muhafaza eden, koruyan ve geleceğe taşıyan tarih, insanlarda millet olma bilincinin ve kültürel kimliğin ortaya çıkmasını ve bunların gelişmesini sağlar.

2.5.4. Örf ve Âdetler

TDK'de örf, “Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek”; âdet, “görenek; topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Toplumsal hayatı düzenleyen ve koruyan yazılı kurallar vardır. Bunlara kanun denir. Kanunlar dışında, düzeni sağlayan bir de yazısız ama toplum tarafından kabul görmüş ve benimsenmiş, uyulması zorunlu hissedilen yaptırımlar da mevcuttur. İşte örf ve âdetler de bu yaptırımları kapsayan yazısız kurallar bütünüdür. Bu kurallar, yaptırım güçleri ile bazen zorlayıcı ve kınayıcı bazen de özendirici ve ödüllendirici olmalarıyla toplumda bireyler üzerinde ağırlığını hissettirerek onun, toplum içerisinde kurallara uyduğu zaman çevresince onay göreceğini, uymadığı zamansa kınanacağını veya cezalandırılacağını fark etmesini sağlar (Örnek, 1995).

Örf ve âdetler, bir toplum için yaşamında uygulanması adına genelde ortak kurallar bütünü gibi görünse de o toplumun yaşadığı ülkenin bölgelerinde, yörelerinde çeşitli farklılıklara sahiptir. Örneğin örf ve âdetler, ülkemizdeki zengin halk kültürü nedeniyle hemen hemen her bölgede farklılıklara sahiptir (Başçetinçelik, 1999). Milleti oluşturan fertlerin duyuş, düşünüş ve davranış özelliklerini yakından etkileyen örf ve âdetler, kültürel kişiliğin oluşmasında ve şekillenmesinde etkili olan kültür öğelerindedir.

Milletin, ortak değer ve inanışlarının ürünü olan örf ve âdetler, toplumda düzeni sağlayan ve yazılı olmayan hukuk kurallarıdır. Sosyal hayatı düzenleyen örf ve âdetler; dil, din ve tarih gibi, milleti oluşturan fertlerin birlik ve beraberlik içinde yaşayabilmelerini sağlar. Kültürün nesilden nesle aktarılmasıyla, milleti bir arada tutan ve sosyal bağları sağlamlaştırıp geliştiren örf ve âdetler gelecek nesillere ulaşarak kalıcı hale gelir.

2.5.4.1. Selamlaşma ve vedalaşma

Selamlaşma, insanların çok eskiden beri gerçekleştirdikleri, ilk zamanlar yalnızca jest ve mimikleri ile daha sonraki dönemlerde ise dil kavramının da gelişmesiyle sözlü ve yazılı biçimde uyguladıkları bir eylemdir. Bir yere girerken, biriyle karşılaştığımızda ya da tanıştığımızda ve benzeri durumlarda barışın, nezaketin, dostluğun, samimiyetin ve içtenliğin gösterilmesi amacıyla bazen jest ve mimiklerimizle bazense sözsel davranışlarla selam kavramını günlük hayatımızda sıkça kullanırız.

Türk toplumunda ise selamlaşma eylemi İslamiyet'in kabulüyle beraber daha çok "selamün aleyküm, aleyküm selam, Allah'ın selamı üzerine olsun" gibi dinsel kavramlarla ifade ediliyorken sonraki dönemlerde ise "merhaba, selam, günaydın, ne haber, ne var ne yok?" gibi dini nitelik taşımayan ifadelerle gerçekleşmeye başlamıştır (Alptekin ve Kaplan, 2017). Türk kültüründe selamlaşma ve vedalaşma amacıyla sıkça kullanılan beden dili ve davranış biçimleri ise el sıkışmak, başın öne eğerek saygı göstermek, el sallamak, elin başa götürülmesi, sağ eli göğsün üzerine götürmek, sarılmak, el sıkışarak veya omuzları birleştirerek sarılmak, gülümsemek/göz kırpmak, başı hafifçe öne eğmek ve el öpmek gibi eylemlerle örneklendirilebilir (Keskin, 2017: 128).

2.5.4.2. Devlete ve devlet büyüklerine saygı

Banarlı'ya (1985: 9) göre devlet, bir milletin kendisini yönetmek üzere kurduğu bir sosyal ve siyasi organizasyondur. Bu bakımdan devleti yaratan ve onun işlerliğini ve sürekliliğini sağlayan en temel öge millettir. Yani devlet, millîdir. Devlet, içerisinde yer verdiği ve onu oluşturan kurum ve kuruluşlarıyla milletine hizmet etme görevini üstlenir (Banarlı, 1985: 9).

Devleti oluşturan millet ise yarattığı bu organizasyondan hizmet, emniyet, adalet, saygı, şefkat ve kuvvet bekler. Bu yüzden devlet kavramı millet için oldukça değerlidir. Çünkü devlet, onu oluşturan milletin huzuru, mutluluğu ve geleceği için en vazgeçilmez ögedir. Bu bakımdan devlet, bir millet için onun namusu kadar değer taşır.

Ayrıca millet, oluşturduğu devletin yöneticisine bahsedilen nedenlerden dolayı da saygı, sevgi ve bağlılık duyar. Devlet, milleti için bir “ana” ve “baba” gibidir.

2.5.4.3. Misafirperverlik

Misafir, davetli ya da davetsiz şekilde gelerek ziyarette bulunan kişi/kişiler, konuk/konuklar olarak ifade edilebilir. Misafirperverlik ise misafirin en iyi şekilde ağırlanması ve uğurlanması konusunda duyulan hassasiyettir. Türk kültüründe ise misafirperverlik geçmişten beri hassas olunan oldukça önemli bir kültürel ögedir.

Misafir, Türk evinde baş tacı edilir, ona elden gelen en üst seviyede özen, saygı ve sevgi gösterilir; en güzel ve en temiz odalarda ağırlanır, ona en güzel yiyeceklerden, içeceklerden sunulur ve misafir daima memnun edilmeye çalışılır. Bu bağlamda Türk kültüründe misafirperverlik kadar ikram kavramı da önemlidir. Gelen misafiri, imkânlar ölçüsünde yedirip içirme ve ağırlama Türk misafirperverlik anlayışının önemli bir parçasıdır (Altunbay, 2016: 359).

2.5.4.4. Ad Takma/ Lakap

Lakap, insanları daha kolay ayırt etmek amacıyla kullanılan takma adlardır. Kullanım amacı genellikle insanların kim olduğunun ve kimlerden geldiğinin daha kolay ayırt edilmesidir. Lakaplar, kişinin davranışlarına, yeteneklerine, işlerine, kökenlerine ya da fiziki özelliklerine göre verilir.

Lakaplar kişi için bazen gurur verici, bazense kırıcı nitelik taşıyabilirler ve çoğunlukla kişiler arasındaki samimiyetin ve diyalogun seviyesine göre ortaya çıkar ve şekillenir.

Toplumumuzda ve kültürümüzde lakaplar daha çok köy, kasaba gibi küçük yerleşim yerlerinde, kapalı topluluklarda, iş arkadaşları arasında, cemaatlerde, öğrenci topluluğu ve hapisane gibi ortamlarda kullanılır ve bazen kişilerin gerçek isimlerinin yerine bile geçebilir (Mustak, 2001: 880).

2.5.4.5. Düğün

TDK’ de “Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet.” ve “Bir olayı kutlamak için yapılan büyük eğlence veya tören.” (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanan düğün kavramı, bir toplumun en önemli temel taşı olan aile kavramının meydana gelmesinde başrolü üstlenen gelenektir.

Düğünler, bir toplumun yaşam biçimini, hayat görüşünü, aile ve nikâh ilişkilerini anlamamıza yardımcı olan en önemli törenlerden ve geleneklerden biridir. Geçmiş çok eskilere dayanan düğün gelenekleri, insan hayatında önemli yeri olan, dünya üzerinde halen var olan ya da gelmiş geçmiş birçok kültürle ilgili bizlere önemli detaylar sunan bir gelenektir (Çetin, 2005: 94).

2.5.4.6. Komşuluk

TDK’de komşu, “Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad” olarak tanımlanır. (www.tdk.gov.tr) Komşuluk ise komşu olma durumu olarak ifade edilir. Günlük hayatın içerisinde konum olarak yakın yaşayan insanlar, birbirine çeşitli konularda ihtiyaç duyarlar; bu bağlamda dertlerini, tasalarını, sevinçlerini, heyecanlarını paylaşırlar, sorunlarını en aza indirirken mutluluklarını da birbirleriyle paylaşarak en üst seviyeye çıkarırlar. Yani komşuluk insanın günlük hayatını kolaylaştıran, toplumlarda yardımlaşmayı, dayanışmayı, kardeşliği, birlik ve beraberliği güçlendiren önemli bir ögedir (Gündüz ve Yıldız, 2008: 123).

Komşuluk, Türk kültürünün de önemli bir parçasıdır. “Hayır söyle komşuna, hayır çıksın karşına.”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.”, “Aç kurt bile komşusunu dalamaz.”, “Kapını kilitli tut, komşunu hırsız tutma.”, “Ev alma, komşu al.” gibi atasözlerimiz de komşuluğun, kültürümüzde ne kadar önemli olduğunu gösterir.

2.5.4.7. Sünnet düğünleri

Sünnet düğünleri, sünnet olacak çocuklar için düzenlenen, onların yakınlarının bir araya gelip sünnet olayını bir kutlama havasına dönüştürerek çocuğun korku ve endişelerini en aza indiren törenlerdir. Türk kültüründe sünnet düğünleri, çocukların korkularını, endişelerini ortadan kaldırarak onların eğlenmesi ve insanların bir araya gelerek birlik ve beraberliklerinin güçlenmesini sağlaması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Ayrıca sünnetin, dini bir gelenek ve zorunluluk olması da onun Türk kültüründeki yerini daha güçlü hale getirir.

Sünnet düğünleri, evlilik törenleri gibi Türk kültürünün önemli bir parçasıdır ve toplumun birlik, beraberliğinin güçlenmesi, inançlar ve yaşantılarla ilgili detaylar sunması açısından da oldukça önemlidir.

2.5.4.8. Ad koyma

TDK'ye göre ad, “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr). Tanıma göre ad, varlıkları tanımlamak, açıklamak ve ayırt etmeye yarayan bir kavramdır.

İnsanlar açısından ad ise, onun toplumsal ve kişisel yönüyle birlikte ruhsal yönünü de ifade eden bir semboldür. Bu yüzden ki, yeni doğmuş bir çocuk için gelişi güzel bir ad seçilmez. Seçilecek adın anlamının çocuğun karakterine, kişiliğine, geleceğine, toplumsal yapı içerisindeki yerine olumsuz bir etkide bulunmasından daima uzak durulur (Örnek, 1975: 102).

Ad, bireylerin ahlaki yönünün sembolüdür. “Adını beş para etmek, adını anmak bile istememek, adı batmak, adı çıkmak” gibi deyimler bunu kanıtlar niteliktedir. Bundan dolayı ad kavramı çoğunlukla onur, haysiyet gibi kavramlar ile aynı olarak görülür. (Örnek, 1975: 103).

Ad koyma geleneği, toplumdaki topluma değişen kültürel bir ögedir. Türk toplumunda ad koyma geleneğiyse daha çok dini bir tören, kutlama niteliği taşır. Önceden seçilmiş olan bir ad, çocuğa bir imam ya da dini yönden tanınmış ve saygı gören biri tarafından verilir. Böyle birisi yoksa çocuğun dedesi ya da babası bu görevi üstlenir. Bu, dini bir ritüel biçiminde gerçekleşir. Önce ezan okunur ve ardından çocuğun kulağına adı üç kez söylenerek bu adın çocuğa hayırlı, uğurlu olması dlenir. Sonrasında ise yemekler yenir, hediyeler dağıtılır (Örnek, 1975: 103).

2.5.4.9. Çocuk oyunları

Oyun, hiçbir müdahaleye gerek kalmadan meydana gelen, amaçsız ama kişide keyif ve mutluluk yaratan serbest bir etkinliktir. Oyunlar, çocukların iç dünyalarını sosyal çevreleriyle bir bütün haline getirmelerini sağlaması açısından oldukça önemlidir (Başal, 2007: 245).

Çocuk oyunları, geçmişten günümüze çocukların hoşça vakit geçirmelerini sağlarken onlara birlik ve beraberlik, sorumluluk alma, ekip çalışması gibi onu gerçek hayata hazırlayan faydalı birçok davranışı kazandırmada aracı olmuştur. Böylece çocuklarımız, davranışları sağlam ve dengeli bir birey olarak toplumdaki yerini alacak; böylece o toplumun kültürüne uyum sağlamış olacak ve kültürün gelecek nesillere aktarılmasında katkı sağlayacaktır.

Başal'a (2007: 245) göre çocuk oyunları ve onlarla bütünleşmiş olan oyuncaklar, çocuğun psikomotor becerilerini geliştirir, düşünme ve keşfetme gibi zihinsel becerilere katkıda bulunur. Bunlarla birlikte, çocuğun dil becerilerinin de gelişmesine yardım ederek onun çevresiyle iletişim kurmasını ve dolayısıyla sosyalleşmesini sağlar.

Çocuk oyunları, diğer bir yandan içerisinde yer alan tekerlemeler ve sayışmacalar gibi sözlü edebi ürünler aracılığıyla geçmişten günümüze sözlü kültürün yaşamasına ve gelecek nesillere aktarılmasına aracı olan en önemli kültürel öğelerimizdendir.

2.5.4.10. Bayramlar

Türkçe Sözlük'te göre bayram, “ Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler.” ile “Özel olarak kutlanan gün.” şeklinde tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Genel olarak bayramlar, milleti oluşturan bireylerin bir araya gelerek yardımlaşma, dayanışma, dostluk ve kardeşlik gibi niteliklerini yaşatır, güçlendirir ve bu niteliklerin sürekliliğini sağlayarak kalıcı hale gelmesine katkıda bulunur. Bayramlar, böylece kültürel öğelerin kendi arasındaki dengeyi ve uyumu sağlayarak onları güçlendirir.

Dinî bayramlar aynı inanca sahip insanların birlik beraberliklerinin güçlenmesini sağlayarak kardeşliğin, iyilik yapmanın, saygı ve sevginin hâkim olmasını sağlayan günlerdir. Millî bayramlar ise, millet olabilme; birlikte aynı kaderi, aynı üzüntüyü ve mutluluğu yaşama gücünü güçlendirip (Harmancı, 2014: 33) insanlardaki tarih, millet, vatan/yurt ve bayrak sevgisiyle bilincini güçlendirerek onlarda tarihi kültür mirasına sahip çıkma, onu yaşatma ve gelecek nesillere aktarma bilinci yaratır.

Millî ve dini özellik taşıyan bayramlar, milletlerin bir araya gelmesini sağlayan, birlik ve beraberliğini yaşatarak onların sosyal bağlarını güçlendiren, onlara millî ve dini bir bilinç kazandıran özel günlerdir.

2.5.5. Aile ve Akrabalık İlişkileri

Aile kavramı Türkçe Sözlük'te “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.” ve “Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü.” şeklinde tanımlanır (www.tdk.gov.tr). Buna göre aile, toplumu oluşturan en küçük ve en temel yapıdır.

Toplumunu oluşturan bireyler, eğitimlerinin temelini ailede alırlar. Yani ailenin, toplumu meydana getiren bireylerin kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde, bireylerin sosyalleşmesinde birincil bir etkisi vardır (Erol, 1991: 53; akt. Könezoğlu, 2006: 8). Böylece toplum hayatı, ailede şekillenmeye başlar. Bu nedenle de maddi ve manevi kültür değerleri, aile ortamında hayatın şekillenmesi ile edinilir. Aile, her yönüyle toplumun aynasıdır.

Aile kavramı, hem bir toplumu oluşturan bireyler hem de farklı toplumlar için ortak bir kültür değeri olduğundan evrenselidir. Yani aile, her toplum tarafından değerli görülen ve birincil öneme sahip bir kültür ögesidir. Bu açıdan aile, hem bir toplumu oluşturan insanların hem de dünya üzerindeki bütün toplumların birlik ve beraberliğini koruyabilmesi, bir neslin devamlılığını sağlayabilmesi, çocukların millî ve evrensel kültür değerlerine bağlı olarak yetiştirilebilmesi ve bireylerin, ait oldukları topluma kazandırılması adına fazlasıyla önem taşır (Öztaş, 4: 2004, Oğuzoğlu, 1963: 3, Uçar, 2003: 32, Erkal, 1991: 407, Gökçe, 1991: 16, Kuran, 1991: 65; akt. Könezoğlu, 2006: 9).

Her aile, kendi kültürel deneyimlerine ve değer yargılarına göre edinip benimsediği alışkanlıklara ve aile hayatının, düzenini koruyabilmesi için belirlediği kurallara sahiptir. Çocuklar, aile ortamında edindikleri bu değer yargılarını ve kuralları, sosyal çevrelerine de aktarırlar (Arslan ve Şaşmaz, 2016: 181). Böylece hem aile içerisinde, hem de sosyal çevrelerinde sağlıklı bir ilişkiler ağı kuracak ve sağlam, özgüveni yüksek bir kişiliğe sahip olacaklardır.

Akraba ise, Türkçe Sözlükte “Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler.” olarak ifade edilir (www.tdk.gov.tr). Akralık ilişkileri de aile kavramıyla yakından ilişkili olup toplumun birlik, beraberlik, saygı, sevgi ve dayanışma içerisinde yaşamasına yardım eden, sosyal yaşamı düzenleyen ve toplumun sürekliliğini sağlayan oldukça önemli kültür öğelerindedir.

Bir toplumun ve kültürünün sağlam bir yapıya sahip olması, ancak o toplumun temelini oluşturan ailevi yapının sağlam olmasına bağlıdır. Birlik ve beraberliğini kaybetmeyen, saygı, sevgi, hoşgörü, kardeşlik ve dayanışma gibi evrensel değerleri

benimseyip özümsemiş ve kültürünü koruyup, geliştirip sağlam bir şekilde geleceğe aktarabilen bir toplum için bu değerleri benimsemiş ailelere ve akrabalık ilişkilerine gereksinim vardır.

2.5.6. Giyim Kuşam

Giyim kuşam günlük hayatın vazgeçilmez öğelerindedir. Bazen insanın kendini iyi hissetmesini sağlar, bazen de çevresindekilere kişiliğiyle ilgili ipuçları sunar. Biriyle ilgili, statü, ekonomik durum, yaşam biçimi gibi kişisel özellikler hakkında bilgi edinmede giyimin rolü önemlidir. Giyim kuşam, insan hayatında bu nedenle önemli bir yere sahiptir ve kültürün de maddi öğelerinden biridir.

Giyim kuşam, milletlerin kültürü ile ilgili ipuçları veren kültürel bir aynadır. Her milletin yaşam biçimi giyimine yansır. Her ne kadar maddi bir öge olsa da, sosyal bir yanı vardır çünkü giyim özellikleri milletler arasında farklılık taşıyarak millî bir nitelik de kazanmıştır.

Giyim kuşam özellikleri, ait olduğu toplumun geçmişi, karakteri, coğrafyası, sosyoekonomik özellikleri gibi birçok yönden o toplumla ilgili bilgileri gözler önüne seren oldukça önemli bir kültürel öğedir.

2.5.7. Yiyecek, İçecek ve Beslenme

Beslenme sözlük anlamıyla “vücut için gerekli besin maddelerinin alımı”dır (www.tdk.gov.tr). Bir coğrafyanın; iklimi, yeryüzü şekilleri ve yapısı, konumu vb. özellikleri orada yetişen ürünlerin çeşitliliğini doğrudan etkiler. Bu da o coğrafyada yaşamını sürdüren, orayı yurt edinmiş insanların beslenme alışkanlıklarına yansır. Bu yüzden, yeme içme ve beslenme alışkanlıkları, bir milletin yaşam biçimiyle ilgili detayları yansıtan kültürel bir öğedir. Beslenme alışkanlıkları ve yeme içme özellikleri de milletten millete farklılıklar gösterir. Yine de çeşitli kültürlerin yeme içme ve beslenme özellikleri arasında sosyal ve ekonomik ilişkiler neticesinde benzerlikler doğmuştur.

Beslenme, sonuçta bir toplumun en önemli kültürel detaylarına yer veren konulardan biridir (Talas, 2005: 2).

2.5.8. Sanat

Sanat, Türkçe Sözlükte “Bir duygu, tasar, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.”, “Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım.” şeklinde tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Sanat, ilk bakışta insanların bireysel duygularına hitap eden bir etkinlik gibi görünse de bir milletin birlik ve beraberlik içinde yaşamasını ve kendine özgü millî bir estetik anlayışı yaratmasını da sağlar. Sanat, bir milletin ortak değerlerinden biri olduğu için o milleti oluşturan bireylerin bir arada olmasını sağlayan birleştirici ve bütünleştirici bir etkinliktir. Bir millete özgü duygular, düşünce, zevk ve duyarlılıklar kendilerini o milletin sanat ürünlerinde ifade etme şansı yakalar; çünkü sanat, bir milletin ortak estetik anlayışıdır.

Sanatın, bir millet ve onun kültürü açısından önemi, insanların kendisini farklı biçimde ifade edebilmesi ve o millete ortak bir estetik zevk sahibi olma olanağı sağlamasıdır. Ayrıca sanat ürünleri, kültürün nesiller boyunca taşınarak devamlılığını ve kalıcılığını sağlar.

2.5.8.1. Geleneksel el sanatları

El sanatları, insanların kendi gereksinimlerine cevap vermek için keşfettikleri, teknoloji yardımıyla bunu daha ileri taşıdıkları ve bunların, gereksinimlerini karşıladıktan sonra kalan kısmını satarak kendilerine ek gelir sağladıkları, çevrede bulunan hammaddeleri, boş iş gücünü ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirdikleri etkinliklerdir (Kayabaşı ve Yanar, 2013: 169).

Geleneksel el sanatları başlığı altında değerlendirilebilecek ürünlerdeki desen ve motifler, Anadolu insanının duygu, düşünce ve yaşayışını yansıtır (Kayabaşı ve Yanar, 2013: 169). Anadolu insanı bu ürünlere kendi sanat ve estetik anlayışını bazen dokuyarak, bazen kazıyarak, bazen vurarak, bazense dokunarak işler. Çok zengin bir içeriğe sahip olan el sanatlarımız halı, kilim, dokumalar, nakışlı işlemler ile ahşabın, derinin, madenin ve toprağın işlenmesiyle elde edilen günlük hayata yönelik ya da aksesuar olması amacıyla imal edilen ürünleri ve daha fazlasını bünyesinde barındırır.

2.5.8.2. Müzik

Bir milletin müzik kültürü, kısaca o milletin müziksel yaşam tarzı anlamına gelir. Müziği oluşturan ezgiler ve sözler, o milletin kültüründe yer alan söz varlığından, sosyal ve ekonomik faaliyetlerinden, acılarından, mutluluklarından; yani yaşam şekline beslenir. Kullanılan enstrümanlar da ya o kültürün doğrudan içinde doğar ya da farklı müzik kültürleri ile kurulan ilişkilerden beslenerek şekillenir. Bu ilişki ve şekillenme olasılığı, müziği oluşturan ezgiler ve sözler için de geçerlidir ve günümüzde farklı kültürlerin müzik türlerinin ve yapılarının birbirinden fazlaca etkilendiğine sıkça rastlanır.

Nesilden nesle aktarılan kültür, sosyal ve tarihî bir mirasın ürünü olarak yer verdiği öğeleri şekillendiren bir yaşayış, duyuş ve düşünüş biçimidir. Kültürün şekillendirdiği öğelerden biri olarak müzik, içerisinde toplumun duygu, düşünce ve estetik anlayışına hep birlikte yer verir.

Bir toplumun müzik anlayışı, bölgeden bölgeye, yöreden yöreye farklılıklar göstererek o toplumun kültürünü etkiler ve ait olduğu toplumun yaşam biçimini, duygu ve düşünce dünyasını, hayal gücünü ve yaratıcılığını gösterir (Özdek, 2012: 29). Yani Türk müzik kültürü, Türk kültürünün ve Türk milletinin müzikle ilgili düşünce ve davranışları, estetik bakış açısı ve yaşamıyla ilgili öğelerin bütün bir halidir (Budak, 2000: 20).

2.5.8.3. Resim

Resim sanatı, toplumun sanat ve estetik anlayışından doğarak yaşayışını, inançlarını, duygu ve düşüncelerini görsel biçimde anlatma kaygısı ile gerçekleştirdiği bir eylemdir. Her sanat dalı gibi resim sanatının da oluşumunda, ait olduğu toplumun kültürel özelliklerinin etkisi büyüktür. İklim ve çevre koşulları, inanç ve yaşayış biçimleri, toplumlar arası ilişkiler bir sanat dalı olarak resmi etkileyen öğelerdir. Örneğin M.S. yedinci ve dokuzuncu yüzyıllar arası önce Mani, daha sonraları da Budizm'i kabul eden Uygurlarda, resim sanatı, bu iki inanç ve anlayışın sonucunda, bir çeşit inançsal özellikte ve İslâmiyet dönemi resimlerinden farklı bir anlayış ve biçimde, "bezeklik" denen duvar ve tavan resimleri tarzında, özellikle ibadet alanlarında kendine fazlaca yer edinmiştir (Binark, 1978: 274).

Arıcı'ya göre de, çeşitli milletlerin ve tarihsel dönemlerin sanat eserlerini incelemek, bu toplumların sosyolojik gelişiminin, psikososyal yapılarının incelenmesine yardımcı olur. Buna örnek olarak Rioux'un, resim testleri aracılığıyla Doğu Afrika yerlilerinin bilişsel yapısının incelemek için yaptığı araştırmalar gösterilebilir (Rioux, 1951; akt. Arıcı, 2006: 16).

Türk resim anlayışı, geçmişten günümüze çadır resimleri, minyatür, hat, ebru gibi geleneksel anlayıştan batılı resim anlayışına doğru bir gelişim göstermiştir. Türk resim anlayışına "minyatür, hat ve kaligrafi sanatı, halı-kilim, yazmalar, nakışlar, kırkyama, damga, simge, süsleme sanatı" gibi geleneksel Türk el sanatı örnekleri kaynaklık eder (Bayramoğlu, 2013: 1).

2.5.8.4. Mimarî

Mimarî, bir yapı sanatıdır. Bu eylem de diğer sanatlar gibi kültürel öğelerden etkilenerek şekillenir ve ait olduğu kültürü etkiler, o kültürün izlerini nesiller boyunca üzerinde taşır ve gelecek nesillere bu izlerin ulaşmasını sağlar.

Mimarînin şekillenmesinde, insanların yapıyı kullanım amaçları, iklim, çevre koşulları, ekonomik faaliyetler ve inanç gibi ögeler öne çıkar. Örneğin, Türkiye'de ev yapımında kullanılan malzemeler bölgelere göre farklılıklar gösterebilir. Bölgenin yer şekillerinin ve zeminin yapısı, bitki örtüsü, iklim özellikleri, kullanılacak malzemenin çeşitliliğinde önemli rol oynar. Bu etkenlerden dolayı geçmişten günümüze Anadolu'da ev yapımında kerpiç, taş ve ahşap gibi malzemeler tercih edilmiştir.

İnancın, ihtiyaçların, coğrafi şartların ve sosyoekonomik yaşam etkinliklerinin etkili olduğu Türk mimarisi de zenginliği ve çeşitliliği ile dikkat çekmektedir. Erdoğan'a göre, Türk medeniyeti tarihinde Osmanlı mimarisinin, kendisine özgü karakter ve değerleriyle başlı başına bir araştırma konusu olduğu, bütün bilim ve sanat dünyası tarafından kabul etmiş durumdadır. Yine Osmanlı Devleti, hüküm sürdüğü altı yüz yıllık süre içinde başta cami ve mescit gibi dinî yapılar, kale ve burçlar gibi askerî yapılarla birlikte okul, medrese, imarethane, hastane, saray, kasır, han, hamam, kervansaray, çeşme, bent, suyolu ve köprü gibi birçok mimarî eser bırakmıştır. (Erdoğan, 1965: 111).

2.5.8.5. Tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu

Tiyatro, geniş anlamı içinde, dram sanatının yönetmen, oyuncu, tasarım sanatçıları, uygulayıcılar, uzmanlar ve seyircinin etkileşimi ile ortaklaşa üretilmesi anlamına gelir (www.tdk.gov.tr). Tanımda da bahsedildiği gibi, tiyatro etkinlikleri için gösterimi yapılacak yazılmış bir oyun, oyuncular, sahne, dekor, kostüm, gibi temel öğelere gereksinim duyulur. Tiyatro, gerek duyduğu bu ögeler açısından zor bir etkinliktir ve Fuat'a göre karışık, çok yönlü bir sanattır (Fuat, 2010: 10).

Tiyatro, bir sanat dalı olarak kültürel öğelerden etkilenecek şekilde şekillenir ve ait olduğu kültürü etkiler. Tiyatro eserleri de edebî her tür eserde olduğu gibi kültürü yaşatır ve gelecek nesillere aktararak kültürün devamlılığını sağlar.

Tiyatro da diğer sanat dallarında olduğu gibi halkın yaşam biçimi, gereksinimleri, inançları ile içinde bulunduğu toplumun siyasi ve ekonomik yapısı gibi birçok öğeden etkilenir. Örneğin Köy Seyirlik Oyunları, köy insanının gündelik yaşamını,

acıasını, sevincini, umutlarını ve geleneklerini kendine özgü bir işleyişle gösterirken başka bir örnekteyse, Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş sınırları içinde var olmuş bazı etnik topluluklara ait tipler, Ortaoyununda kendine yer bulmuş; bunlar Türk, Arap, Acem, Laz, Yahudi, Rumelili, Kürt, Âşık Bey, Frenk, sarhoş vb. tipler olarak Ortaoyunundaki kahramanları oluşturmuştur (Sevengil'den akt. Fuat, 2010: 231)

Geleneksel Türk Tiyatrosu, barındırdığı zengin tiyatro kültürüyle Türk kültürünü yansıtan, günümüze ulaştıran ve gelecek nesillere de taşıyacak önemli bir gelenektir. Karagöz'ü, Meddahı, Ortaoyunu, Köy Seyirlik Oyunları, kukla oyunları, savaş oyunları, Curcuna ile Kol Oyunu gibi birçok ögesiyle, Geleneksel Türk Tiyatrosu bize büyük bir kültürel zenginlik ve çeşitlilik sunar.

2.5.8.6. Halk oyunları

Halk oyunları, halkın kültürünü, duygu ve düşüncelerini anlatan, müzikle topluca oynanan oyunlardır. Tanımda kültürel bir öge olarak halk dansları ifade edilir. Toplumda ait kültürel kalıplar açısından halk oyunları sosyal hayatı, kültürel zenginlikleri ve toplumun geçmişten gelen deneyimlerini gösteren kültür öğelerinden biridir (Bali, 2017: 79).

Halk oyunları, toplumun estetik ve sanatsal bakış açısını, ezgiyi, ritmi ve hareketleri bütünleştirir. Yani halk oyunları estetik anlayışın önemli öğelerinden ezgiyi ve ritmi içerir (Sümbül, 1997: 1).

Halk oyunları, toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle ve toplumla uyum içinde yaşamasını ve bütünleşmesini sağlayarak toplumsal bir görev üstlenir. Milliyet, inanç, mezhep, dil, ekonomik ve sosyal statü farkı olmadan her birey, halk oyunlarında kendisine bir yer bulabilir ve ezgiler, ritimler eşliğinde düşüncelerini, duygularını diğer bireylerle ortak bir paydada buluşup eğlenerek dışa vurabilir. Bu bakımdan, halk oyunları insanların eğlenme ihtiyacına da cevap verir niteliktedir.

Bir toplum içerisindeki halk oyunları, o toplumun yaşamının aynasıdır. Halkın inançları, yaşamını sürdürmesi için gerçekleştirdiği etkinlikler, sosyal ilişkileri, acıları ve sevinçleri kendisine halk oyunlarında yer bulur; kısaca halk; yaşamını, duygu ve düşüncelerini bu oyunlara yansıtır.

Halk oyunları, toplumsal bağları güçlü kılan, bir toplumun millî ve inançsal karakterini yaşatan ve güçlendiren ya da sevinçlerini paylaşmasına aracılık eden birçok tören ve etkinlikte yer alarak kültürel zenginliğin varlığını koruyan ve onu sıradanlıktan kurtarıp canlı tutan önemli bir kültürel öğedir.

2.5.8.7. Edebiyat

Edebiyat, duygu ve düşüncelerimizin, yani iç dünyamızın bir güzellik ve heyecan yaratacak şekilde söz veya yazıyla aktarılmasıdır (Elbir, 2006: 2). Bu yönüyle edebiyat insanlar için duygu ve düşünce aktarımında söze ve yazıya dayanan bir aracı konumundadır. Bu aktarım, içerisinde belli ölçütleri, kuralları barındırır. Çünkü edebiyat, estetik kurallar çerçevesinde gerçekleşen sanatlı bir eylemdir.

Edebiyatın malzemesi dildir. Edebi eserler dil aracılığıyla yaratılır. Bu eserler, dilin en güzel özelliklerine sahip olmalıdır ki insanlar o eserde ruhlarına seslenen, onları mutlu eden, onların kendilerinden olan bir şeyler bulsun. Bütün bunların temelinde dil vardır. Yani; dil, malzemesinin gücü ölçüsünde edebiyatını zenginleştirir, edebiyat da yine gücü ölçüsünde dilini güçlendirip yükseltir (Erenoğlu, 2008: 65).

Edebiyat bilgi vermek, zevk uyandırmak, insanlara yeni bakış açıları kazandırmak, onları ahlâk bakımından eğitmek, kültürü yansıtmak ve nesilden nesle aktarmak gibi işlevlere sahiptir. Alver'e (2006: 34) göre edebiyat, onunla iletişim kuranlara belli bir duygu ve düşünce yapısı kazandırmaya çalışır ve onları etkiler.

Edebiyat, yaratıcısı olan milletin kültüründen izler taşıyarak onu yansıtır niteliktedir. Bir milletin yaşantısının tüm boyutları edebiyatta yer alır. Bir millet geçmişle kurduğu ilişkileri, geleceğe ait beklentilerini ve bugün nasıl bir hayat

deneyimi yarattıklarını tespit eder, yani edebiyatta kendini görür ve izler (Alver, 2006: 34). Bu bakımdan edebiyat, bireylerin kimlik edinme sürecine de katkı sağlar.

Edebiyat, kültürün aynası, öğreticisi ve taşıyıcısı olması, insanlarda zevk uyandırması ve onlara çeşitli konularda bilgi vererek yeni bakış açıları yaratması, ahlâk bakımından toplumları eğitmesi ve onlara kimlik kazandırması gibi işlevleriyle kültürün vazgeçilmez öğelerinden biri olma özelliği taşır.

2.5.9. Geleneksel Türk Sporları (Güreş, Cirit vb.)

Türklerin geçmişten günümüze kadar buldukları coğrafyalara ve kültürel anlayışlarına ait spor ve spora benzeyen bedensel etkinlikler, Türk halk kültürünün önemli öğelerindedir. Türkler, geçmişten günümüze birçok spor dalıyla ilgilenmiş ve bu etkinlikleri karakteri ve kültürüyle bütünleştirmesini bilmiştir. Bu spor etkinliklerinden bir kısmı doğrudan kültür içinde doğarken bir kısmı da farklı kültürlerden edinilip benimsenmiş ve üzerine millî kültür öğeleri eklenerek geliştirilmiştir. Geleneksel Türk Sporlarının ortaya çıkışı ve gelişmesinde yaşam biçimi, ilgi ve gereksinimler, karakter özellikleri ve yaşanan coğrafyanın özelliklerinin önemli rolü vardır.

Yapılan birçok araştırmada Türklerin; “güreş, kılıç, okçuluk, atçılık, at sırtında top ve sopayla oynanan çöğen (polo), cirit, mızrak, at sırtında oğlak kapılan gökbörü, at sırtında ip üstünden sopa sıçratan cop, seyirtme (kralı karşılama koşusu), avcılık, puçila (boks), süngü, silahlı-donanımlı yüzme, matrak (kılıç dansı), saplı araçla tomak (rakip sırtına vurma), taş atma, tuluk (boks), ağırlık kaldırma ve silahlı-donanımlı kayak” gibi temel savaş eğitimine dayanan spor dallarıyla ilgilendiği belirlenmiştir (Fişek, 1985: 26).

Geleneksel Türk sporlarının temelinde dostluk, kardeşlik, dayanışma ve yiğitlik gibi kültürel değerler mevcuttur. Bu değerler, millî birlik ve beraberliği sağlaması, toplumda kültürel değerlerin yaşatılmasına vesile olması bakımından büyük önem taşır.

2.5.10. Vatan / Millet ve Vatan Bilinci, Bayrak ve Bayrak Sevgisi, Askerlik ve Bağımsızlık

Vatan, “aralarında millî bağlar bulunan insan topluluklarının üzerinde birlikte yaşadıkları, gerektiğinde uğruna canın ve malın feda edildiği faziletli toprak parçası” şeklinde tanımlanır (Çiftçi ve Dikmenli, 2016: 851). Yani vatan, yalnızca basit bir toprak parçası olmayıp, insanların millet olabilmesi için birlikte üzerinde yaşamaları gereken, uğruna mücadeleler verilip kan dökülmüş kutsal bir alandır. Dolayısıyla vatan kavramı, millet kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü millet, kendine özgü kültürünü vatan üzerinde yaratır ve sürdürür; vatani üzerinde bağımsız biçimde yaşar.

Millet ise, “Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr). Bir toplumun millet olabilmesi için gereken şartlar tanımda açıkça belirtilmiştir. Bu şartlar, bir milletin birlik ve beraberlik içerisinde, ayrışmadan yaşayabilmesini sağlayan ortak kültürel öğelerdir. Bu öğeler, milletin kültürünü de yaratan, geliştiren ve onun sürekliliğini sağlayan değerlerdir

2.5.10.1. Vatan bilinci

Vatan bilinci, bir milletin ve o milletle aynı topraklar üzerinde yaşayan diğer insanların birbirlerini ve vatanlarını sevmeleri, onu koruyup daha iyi, daha güvenli bir geleceğe taşıma gayreti ve duygusudur. Vatan bilincine ulaşabilmek için milleti oluşturan insanların, millî kültür bilincini taşıması, benimsemesi ve yaşamları ile bütünleştirebilmiş olması gereklidir.

Vatan bilinci, insanları birbirine yaklaştırarak millî birlik, beraberlikle yardımlaşma ve dayanışmayı sağlar; milleti güçlendirir ve o milletin, geleceğe daha sağlam adımlarla ilerleyebilmesine olanak tanır.

2.5.10.2. Bayrak ve bayrak sevgisi

Kültürel bir öge olarak bayrak, “Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçimde kumaş, sancak.” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Bayrak, bir milletin bağımsızlığının simgesi olup bu bağımsızlığın ne gibi zorluklarla kazanıldığını temsil eden önemli bir kültürel değerdir. Bu nedenle bayrak, insanların birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde yaşamalarını sağlayan yani millet için ortak bir kültür ögesidir. Bayrak sevgisi de, vatan - millet sevgisi, bağımsız yaşama isteği ve bilinci gibi kültürel değerleri benimsemekle ve tarihten haberdar olmakla gerçekleşir.

2.5.10.3. Askerlik ve bağımsızlık

Kültürel anlamda askerlik; vatanını, milletini koruma ve bağımsızlığını zarar verecek tehditlerle edebilecek hassasiyeti ve bilinciyle oluşan bir hizmet ve kültürel bir kurumdur. Bundan dolayı kültür kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü askerlik de oluştuğu çevrenin, ortamın özelliklerini taşıyan bir kültür ürünüdür (İlhan, 1990: 322).

Askerlik, kültürel bir öge olup diğer kültürel öğelerden etkilenir ve onları etkiler. Bu kültürel öğelerin başında da vatan ve millet sevgisi ile bağımsızlık gelir. Bağımsızlık ise “Bağımsız olma durumu ve niteliği, istiklâl.” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr). Kültürel anlamda bağımsızlık; bir milletin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bakımlardan hiçbir ülke veya topluluğa muhtaç ve bağımlı olmadan kendi vatan toprakları üzerinde yaşayabilmesi ve her bakımdan geleceğine kendisi karar verebilmesi anlamına gelir. Bağımsızlık bilinci de vatan, millet, bayrak sevgisi ve askerlik gibi kültürel öğelerle doğrudan ilişkili ve milletin birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde yaşamasını sağlayan bir diğer kültürel öğedir.

Bir milletin varlığının ve gelecekte de var olabilmesinin garantisi, o milletin bağımsızlığıdır. Bağımsızlığını kaybetmiş bir milletin, benliğini ve kültürünü kaybetmesi olasıdır da söz konusu olacaktır.

2.5.11. Türkiye Coğrafyası, Tarihi ve Turistik Yerler

Coğrafya, yeryüzünde meydana gelen olayları ve bu olaylar ile insanlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalıdır. Aynı şekilde Elibüyük'e (1997: 10) göre coğrafya, "birbirinden farklı doğal beşeri, ekonomik, tarihi ve sosyal ortam ve olgulardan kaynaklanan karmaşık sorunları, kendi ilke ve yöntemlerine uygun olarak araştırıp, özellikle insan ve onun yaşama alanı olan doğal ortamı esas alarak çözümler sunmaya çalışan" bir alandır (Akt. Emekli, 2006: 52).

Coğrafi konum, coğrafi yakınlık, yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü ve buna bağlı sosyal ve ekonomik ilişkiler ve etkinlikler kültürün değişmesini ve şekillenmesini sağlar. Daha açık bir ifadeyle; bir binanın malzemesi, insanların geçim kaynakları, giyim tarzı gibi öğelerin hepsi de üzerinde yaşanılan coğrafyanın özelliklerine göre değişiklik gösterir. Eğer bu değişme ve şekillenme, sahip olunan kültür korunarak onun üstüne değerli öğeler katılarak gerçekleşirse ortaya büyük bir kültürel zenginlik çıkar. Sonuç olarak doğal çevredeki farklılıklar kültüre yansır; böylece kültür, doğal çevreyi de toplumu da etkiler (Emekli, 2006: 53).

Türkiye coğrafyası; yeryüzü şekilleriyle, iklimi ve bitki örtüsü ile dünya üzerinde yaşanabilecek en ideal yerlerdendir. Üzerinde birçok doğal güzelliği barındıran bu topraklar, bu güzellikleriyle fazlaca dikkat çekmektedir ki her yıl ülkemiz yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olmaktadır.

Anadolu toprakları, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bunun neticesinde üzerinde birçok kültürün izlerini taşımaktadır. Bu izler kendini zengin bir tarihi ve kültürel bir miras olarak gösterir. Dolayısıyla Anadolu, birçok tarihi güzelliği de içinde barındırır. Yapılması gerekirse, bu doğal ve tarihi kültürel mirasa sahip çıkarak onu korumak ve gelecek nesillere ulaşmasını sağlamaktır.

2.5.12. Millî Kurum ve Kuruluşlar

Türkçe Sözlük 'te kurum, “Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese” olarak (www.tdk.gov.tr); kuruluş kavramı ise, “Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis.” olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Toplum içerisinde sosyal yaşamın düzenli işleyişini, sürekliliğini sağlayan ve toplumsal gereksinimlere cevap veren birçok kurum ve kuruluş mevcuttur. Bunların bazıları özel, bazılarıysa resmidir. Kurum ve kuruluşlar sivil bireylerce oluşturulmuşsa özeldir; devlet eliyle oluşturulmuşsa resmîdir. Bu kurum ve kuruluşlar kanunlar çerçevesinde toplumun yararına hizmet eder, onların temel ve genel gereksinimlerine cevap vermeye çalışır ve bu bakımdan toplumsal nitelik taşırlar.

Resmi kurumlar, devlet eliyle kurulmuş olup topluma birçok alanda hizmet etmekle yükümlüdürler. Bu durum onlar için bir zorunluluktur. Toplumun temel ve genel gereksinimlerine yönelik çalışmalarını devlet eliyle sürdürürler. Bu kurumlar toplumun beslenme, barınma, sağlık, eğitim, güvenlik, adalet, ulaşım, haberleşme gibi en temel ve genel gereksinimleriyle ilgili hizmetlerle ilgilenirler. Bakanlıklar, valilikler, belediyeler, emniyet müdürlükleri vb. kurumlar bunlara örnektir.

Sivil toplum kuruluşlarıysa, adından da anlaşılacağı gibi sivil bireyler ya da topluluklarca oluşturulmuş ve yine kanunlara bağlı olarak topluma hizmet eden, onun gereksinimlerine cevap vermeye çalışan oluşumlardır. Aynen resmi kurumlar gibi, sivil kurum ve kuruluşlar da toplumsaldır, yalnız bu kurum ve kuruluşlarda gönüllülük esastır. Bu kuruluşlar, maddi kaynaklarını genellikle bağışlar yardımıyla elde ederler. Çoğunlukla dernek, vakıf gibi oluşumlar şeklinde çalışırlar. Eğitim, sağlık, kadın ve çocuk hakları, insan hakları yardımlaşma, doğal afetler, çevre vb. alanlarda varlığını sürdüren Türk Eğitim Vakfı, Darüşşafaka, Yeşilay, Kızılay, Türk Hava Kurumu, Mehmetçik Vakfı, Tüketicileri Koruma Derneği, AKUT, TEMA, Deniz Temiz Derneği gibi kurum ve kuruluşlar da sivil toplum kuruluşlarına örnektir.

Resmi ya da sivil kurum ve kuruluşlar bir toplumda birlik ve beraberliği, yardımlaşmayı sağlamada önemli bir yere sahiptir. İnsanların gereksinimlerine en üst düzeyde cevap vermeye çalışan bu kurum ve kuruluşlar, toplumu oluşturan bireylerin ortak bir noktada buluşabilmelerini sağlayan, onları birleştirip bütünleştiren kültürel ve millî öğelerdir.

2.5.13. Evrensel Değerler

Değerler; “neyin, hangi ve nasıl davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal; neyin, hangi ve nasıl davranışların da böyle olmadığına dair inanç ve kabullerimiz” şeklinde tanımlanır (Hökelekli, 2006: 50 Akt. Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 71) Değerler, davranışları şekillendiren ve eylemleri, yargıları, anlık hedefleri daha üst hedeflere taşıyarak bireylerin nasıl davranması gerektiğini onlara bildiren kavramlardır (Doğan, 2004; akt. Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 71)

Dünya üzerinde yaşayan tüm insanlar arasında sevgi, saygı, hoşgörü, dostluk, barış, eşitlik, insan hakları, demokrasi ve adalet gibi bazı değerler insanlığa ait ortak değerlerdir. Bu değerler tüm insanlığın ortak değerleri olup yalnızca bir millet tarafından sahiplenilemez.

Evrensel değerler, insanları ortak bir noktada buluşturup sevgi, saygı, barış, kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma gibi insanları bir arada tutan duygu ve davranışları yaşattığı için oldukça önemlidir. Neticede evrensel değerler, dünya üzerinde adalet, barış ve kardeşlik ile toplum düzeninin korunmasına yardımcı olur.

2.6. Yurt Dışındaki Türkler ve İki Dillilik

Bir insanın, doğumu ile birlikte duymaya ve öğrenmeye başladığı ilk dil ana dilidir. Ana dili, Türkçe Sözlükte “Çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil.” şeklinde tanımlanır (www.tdk.gov.tr). Zeynep Korkmaz (1992: 8), ana dilin insanın ailede ve soy olarak üyesi olduğu toplum içinde öğrenildiğini, bilinçaltına indiğini

ve bireylerle toplum arasındaki ilişkiler açısından en güçlü bağı oluşturduğunu ifade eder. Aksan (2009: 81) da benzer bir şekilde bireyin ana diliyle, başlangıçta annesi ve yakın aile çevresi aracılığıyla karşılaştığını belirterek ana dilinin, bireyin toplumla ilişki kurmasını sağladığına değinir. Bu bakımdan ana dilinin, önce aile ile yakın çevrede kazanıldığı ve toplum içerisinde bireyin, kendisine sağlam bir yer edinerek toplumla ilişkisini kuvvetlendirdiği açıktır. Bireyin önce kendisi ve yakın çevresiyle, ardından da toplumla kuvvetli bir bağ kurabilmesi ve duyularıyla elde ettiklerini anlamlandırabilmesi içinse önce ailede başlayan, ardından okul hayatı boyunca devam eden etkili bir ana dili eğitimi gereklidir.

Diğer bir yandan bireyde benlik algısı ve kültürel kimliğin edinilmesinde ana dilinin büyük bir etkisi vardır. Çünkü genel anlamda bir dilin öğretimi ayrıca bir dilin ait olduğu kültürün de öğretimidir (Çetin ve Güleç, 2014: 113). Ana dili, ait olduğu kültürün her türlü detayını bünyesinde barındırır. Bu bağlamda ana dili, toplumu bütünleştiren; bireyin, ait olduğu çevreyi, toplumu ve kültürünü algılayıp anlamlandırmasını sağlarken onun bir kültüre ve millete aidiyet duygusu taşımasına ve yaşamını sağlıklı biçimde şekillendirmesine yardımcı olur. Çünkü bireyin ana dilini edinmeye başladığı dönem, aynı zamanda yaşadığı toplumun kültürünü, yani millî kültürünü de edinmeye başladığı sürecin başlangıcıdır (Gelekçi, 2010: 120). Bunun içinse bireylere ana dili sevgisi ve bilincini kazandıracak bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır.

Ana dili, bireyin ait olduğu topluma, millete, kültüre özgü olduğundan bireyler, kendisini en iyi biçimde ancak ana diliyle ifade edebilir. Bu bakımdan ana dili, insanlar için herhangi bir organı, örneğin gözü, eli kadar doğaldır (Yıldız, 2012: 1). Başka bir ifadeyle bireyler, bebeklikten itibaren çevresinde olup bitenleri bu dille anlamlandırıp ifade eder. Çünkü ana dili, içinde yaşanılan toplumda, anneden ve yakın çevreden edinilen ve ilk iletişimin meydana geldiği dildir (Oruç, 2016: 284).

Ana dili millî bir karakter taşır ve o millet için ortak kültür öğelerindedir. Bu bakımdan o milleti oluşturan insanların çevreyi algılayış ve yorumlayış şekilleri de benzer nitelikler taşır. Yani milletler, ana dilleri aracılığıyla çevresinde gerçekleşenleri ortak bir bakış açısıyla fark eder ve değerlendirir. Bu bağlamda ana dili, bireyleri olay, durum ve

kavramları benzer şekilde sınıflandırmaya ve kavramlaştırmaya yöneltir. İlk olarak evdeki bireylerden öğrenilen ana dili algılama, kavrama ve düşünme becerilerini belli bir lde etkileyip Şekillendirir (avuşoğlu, 2006: 39).

Ana dili, bireye bir yandan kültür bilinci kazandırırken bir yandan da onun zihinsel becerilerini geliştirerek düşünme, algı, kavrama, bellek gibi özelliklerinin gelişmesini sağlar. Dil, düşünceleri yalnızca aktarmaz, onu tekrar yapılandırır ve tamamlar (Yıldız, 2009: 146). Yıldız (2015: 77), kimliğin gelişmesini, yerleşmesini, güçlenmesini ana diliyle ilişkilendirir ve çocuğun zihinsel becerilerinin gelişmesi, olgunlaşması açısından ana dilinin büyük önem taşıdığını ifade eder. Yine ona göre “dikkat, algılama, bellek, düşünme, öğrenme, yargılama, gerçeği arama ve değerlendirme” gibi zihinsel beceriler, toplumdaki ana dili zenginliğine ve işlerliğine bağlıdır (Yıldız, 2015: 77).

Ana dilinin, bir millet ve onun kültürü açısından ne kadar önemli olduğu açıktır. Buna rağmen bazı durumların etkisiyle insanlar, yaşadığı yerden uzak olmak ve ana dili dışında ikinci bir dil edinmek zorunda kalabilirler. O toplumun dilini öğrenmek ve konuşmak zorunda kalan bu durumdaki bireylere iki dilli denir. Bu duruma da kavram olarak iki dillilik adı verilir. İki dilliliğin bazı dillerdeki karşılığı ise İngilizcede Bilingualism, Fransızcada Bilinguisme, Almandaca Zweisprachigkeit (Bilingualitt, Bilingualismus) (Oruç, 2016: 284).

İki dilliliğin farklı çalışma ve kaynaklarda çeşitli tanımları mevcuttur. Bu tanımlar çoğunlukla iki dillilikte ikinci dilin ana dil ya da birinci dil kadar akıcı ve etkin olarak kullanılması gerekliliği veya iki ya da daha çok dilin insan hayatındaki farklı iletişim ortamlarında yeterli düzeyde kullanılabilmesi üzerinde durur. Ayrıca iki dillilik kavramı dilbilim, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok alan içerisinde araştırma konusu olduğundan bu durum iki dillilikle ilgili tanımlarda ve çalışmalarda çeşitliliklere neden olmaktadır.

Yalçın ve Demirel’in aktardığına göre, Bloomfield (1933) her iki dili de akıcı ve ana dile yakın düzeyde kullanan bireyleri iki dilli olarak adlandırırken Baker (2001) da

iki dilliliğin, her iki dilde de akıcı olmaktan daha çok, iki ya da daha çok dili uygun bağlamlarda, toplumsal hayatta farklı iletişim biçimi gerektiren durumlarda kullanabilme becerisi olduğunu belirtir (2015, 1693-1694). Oksaar (1992) ise iki dilliliği bir kişinin iki veya daha fazla dili iletişim aracı olarak kullanması ve gerektiğinde bir dilden diğerine geçiş yapabilmesi olarak tanımlar (Akt. Temel ve Şimşek Bekir, 2005: 65).

Vardar'a (2002: 118) göre iki dillilik, "bir bireyin iki dil bilmesi ya da bir toplumda iki dil kullanılması durumu" olarak tanımlanır. Aksan'a (2009: 26) göreyse iki dillilik, bireyin farklı ve çeşitli koşullarda birden çok dili öğrenmesi, kullanması ya da ikinci bir dili ana diline yakın bir seviyede öğrenmesidir. Özdemir'e (1988: 85) göre iki dillilik, aynı ülke içerisinde çoğunluk ve azınlık olan toplumlara ait dillerden birini diğerine tercih etmeden, çocuğun benlik gelişimini ana dili sürecinde tamamlamasına olanak sağlar.

Cummins (1979) iki dillilikle ilgili olarak "eşik kuramı"nı öne sürmüştür. Bu kuramda iki dilli çocuklar için, ulaşmaları gereken eşik bir seviye vardır. Bu seviye, onların bilişsel becerileri geliştikten sonra iki dilli olmanın olumlu yanlarından faydalanabilmeleri için gerekli olan seviyedir. Her iki dilde bu seviyeye ulaşabilmek, iki dilli çocukların olumsuz etkilerle karşılaşmasına engel olur. Ayrıca bu kurama göre her iki dilin gelişimi birbirine paralel bir seyir izler. Bu yüzden de ana dili ediniminin önemi büyüktür. Çünkü ikinci dildeki başarı, anadildeki ya da birinci dildeki başarıya bağlıdır (Akt. Yalçın ve Demirel 2015: 1694). Yine Tekeli'nin (2017: 10) Cummins (2001: 17)'ten aktardığına göre, iki dilli olmak, bireylerin dil gelişimine ve eğitimine katkı sağlayan bir ögedir. Bu bakımdan küçük yaşlardan itibaren ikinci bir dil ile haşır neşir olabilme olanağı elde eden bireylerin dil hassasiyeti, dil edinimi ve kullanımı diğer bireylere göre çok daha gelişmiş durumdadır. Yani iki dillilik çocuğun, bilişsel ve sosyal yönünün gelişimine yardımcı olarak onun yabancı dillerin edinimi açısından daha yetenekli olmasına yardımcı olmaktadır. Yine Tekeli'ye (2017: 10) göre iki dile de hâkim olabilen bireyler, dilleri kıyaslama olanağı bulurlar ve bunun sonucunda dillerin yapılarını daha iyi kavrayabilir ve bireylerin, anadillerine hâkim olma seviyeleri, ikinci dilin edinimine fazlasıyla katkı sağlar.

Lowry'e (2011) göre dil edinimi her birey için farklı süreçlere sahiptir. Bir çocuk, doğduktan sonra iki dilli bir ortamda yetişirse ya da üç yaşından önce ikinci bir dil ile karşılaşır her iki dili de etkili biçimde kullanma becerisine sahip olabilir. Bu çocuklar tek dilli çocuklarla aynı dil gelişimi sürecinden geçerken tek dilli çocuklara göre konuşmaya daha geç başlamalarına rağmen kısa bir süre sonra onlarla aynı seviyeye ulaşırlar (Akt. Yalçın ve Demirel 2015: 1694).

Şen'e (2010) göre iki dilli olarak ifade edilen Türk göçmen çocuklarının kendi ana dillerini öğrenmeleri; anavatanlarına, vatandaşlarına ve kendi kültürlerine bağlı bir birey olmalarını sağlarken göç ettiği toplumun dilini daha kolay öğrenmelerini, kültürlerine saygı ve hoşgörüyü bakmalarına yardımcı olur. Örneğin, Verhoeven'in (2007) Hollanda'da yaptığı çalışmada, bağlılık hipotezini de doğrulayacak şekilde okul öncesi Türk çocuklarının Türkçe gelişimlerinin ikinci dil olarak Hollandaca gelişimlerini pozitif yönde etkilediği görülmüştür (Akt. Yalçın ve Demirel 2015: 1694)

Kaynağı dilbilim ve toplumbilime dayanan iki dillilik kavramı, Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa'daki çeşitli ülkelere göçmüş Türk işçi çocukları sayesinde dikkat çekmiştir ve günümüzde de güncel bir konu olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2014: 1641).

Çoğunlukla ekonomik sebepler nedeniyle başka ülkelere göç ederek ülkesi ve kültüründen uzak olmak zorunda kalan Türklerin yurt dışına göçü özellikle 60'lı yıllardan itibaren iş gücü gereksinimiyle işçi alımı yoluna giden Avrupa ülkelerine olmuştur. 31 Ekim 1961 tarihinde Türkiye ve Federal Almanya Cumhuriyeti arasında gerçekleştirilen Türk Alman İşçi Mübadelesi Anlaşması, bu göç tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir (Şen, 2011: 33). Almanya ile birlikte Avusturya (1964), Belçika (1964), Hollanda (1964), Fransa (1965), İsveç (1967) ve Avustralya (1967) ile imzalanan işgücü anlaşmaları sayesinde yurt dışındaki Türklerin nüfusu gittikçe artmıştır (Şen, 2016: 1024).

Türkiye'den yurt dışına iş gücü amacıyla gerçekleştirilen ilk göçler, başlangıçta geçici olarak tasarlanmışken zamanla kalıcı hale gelmiş ve bu durum Avrupa ülkelerinin dillerini öğrenme zorluğu, sosyokültürel uyum, yükseköğrenime dâhil olamama ve

okulda ayrımcılığa maruz kalma gibi temel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Aydoğdu ve Karasu, 2016: 112). Yani çoğunlukla eğitim, kültür ve dil alanındaki sorunlar başı çekmiştir.

Yurt dışında yaşayan Türklerin sorunları en fazla eğitim ve dil konuları ile ilgilidir. Eğitim ve dil ile ilgili sorunların kaynağı ise ana dili öğretiminin oldukça zor koşullarda gerçekleştirilmeye çalışılması ve Avrupalı ülkelerin iki dilli çocuklarla ilgili eğitim politikalarındaki eksikliklerdir. Örnek olarak, göçlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği Avrupa ülkelerinin çoğunda okul çağındaki çocuklarda ilköğretim zorunlu olmasına rağmen bu durum, göçmen çocuklarında aranmamış ve göçmen çocuklarının iki dilli olduğu dikkate alınmadan yerli öğrencilerle benzer koşullar altında eğitim sürecine alınmışlardır. Neticede, yaşadıkları toplumun dilini tam olarak öğrenememiş olan Türk çocukları da başarılı olamamış, okul ve arkadaş ortamına uyum sağlamada zorlanmışlardır (Şen, 2016: 1025).

Avrupa ülkelerindeki eğitim anlayışı, göçmen çocuklarının ana dilleriyle öğrenim görmesine engel olmakta ve Türk çocuklarının hem kendi dilleriyle hem de içinde yaşadıkları toplumun diliyle ilgili öğrenim güçlüğü ve içinde yaşanılan topluma uyum sağlayamama gibi sıkıntılar yaşamalarına neden olmaktadır. Bundan dolayı ise çocuklar hem Türkçeye hem de içinde yaşadıkları toplumun diline tam olarak hâkim olamadıkları için kültür karmaşası yaşamakta ve eğitim öğrenim hayatlarında başarılı olamamaktalar. Çocuklar okula başlama yaşına kadar iletişim kurma gereksinimini Türkçe ile karşılarken okula başladıktan sonra içinde yaşadıkları toplumun dili, onların hayatında Türkçenin önüne geçmeye başlamaktadır. Ana dili becerisi yalnızca aileden edindikleriyle sınırlı olan çocuklar tam bir öğrenme sağlayamadıklarından içinde yaşadıkları ülkenin eğitim sisteminde kaybolmaktadır (Aydoğdu ve Karasu, 2016: 112).

Deniz ve Uysal'ın (2010: 240) James Cummins'e ait verilerinden aktardıklarına göre de çocuğun okulda ana dilinde yeterli bir düzeye gelmeden başka bir dilde okuma yazma öğrenimine başlaması ana dilinde gerilemeye neden olur. Bu da bireyin hem ana diline hem de içinde yaşanılan yabancı toplumun diline hâkim olamadığı bir iki dilliliğe neden olmakta ve olumsuz anlamda bir iki kültürlülük yaratarak bireyin, içinde yaşadığı

topluma uyum sağlayamamasına ve o toplumla bütünleşememesine neden olmaktadır. Bir süre boyunca, erken yaşlarda ana dilinden uzaklaşarak ikinci dilin baskın olduğu bir ortamda yaşamak zorunda kalan bireyler, bir süre sonra içinde yaşanılan yabancı toplumun dilini ana dili olarak kabul etme durumuna düşebilmekteler (Deniz ve Uysal, 2010: 241). Bu bakımdan ana diline tam olarak hâkim olamayan Türk çocukları, kültürel anlamda da sıkıntılar yaşamakta ve bunun neticesinde, içinde yaşanılan toplumun kültürünün bu çocuklar üzerinde daha baskın olmasıyla birlikte kendi kültüründen uzaklaşma, kültür karmaşasının neden olduğu arada kalmışlık ve kültürel kimliksizlik gibi önemli sorunlar doğmaktadır. Kendi kültüründen uzaklaşan bireylerse kim olduğuyula ilgili yaşanılan belirsizlikler nedeniyle bunalım ve ruhsal çöküntülere kapılmakta ve toplum içerisinde kaybolup gitmektedir. Örneğin Almanya'daki Türk gençlerinin günlük dili, gün geçtikçe Türkçe argo ve Almanca-Türkçe karışımından meydana gelmiş karma bir dile dönüşmüştür ve iyi eğitim almış Türk gençleri bile Türkçeyi sınırlı bir söz dağarcığı ile konuşmakta veya Türkçe konuşmaktan vaz geçip Almanca konuşmayı tercih etmektedir (Çakır, 2002: 40). Oysaki yurt dışında yaşayan Türklerin hem ana diline hem de yaşadıkları ülkenin diline hâkim olmaları başarılı bir eğitim hayatı, toplumsal uyum ve bütünleşme açısından oldukça önemlidir (Aydoğdu ve Karasu, 2016: 113).

Yabancı bir dile en az kendi ana dili kadar hâkim olmak, düşünme becerisini ve zekâyı geliştireceğinden ana dili ve içinde yaşanılan yabancı toplumun dilinin etkin bir şekilde öğrenilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca ana dili eğitiminin yetersiz olması, Avrupa dillerinin edinimini de zorlaştıran bir ögedir (Ulutak, 2007). Bu bakımdan yurt dışındaki Türklerin, yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmeleri ve kültürel kimlikleri yok olmadan yaşayabilmeleri, etkili bir ana dili eğitimiyle gerçekleşecektir. Çünkü ana dili, bireyin kültürüyle bağının sağlamlaşmasına yardımcı olur ve bu bağın sürekliliğini sağlar. Bu açıdan da dil, bir milletin kültürünün en önemli ögesidir ve ana dilini unutmak bireylerin ait olduğu kültürle bağlarının kopmasına neden olmaktadır (Aydoğdu ve Karasu, 2016: 113).

Toparlanacak olursa, yurt dışındaki Türkler ve çocuklarının sorunları ana dili eğitimi, yabancı dil öğrenimi, kültürel çatışma, kimlik bunalımı ve bunlara bağlı ruhsal bozukluklar şeklinde sıralanabilir. Bu sorunların başlıca kaynakları, ailelerin ilgisizliği ve

eğitim-öğretime önem vermeyişi; okullardaki yabancı düşmanlığı, ırkçılık; Türk öğrencilerin isteksizliği ve gayretsizliği; ülkelerin yabancı öğrencilere karşı yanlış tutum ve politikaları olarak ifade edilebilir (şen, 2011: 74).

Günümüzde yurt dışında üçüncü nesilleriyle varlıklarını sürdüren Türkler, ana dillerini farklı dillerle beraber öğrenme zorunluluğu taşıyan iki dilli bir toplum halindedir. Bu toplum hem ana dillerini hem de içinde yaşanılan yabancı toplumun dilini çok iyi öğrenmek zorundadır. Bu zorunluluk Türkiye'nin, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ve çocuklarının ana dilini yeterli bir seviyeye çıkartma amacını ve görevini doğurmuştur (Demir, 2010: 916). Bu açıdan ana dil eğitimi de yurt dışında yaşayan Türkler için oldukça önemli bir gereksinimdir. Çünkü insanın dünyaya gelişiyle başlayan, çevresini anlamlandırma, yeni kavramlarla tanışıp onları algılama ve kavrama, düşünce vb. zihinsel becerilerin kazanılması sürecinde dilin, önemli bir işlevi vardır (Yıldız, 2009: 147).

2.7. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi

Yurt dışında yaşayan Türklerin her türlü gereksinimlerinin giderilmesi görevini, kanunlar çerçevesinde devlet üstlenmekte ve bu, yine kanunlarla koruma altına alınmış durumdadır. Örneğin, anayasanın 62. maddesiyle, yurt dışında yaşayan Türklerin her bakımdan gereksinimlerinin giderilmesi, özellikle çocukların eğitimi için gerekli tedbirlerin alınması, devletin sorumluluğundadır. Ayrıca Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 59. maddesiyle, Türklerin yurt dışında eğitim, öğrenim görmeleri ve bir alanda uzmanlaşmalarıyla ilgili resmî hizmetlerin düzenlenmesinden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur (Yıldız, 2011: 14). Yani, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimlerinden sorumlu kurumların başında Milli Eğitim Bakanlığı vardır. Milli Eğitim şûrası, Talim Terbiye Kurulu, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğu, Yurt Dışı Eğitim Öğretim Genel Müdürlüğu ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimiyle ilgili çalışmaların gerçekteştirildiği birimlerdir (şen, 2010: 239).

Türkiye, yurt dışındaki Türklerin gereksinimlerinin giderilmesiyle ilgili üstlendiği görevlerden dolayı farklı dönemlerde yurt dışında Türklerin yaşadığı ülkeler ile çeşitli uluslararası kültür anlaşmaları gerçekleştirmiştir ve bu anlaşmalar, süresi dolduğunda yenilenmektedir. Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının yaşadıkları ülkelerde kültürel ve sosyal bir kimlik kazanabilmeleri, ait oldukları kültürle bağlarını koparmamaları, ana dillerine hâkim bireyler olabilmeleri ve yaşadıkları ülkeye de uyum sağlayabilmeleri, ana dili ve kültür dersleri ile gerçekleşecektir. Bu amaçla Türkiye'nin, ülkelerle yaptığı anlaşmalar sayesinde yurt dışındaki Türk çocuklarının ana dilde eğitim alabilmelerinin önü açılmıştır (Yıldız, 2011: 14). Bu bağlamda yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türk kültürü ve onun değerlerini edinebilmeleri, bu değerlerden kopmamaları, onları yurt dışında doğup büyüyecek ileriki nesillere aktarabilmeleri açısından oldukça önemlidir.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının ana dillerini etkin şekilde öğrenmelerine yönelik olarak alanında uzman öğretmenler, nitelikli ders kitapları, eğitim - öğretim sürecinin iyi planlandığı bir program ve bu programın etkin biçimde uygulanabileceği eğitim ortamlarına gereksinim vardır (Uçgun, 2015: 515). Milli Eğitim Bakanlığı da bu gereksinimlere cevap verilebilmesi amacıyla yurt dışındaki yaşayan Türk çocuklarının ana dili ve kültür edinimi amacıyla "Uzaktaki Yakınlarımız" adlı projeyi yaratmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı ile birlikte uygulanan projenin hedefleri ise şu şekildedir:

1. Öğrencilerimizin, dilimizin millî birlik ve bütünlüğümüzün temel öğelerinden biri olduğunu kavrayabilmeleri,
2. Türk kültürünü tanıyarak ülkesi ile olan bağlarını geliştirebilmeleri ve Türk kültürünün devamlılığını sağlayabilmeleri,
3. Buldukları ülkedeki Türklerle iletişim kurmaları,
4. Türkiye'deki akraba ve yakınlarla ilişkilerini sürdürerek aralarındaki sevgi ve saygı bağlarını güçlü tutabilmeleri,
5. Duygu ve düşüncelerini ifade ederken Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilmeleri,

6. Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak buldukları ülkedeki farklı kültür, görüş, din ve inanışları hoşgörülü bir yaklaşımla karşılayabilmeleri,
7. Türk kültürünü buldukları ülkede tanıtmaları,
8. İnsan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olabilmeleri ve çözüm önerilerinde bulunabilmeleri,
9. Hazırlanacak kitap ve materyallerle öğrenme-öğretme ortamının zenginleştirilmesi, böylece öğretmene destek sağlanması, öğretim yöntem ve teknikleri konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmesi,
10. Veliler ve sivil toplum kuruluşlarında Türkçe ve Türk kültürüne yönelik farkındalığın oluşturulması, bunun için de eğitim müşavirleri/ataşelerinin görev yaptıkları ülkelerde rehberlik etmeleri sağlanacaktır (Akt. Şen, 2010: 246).

Bu proje ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında kurulan Özel İhtisas Komisyonunca, “Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi (1-10. Sınıflar) Öğretim Programı” hazırlanmış ve kurulun 03.08.2009 tarih ve 112 sayılı kararıyla 2009-2010 eğitim - öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere kabul edilmiştir (MEB, 2009). Program aracılığıyla öğrencilere kazandırılması amaçlanan temel beceriler ise şu şekildedir: Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, sosyal katılım (MEB, 2009: 3). Beceriler değerlendirildiğinde büyük bir kısmının dil ile ilgili olduğu dikkat çekmektedir.

Program içerisinde öğrencilerin, “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilmeleri dinleme / izleme, konuşma, okuma, yazma gibi temel dil becerilerini kazanmalarına bağlı olarak düşünülmüş ve ilgili kazanımlar, öğrencilerin gelişim düzeyine göre birinci sınıftan onuncu sınıfa doğru aşamalı olarak verilmiştir” (MEB, 2009:3).

Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı, Türkçe ve Türk Kültürü olarak iki dersten oluşur fakat ikisi birden tek bir ders olarak ifade edilir. Bu ders, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışında ana dil olarak

Türkçenin ve Türk kültürünün öğretimi gereksinimine cevap vermektedir. Türkçe ve Türk Kültürü dersi iki dilli Türk çocuklarının ana dili edinimini, kültürel farkındalık ve bağlılıklarını sağlamayı hedefler. Yani bu ders, yurt dışında yaşayan Türklerin ve çocuklarının ana dilleri ve kültürleriyle olan bağlarının var olması ve güçlenmesi için önemli bir araçtır.

Türkçe ve Türk Kültürü dersinin yurt dışındaki Türk çocuklarına etkili şekilde verilmesi ve bu çocukların ana dilleri ve kültürlerinden kopmalarının önüne geçilmesi amacıyla Türkiye, başta Almanya olmak üzere, İsviçre, Fransa, Belçika ve İngiltere gibi Türklerin yoğun olarak göç etmiş olduğu Avrupa ülkelerine öğretmen görevlendirmektedir (Tekeli, 2017: 16).

Türkçe ve Türk Kültürü dersinin okullarda verilmeye başlanabilmesi için ilk şart anne babaların çocuklarının bu derse dâhil olmalarını istediklerine dair bir talep formunu çocuklarının öğrenim gördüğü okullara iletmesidir. Ayrıca öğrenci sayısının en az on iki olması gerekmektedir. Bu dersin, çoğunlukla okulların kendi derslerinin bitiminden sonra ve yine çoğunlukla haftada iki ders saati olacak şekilde gerçekleştirilmesine izin verilmektedir (Arıcı ve Kırkkılıç, 2017: 482-483). Bununla birlikte Türkçe ve Türk Kültürü dersi, öğrencilerin karnelerinde yer almamakta ve herhangi bir not değeri taşımamaktadır.

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde, Türkçe öğretiminin temel materyali olan ders kitapları önemli bir işleve sahiptir. Ders kitaplarının niteliği, öğrencilerin derse olan ilgilerinin canlanması ve artması, dersin mevcut durumu ve geleceği açısından oldukça önemlidir. Ana dili ve kültür eğitimine uygun işlevlere sahip olmayan ders kitapları bu dersin mevcut durumuna ve geleceğine zarar verecek ve dersin hedeflenen amaçlara ulaşmasına engel olacaktır.

Bu bağlamda ders kitaplarının, eğitim öğretim ve yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türk kültürüyle ilgili değerlerin aktarılması ve bu değerlerin onlar tarafından benimsenmesi süreci açısından vazgeçilmez öğelerinden birisi olduğu açıktır. Hem öğrencilere hem de öğretmenlere rehber olma niteliği taşıyan ders kitapları, Tebliğler

Dergisinde, “Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilebilen basılı eserdir.” şeklinde tanımlanmıştır (Tebliğler Dergisi: 3.7.1995/2434; akt. Zahmacıoğlu, Güleç ve İnce, 2014 : 105).

Türkçe öğretimi ve kültür aktarımı bakımından ders kitapları, içindeki metinler aracılığıyla dil becerilerini, söz varlığını ve dilin ait olduğu kültürel öğelerin benimsenmesinde, öğretilmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında oldukça değerli bir kaynak ve rehberdir. Bu bakımdan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi kitapları ve içindeki metinler yurt dışındaki Türk çocuklarına ana dilinin zenginliklerini ve kültürel değerlerini fark ettirme ve edindirme niteliklerine her bakımdan uygun biçimde hazırlanmış olmalıdır. Çünkü ders kitapları bu amaçları gerçekleştirmede en temel araçların başında gelmektedir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Çalışma Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplamak için belirlenen temalarla ilgili dokümanların içerik analizi yapılmıştır. Araştırmada, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 16.11.2009 tarih ve 201 sayılı kararıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli sınıf düzeyleri için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan kültürel öğeler, daha önceden hazırlanmış kültür öğeleri listesine göre tek tek tespit edilmiş, bu öğelerin

metinler içerisinde kullanım sayıları ve bu mevcut kullanım sıklığının kültür aktarımındaki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3-1. İnceleme için kaynak oluşturan ders materyalleri

<i>Kitap İsimleri</i>	<i>Yazarları</i>	<i>Yayınevi ve Yılı</i>	<i>Sayfa Sayısı</i>
Türkçe ve Türk Kültürü 1-3. Sınıflar Ders Öğretim Materyali	Hatice DEMİRBAŞ, Melek KARADAĞ, Hülya USTA, Mahmut BOZÇALI	MEB Devlet Ktamları, 2010	192 s.
Türkçe ve Türk Kültürü 4-5. Sınıflar Ders Öğretim Materyali	Tülin KARTAL GÜNGÖR, Hatice DEMİRBAŞ, Hüseyin ÖZTÜRK, Fatih HALAÇOĞLU, Levent KOÇ, Feyzullah ÇİFTÇİ, Dr. Nizamettin PARLAK, Yiğit YILMAZ	MEB Devlet Ktamları, 2010	222 s.
Türkçe ve Türk Kültürü 6-7. Sınıflar Ders Öğretim Materyali	Necmettin USTA, Zafer ÖMER, Sevdâ ÇİTİL, Selçuk ASLAN, Dr. Nizamettin PARLAK, Mehmet BEKTAŞ	MEB Devlet Ktamları, 2010	218 s.
Türkçe ve Türk Kültürü 8-10. Sınıflar Ders Öğretim Materyali	Osman UZUN, Hülya USTA, Fadime Pelin ALDEMİR, Zuhâl TURAN, Turgut BAĞRIAÇIK, Melek KARADAĞ, Dr. Mehmet Akif FİDAN	MEB Devlet Ktamları, 2010	333 s.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki incelenen eserlerden oluşturmaktadır. İncelenen eserler, yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinlerinden oluşmaktadır. Araştırmada, incelenen eserlerin tamamı değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada, alan yazından faydalanılarak kültürel ögeler listesi oluşturulmuş, Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinleri incelendikçe bu listede çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Liste içerisinde ele alınmayan kültürel ögelere rastlandığıında bu ögeler de listeye eklenmiştir. Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, bu kültür ögeleri listesine göre incelenmiştir.

Araştırmanın temelini oluşturan, yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Milli Eēitim Bakanlıēı Yayınları Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan kültürel ögeler, araştırmacı tarafından içerik analizi ile belirlenmiştir.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorum

4.1. Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel geler

4.1.1. 1-3. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel geler

4.1.1.1. Dilsel kültür geleri

Ařaēıda 1-3. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında yer alan okuma metinlerinde tespit edilen kültürel ögeler yer almaktadır.

4.1.1.1.1. Deyimler

- Kırmızı *yola çıkmış*. (TTK1-3, s.34)
- Sular *can verir* çayıra... (TTK1-11, s.50)
Gönül açar dağı, beli.
- Hepsinin *tadı* hala *damağımda*. (TTK1- 12, s.53)
- Güzel yemeklerimizin *tadına doyum olmaz*. (TTK1- 15, s. 63)
Halk oyunlarımızı izlemekten herkes *zevk alır*.
- Şimşekler çakıyor, *bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu*. (TTK1-21, s. 75)
Sözünde durmadığı için arkadaşına çok kırılmıştı.
- Bu güzel vatan için (TTK1- 24, s. 87)
Hep *el ele verelim*.
- Uçurtmam *takla atar*. (TTK1- 27, s. 93)
- Annem *söz vermişti*. (TTK1- 32, s. 100)
Annem *verdiği sözü* hiç hatırlamadı.
Canım çok sıkılmıştı.
İçim içime sığmıyordu.
- *Yola çıkınca* her sabah... (TTK1- 37, s. 110)
- Hep *el ele verelim*. (TTK1- 38, s. 110)
- İspanak *araya girdi*: ... (TTK1- 40, s. 112)
- Ali Rıza Efendi ve Zübeyde Hanım'ın bir çocukları *dünyaya gelir*. (TTK1- 47, s. 112)
Özellikle matematik dersindeki başarısıyla *dikkat çeker*.
- İki arkadaş, birlikte yolculuğa çıkmaya *karar vermişler* ve *yola koyulmuşlar*. (TTK1- 48, s. 137)
Bu durum karşısında diğer arkadaşın ayı ile dövüşmekten başka çaresi kalmamış; fakat birden *aklına* ayıların ölümlere dokunmadıkları *gelmiş*.
- *Gülüyor gözlerinin içi*. (TTK1- 50, s. 139)
- Bundan sonra kurallara uyacağıma *söz veriyorum*, dedi. (TTK1- 51, s. 140)
- Boyayı hortumlarıyla püskürterek binanın çabucak tamamlanması için *ellerinden geleni yapmışlar*. (TTK1- 53, s. 144)
“Taşındığımızdan beri bütün aile *iki büklüm* yürüyoruz. ...” diye söyleniyormuş.

Anne kaplumbağa yöneticiye bir mektup yazıp, “Sabah uyanıp yataktan kalkıyorum, kahvaltı hazırlamak için mutfığa gidene kadar öğlen oluyor. Eh ne yapayım, ben de kahvaltı yerine öğlen yemeğini hazırlayayım diyorum. Ama bu kez ben mutfaktan odaya gidip sofrayı kurana kadar gün bitiyor. *Açlıktan öleceğiz.*” diyerek dairelerinin daha ufak bir daireyle değiştirilmesini istemiş.

Ne söylese yavru tavşanlara *söz geçiremiyormuş.*

- Hepsi de ne kadar güzel ve *yerli yerinde.* (TTK1- 55, s. 154)
- Bir ara *gözüne* küçük bir kız çocuğu *ilişti.* (TTK1- 56, s. 163)

Babam ise *şehit oldu.*

Sevgili Peygamberin *yüreği* sevgiyle *titredi.*

4.1.1.1.2. Mecazi kelimeler

- Bu işe *bayılmışlar.* (TTK1- 7, s. 34)
- Dağlar *uzar* sıra sıra. (TTK1- 11, s. 50)
- Hür *yürekler.* (TTK1- 14, s. 57)
Karşı *yatan...*
- Korkma, *sönmez* bu şafaklarda *yüzen* al sancak; (TTK1- 16, s. 63)
Sönmeden yurdumun üstünde *tüten* en son ocak.
- Sözünde durmadığı için arkadaşına çok *kırılmıştı.* (TTK1- 21, s. 75)
- Elbisemin yıpranması değil ama hemencecik *yanmam* üzmüştü beni. (TTK1- 32, s. 100)
- *Tatlı* dilli, güler yüzlüydü. (TTK1- 34, s. 103)
Bal gibi *tatlı*, sevimliydi doğrusu.
Asık suratlı, *çatık* kaşlının biriydi bu adam.
Ekşi yüzlünün balı da ekşi olur, dedi.
- *Acıda*, sevinçte kardeş olsunlar... (TTK1- 50, s. 139)
- Ülkü akıllı, sevimli, *tatlı* dilli bir kızdı. (TTK1- 52, s. 142)
- Oysa kalın kürklü tilkiler, “Kaloriferleri kapatın, sıcaktan *patlıyoruz!*” diyorlarmış. (TTK1- 53, s. 144)
- Küçük kız Peygamberin mis kokulu eline sıkıca *yapışmıştı.* (TTK1- 56, s. 163)
Yanakları sevinçle *parlamıştı*, yüzü gülüyordu.

4.1.1.1.3. Atasözleri

- *Parayı veren düdüğü çalar.* (TTK1- 33, s. 101)

4.1.1.1.4. Özdeyişler

- *“Bu vatan, çocuklarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya layıktır.”* sözleriyle vatana olan sevgisini açıkça ortaya koymuştur. (TTK1- 18, s. 87)

4.1.1.1.5. Ağız özellikleri

1.- 3. sınıflar ders kitaplarındaki metinlerde ağız özelliklerine yönelik herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.1.6. Tekrar grubu

- *Lapa lapa yağar kar.* (TTK1- 1, s. 17)
- *Pazar pazar paz gelir.* (TTK1- 2, s. 23)
- *Sıkı sıkı sarılırken* (TTK1- 7, s. 34)
Kırmızıyla mavi yan yana olunca...
- *Kocaman kocaman olmalı dondurmam* (TTK1- 9, s. 36)
- *Yolda salına salına yürürken bir kuş gördü.* (TTK1- 10, s. 38)
Yavru ördek üzgün ve yavaş yavaş yürümeye devam etti.
- *Kokar burcu burcu güller.* (TTK1- 11, s. 50)
Dağlar uzar sıra sıra.
- *Hamsi pilavı, hamsi çorbası, hamsi buğulaması ve daha neler neler.* (TTK1- 13, s. 56)
- *Adım adım* (TTK1- 14, s. 57)
Yanık yanık
Çağıl çağıl
- *Dalga dalga göklerde* (TTK1- 17, s. 66)
- *Hop hop altın top* (TTK1- 22, s. 18)

Sağım solum, önüm arkam sobe, saklanmayan ebe.

- Hepsi *birer birer* hazırlıklarını sundular. (TTK1- 23, s. 85)

- Bu güzel vatan için (TTK1- 24, s. 87)

Hep *el ele* verelim.

- *Süslü süslü, telli pullu* (TTK1- 27, s. 93)

- *Sıra sıra* odalar, (TTK1- 28, s. 95)

Birbirini kovalar. (tren)

- *Dandini dandini* dastana, (TTK1- 29, s. 96)

- *Leylek leylek* havada. (TTK1- 30, s. 97)

Karga karga gak dedi.

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben babamın beşiğini *tingir mingir* sallar iken...

- *Çık çıkalım* çardağa. (TTK1- 31, s. 98)

Ak kızı, mak kızı,

Fındık fıstık,

Alçık balçık,

- Ne güzel *gıcır gıcır*dım. (TTK1- 32, s. 100)

Tek başıma *sek sek* oynamaya başladım.

İçim içime sığmıyordu.

- *Yüzü çiçek çiçekt*i Balcı Dede'nin. (TTK1- 34, s. 103)

Çok mu çok seviliyordu.

... *sokak sokak* dolaşmaya başladı.

- Verin şuna *beş on* para. (TTK1- 35, s. 106)

- *Bakın bakın*, bulut şu anda kuzuya benziyor. (TTK1- 36, s. 108)

- Hep *el ele* verelim. (TTK1- 38, s. 110)

- Atar oynarım *hop hop* (TTK1- 39, s. 111)

- *Dövüş kavgam* yoktur benim. (TTK1- 46, s. 134)

- *Teker teker* ortaya çıkıp Cansu'yu aradılar. (TTK1- 51, s. 140)

- Atatürk'le *güzel güzel* konuşurdu. (TTK1- 52, s. 142)

- Tuğlaların *üst üste* dizilip harçlanmasına ise zürafalar. (TTK1- 53, s. 144)

- Bir dairede oturduklarını unutup durmadan evin *orasını burasını* kazıp duruyorlarmış.

... odadan odaya keyifle yüzüp duruyorlarmış.

- Çocukları çok seven Yüce Allah *çeşit çeşit* yiyecekler, içecekler yaratmış. (TTK1- 55, s. 154)

Annemiz kahvaltı sofrasında *çeşit çeşit* yiyecekler hazırlar.

Hepsi de ne kadar güzel ve *yerli yerinde*.

4.1.1.1.7. Yansımalar

- Kuş "*Cik! Cik!*" diye ötüyordu. (TTK1- 10, s. 38)

"*Cak! Cak!*" diye sesler çıkardı.

İnek "*Moo! Moo!*" diye bağıyordu.

Bütün çabasına rağmen "*Mak! Mak!*" dedi, kaldı.

Anne ördek, "*Vak! Vak!*" dedi.

O da gerçekten annesi gibi "*Vak! Vak!*" diyebildi.

- *Gümbürdeyen* (TTK1- 14, s. 57)

Hür yürekler.

- *Hop hop* altın top (TTK1- 22, s. 81)

- Karga karga *gak* dedi. (TTK1- 30, s. 97)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben babamın beşiğini *tingir mıngır* sallar iken...

- Ne güzel *gıcır gıcır*dım. (TTK1- 32, s. 100)

Tam atlarken elbisemden bir "*çıt*" sesi geldi.

Sokağa *frladım*.

- Atar oynarım *hop hop* (TTK1- 39, s. 111)

4.1.1.1.8. Kalıp sözler

- *Hoş geldin* yavrum. (TTK1- 22, s. 81)

Hoş geldin oğlum.

Hoş bulduk babacığım.

Hoş geldiniz çocuklar.

Nasılsınız bakalım, sizi gördüğümüze çok sevindik.

Teşekkür ederiz, her şey çok güzeldi teyzeciğim, elinize sağlık.

Afiyet olsun çocuklar.

Her şey için teşekkür ederiz Musa.

Her zaman bekleriz.

- *Yemeği hazırlayanlara ve bize bu nimetleri verene teşekkür ederiz. (TTK1- 26, s. 90)*
- *Sonra ne olur ne olmaz. (TTK1- 27, s. 93)*
- *Ona teşekkür etti. (TTK1- 41, s. 114)*
- *... Hepinizden çok özür diliyorum. Bundan sonra kurallara uyacağıma söz veriyorum, dedi. (TTK1- 51, s. 140)*
- *Atatürk'ün yanına geldi. (TTK1- 52, s. 142)*
Teşekkür ederim Atatürk'üm, dedi.
- *Ne dersiniz, hayvanlar mutlu olmuşlar mı? Ne gezer! (TTK1- 53, s. 144)*
- *Sana şükür Allah'ım! (TTK1- 54, s. 87)*
Sana şükür Allah'ım!

4.1.1.1.9. Tekerlemeler

- *Pazar pazar paz gelir. (TTK1- 2, s. 23)*
Pazartesi tez gelir.
Salı sallanır gelir.
Çarşamba çullanır gelir.
Perşembe hâlim.
Cuma canım.
Cumartesi balım.
- *Leylek leylek havada. (TTK1- 30, s. 97)*
Yumurtası tavada.
Kızlar kahve kavurur.
Çıngıraklı tavada.
Karka karga gak dedi.
Çık şu dala bak dedi.
Karga seni tutarım.

Kanadını yolarım.

*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken,
ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken... Bir varmış bir yokmuş...*

Gökten üç elma düştü, biri anlayana, biri dinleyene, biri söyleyene.

- “*Al satarım, bal satarım.*” der, balını satardı. (TTK1- 34, s. 103)

Al dedemiz

Bal dedemiz

Bize güzel

Balından ver

Bal dedemiz...

- *Arkam, önüm, sağım, solum ebe*, diye bağırdı. (TTK1- 51, s. 140)

4.1.1.1.10. Bilmeceler

- *Suda yayılır*, (TTK1- 28, s. 95)

Karada bayılır. (balık)

Geceleri fener,

gündüzleri söner. (yıldız)

Sıra sıra odalar,

Birbirini kovalar. (tren)

Çarşıdan aldım

Bir tane

Eve geldim

Bin tane. (nar)

Dişim var,

Ağzım yok. (tarak)

- *Bir ufacık fiçıcık, içi dolu turşucuk.* (TTK1- 35, s. 106)

4.1.1.1.11. Ninniler

- *Dandini dandini dastana*, (TTK1- 29, s. 96)

*Danalar girmiş bostana,
Uyusun da benim kızım ninni,
Uyusun da büyüsün ninni!
Bahçelerde salıncak,
Eline verdim oyuncak,
Daha uyumadı yumurcak,
Ninni yavrum ninni!
Ninnilerin benim olsun,
Uykularım senin olsun,
Akan sular ömrün olsun,
Ninni yavrum ninni kuzum!*

4.1.1.1.12. Sayışmacalar

- *Oooo...* (TTK1- 22, s. 81)

*İğne battı.
Canımı yaktı.
Tombul kuş
Arabaya koş.
Arabanın tekeri
İstanbul'un şekeri.
Hop hop altın top
Bundan başka oyun yok.*

- *Çık çikalım çardağa*. (TTK1- 31, s. 98)

*Yem verelim ördeğe.
Ördek yemini yemeden
Ak kıldı, mak kıldı,
Çıktım, çıkardım.*

Bir iki
Kurnaz tilki.
Fındık fıstık,
Kadifeden yastık.
Alçık balçık,
Sen bu oyundan çık.

4.1.1.1.13. Yanıltmacalar

1.-3. Sınıflar ders kitabında yanıltmacalar ile ilgili bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.1.14. Mâniler

1.-3. sınıflar ders kitabında maniler ile ilgili bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.2. Din- inanç, dinsel ögeler ve dini şahsiyetler

- Her bucağın (TTK1- 14, s. 57)

Bir cennet.

- Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra *helâl...* (TTK1- 16, s. 63)

Hakkıdır, *Hakk'a tapan*, milletimin istiklâl!

- “Bu vatan, çocuklarımız ve torunlarımız için *cennet* yapılmaya layıktır.” (TTK1- 18, s. 69)

- *Ramazan ve Kurban Bayramları* paylaşma ve dayanışmanın yaşandığı *dini* bayramlarımızdır. (TTK1- 25, s. 88)

Kurban bayramında komşulara, akrabalara ve ihtiyacı olanlara *kurban* etinden de dağıtılır.

- Annem için, *Allah'ım!* (TTK1- 54, s. 153)

Babam için, *Allah'ım!*

Her şey için, *Allah'ım!*

Yediğim ekmek için,

Sana *şükür Allah'ım!*

Kırmızı narlar için,
Sana *şükür Allah'ım!*

- *Allah* da her yeni günde ve her zaman bizimledir. (TTK1- 55, s. 154)

Güneşin bizi aydınlatması *Allah'ın* gücüdür.

... akşam olunca *Allah'ın* emriyle ortaya çıkar ve geceyi aydınlatır.

Çocukları çok seven Yüce *Allah* çeşit çeşit yiyecekler, içecekler yaratmış.

Bu güzel yiyecekler *Allah'ın* bizim için yaratmış olduğu nimetlerdir.

Yüce *Allah*, görmemiz için gözlerimizi...

... göremediğimiz tüm varlıkları yaratan *Allah'tır*.

Yüce *Allah* şöyle buyuruyor: “İşte sizin *Rabb'iniz Allah*. Ondan başka hiçbir *ilah* yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise ona *kulluk* ediniz.”

- *Hız. Muhammed* onları neşeyler seyrediyordu. (TTK1- 56, s. 163)

Hız. Muhammed (s. a. v.) onun haline daha fazla dayanamadı.

Sevgili *Peygamberin* yüreği sevgiyle titredi.

Güzeller güzeli *Peygamber Efendimiz* yanı başındaydı ...

Ayşe annen, *Fatma* da ablan olsun. Buna ne dersin?

Hız. Muhammed (s.a.v) onun elinden tuttu.

Küçük kız *Peygamberin* mis kokulu eline sıkıca yapışmıştı.

Eve gittiklerinde *Peygamberimiz*, olanları evdekilere anlattı.

Eşi *Ayşe* ile kızı *Fatma* onu sevgiyle kucakladılar.

Sevgi dolu bir annem oldu artık; adı *Ayşe*... bir de *Fatma* ablam var.

- Bir gün *Sevgili Peygamberimiz*, *Hız. Hatice'yle* namaz kılıyordu. (TTK1- 57, s. 173)

Onlar namaz kılarken *Hız. Ali* odaya girdi.

Namazları bitince *Peygamber Efendimize* yaptıklarının ne olduğunu sordu.

Sevgili Peygamberimiz de:

Bu, *Allah'ın* seçtiği *İslam dininin* emridir. *Allah*, beni insanlara *peygamber* olarak gönderdi. Seni, eşi ve benzeri olmayan, bir olan *Allah'ın* yoluna, ona *ibadet* etmeye çağırıyorum, dedi.

İzin verirseniz babam *Ebu Talip'e* bir danışayım, dedi.

Peygamber Efendimiz insanları henüz, *İslam'a* açıktan davet etmiyordu.

Hız. Ali'nin bu konuyu, *Ebu Talip'e* anlatmasını istemiyordu.

Hz. Ali'ye:

Ey Ali, eğer Müslüman olmuyorsan...

Hz. Ali odasına girdi ve...

Sevgili Peygamberimizin yalan söylemeyeceğini biliyordu.

O, kendisini Allah'a ibadet etmeye çağırıyordu.

Sabah Peygamber Efendimizin yanına gitti.

Ey Muhammed, dün bana ne teklif etmiştin, diye sordu.

Peygamber Efendimiz:

Tek olan, ortağı olmayan Allah'a inanacaksın. Allah'tan başka ilah olmadığına inanacaksın. Allah'a iman edeceksin, dedi.

Hz. Ali, senden işittiklerime inanıyorum. Davetini kabul ediyorum. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûluh, diyerek Müslüman oldu.

Hz. Ali, Müslüman olduğunda henüz on yaşlarında bir çocuktur.

Peygamberimizin yanında ve terbiyesi altında büyüdü.

Kızı Hz. Fatma ile evlendi.

Peygamberimiz mübarek nesli, bu evlilikten doğan sevgili torunları Hasan ve Hüseyin ile devam etti.

Hz. Ali, ömrü boyunca Peygamber Efendimizden birçok faydalı bilgi öğrendi, sayısız kahramanlıklar gösterdi.

- *Sevgili Peygamberimiz bütün çocukları çok hem de çok severdi. (TTK1- 58, s. 174)*

Ama torunları Hasan ve Hüseyin'in elbette onun kalbinde özel bir yeri vardı.

Bir gün Hasan ve Hüseyin'i sırtına almış, güya onların devesi olmuştu.

Hz. Muhammed (s.a.v.) torunlarıyla böyle oynarken odadan içeriye Hz. Ömer girdi. Allah'ın elçisini bu halde görünce dayanamayıp çocuklara:

Sevgili Peygamberimiz ise, ona şöyle cevap verdi.

4.1.1.3 Tarih

4.1.1.3.1. Tarih kavramı ve tarihi gelişmeler

- *Kurtuluş Savaşı'nı* kazandıran onun eşsiz vatan sevgisi ve milletine olan güven duygusudur. (TTK1- 18, s. 69)
- *23 Nisan'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı.* (TTK1- 23, s. 85)
- *Yıl, 1881, yer Selanik.* (TTK1- 47, s. 133)
Ali Rıza Efendi ve Zübeyde Hanım'ın bir çocukları dünyaya gelir.

4.1.1.3.2. Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetler

- Vatan sevgisi, *Atatürk'ün* en önemli özelliğidir. (TTK1- 18, s. 69)
Atatürk vatan savunmasını her şeyden önemli görmüştür.
Vatanı için her türlü zorluğa katlanan *Atatürk*, hastalığında bile vatanını düşünmüştür.
Vatanı ve milleti için yaptığı hizmetleri asla yeterli görmeyen *Atatürk*, hayatı boyunca ülkesini, dünyanın en gelişmiş ülkeleri düzeyine çıkarmak için mücadele etmiştir.
- *Atatürk* bu günü çocuklara armağan etti. (TTK1- 23, s. 85)
- *Atamızdan bize...* (TTK1- 24, s. 87)
- *Ali Rıza Efendi ve Zübeyde Hanım'ın bir çocukları dünyaya gelir.* (TTK1- 47, s. 133)
Çocuklarına *Mustafa* adını koyarlar.
Mustafa'nın çocukluğu Selanik'te geçer.
Babası *Ali Rıza Efendi*, ...
Oğlu *Mustafa'nın* da okumasını, iyi bir öğrenim görmesini istemektedir.
Mustafa, annesinin isteği üzerine mahalle mektebine verildi.
Babasının ölümü üzerine *Mustafa*, ...
Çiftlikte dayısının işlerine yardımcı olan *Mustafa'nın* okumasını isteyen *Zübeyde Hanım*, tekrar Selanik'e geri döner.
Mustafa Selanik'te askeri okula kayıt olur.

Bir gün matematik öğretmeni dersteki başarısından dolayı *Mustafa*'ya “Senin de adın *Mustafa* benim de. Arada bir fark olmalı. Bundan sonra senin adın *Mustafa Kemal* olsun.” diyerek arkadaşlarının önünde *Mustafa*'yı onurlandırmıştır.

Buna çok sevinen *Mustafa*, o günden sonra *Mustafa Kemal* adını alır.

- *Atatürk* çocuk olmuş bakın: (TTK1- 50, s. 139)
- *Atatürk*, çocukları çok severdi. (TTK1- 52, s. 142)

Ülkü adında bir kız çocuğuna rastladı.

Ülkü akıllı, sevimli, tatlı dilli bir kızdı.

Atatürk'le güzel güzel konuşurdu.

Bir gün *Ülkü* ağlayarak geldi.

Atatürk:

– Ne var *Ülkü*, ne oldu, dedi.

Ülkü kırılan bebeğini göstererek:

– Bebeğimim kolu kırıldı, diye yanıt verdi.

Atatürk, *Ülkü*'ye:

Eve geldiğinde *Ülkü* uyuyordu.

Bebeği yavaşça *Ülkü*'nün yatağına koydu.

Ülkü uyanınca bebeği yanında gördü.

Atatürk'ün yanına geldi.

– Teşekkür ederim *Atatürk*'üm, dedi.

4.1.1.4. Örf ve âdetler

4.1.1.4.1. Selamlaşma ve vedalaşma

- *Merhaba* anneciğim. (TTK1- 22, s. 81)

Merhaba babacığim.

Hoşça kalın Merve teyze, Gökhan Amca.

Güle güle çocuklar. Annenize, babanıza *selam söyleyin*.

- Yola çıkınca her sabah (TTK1- 37, s. 110)

Bulutlara *selam ver*.

İnsanlara *selam ver*.

Ne görürsen *selam ver*.

Bir *selam* da kendine *ver*.

- *Merhaba*. (TTK1- 42, s. 125)

4.1.1.4.2. Misafirperverlik

- Bayram ziyaretlerinde *konuklara* şekerleme, lokum, çikolata ve tatlı ikram edilir. (TTK1- 25, s. 88)
- Evinde *konuk etti*. (TTK1- 52, s. 142)

4.1.1.4.3. Devlet ve devlet büyüklerine saygı

- *Atamızdan bize ...* (TTK1- 24, s. 87)

4.1.1.4.4. Düğün

- *Düğünlerimiz*, bayramlarımız, halk oyunlarımız, ... (TTK1- 15, s. 63)
Düğünlerimiz, mutlulukları paylaştığımız önemli günlerdir.
- En güzel *düğün*. (TTK1- 24, s. 87)
- *Gelin* gibi kuyruğu (TTK1- 27, s. 93)

4.1.1.4.5. Komşuluk

- Sabah *komşular* bize taze süt, tereyağı ve yoğurt getirdiler. (TTK1- 12, s. 53)
- Bayramlarda *komşular*, akrabalar, yakınlar ziyaret edilir. (TTK1- 25, s. 88)
Kurban bayramında *komşulara*, akrabalara ve ihtiyacı olanlara...
- Alt katlarında oturan *komşuları* aslan, kaç kez yöneticiye... (TTK1- 53, s. 144)

4.1.1.4.9. Çocuk oyunları

- *Kardan adam* gülümser. (TTK1- 1, s. 17)
Kartopu oynar çocuklar.

- Saat 15.00'ten 16.00'ya kadar arkadaşlarımla *oynuyorum*. (TTK1- 5, s. 26)
- *Kardan adam* yapmaya karar verdik. (TTK1- 6, s. 33)
Kartopunu yerde yuvarladık.
Kardan adam yaptık.
Kardan adam çok şişmandı.
Sonra kardan adamın karşısına geçtik.
Onu kartopuna tuttuk.
- Renklerin *oyunuyla* (TTK1- 7, s. 34)
Coşup oynamışlar.
- Güzel geçti, spor etkinliğinde *körebe* oynadık, harikaydı... (TTK1- 22, s. 81)
Arkadaşlar, biraz oyun oynamaya ne dersiniz?
Haydi oyuna arkadaşlar... Saklambaç oynayalım mı?
Evet, öyleyse sayışalım ebeyi bulalım.
Hop hop altın top
Bundan başka
Oyun yok.
Ben ebeyim, haydi başlayalım.
Sağım solum, önüm arkam sobe, saklanmayan ebe.
Oyun çok güzeldi, bize geldiğinizde de oynayalım.
- Sınıfça *oyun* ve yarışma hazırlıkları yaptılar. (TTK1- 23, s. 85)
- Havalanır *uçurtmam*. (TTK1- 27, s. 93)
Uçurtmam göklere yükselir.
Alımlı, nazlı uçurtmam.
Uçurtmam takla atar.
- Bahçelerde *salıncak*, (TTK1- 29, s. 96)
Eline verdim oyuncak,
- Hoşça vakit geçirmek, konuşma yeteneğini geliştirmek, *oyunlarda eş ve ebe* seçmek için tekerleme söylenir. Tekerlemeler, masal tekerlemesi, *oyun* tekerlemesi gibi adlar alırlar. En çok *çocuk oyunlarında*, masalların baş, orta ve sonunda söylenirler. (TTK1- 30, s. 97)
- *Çocuk oyunlarında ebeyi* belirlemek için tekerlemeler söylenir. (TTK1- 31, s. 98)
- Sibel karşı kaldırımında *ip atlıyordu*. (TTK1- 32, s. 100)

“Hiç... *İp atlamaya* geldim.”

Arkasını döndü, *ip atlamaya* devam etti.

Mahallenin en uzun süre *ip atlama* rekoru bendeydi çünkü.

Tek başıma *sek sek* oynamaya başladım.

Koşmak, *ip atlamak*, *saklambaç* oynamak istiyordum.

- Dünyanın güzelliğinin farkındaydı ve *oyuna* doymuyordu. (TTK1- 36, s. 108)
- Bir *topum* var lastikten (TTK1- 39, s. 111)
Atar *oynarım* hop hop
Ne güzeldir lastik *top*...
- Arkadaşlarımla *oyun oynamayı* ve kitap okumayı seviyorum. (TTK1- 42, s. 125)
- Onlarla kırlara gitmek, *uçurtma uçurmak*, ... (TTK1- 45, s. 128)
Söğüt ağaçlarının altında *beş taş*, *yakan top* ve *saklambaç* oynuyoruz.
- Birlikte *oynar*, gezeriz. (TTK1- 46, s. 132)
- Sallanıyor *salıncakta!* (TTK1- 50, s. 139)
Gülüp *oynasınlar* bugünkü gibi;
- Her gün buluşup birlikte *oyun oynuyorlardı*. (TTK1- 51, s. 140)
Yine coşku içinde *saklambaç oynayacaklardı*.
Sayışma yaptılar.
Cansu *ebe* oldu.
Arkam, önüm, sağım, solum *ebe*, diye bağırdı.
Ebeliği hiç sevmiyordu.
Arkadaşlarının *oyunlarını* pencereden izlerken yaptığı yanlışı düşünüyordu.
Arkadaşları yine toplanmış *oyuna* başlayacaktı.
- Ülkü kırılan *bebeğini* göstererek: (TTK1- 52, s. 142)
– *Bebeğimim* kolu kırıldı, diye yanıt verdi.
Oyuncakçı dükkanlarını dolaştı.
Kırılan *bebeğin* aynısı bir bebek buldu.
Bebeği yavaşça Ülkü'nün yatağına koydu.
Ülkü uyanınca *bebeği* yanında gördü.
- ... torunlarıyla böyle *oynarken* odadan içeriye Hz. Ömer girdi. (TTK1- 58, s. 174)

4.1.1.4.10. Dini ve millî bayramlarımız

- Düşünlerimiz, *bayramlarımız*, halk oyunlarımız, yemeklerimiz sahip olduğumuz zenginliklerden bazılarıdır. (TTK1- 15, s. 63)

Bayramlarımız paylaşmanın ve dayanışmanın en güzel örneğidir.

- *Bayramlarda, törenlerde...* (TTK1- 17, s. 66)
- Zeynep ve Ali'nin sınıfında *23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı* için *kutlama* etkinlikleri yapılacaktı. (TTK1- 23, s. 85)
  - Öğretmenim niçin *bayram* yapıyoruz.
  - Her yıl Türkiye'ye birçok ülkenin çocukları bu coşkulu *bayramı kutlamaya* geliyor.

Ali ve Zeynep, çocuklar için ayrı bir *bayramın* olmasına çok sevindiler.

Ali de *23 Nisan* ile ilgili bir şarkı öğrendi.

Bayram töreninde Ali, Zeynep ve arkadaşları çok sevinçli ve heyecanlıydı.

Her yıl olduğu gibi çok güzel bir *bayram* geçirmişlerdi.

- *23 Nisan* bugün. (TTK1- 24, s. 87)
- *Bayramlar*, paylaşma ve dayanışma açısından önemli günlerdir. (TTK1- 25, s. 88)

Ramazan ve Kurban Bayramları paylaşma ve dayanışmanın yaşandığı...

Bayramlarda komşular, akrabalar, yakınlar ziyaret edilir.

Bayramlaşılır.

Gençler, çocuklar, büyüklerin *ellerini öperler.*

Bayramlarını kutlarlar.

Bayram ziyaretlerinde konuklara şekerleme, lokum, çikolata ve tatlı ikram edilir.

Kurban bayramında komşulara, akrabalara ve ihtiyacı olanlara...

... yaşandığı en güzel anlardan olan *bayramları*, coşkuyla, sevinçle kutlayalım.

- *Bayramlık* giysilerimi sokakta giymeme izin verecekti. (TTK1- 32, s. 100)
- Bayram* geçti.

- *Çocuk Bayram'ında* (TTK1- 50, s. 139)

Gelmiş katılmış aramıza.

“... *Bayramların* en güzelini.”

- Bir *bayram* sabahında çocuklar, kuşlar kadar neşeliydiler. (TTK1- 56, s. 163)
- Yavrucuğum! Bu *bayram* gününde niçin ağlıyorsun?

Oysa geçen *bayram* bizimleydi.

4.1.1.4.11. Ad koyma

- Çocuklarına Mustafa *adını koyarlar*. (TTK1- 47, s. 133)

4.1.1.4.12. Sünnet geleneği

1-3. sınıflar ders kitabında sünnet geleneğiyle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.4.13. Ad takma (lakap)

- Herkes ona “*Balcı Dede*” derdi. (TTK1- 34, s. 103)
Yüzü çiçek çiçekti *Balcı Dede'nin*.
Balcı Dede, bal yerine zehir satsa, alıp yerlerdi.
Balcı Dede bal satarak geçinirdi.
Balcı Dede bu işi güler yüzü sayesinde yapıyordu.

4.1.1.5. Aile ve akrabalık ilişkileri

- Tam dört balon (TTK1- 8, s. 35)
Aldı babam.
- Birdenbire karşıdan *anne* ördeğin geldiğini gördü. (TTK1- 10, s. 38)
O da gerçekten *annesi* gibi “Vak! Vak!” diyebildi.
- Çünkü yaz tatillerinde *ailemle* beraber Türkiye'ye gidiyoruz. (TTK1- 12, s. 53)
Anneannem ve *büyük babam* bizi karşıladılar.
Anneannem çok güzel yemekler hazırlamıştı.
Bir hafta sonra Fransa'daki arkadaşım Selin ve *ailesi* de Türkiye'ye geldi.
Babaannemleri de çok özlemiştik.
Birkaç gün Trabzon'da kaldıktan sonra *babaannemlerin* yayladaki evine gittik.

- “Bu vatan, *çocuklarımız ve torunlarımız* için cennet yapılmaya layıktır.” sözleriyle vatana olan sevgisini açıkça ortaya koymuştur. (TTK1- 18, s. 69)
- Yer misin *amca*? (TTK1- 20, s. 72)
Yavrum, şu görünen köyün adı nedir?
 Bunlar ne güzel isimler. *Kızım*, o başına taktığın kırmızı çiçeğin adını bilir misin?
- Merhaba *anneciğim*. (TTK1- 22, s. 81)
 Hoş geldin *yavrum*.
 Merhaba *babacığim*.
 Hoş geldin *oğlum*.
 Hoş bulduk *babacığim*.
 Merve *teyzeniz* çok güzel pastalar yapmış.
 Teşekkür ederiz, her şey çok güzeldi *teyzeciğim*, elinize sağlık.
 Hoşçakalın Merve *teyze*, Gökhan *amca*.
Annenize, babanıza selam söyleyin.
- Bayramlarda komşular, *akrabalar, yakınlar* ziyaret edilir. (TTK1- 25, s. 88)
 Kurban bayramında komşulara, *akrabalara* ve ihtiyacı olanlara...
 Sofrada Uymamız Gereken Kurallar (s. 90)
Ailece sofraya oturmaya özen gösteririz.
- *Kardeşim* özenle tutar. (TTK1- 27, s. 93)
- Uyusun da benim *kızım* ninni, (TTK1- 29, s. 96)
 Ninni *yavrum* ninni!
 Ninni *yavrum* ninni kuzum!
 ... *anneler, nineler* ezgili şiirler söylerler.
- ... ben *babamın* beşiğini tıngır mıngır sallar iken... (TTK1- 30, s. 97)
- *Annem* söz vermişti. (TTK1- 32, s. 100)
- Herkes ona “Balcı *Dede*” derdi. (TTK1- 34, s. 103)
 Yüzü çiçek çiçekti Balcı *Dede'nin*.
 Balcı *Dede*, bal yerine zehir satsa, alıp yerlerdi.
 Balcı *Dede* bal satarak geçinirdi.
 Al *dedemiz*
 Bal *dedemiz*
 Bal *dedemiz*...

Balcı *Dede* bu işi güler yüzü sayesinde yapıyordu.

Güler yüzlü *hanımı* üzülyordu.

Kocasına: ...

Hanımı doğru söylüyordu.

- *Annem* pazardan geldi. (TTK1- 40, s. 112)

Annemin aldıklarını dolaba yerleştirdik.

Anneme gülererek:

– *Anneciğim!* Bütün pazarı eve taşımışsın, dedim.

- Sonra *anne* ve *babasına* sordu. (TTK1- 41, s. 114)
- *Babaannem* Güler Güneş, ev hanımıdır. (TTK1- 43, s. 126)

Annem Hülya Güneş öğretmendir.

Babam Ahmet Güneş, banka memurudur.

Kardeşim Serdar Güneş, öğrencidir.

- Bugün pazar ve tüm *aile* birlikte kahvaltı yapıyoruz. (TTK1- 44, s. 127)

Babam fırından sıcak ekmek aldı.

Ben ve *ağabeyim* sofraya zeytini, peyniri, yumurtaları getirdik.

Annem de bardaklara süt doldurdu.

Bizim *ailede* herkes birbirine yardım eder.

Ailede herkes birbirine yardım eder.

Aile içinde kararları birlikte alırız.

Sevgi, saygı ve hoşgörü *aile* içindeki ilişkileri güçlendirir.

- *Akrabalarımın* çoğu Türkiye'de yaşıyor. (TTK1- 45, s. 128)

Babaannem ve *dedem* Trabzon'da, *amcam* ve *halam* Ankara'da oturuyor.

Anneanneler, *teyzem* ve *dayım* ise Elazığ'da oturuyor.

Yaz tatilinde Türkiye'deki *akrabalarımızın* yanına gidiyoruz.

Ben en çok *babaannemin* ve *dedemin* köyünü seviyorum.

Halamın ve *amcamın çocuklarıyla* beraber köyde kaldığım zamanlar çok mutlu oluyorum.

- Sanki *öz kardeş* gibiyiz. (TTK1- 46, s. 132)

- Ali Rıza Efendi ve Zübeyde Hanım'ın bir *çocukları* dünyaya gelir. (TTK1- 47, s. 133)

Babası Ali Rıza Efendi, ...

Oğlu Mustafa'nın da okumasını, iyi bir öğrenim görmesini istemektedir.

Mustafa, annesinin isteği üzerine mahalle mektebine verildi.

Babası, oğlunun yeni metodlarla öğretim yapan bir okulda...

Babasının ölümü üzerine Mustafa, annesiyle Selanik yakınlarındaki dayısının çiftliğinde yaşamaya başlar.

Çiftlikte dayısının işlerine yardımcı olan Mustafa'nın...

- Yeryüzünde her insanın (TTK1- 49, s. 138)

Vardır bir ailesi.

Bir babası ve annesi

Anne bizi doğuran,

Baba bizi koruyan,

Ağabey, büyük kardeş,

Abla ise kız kardeş.

Anne ve babalarımızın

Analarıdır nine.

Babalarına ise

Demekteyiz bi dede.

Kız kardeşi annemin,

Teyzem olur benim.

Kardeşi olursa erkek,

Dayı denmesi gerek.

Babamın kız kardeşine

Hala derim, severim.

Erkek kardeşi varsa

Ancam olur o benim.

- Acıda, sevinçte *kardeş* olsunlar... (TTK1- 50, s. 139)
- *Annesine* haber vermeye gittiler. (TTK1- 51, s. 140)
- “Taşındığımızdan beri bütün *aile* iki büküm yürüyoruz. ...” (TTK1- 53, s. 144)

Anne kaplumbağa yöneticiye bir mektup yazıp, ...

Anne tavşanın en büyük şikayeti *yavrularıymış!*

- *Annem* için, Allah'ım! (TTK1- 54, s. 153)

Babam için, Allah'ım!

- *Annemiz* kahvaltı sofrasında çeşit çeşit yiyecekler hazırlar. (TTK1- 55, s. 154)
- *Yavrucuğum!* Bu bayram gününde niçin ağlıyorsun? (TTK1- 56, s. 163)

Benim ne *annem* var, ne *babam*... *Annem*, ben çok küçükken ölmüş. *Babam* ise şehit oldu.

Sil gözyaşlarımı *yavrum!*

İster misin, bundan böyle senin *baban* ben olayım. Ayşe *annen*, Fatma da *ablan* olsun.

Eşi Ayşe ile *kızı* Fatma onu sevgiyle kucakladılar.

Benim de bir *babam* var artık, dedi küçük kız. Hem öyle bir *babanın* dünyada eşi bulunmaz. Onun gibi *babası* olan sevinmez mi! Sevgi dolu bir *annem* oldu artık; adı Ayşe. Saçlarımı tarayan, bana güzel elbiseler giydiren bir de Fatma *ablam* var.

- İzin verirseniz *babam* Ebu Talip'e bir danışayım, dedi. (TTK1- 57, s. 173)

Kızı Hz. Fatma ile evlendi.

Peygamberimiz mübarek nesli, bu evlilikten doğan sevgili *torunları*...

- Ama *torunları* Hasan ve Hüseyin'in... (TTK1- 58, s. 174)

Hz. Muhammed (s.a.v.) *torunlarıyla* böyle oynarken...

4.1.1.6. Giyim- kuşam

- *Kazak, eldiven, şapka* (TTK1- 1, s. 17)
- *Paltomu, eldivenlerimi* giydim. (TTK1- 6, s. 33)
- Bayramlık *giysilerimi* sokakta *giymeme* izin verecekti. (TTK1- 32, s. 100)

Elbisem beyazdı.

Kırmızı *rugan ayakkabılarımı* da giydim.

Anlaşılmayacak bir şey yok yeni *giysilerimle* tanımadı beni.

“*Çorabın* tozlanmış.” dedi, başını geriye atarak.

“Nee? Bu *giysilerle* mi?”

“Ne sandın? Artık sokak *giysilerim* bunlar.”

Tam atarken *elbisemden* bir “çıt” sesi geldi.

Elbisemin yıpranması değil ama hemencecik yanmam üzümüştü beni.

Daha birkaç dakika geçmişti ki *ayakkabımın* ucunda derin bir sıyrık oluştu.

Devam etseydim *ayakkabımın* burnu yok olabilirdi.

Dolabımdan günlük *elbiselerimi* çıkarıp üstüme geçirdim.

- Yepyeni *kıyafetler* içinde koşuşup duruyorlardı. (TTK1- 56, s. 163)

... ayağında *ayakkabısı* yoktu, *elbisesi yamalıydı*.

Güzel *elbiseler* giydirip saçlarımı taradılar.

Saçlarımı tarayan, bana güzel *elbiseler giydiren* bir de Fatma ablam var.

4.1.1.7. Yiyecek-içecek ve beslenme

- *Karpuz, şeftali, kayısı* (TTK1- 1, s. 17)

Domates, patlıcan, biber,

Tatil, deniz, *dondurma* ne güzel olur.

Turşu, reçel, tarhana yapılır.

Portakal, muz, nar,

- Cumartesi *balım*. (TTK1- 2, s. 23)

- *Portakal, kabak turuncu*, (TTK1- 3, s. 24)

Marul, biber yeşildir.

Kiraz, çilek kırmızı,

Muz, limon sarıdır.

Kestane, fındık kahverengi,

Patlıcan, menekşe mordur.

- Saat 7.30'a kadar *kahvaltımı yapıyorum*. (TTK1- 5, s. 26)

Saat 13.30'da *öğle yemeğimi yiyorum*.

Saat 17.30'da *akşam yemeğimi yiyorum*

- *Havuçtan* burun yaptık. (TTK1- 6, s. 33)

- Bir külah *dondurmam* olmalı, (TTK1- 9, s. 36)

Çilekli, kaymaklı

Koca külah *dondurmam*

Limonlu, fıstıklı, çikolatalı.

Kocaman kocaman olmalı *dondurmam*

Tüm çocuklar *yemeli*.

Kayısılu, vanilyalı, vişneli.

Dondurmam hiç bitmemeli.

- *Kekik, yavşan* kokar dağda. (TTK1- 11, s. 50)
Kayısı, elma, üzüm bağda...
- Anneannem çok güzel *yemekler* hazırlamıştı. (TTK1- 12, s. 53)
Haliç'te *balık ekmek* yedik.
Haşlanmış mısır aldık.
Sabah komşular bize taze *süt, tereyağı*, ve *yoğurt* getirdiler.
Sobada *nar* gibi kızarmış *Trabzon ekmeğinin* üzerine *tereyağı* sürüp yedik.
Yoğurda mısır doğradık.
- Rize deyince aklıma *hamsi*, yağmur, çizme, şemsiye, kemençe, horon, *mısır, çay* gelir. (TTK1- 13, s. 56)
Ama her şeyden çok *hamsi* gelir.
Hamsi Rize'nin canıdır.
Rizeli kadınlar *hamsiden* öyle değişik *yemekler* yaparlar ki şaşarsınız.
Hamsi pilavı, hamsi çorbası, hamsi buğulaması ve daha neler neler.
- ... bayramlarımız, halk oyunlarımız, *yemeklerimiz*... (TTK1- 15, s. 63)
Güzel yemeklerimizin tadına doyum olmaz.
- Buraları çok ağaçlı, çok sulak, çok *meyveli* ve serindir. (TTK1- 20, s. 72)
Oluğun altına bir sepet iri, olgun, renkli *şeftali* koymuşlar.
Aldım, ne serin, ne kokulu, ne tatlı *şeftali* bunlar.
Burada *meyveler*, çiçekler, ağaçlar, isimler, her şey çok güzel ve tertemizdir.
- Merve teyzeniz çok güzel *pastalar* yapmış. Haydi *sofraya*... (TTK1- 22, s. 81)
Pastalar nefis olmuş Frau Güngüneş.
İstanbul'un *şekeri*.
- ... konuklara *şekerleme, lokum, çikolata* ve *tatlı* ikram edilir. (TTK1- 25, s. 88)
- *Sofraya* oturmadan önce ellerimizi yıkarız. (TTK1- 26, s. 90)
Ailece *sofraya* oturmaya özen gösteririz.
Yemeği çok hızlı yemeyiz.
Ağzımızda *yemek* varken konuşmayız.
Tabağımızda *yemek* bırakmayız.
Bütün *yemekleri* severek yeriz.
Yemeği hazırlayanlara ve bize bu nimetleri verene teşekkür ederiz.

- *Yumurtası* tavada. (TTK1- 30, s. 97)
Kızlar *kahve* kavurur.
Gökten üç *elma* düştü, biri anlayana, biri dinleyene, biri söyleyene.
- *Fındık fıstık*, (TTK1- 31, s. 98)
- *Bal* satan ihtiyar bir adam vardı. (TTK1- 34, s. 103)
“Al satarım, *bal* satarım.” der, *balını* satardı.
Balı çok uzaklardan, arılar ülkesinden getirirdi.
Sattığı *bal* çok iyi *baldı*.
Bal gibi tatlı, sevimliydi doğrusu.
Bal dedemiz
Balından ver
Bal dedemiz...
Balcı Dede *bal* satarak geçinirdi.
Herkes tarafından çok sevildiği için çok *bal* satardı.
Bal satmaya karar verdi.
Bal tablası başında, ekşi sirke kaşında, sokak sokak dolaşmaya başladı.
Bir gün dolaştı, iki gün dolaştı ama bir gram *bal* satamadı.
Ekşi yüzlünün *balı* da ekşi olur, dedi.
- Bir ufacık fiçıcık, içi dolu *turşucuk*. (TTK1- 35, s. 106)
Bildim, *turşu* fiçısı.
Fıçı *turşusu*.
Lahana *turşusu*, biber *turşusu*.
Çorbaya ne sıkılır?
Çorbaya kaşık sıkılır mı?
Kaşıkla *çorba* içilir.
O zaman *tuz* ya da *biber* sıkılır.
Bilmecenin cevabı *limondu*.
- *Portakal* benden önce davrandı. (TTK1- 40, s. 112)
Meyveler adına konuşuyorum. *Meyve* yiyen insanlar hasta olmaz. ... , dedi.
Ispanak araya girdi:
... Her çeşit *sebzeden* yeteri kadar *yemelisiniz*, dedi.
Ispanaktan sonra *yumurta* söz aldı:

... *Kahvaltıda mutlaka yumurta yemelisiniz*, dedi.

Konuşulanları duyan *süt*, buzdolabından seslendi:

... Yanımda *peynirle yoğurt* da var. Bizimle *beslenen* çocukların...

Buzdolabındaki *et*, bütün konuşmaları duymuştu. Daha fazla dayanamadı:

... *Et* yiyen çocuklar kuvvetli olur, dedi.

Yiyecekleri dikkatle dinledim. Onlara:

Bütün *yiyeceklerin* yararlı olduğunu anladım. Büyümek ve sağlıklı olmak için iyi *beslenmek* istiyorum. Hepinizden de yeteri kadar *yiyeceğim*, dedim.

- Bugün pazar ve tüm aile birlikte *kahvaltı* yapıyoruz. (TTK1- 44, s. 127)
Kahvaltıyı birlikte hazırladık.
Babam fırından sıcak *ekmek* aldı.
Ben ve ağabeyim *sofraya zeytini, peyniri, yumurtaları* getirdik.
Annem de bardaklara *süt* doldurdu.
- ... bahçeden taze *sebze* ve *meyve* toplamak çok hoşuma gidiyor. (TTK1- 45, s. 128)
- *Karnı* çok acıkmıştı. (TTK1- 51, s. 140)
Başladı *karnını* doyurmaya.
- ...*kahvaltı* hazırlamak için *mutfağa* gidene kadar öğlen oluyor. Eh ne yapayım, ben de *kahvaltı* yerine *öğlen yemeğini* hazırlayayım diyorum. Ama bu kez ben *mutfaktan* odaya gidip *sofrayı* kurana kadar gün bitiyor. *Açlıktan öleceğiz.*” diyerek... (TTK1- 53, s. 144)
- *Yediğim ekmeğin* için, (TTK1- 54, s. 153)
Sana şükür Allah'ım!
Kırmızı *narlar* için,
Sana şükür Allah'ım!
- ...çeşit çeşit *yiyecekler, içecekler* yaratmış. (TTK1- 55, s. 154)
Her bir *yiyecek* ve *içecek* ayrı bir tada, kokuya sahip.
Annemiz kahvaltı sofrasında çeşit çeşit *yiyecekler* hazırlar.
Süt, yumurta, peynir, zeytin, bal, tereyağı...
Bu güzel *yiyecekler* Allah'ın bizim için yaratmış olduğu nimetlerdir.
Bu nimetler *soframıza* gelinceye kadar çeşitli aşamalardan geçer.
Örneğin *sütün soframıza* gelene kadar nasıl meydana geldiğini...

Daha sonra bizler de bu hayvanlardan *süt* sağırız.

- *Karnını doyurdular.* (TTK1- 56, s. 156)

4.1.1.8. Sanat

4.1.1.8.1. Geleneksel Türk el sanatları

1-3. sınıflar ders kitabında geleneksel Türk el sanatlarıyla ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.8.2. Müzik

- Bende böyle *şarkı söylemeliyim.* (TTK1- 10, s. 38)
- *Kemençe...* (TTK1- 13, s. 56)
Hiç kimse, Rizeliler kadar güzel *kemençe* çalamaz.
...*kemençe*, horon, mısır, çay gelir.
- Senindir hep (TTK1- 14, s. 57)
Yanık yanık
Bu *türküler*,
Bu *ezgiler*,
Bu *kavallar*...
- Ali de 23 Nisan ile ilgili bir *şarkı* öğrendi. (TTK1- 23, s. 85)
- Çınlasın yeryüzünde barış *türküleri.* (TTK1- 50, s. 139)

4.1.1.8.3. Resim

1-3. sınıflar ders kitabında resimle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.8.4. Mimari

1-3. sınıflar ders kitabında müzikle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.8.5. Tiyatro - geleneksel Türk tiyatrosu

- *Karagöz*, sen bilmece bilir misin? (TTK1- 35, s. 106)
Bilemedin *Karagöz*.
Karagöz'üm bilmeceye cevap vereceğin zaman...
Aman *Karagöz*, şakayı bırak. Bilmecenin cevabını söyle. Çorbaya ne sıkılır?
Bilemedin *Karagöz*. Bilmecenin cevabı limondu.
Aman *Hacivat*, bunu kim bilmez?

4.1.1.8.6. Halk oyunları

- *Horon...* (TTK1- 13, s. 56)
Hiç kimse de Rizeliler gibi *horon* oynayamaz.
...kemençe, *horon*, mısır, çay gelir.
- ...*halk oyunlarımız*, yemeklerimiz... (TTK1- 15, s. 63)
Halk oyunlarımızı izlemekten herkes zevk alır.

4.1.1.8.7 Edebiyat

- Yaşayan *destanısın*. (TTK1- 17, s. 71)
- *Mehmet Akif*'le arkadaşı buluşmak üzere sözleşmişti. (TTK1- 21, s. 75)
Arkadaşı bu havada *Akif'in* gelmeyeceğini düşünerek buluşacakları yere gitmedi.
Oysa *Mehmet Akif* verdiği sözden asla dönmezdi.
- Zeynep törende okumak için bir *şiiir* ezberledi. (TTK1- 23, s. 85)
- Uyusun da benim kızım *ninni*, (TTK1- 29, s. 96)
Uyusun da büyüsün *ninni*!
Ninni yavrum *ninni*!
Ninnilerin benim olsun,
Ninni yavrum *ninni* kuzum!
...anneler, nineler *ezgili şiiirler* söylerler.
Bu *şiiirlere ninni* denir.
Ninniler söyleyenlerin o andaki duygularını yansıtır.

- ...tekerleme söylenir. *Tekerlemeler, masal tekerlemesi, oyun tekerlemesi* gibi adlar alırlar. En çok çocuk oyunlarında, *masalların..* (TTK1- 30, s. 97)
- Çocuk oyunlarında ebeyi belirlemek için *tekerlemeler* söylenir. Bu *tekerlemelere* de *sayışma* denir. (TTK1- 31, s. 98)
- *Nasrettin Hoca* pazara giderken... (TTK1- 33, s. 101)
Hoca, çocukların tümüne olur, demiş.
Hoca akşama doğru pazardan dönmüş.
Yolunu bekleyen çocuklar hemen *Hoca'nın* etrafını sararak düdüklarini istemişler.
Hoca cebinden bir düdük çıkarıp kendisine para veren çocuğa uzatmış.
Hoca'nın cevabı kısa ve anlamlı olmuş:
- *Karagöz*, sen *bilmece* bilir misin? (TTK1- 35, s. 106)
Söyle *bilmeceni*, al cevabını.
Bilemedin *Karagöz*.
Karagöz'üm bilmeceye cevap vereceğin zaman...
Aman *Karagöz*, şakayı bırak. *Bilmecenin* cevabını söyle. Çorbaya ne sıkılır?
Bilemedin *Karagöz*. *Bilmecenin* cevabı limondu.
Aman *Hacivat*, bunu kim bilmez?
- Ayrı olsun *dilimiz*. (TTK1- 38, s. 110)
- *Sayışma* yaptılar. (TTK1- 51, s. 140)
- Anne kaplumbağa yöneticiye bir *mektup* yazıp,... (TTK1- 53, s. 144)

4.1.1.9. Geleneksel Türk sporları (Güreş, Cirit...)

1-3. sınıflar ders kitabında geleneksel Türk sporlarıyla ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.10. Vatan / millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlık

- Güzel *yurdum*. (TTK1- 14, s. 57)
Vatan için...
Vatanımsın...
- *Vatanımız Türkiye*, (TTK1- 15, s. 63)

- O benim *milletimin* yıldızıdır, parlayacak; (TTK1- 16, s. 63)

O benimdir, o benim *milletimindir* ancak.

Kahraman *ırkıma* bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?

Hakkıdır, Hakk'a tapan, *milletimin* istiklâl!

- *Ay yıldızın* var senin, (TTK1- 17, s. 66)

Vatanımın sembolüsün.

Milletimin gururusun.

- *Vatan* sevgisi, Atatürk'ün en önemli özelliğidir. (TTK1- 18, s. 69)

Onun *vatanına* ve *milletine* olan sevgisi...

Atatürk *vatan* savunmasını her şeyden önemli görmüştür.

Kurtuluş Savaşı'nı kazandıran onun eşsiz *vatan* sevgisi ve *milletine* olan...

“Bu *vatan*, çocuklarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya layıktır.”

sözleriyle *vatan*a olan sevgisini açıkça ortaya koymuştur.

Vatanı için her türlü zorluğa katlanan Atatürk, hastalığında bile *vatanını* düşünmüştür.

Vatanı ve *milleti* için yaptığı hizmetleri asla yeterli görmeyen Atatürk...

- Sen büyük *milletimin* (TTK1- 19, s. 71)

Sevdiği *bayrağısın*.

Ay yıldızlı sultanım.

- Bu güzel *vatan* için (TTK1- 24, s. 87)

Hep el ele verelim.

- Mustafa Selanik'te *askeri* okula kayıt olur. (TTK1- 47, s. 133)

4.1.1.11. Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerler

- Ne güzeldir *Türkiye'miz!* (TTK1- 11, s. 50)

Ne güzeldir *Türkiye'miz!*

Ne güzeldir *Türkiye'miz!*

Türkiye'miz altın eli.

Ne güzeldir *Türkiye'miz!*

Ne güzeldir *Türkiye'miz!*

- Çünkü yaz tatillerinde ailemle beraber *Türkiye'ye* gidiyoruz. (TTK1- 12, s. 53)

Bir hafta sonra Fransa'daki arkadaşım Selin ve ailesi de *Türkiye'ye* geldi.
 Selinlerle *İstanbul'da* buluştuk.
 Onlarla *İstanbul'u* gezdik.
Kızkulesi'ne gittik.
 Vapurla *Boğaz* gezintisi yaptık.
Haliç'te balık ekmek yedik.
 Onlar, *Trabzon'da* oturuyorlar.
 Biz de onları görmek için *Trabzon'a* gittik.
 Birkaç gün *Trabzon'da* kaldıktan sonra babaannemlerin yayladaki evine gittik.
 Sobada nar gibi kızarmış *Trabzon* ekmeğinin üzerine tereyağı sürüp yedik.

- Ben *Rize'yi* çok severim. (TTK1- 13, s. 56)
 Hiç kimse, *Rizeliler* kadar güzel kemeççe çalamaz.
 Hiç kimse de *Rizeliler* gibi horon oynayamaz.
Türkiye'de en çok şemsiye kullanılan yer *Rize'dir*.
 En çok çizme giyilen yer de *Rize'dir*.
 Çünkü en çok yağış alan yer *Rize'dir*.
Rize deyince aklıma...
 Hamsi *Rize'nin* canıdır.
Rizeli kadınlar hamsiden öyle değişik yemekler yaparlar ki şaşarsınız.
- Ey *Türkiye'm*. (TTK1- 14, s. 57)
Anadolu'm.
 Ey *Türkiye'm*.
Anadolu'm...
- Vatanımız *Türkiye...* (TTK1- 15, s. 63)
Türkiye'miz kültürel bakımdan da çok zengindir.
Türkiye'nin her köşesi ayrı bir güzelliكتedir.
- *Müftüler*. TTK1- 20, s. 72)
  - *Nergisler*.
  - *Zerdalioluk*.
  - *Kınalıtepe*.
  - *Derebahçe'ye*.
- *İstanbul'un* şekeri. (TTK1- 22, s. 81)

- Her yıl *Türkiye'ye* birçok ülkenin çocukları... (TTK1- 23, s. 85)
23 Nisan'da *Türkiye* Büyük Millet Meclisi açıldı.
- Akrabalarımın çoğu *Türkiye'de* yaşıyor. (TTK1- 45, s. 128)
Babaannem ve dedem *Trabzon'da*, amcam ve halam *Ankara'da* oturuyor.
Anneanneler, teyzem ve dayım ise *Elazığ'da* oturuyor.
Yaz tatilinde *Türkiye'deki* akrabalarımızın yanına gidiyoruz.

4.1.1.12. Millî kurum ve kuruluşlar

- 23 Nisan'da *Türkiye Büyük Millet Meclisi* açıldı. (TTK1- 23, s. 85)

4.1.1.13. Evrensel kültür öğeleri

4.1.1.13.1. Sevgi ve saygı

- Ben Rize'yi çok *severim*. (TTK1- 13, s. 56)
- Nasıl *sevmem*, (TTK1- 14, s. 57)
Nasıl seni...
Canımsın sen,
Nasıl *sevmem!*
- Yüreğimde *sevgin*. (TTK1- 17, s. 66)
- Vatan *sevgisi*, Atatürk'ün en önemli özelliğidir. (TTK1- 18, s. 69)
Onun vatanına ve milletine olan *sevgisi*...
...eşsiz vatan *sevgisi* ve milletine olan güven duygusudur.
...vatana olan *sevgisini* açıkça ortaya koymuştur.
- Sen büyük milletimin (TTK1- 13, s. 71)
Sevdiği bayrağısın.
- Bütün yemekleri *severek* yeriz. (TTK1- 26, s. 90)
- O da çocukları çok *severdi*. (TTK1- 34, s. 103)
Çok mu çok *seviliyordu*.
Herkes tarafından çok *sevildiği* için çok bal satardı.
- Gel kuzu, gel seni *sevayim*, diye bağırdı. (TTK1- 36, s. 108)

O, yaşamı *seviyordu*.

- Hepinizi çok *seviyorum*. (TTK1- 40, s. 112)
- Arkadaşlarımla oyun oynamayı ve kitap okumayı *seviyorum*. (TTK1- 42, s. 125)
- *Sevgi, saygı* ve hoşgörü aile içindeki ilişkileri güçlendirir. (TTK1- 44, s. 127)
- Ben en çok babaannemin ve dedemin köyünü *seviyorum*. (TTK1- 45, s. 128)
- Babamın kız kardeşine (TTK1- 49, s. 138)

Hala derim, *severim*.

- O, arkadaşlarını, arkadaşları da onu *sevdiler*. (TTK1- 51, s. 140)

Ebeliği hiç *sevmiyordu*.

Arkadaşları, Cansu'yu *seviyorlardı*.

- Atatürk, çocukları çok *severdi*. (TTK1- 52, s. 142)

Onu çok *sevdi*.

- Bizi duyar, korur ve *sever*. (TTK1- 55, s. 154)

Çocukları çok *seven* Yüce Allah çeşit çeşit yiyecekler, içecekler yaratmış.

- *Sevgili* Peygamberin yüreği *sevgiyle* titredi. (TTK1- 56, s. 163)

...*sevgiyle* gözlerinin içine bakarak şöyle diyordu:...

Eşi Ayşe ile kızı Fatma onu *sevgiyle* kucakladılar.

Sevgi dolu bir annem oldu artık; adı Ayşe.

- *Sevgili* Peygamberimiz bütün çocukları çok hem de çok *severdi*. (TTK1- 58, s. 174)

4.1.1.13.2. Arkadaşlık ve dostluk

- Saat 15.00'ten 16.00'ya kadar *arkadaşlarımla* oynuyorum. (TTK1- 5, s. 26)

- *Arkadaşlarım* da geldiler. (TTK1- 6, s.33)

- Bir hafta sonra Fransa'daki *arkadaşım* Selin... (TTK1- 12, s. 87)

- Mehmet Akif'le *arkadaşı* buluşmak üzere sözleşmişti. (TTK1- 21, s. 75)

Arkadaşı bu havada Akif'in gelmeyeceğini düşünerek buluşacakları yere gitmedi.

Fakat *arkadaşı* orada değildi.

Sözünde durmadığı için *arkadaşına* çok kırılmıştı.

- Sizi *arkadaşlarım* Fatma, Heidi, Mine ve Faruk'la tanıştırayım. (TTK1- 22, s. 81)

Arkadaşlar, biraz oyun oynamaya ne dersiniz?

Haydi oyuna *arkadaşlar*...

Çok eğlendik, artık gitmemiz gerekiyor *arkadaşlar*.

- Hazırlıklara Zeynep ve Ali'nin *arkadaşları* Délphine ile Paul de yardım etti. (TTK1- 23, s. 85)

Okuldaki diğer öğretmen ve *arkadaşlarını* da davet ettiler.

Bayram töreninde Ali, Zeynep ve *arkadaşları* çok sevinçli ve heyecanlıydı.

- *Arkadaşlar* coşalım. (TTK1- 24, s. 87)
- Ödevini tamamladıktan sonra sınıfta *arkadaşlarıyla* paylaştı. (TTK1- 41, s. 114)
- *Arkadaşlarımla* oyun oynamayı ve kitap okumayı seviyorum. (TTK1- 42, s. 125)
- *Arkadaşım* çoktur benim. (TTK1- 46, s. 132)
- Bu okuldaki başarılı çalışmalarıyla öğretmenlerinin ve *arkadaşlarının* beğenisini kazanır. (TTK1- 47, s. 133)

...diyerek *arkadaşlarının* önünde Mustafa'yı onurlandırmıştır.

- İki *arkadaş*, birlikte yolculuğa çıkmaya karar vermişler... (TTK1- 48, s. 137)

Ayıyı gören iki *arkadaş* korkudan ne yapacaklarını şaşırılmış.

Arkadaşlardan biri kendini kurtarmak için kaçmaya başlamış.

Bu durum karşısında diğer *arkadaşın*...

Ayı, çalılıkların içinde iyice kaybolduğunda korkup ağaca çıkan *arkadaşı*,...

Sadece *arkadaşlık* yaptığın insanlara dikkat etmemi...

- Hemen birçok *arkadaş* edindi. (TTK1- 51, s. 140)

O, *arkadaşlarını*, *arkadaşları* da onu sevdiler.

Arkadaşlarının oyunlarını pencereden izlerken yaptığı yanlış düşünüyordu.

Arkadaşları yine toplanmış oyuna başlayacaktı.

Arkadaşlarına:...

Arkadaşları, Cansu'yu seviyorlardı.

4.1.1.13.3. Hoşgörü

- Sevgi, saygı ve *hoşgörü* aile içindeki ilişkileri güçlendirir. (TTK1- 44, s. 127)

4.1.1.13.4. Barış

- Büyüklere *barıştı*, (TTK1- 38, s. 110)
Gelin biz gösterelim.
- *Dövüş kavgam yoktur* benim. (TTK1- 46, s. 132)
- Çınlasın yeryüzünde *barış* türküleri. (TTK1- 50, s. 139)
Acıda, sevinçte *kardeş olsunlar...*

4.1.1.13.5. Eşitlik

1-3. sınıflar ders kitabında eşitlikle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.13.6. Adalet

1-3. sınıflar ders kitabında adaletle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.13.7. Bilim, bilimsel düşünce

1-3. sınıflar ders kitabında bilim ve bilimsel düşünceyle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.1.13.8. Dayanışma, yardımlaşma

- Bayramlarımız *paylaşmanın* ve *dayanışmanın* en güzel örneğidir. (TTK1- 15, s. 63)
- Hazırlıklara Zeynep ve Ali'nin arkadaşları Déphine ile Paul de *yardım etti*. (TTK1- 24, s. 85)
- Bayramlar, *paylaşma* ve *dayanışma* açısından önemli günlerdir. (TTK1- 26, s. 88)
...*paylaşma* ve *dayanışmanın* yaşandığı dinî bayramlarımızdır.
...akrabalara ve *ihtiyacı olanlara kurban etinden de dağıtılır*.
- Bizim ailede herkes birbirine *yardım eder*. (TTK1- 44, s. 127)
Ailede herkes birbirine *yardım eder*.

- ...sana *yardım etmeyen* insanlara güvenmemem gerektiğini söyledi.(TTK1- 48, s. 137)
- ...yılanlar da kazıya *yardımcı olmuşlar*. (TTK1- 53, s. 144)
Tuğlaların taşınmasına maymunlar *yardım etmiş*.
Sonunda neşe ve *yardımlaşma* ile inşaat kısa zamanda bitivermiş.

4.1.1.13.9. Birlik, beraberlik

- *Birlik ve beraberliğin* yaşandığı en güzel anlardan... (TTK1- 25, s. 88)
- Aile içinde kararları *birlikte* alırız. (TTK1- 44, s. 127)
Evde kuralları *birlikte* belirleyip bu kurallara uyarız.
- *Birlikte* oynar, gezeriz. (TTK1- 46, s. 132)
- Her gün buluşup *birlikte* oyun oynuyorlardı. (TTK1- 51, s. 140)

4.1.1.13.10. Çalışkanlık

- Bereket, bolluk, *çalışmak*... (TTK1- 1, s. 17)
- ...dünyanın en gelişmiş ülkeleri düzeyine çıkarmak için *mücadele etmiştir*. (TTK1- 18, s. 69)
- Filler de binanın boyanmasında gönüllü olarak *çalışmışlar*. (TTK1- 53, s. 144)

4.1.1.13.11. Azimli ve kararlı olmak

- Vatanı için *her türlü zorluğa katlanan* Atatürk, hastalığında bile vatanını düşünmüştür. (TTK1- 18, s. 69)

4.1.1.13.12. Temizlik

- Saat 20.30'da *dişlerimi fırçalıyorum*. (TTK1- 5, s. 26)
- ...her şey çok güzel ve *tertemizdir*. (TTK1- 20, s. 72)
- Sofraya oturmadan önce *ellerimizi yıkarız*. (TTK1- 26, s. 90)
Peçete kullanırız.

- Bir güzel yıkadılar. (TTK1- 56, s. 163)

4.1.1.13.13. Demokrasi ve özgürlük

- *Hür* yürekler. (TTK1- 14, s. 57)

4.1.1.13.14. Dürüstlük ve güvenilirlik

- ...milletine olan *güven* duygusudur. (TTK1- 18, s. 69)
- ...yardım etmeyen insanlara *güvenmemem* gerektiğini söyledi. (TTK1- 48, s. 137)
- İnsanlar ona *güvenilir* insan anlamına gelen “*el Emin*” diyorlardı. (TTK1- 57, s. 173)

4.1.1.13.15. Çok kültürlülük

- *Fransa'da* yaşıyorum. (TTK1- 12, s. 53)
Bir hafta sonra *Fransa'daki* arkadaşım Selin ve ailesi de Türkiye'ye geldi.
- *Almanya'da* doğdum. (TTK1- 42, s. 125)
Berlin'de oturuyorum.

4.1.2. 4-5. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler

Aşağıda 4-5. sınıflar için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında yer alan okuma metinlerinde tespit edilen kültür öğeleri bulunmaktadır.

4.1.2.1. Dilsel kültür öğeleri

4.1.2.1.1. Deyimler

- ...doğal beslendiği için *tadına doyum olmayan* koyun, kuzu, dana etleri... (TTK2- 1, s. 16)

...tarihe *ışık tutan* eserleriyle bir cennettir güzel ülkem Türkiye'm.

- ...şenliklerin, bayramların, törenlerin *tarihe* yazıldığı bir yer olarak birbirinden güzel yapılarla bezenmiştir. (TTK2- 3, s. 23)

...İstanbul'un sayısız güzelliklerinden biri olarak görenleri kendine *hayran bırakmaktadır*.

- ...*bir eşi daha yoktur* onların... (TTK2- 4, s. 25)

açılmış araları...

karşı koymamışlar,...

- ... buraları *yurt tutan* insanlara bir yürek gibi kan pompalamış. (TTK2- 5, s. 35)
- ...tüm güzelliklerinin *tadını çıkarıyoruz*. (TTK2- 6, s. 36)

Kısacası burada çok güzel *vakit geçiriyorum*.

- ...*tuhafıma giden* onun giyinişiydi. (TTK2- 7, s. 38)

Fakat annem onun sözüne *aldırış etmeyerek içeriye gitti*.

Dedem bir daire çizerek ön bahçeyi dolaşırken hiçbir şeyi *gözünden kaçırmadı*.

...etrafındaki her şeyi dikkatle *gözden geçiriyordu*.

Eskiden *gözden kaybolup* bütün çiftliği baştan başa dolaşırđı.

Ağır adımlarla evin *yolunu tuttu*.

- Sabunla yıkandık mı daha çok *göz alırız*. (TTK2- 9, s. 42)

Haddimi bilirim.

Paspas olsan kapılarda *nöbet beklersin*.

- ...*ailesi zor durumda kalan* Mustafa Kemal... (TTK2- 11, s. 51)
- ...*harp okuluna girmeye hak kazanmıştı*. (TTK2- 12, s. 52)

...İstanbul'a doğru *yola koyuldu*.

- ...*Ara verildikçe ateşe*... (TTK2- 14, s. 57)

...*Düştükçe* vuruşanlar *toprağa*

Köylü köyüne döndü evli evine.

Can geldi toprağa silindikçe kan izleri.

- Cumhuriyet'i *emanet edeceği* gençlerin düşüncelerini... (TTK2- 16, s. 67)

Heyet sınav salonunda *yerini aldı* ve sınav başladı.

...ülkenin *tarihini yeniden yazan* bir “önder”di.

...Ailece böyle *karar verdik*, bunu değiştirmek için anne ve babamın *rızasını almak* lazımdır, paşam.

- ...her yerde durmanın *mümkün olamayacağını* anlattı. (TTK2- 17, s. 70)

Ben onunla konuşurken diğer erkekler de *cesaret* alarak Atatürk'e yaklaşmışlar.

İçtik ve kendisinden köy hakkında bilgi edinerek *yola çıktık*.

- Kalbimiz sevgi dolu (TTK2- 19, s. 76)

Yol gösteren o, Türk'e.

- ...düşmanı *geri çekilmeye* mecbur eden Başkumandana... (TTK2- 20, s. 77)

... bir lidere *ihtiyaç duymuştur*.

- Gazi'nin *yolu* bir köy okuluna *düşmüştü*. (TTK2- 22, s. 79)

- Zavallılar, *lafa karışınca*... (TTK2- 22, s. 79)

... hem de ileride yalancı ve riyakar olmalarının *önüne geçilmiş* olur.

... iyiye ve güzel şeylere karşı sevgi ve *ilgi uyandırmaya* çalışmalıdır.

... her yerde, her zaman *üzerinde durulacak* önemli noktalarıdır.

- Eline neden *kına yaktın?* (TTK2- 23, s. 80)

Anam *yaktı* bu *kınayı*.

Avucuna niçin *kına yaktığını* sor, öğren bakalım.

Avucuna *yaktığım kınayı* sormuşsun.

Bizde üç şey için *kına yakılır*.

Gelinlik kızlara *kına yakarız*, evine barkına sahip olsun diye. Kurbanlık koyunlara *kına yakarız*. Allah'a *kurban olsun* diye. Bir de yavrum askere giden yiğitlere *kına yakarız* biz. *Kına yakarız*; çünkü...

Deden Balkanlarda, amcan da Çanakkale'de *şehit oldu*. Sen de vatanını korumada üzerine düşen bu kutsal görevi *yerine getireceksin* diye sana da *kına yaptık*.

... *gözleri dolu dolu olmuştu*.

Kurbanlık koyunlara *kına yakarız*, Allah'a *kurban olsun* diye.

- Bayram deyince *akılınıza ne geliyor?* (TTK2- 24, s. 88)

Bize *emanet ettikleri* değerlerin önemini daha iyi kavrarız.

... saltanat ve padişahlık yönetimi *son bulmuştur*.

- ... evde olsun, okulda olsun *heyecan doruğa çıkardı*. (TTK2- 25, s. 91)

... 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilgili yazılar *yer alırdı*.

Kimisi ağlayarak kimisi de bizi güldürerek *başlarından geçenleri* anlatırdı.

23 Nisan sabahı okulun *yolunu tutardık*.

- Mahallenin çocuklarıyla *bir araya gelip...* (TTK2- 27, s. 97)

Gerçekten de biraz sonra *kapıları çalınmıştı*.

- “Bizim tarafta herkes *açlıktan ölüyor*.” (TTK2- 28, s. 98)
- Ev sahibi hiç görmediği bu konukları içeriye *buyur eder*. (TTK2- 32, s. 103)

Ev sahibi *elinden bu kadar geldiğini* anlatmak için: ...

Sofraların da çorbanın da *baş tacı olur* tarhanamız.

– Ekşili çorba, diye *karşılık vermiş*.

- İş *inada bindirmek* için de:... (TTK2- 33, s. 105)

Yapabilirsen biz sana *ziyafet çekeceğiz*.

Ama soğuktan da *iliklerine kadar* üşür.

...buluşunca nasıl *vakit geçirdiğini* sorarlar.

... Hoca ziyafet vermeye mahkûm edilir.

Ertesi akşam Hoca'nın evi *dolup taşar*.

- Bir anda herkesin *gözleri doldu*. (TTK2- 34, s. 108)

... hem de babamın sözlerinden birini *yerine getirmek* istiyorum.

- ...kalkıp gitmek *içlerinden gelmiyordu*. (TTK2- 35, s. 110)

Davetliler, davul ve zurnanın eşliğinde *halay çekiyordu*.

Halay çekenler yerlerine oturup soluklanırken...

... eş dostun sohbeti *aldı*, susan müziğin yerini.

- ...“*kaz kafalı*” deyimini kullanıyoruz. (TTK2- 36, s. 112)

“*Ne halin varsa gör!*” ya da “*Kendi başının çaresine bak!*” denerek dışlanmaz.

Siz siz olun, kazları *hafife almayın*. ... *örnek alabileceğimiz* çok önemli özellikler var.

- ...bu oyuncuların dışında yardımcı oyuncular da *yer alır*. (TTK2- 38, s. 115)

...,eski zamanlarda *gördüğü ilgiyi* yeniden kazanmaktadır.

- *Keyfine bak!* (TTK2- 40, s. 117)
- Söylemeye *yürek ister*. (TTK2- 43, s. 119)
- Kapının çalan zili bizi *kendimize getirdi*. (TTK2- 45, s. 121)

...Türkiye'deki yakınlarımıza *telefon açtık*.

- “Öff deli çocuk.” deyip *surat asıyor*. (TTK2- 46, s. 112)
- Başlangıçta her şey *yolunda gidiyordu*. (TTK2- 47, s. 124)

...arkadaşları *ortadan kayboluyordu*.

Halkın onu yalnız bıraktığını anlamış, ama hiç *bozuntuya vermemiş*.

- Bakışın ve gülüşün *içimi ısıtıp* aydınlatır. (TTK2- 49, s. 127)
- *Saçlarını süpürge yapmış* yuvası için. (TTK2- 51, s. 136)

Bir gün bile *of dememiş*.

- *İçimi ısıtan*, beni mutlu eden mektubunu ustam,... (TTK2- 52, s. 138)

...çeşit çeşit çikolata ve boyama kitapları ile *kapınızı çalacağım*.

Babamın vefatıyla *düştüğümüz sıkıntıyı...*

El emeği işler büyük ilgi görüyormuş.

Sanatın bir altın bilezik olduğunu söyledi.

- Savaşta yaralanan askerlerin iyileşmesi için *çaba gösterir*. (TTK2- 53, s. 146)

- *Kara günde ışıksın*. (TTK2- 54, s. 147)

- *Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!* (TTK2- 55, s. 149)

- ...göldeki yavru kuşlar *haklarını arıyorlarmış*. (TTK2- 57, s. 153)

Gördüğünüz gibi *haklarımızı arıyoruz*.

Görüşlerimizi haklarımıza dayanarak serbestçe *dile getiriyoruz*.

- Daha doğrusu türlü türlü mesleklere girmeye *can atardım*. (TTK2- 58, s. 159)

- Türkiye bir güneşli ülke (TTK2- 59, s. 127)

Isıtır içimi

- *Gözümde tüter damların*, (TTK2- 62, s. 162)

- Büyük bir çatışma çıkacağı sırada, Mekkeliler: “Tartışmaya *son verelim*. Kâbe'nin avlusuna giren ilk kişiyi hakem yapalım. Onun vereceği karara *razı olalım*.” diye *karar aldılar*. (TTK2- 64, s. 187)

Böylece *kan dökülmesi* önlenmiş oldu.

- Hemen *kanat gerdiler*, (TTK2- 65, s. 188)

Karşı duran O oldu,

Putlar *yere serildi*.

Alın açık, yüzü ak.

- Yavuz, ordu komutanını *çağırıldı*. (TTK2- 67, s. 207)

Canım bir elma istedi.

4.1.2.1.2. Mecazi kelimeler

- Kültür ve medeniyetleri ile ellerimizde *soylulaşan* yemek eşitleri... (TTK2- 1, s. 16)
- ...Çok *tatlı* bir uyum içinde, kucak kucağa, yan yana, *sevgiyle kucaklaştığı* bir dünya... (TTK2- 5, s. 35)
- Baltasını Öyle bir *indirdi* mi, en sert kütükler bile ikiye ayrılırdı. (TTK2- 7, s. 38)

Batan güneş ferisi *kaçmış* gözlerini parlatıyordu.

- Böyle düşlerde *yüzer* gibi, (TTK2- 8, s. 41)
- ...dünyamız cennete *dönerdi*. (TTK2- 9, s. 42)

Güneş *vurdu* mu bırakın solmayı daha da parlarız.

- *Baygın* kokusu ıhlamurun. (TTK2- 10, s. 43)
- Atatürk neden *büyük*? (TTK2- 19, s. 76)
- Mustafa Kemal, hayatının otuz dokuzuncu yılına *baştığı* mayıs ayında,... (TTK2- 20, s. 77)
- Kapkara bulutlar *inmiş* (TTK2- 21, s. 78)

Işıklı gözlerinde

Sımsıcak bir sevgi gözlerinizde

- Çocuklar ne sevimli, ne *tatlı* değil mi (TTK2- 22, s. 79)

Aynı zamanda onların *temiz* yüreklerinde...

- Mehmet'i yirmi yaşına *basınca* askere çağırdılar. (TTK2- 23, s. 80)
- Herkes olduğu yerde *donakaldı*. (TTK2- 34, s. 108)
- ... Ali Kerem'in kitaplığını ve hayatını *s sleyecekti*. (TTK2- 35, s. 110)

... davetlilerin kuruyan dudaklarını *serinletti*.

... Ömür boyu hatıralarını *s sleyecekti*.

- İnsanlar  z m taneleri gibi aynı *salkımda* mutlu olurlardı. (TTK2- 37, s. 114)
- "Biliyorum *tatlı* kızım!" diyor. (TTK2- 46, s. 122)

- Bu laflar *havada uçtu*. (TTK2- 47, s. 124)
- Saf, *temiz* yüreğinle, (TTK2- 48, s. 126)

Dağları aşyorsun.

Yoksulsun ama gönlün,

Öylesine *zengin* ki.

- İlk kundağım, ilk ninnim, ilk ekmeğim, ilk *tadım*. (TTK2- 49, s. 127)

Dilin *ince*, ninnilerin pek *tatlı*.

Bakışın ve gülüşün içimi ısıtıp *aydınlatır*.

- Dedemse bir yerli kaya, *görkemli* mekânına oturmuş. (TTK2- 51, s. 136)

Annemi ninnileriyle tanırım, *ince*, *kıvrak*, sabırlı.

Karanlık bastı mı komşuya *dalarmış*.

Şimdi ben oturuyorum *dorukta*.

- Çizgilerin *akışında*, desenlerin şekillenişinde hep sizleri düşünüyorum. (TTK2- 52, s. 138)
- Korkma, *sönmez* bu şafaklarda *yüzen* al sancak; (TTK2- 55, s. 149)

Sönmeden yurdumun üstünde *tüten* en son *ocak*.

- Tozlu ve sisli bir akşam Ankara'nın üzerine *çökmüştü*. (TTK2- 56, s. 152)
- Manzara hiç de iç *açıcı* değildi. (TTK2- 61, s. 161)
- *Keskin* esen yellerine... (TTK2- 62, s. 162)
- Gördü *tatlı* rüyalar, (TTK2- 65, s. 188)

Bastı altı yaşına

Kırk yaşına *değince*,

Anıldıkça *pak* adı,

4.1.2.1.3. Atasözleri

4-5. sınıflar ders kitabında atasözleriyle ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.2.1.4. Özdeyişler

- “Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir.” yazısını asmıştı. (TTK2- 25, s. 91)
- “*Büyük devletler kuran atalarımız büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek, Türklüğe ve dünyaya bildirmek bizler için borçtur.*” (TTK2- 44, s. 120)

“*Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini sever ve onu yükseltmek için çalışır... Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir.*”

4.1.2.1.5. Ağız özellikleri

- ...*bre* berber birader gel beraber... (TTK2- 42, s. 118)

4.1.2.1.6. Tekrar grubu

- ...*gele gele* bugünlere (TTK2- 4, s. 25)
...*düğün dernek* çalgı...
...*kardeş kardeş* yaşarlar yine...
...*yıllar yılı* geçinip gitmişler.
- ...çok tatlı bir uyum içinde, *kucak kucağa, yan yana*, sevgiyle kucaklaştığı bir dünya... (TTK2- 5, s. 35)
- Dedem elindeki bastonuna dayanarak *yavaş yavaş*... (TTK2- 7, s. 38)
Hâlbuki bahar gelmiş, güneş *parıl parıl* parlıyordu.

Bir dedeme bir de güneş ışığında *ıslıl ıslıl* parlayan çayırılığa baktım

Birer birer sanki içinde bir şey bulacakmış gibi çentiklerini kopardı.

Bir defasında başının üstünde *zikzaklar* yaparak uçan *benek benek* bir kelebeğe bastonunu salladı.

Eskiden gözden kaybolur bütün çiftliği *baştan başa* dolaşırdı.

Döndüğünde beni dizinin üstünde oturtup gördüklerini *bir bir* anlatırdı.

- Göster bana, anlat *bir bir*: (TTK2- 8, s. 41)
- Kadıncağız *gece gündüz*, durup dinlenmeden beni dokudu. (TTK2- 9, s. 42)
- Bir ev, *günlük güneşlik*, (TTK2- 10, s. 43)
- Paşa yemekte *uzun uzun* onunla sohbet etti. (TTK2- 12, s. 52)

... İkisi *bol bol* kitap okuyor,...

- ...Kır çiçekleri geldiler *akın akın*... (TTK2- 14, s. 57)

...*Kilim kilim* yayıldılar toprağa.

...*Siper siper*...

...*Bahçe bahçe, ülke ülke*...

...*Yan yana* dostça yatanlar.

- ...sınav salonundan *tek tek* içeriye girmeye başladılar. (TTK2- 16, s. 67)
- Gözleri *dolu dolu*. (TTK2- 21, s. 78)
- ...ellerine *sık sık* bakıyordu. (TTK2- 23, s. 80)

Gelinlik kızlara kına yakarız, *evine barkına* sahip olsun diye.

...gözleri *dolu dolu* olmuştu.

- ...kocaman sınıfın pencereleri *siyah beyaz* bezlerle kapatılırdı. (TTK2- 25, s. 91)
- Elini öpüp bayramlaşan Ceren'e *sıkı sıkı* sarıldı. (TTK2- 27, s. 97)

İçi *kıpır kıpırdı*.

- ...uğradığı bir köyde her şeyin *bol bol* yenilip içildiğini görünce... (TTK2- 28, s. 98)
- ...işlemeli divanlar, yastıklar ve *renk renk* halılar arasında uyuduğum da olmuştur. (TTK2- 30, s. 101)
- Çorba, Anadolu sofrasının *buram buram* tüten ilk ikram kâsesidir. (TTK2- 32, s. 103)

İftara yakın saatlerde, *sokak sokak* dolaşırlar.

...üzerinde *buram buram* tüten bir kâse çorba vardır.

- ...eş *dostun* sohbeti aldı, susan müziğin yerini. (TTK2- 35, s. 110)
- ...*sık sık* yer değiştiriyorlar. (TTK2- 36, s. 112)
- *Tek tek* tekerleme, (TTK2- 40, s. 117)

Çan çan çikolata,

- *Ebe ebe* nerede (TTK2- 41, s. 118)

ene mene dostum,

El el epenek,

- *Yayla yayla* gezersin... (TTK2- 43, s. 119)
- Ama insanlar *birer ikişer* ortalıktan kaybolmaya başlamışlar. (TTK2- 45, s. 124)
- *Büyük küçük* dinleyen, (TTK2- 48, s. 126)

Hikâyenden hoşlanır.

- Senin diktiğin fidanlar *tomur tomur* açar; *salkım salkım* meyveler verir. (TTK2- 49, s. 127)

İşin gücün sevinç üretmek.

- *Yıllar yılı*... (TTK2- 51, s. 136)

Önce *tek tek* arar, sorar;...

Eski havuz *yavaş yavaş* boşaldı.

- ...*çeşit çeşit* çikolata ve boyama kitapları ile... (TTK2- 52, s. 138)

... *petek petek* arı kovanlarımızı görmeme rağmen yine özlemle doluyum.

- *Yer yer toz hortumları gökyüzüne yükseliyor...* (TTK2- 56, s. 52)
- Daha doğrusu *türlü türlü* mesleklere girmeye can atardım. (TTK2- 58, s. 159)

Bazen de *bayramdan bayrama* meslek değiştirirdim.

- *El ele* süsleyelim (TTK2- 60, s. 160)

Cennet olsun dünyamız.

- *Sürü sürü* günaha (TTK2- 65, s. 188)

Karşı duran O oldu.

4.1.2.1.7. Yansımalar

- Kediler nasıl *miyavlar* oralarda; (TTK2- 8, s. 41)
- ... Her yirmi üç nisanda (TTK2- 26, s. 93)

Civildasıp coşuyor.

- *Çan çan* çikolata, (TTK2- 40, s. 117)

Şingir mingir giyecek.

Fırt diye kaçır.

- *tap* dedi düştü, (TTK2- 41, s. 118)

ıkırcık, mıkırcık,

- “*Öff*” deli çocuk.” deyip surat asıyor. (TTK2- 46, s. 122)
- Yunus bir süre düşündükten sonra yerinden *fırladı* ve... (TTK2- 47, s. 124)
- Bir gün bile *of* dememiş. (TTK2- 51, s. 136)
- ... “*cik, cik*” diye dolaşıyorlardı. (TTK2- 57 s. 153)
- ...bir yandan *cik cik*liyor...

4.1.2.1.8. Kalıp sözler

- Şimdilik *hoşça kal*, hava serinledi, içeri gireyim. (TTK2- 7, s. 38)

Seni tekrar gördüğüme çok *memnun oldum*.

Allah'a ismarladık dostum.

- *Ah gözünü sevdiğim* küçük kilim! (TTK2- 9, s. 42)

Hoşça kalın...

- ... *Huzur içinde uyusun* (TTK2- 14, s. 57)
- *Aferin! Bravo Aydın!* (TTK2- 16, s. 67)
- Paşam *hoş geldiniz*, ... (TTK2- 17, s. 70)
- *Günaydın* demiş, derse başlıyorsunuz. (TTK2- 21, s. 78)
- Benden de *selam söyle*. (TTK2- 23, s. 80)

Komutanına *selam söyle*.

Gözlerinden öperim.

Hayır duaları ederim.

Allah hepinize güç kuvvet versin.

- Hepinizi *tebrik ediyorum* çocuklar. (TTK2- 24, s. 88)
- *Çok bayramlar göresin yavrum. Ömrün uzun olsun, dedi*. (TTK2- 27, s. 97)

Bayramın kutlu olsun anneciğim, dedi heyecanla.

- *Buyrun*. (TTK2- 29, s. 99)

İki Euro *efendim*.

Peki.

Başka bir isteğiniz var mı?

Sağ olun yok. Teşekkür ederim.

- *Hoş geldin Oğuz*. (TTK2- 31, s. 102)

Hoş bulduk Nur.

Nasılsın Oğuz?

İyiyim *teşekkür ederim*. Siz nasılsınız?

Ben de iyiyim, *teşekkür ederim*.

Oğuz, annen baban nasıl?

İyiler, *size selamları var*.

Zahmet olmazsa, meyve suyu alayım.

Olur mu? Ne zahmeti.

Meyve suyu için *teşekkür ederim*.

Elinize sağlık.

Afiyet olsun.

Her şey için *teşekkür ederim*.

Tabii ki Oğuz. *Yine bekleriz. Annene babana selam söyle.*

Allah'a ısmarladık.

Güle güle.

- *Kusura bakma Sultanım*, der. (TTK2- 32, s. 103)
- Onlara *hoş geldine* gittik. (TTK2- 34, s. 108)
- “*günaydın bebeğim.*” der. (TTK2- 46, s. 122)

“*Ne haber cici kız.*” der.

“*Hoş geldin Serdar babacığım.*” diyorum.

“*Hoş bulduk meleğim.*” diyor.

“*İyi uykular Selen!*” diyorlar.

İyi uykular yıldızlar!

İyi uykular aydede.

İyi uykular karanlık.

İyi uykular ayıcık.

- ...gayretime bağlayarak “*Aferin!*” dedi. (TTK2- 52, s. 138)

Kucak dolusu selam ve sevgilerimi gönderiyorum.

... senin ellerinden, küçük Zeynep'in gözlerinden öperim.

- *Günaydın Komşu.* (TTK2- 57, s. 153)
Hayrola çocuklar, ne yapıyorsunuz böyle?

4.1.2.1.9. Tekerlemeler

- *Evvel zaman içinde,* (TTK2- 40, s. 117)

Kalbur saman içinde,

Develer top oynar,

Eski hamam içinde.

Hamamcının tası yok,

Oduncunun baltası yok.

Sokakta bir tazi gezer,

Boynunda halkası yok.

Var varanın, sür sürenin,

Baykuşu var viranenin,

Destursuz bağa girenin,

Hali yamandır o yarenin

Yediler yemiş,

Para ile biter iş

Parasız yemiş alınmaz derler,

Bana bir nikâh ettiler,

Açtım bir duvak.

Baktım, bir kabak.

Adamdan azma, dişleri kazma,

Ensesi telli, kurbağa belli,

Akdeniz haritası, Karadeniz'in martısı

Zeytinyağının tortusu,

Pek hoş olurmuş,

Pilavın yoğurtlusu.

Karadeniz yağ olsa,

Akdeniz bal olsa,

İki ambar dolusu erzak olsa,

Karnımın bir tarafını bile dolduramaz.

Ya bir kaz dolması,

Ya da bir ördek kızartması,

Belki o zaman doyarız.

Evlerinin önü kovuk, ağaca uçtu karatavuk

İki atla bir anahtar deliğinden,

Geçtiğim sıralarda,

Şöyle bir rivayet ederlerdi,

Bir Keloğlan'la anası varmış...

Tek tek tekerleme,

Üstü kaymak şekerleme,

Dereye düşme çok soğuk,

Söyle bana çarçabuk.

Çan çan çikolata,

Hani bize limonata?

Limonata bitti,

Hanım kızı gitti.

Nereye gitti?

İstanbul'a gitti.

İstanbul'da ne yapacak?

Terlik pabuç alacak.

Terliği pabucu ne yapacak?

Düğünlerde,

Şingir mungır giyecek.

Pazar pazar paz gelir,

Pazartesi tez gelir.

Salı sallanır gelir,

Çarşamba çullanır gelir,

Perşembe hallim,

Cuma canım,

Cumartesi balım.

Soğan sarımsak

Otur, kalk!

Ocağını yak!

Keyfine bak!

Acar, Macar,

Dolapları açar

Annesi gelince,

Fırt diye kaçar.

- “*Bir varmış, bir yokmuş*”la... (TTK2- 48, s. 126)

4.1.2.1.10. Bilmeceler

- *Üstü çayır, biçilir. Altı çeşme, içilir.* (TTK2- 39, s. 116)

Uzun yoldan kuş gelir. Ne söylese hoş gelir.

Ak saray içinde sarı sultan.

Ne kanı var ne canı. Beş tanedir parmağı.

Sandığım sihre bürünür. Aynasında dünya görünür.

4.1.2.1.11. Ninniler

4-5. sınıflar ders kitabında “ninni” sözcüğünün geçtiği metin mevcuttur ama metin türü olarak herhangi bir ninniye yer verilmemiştir.

4.1.2.1.12. Sayışmacalar

- *Ebe ebe nerede, su doldurur derede, dere boyu çalılık, şu ebe ne de alık, ebe suya dalamaz, arana da bulamaz, ene mene dostum, ben sana küstüm, armudu kestim, tavana astım, tap dedi düştü, kargalar üşüştü, bu da bana düştü...* (TTK2- 41, s. 118)

El el epenek

Elden çıktı kepenek,

Kepeneğin yarısı,

Yumurtanın sarısı,

Yumurtanı bastırdım,

İçinden cüce çıktı,

İstedim kovuk tutan,

O gelip beni tuttu

Ooooo!

İncilerim döküldü,

İliklerim söküldü

Küçük hanım geldi,

Kulağımı deldi,

İkircik, mıkırcık,

Sana dedim sen çık!

4.1.2.1.13. Yanıltmacalar

- *Bir berber bir berbere bre berber birader gel beraber bir berber dükkânı açalım demiş. (TTK2- 42, s. 118)*

Şu yoğurdu sarımsaklasak da mı saklasak? Sarımsaklamasak da mı saklasak?

Ocak kıvılcımlandırıcılardan mısın, kapı gıcırdaticılardan mısın? Ne ocak kıvılcımlandırıcılardanım ne kapı gıcırdaticılardanım.

Kırk kırık küp, kırkının da kulpu kırık kara küp.

Dal sarkar, kartal kalkar, kartal kalkar, dal sarkar.

İbiş ile Memiş mahkemeye gitmiş. Mahkemeleşmiş de mi gelmiş? Mahkemeleşmemiş de mi gelmiş?

4.1.2.1.14. Mâniler

- *Evlerinin önü kaya, (TTK2- 43, s. 119)*

Kayadan bakarlar aya,

At binmiş de geliyor,

Kuyruğu kınalı taya

Yayla yayla gezersin.

Çimenleri ezersin.

Yaylada çiçek çoktur.

Hangisine benzersin?

Kızımın adı Ayşe,

Elinde billur şişe,

Anasının bir kızı,

Nasıl çıksın güneşe.

Ulu Cami direk ister,

Söylemeye yürek ister.

Benim karnım toktur.

Arkadaşım börek ister.

Hayat bir gemi,

Akıl dümeni,

Biricik Ahmet,

Unutma beni.

4.1.2.2. Din, dinsel ögeler ve dini şahsiyetler

- Türkçeyi sade biçimde kullanarak bize şiirleriyle *Allah* ve insan sevgisi üzerine mesajlar iletmiştir. (TTK2- 1, s. 16)

Bu topraklar *camileri, kiliseleri, tapınakları, tiyatroları, türbeleri, medreseleri, sarayları ve kervansarayları* ile her an geçmişi yaşar gibidir.

- Şehrimizin modern yapılarından bazıları ise Atakule, Kocatepe *Camisi* ve Anıtkabir'dir. (TTK2- 2, s. 19)
- ...adını tüm semt ve meydana veren altı *minareli* muhteşem *cami*, öteki yanda dünya tarihinin sekizinci harikası Ayasofya bulunmaktadır. Meydanın orta yerindeki Alman Çeşmesi, *caminin* karşısındaki Türk ve *İslam* Eserleri Müzesi, alanın yanındaki Yerebatan Sarmıcı ile Dikilitaş görülmeye değer eserlerdir. (TTK2- 3, s. 23)
- Bu medeniyetlerden bize kalan kaleler, *camiler, kiliseler, medreseler, hanlar, hamamlar...* (TTK2- 5, s. 35)
- Bana *seccade* veya *namazlık* diyenler de var. (TTK2- 9, s. 42)

Namaz için dokunan kilimlerin kendine göre boyları, nakışları olur.

Dünyamızdaki bütün kötülükler silinir ve dünyamız *cennete* dönerdi.

Camilerde alnımıza dokunur, bizi mutlu edersin.

- Üstü *cennet* altı mezar (TTK2- 14, s. 57)

Çanakkale toprağının

...Yeryüzünde *cennet* oldu öylece

O *cehennem* savaş yeri.

- Bütün köylü, onu davulla zurnayla, *dualarla* uğurladı. (TTK2- 23, s. 80)

Hayır duaları ederim. *Allah* hepinize güç kuvvet versin.

Kurbanlık koyunlara kına yakarız, *Allah'a* kurban olsun diye.

- Sabah erken saatte, *namaz* vaktinde, küçük bir *minareden* gelen ezan sesiyle ev halkı uyanır ve kahvaltı edilir. (TTK2- 30, s. 101)
- Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim, bir *Ramazan* ayını Edirne'de geçirir. Bilirsiniz, *Ramazan* ayında, herkes evine *iftar* açmak için konuklar çağırır. (TTK2- 32, s. 103)

İftara yakın saatlerde, sokak sokak dolaşırlar.

- Bak Hasan *iftar* topu atılır atılmaz, hangi evin önündeysen o eve konuk olalım. *İftarı* o evde açalım.

Bu sırada *iftar* topu atılır.

Önce tuzla *iftarı* açar sonra çorbaya başlarlar.

- *Sabah namazında* büyük *camide* buluşacağız. (TTK2- 33, s. 105)

Sabahleyin *camide* buluşunca nasıl vakit geçirdiğini sorarlar.

- ...bebeği kucağına aldı, *ezan okudu*... (TTK2- 34, s. 108)

Yani *Allah* bu çocuğa uzun, sağlıklı ve güzel bir yaşam versin, diye güzel dileklerde bulunurdu.

- Ulu *Cami* direk ister,... (TTK2- 43, s. 119)
- Annem ve ablam *arife gününü* temizlik ve yemek yapmakla geçirdi. (TTK2- 45, s. 121)

Babamla birlikte *bayram namazına* gittik.

- *Allah* bilir neden? (TTK2- 46, s. 122)
- Acaba senin yanında olmak mı *cennette* yaşamak! *Dua et, Allah* bizi hiç ayırmasın olur mu? (TTK2- 49, s. 127)

Annem, sen bize *Allah'ın* bir lütfusun.

- Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra *helâl*... (TTK2- 55, s. 149)

Hakkıdır, *Hakk* 'a tapan, milletimin istiklâl!

- *Cennet* olsun dünyamız. (TTK2- 60, s. 160)
- *Hz. Muhammed* (s.a.v) 35 yaşlarında idi. *Kâbe'nin* duvarları yıpranmıştı. (TTK2- 64, s. 187)

Ancak sıra *Hacerülesved* denilen siyah taşı yerine koymaya geldiğinde sorun çıktı. *Mekke'nin* önde gelen kabileleri bu kutsal taşı yerine kendilerinin koymaları gerektiğini söylüyorlardı.

Büyük bir çatışma çıkacağı sırada, *Mekkeliler*: “Tartışmaya son verelim. *Kâbe'nin* avlusuna ilk giren kişiyi hakem yapalım. Onun vereceği karara razı olalım.” diye kabul ettiler.

Mekkeliler gelen kişiyi uzaktan fark ettiler ve sevinçle bağırdılar: “*Muhammed!* İşte güvenilir biri! Onun aramızda vereceğe karara razıyız.” dediler. Çünkü *Hz. Muhammed* (s.a.v.) herkesin güvenini kazanmış, dürüst bir insandı.

Hz. Muhammed o zaman daha *peygamber* değildi. Hem kendisi hem de içinde yaşadığı toplum onun *peygamber* olacağını bilmiyordu.

Hz. Muhammed yere bir sergi açtı, *Hacerülesved'i* serginin üzerine koydu. *Mekkeliler* kabile reislerinden de serginin uçlarından tutmalarını istedi.

Sonra *Hz. Muhammed*, taşı aldı ve yerine koydu.

Bu olaya da “*Hz. Muhammed* (s.a.v.)’in *Kâbe* Hakemliği” denildi.

- *Peygamberim* uludur, (TTK2- 65, s. 188)

Abdullah'ın oğludur,

Güzel adı: *Muhammed*,

Yolu, *Allah* yoludur.

Annesidir *Âmine*

...

Doğdu *Hakk'ın* güneşi,

...

Beş yüz yetmiş bir yılı,

Söndü *şirkin* ateşi.

...

Hak dindirir her yası,

Dedesiyle amcası,

...

Kırk yaşına değince,

Peygamberlik verildi,

Allah birdir! deyince,

Putlar yere serildi!

...

Hakk'ın doğru yoluna,

...

Sürü sürü *günaha*,

...

Getirdiği *hak din* idi.

4.1.2.3. Tarih

4.1.2.3.1. Tarih kavramı ve tarihi gelişmeler

- ...yemek çeşitleri *Osmanlı* saraylarında mükemmele ulaşmıştır. (TTK2- 1, s. 16)
- *Osmanlı Devleti'nin* idare merkezi olan Topkapı Sarayı... (TTK2- 3, s. 23)

1856 yılında tamamlanan ve *Osmanlı* sultanlarının İstanbul'daki üçüncü büyük sarayı olan...

Osmanlı Devleti'nin birçok yönden özelliklerini yansıtan saray, İstanbul'a ayrı bir güzellik katmaktadır.

- *Mustafa Kemal, İstanbul Harp Okulundan 1902 yılında başarıyla mezun olarak Harp Akademisine girdi. 1905'te kurmay yüzbaşı olarak Osmanlı ordusunda görev aldı.* (TTK2- 11, s. 51)

- Bir garip savaştı *Çanakkale Savaşı*. (TTK2- 14, s. 57)
- ... Cumhuriyet gençlerinin *tarihini* iyi bilmesini istiyordu. (TTK2- 16, s. 67)

...- Herkes su mühendisi olabilir, seni *tarihçi* yapalım, ne dersin?

Tarih öğretmenine teşekkür etti.

Bilim *tarihi* dalında dünyada ilk doktora derecesini aldı.

- 1934 yılında *Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı* verildi. (TTK2- 17, s. 70)
- *Erzurum ve Sivas Kongreleri'ni düzenlemiş, ülke temsilcilerini bir araya toplayarak işe koyulmuştur*. (TTK2- 20, s. 77)

23 Nisan 1920'de *Türkiye Büyük Millet Meclisi* açılarak halkın kendini ifade etmesine olanak sağlandı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 19 Eylül 1921'de, Sakarya Meydan Muharebesi'ni başarıyla yöneten ve düşmanı geri çekilmeye mecbur eden Başkumandan'a "Mareşal" rütbesi ile "Gazi" unvanı verilmiştir.

- *Tarih* dersine girdi. (TTK2- 22, s. 79)
- ...23 Nisan 1920'de *Türkiye Büyük Millet Meclisi* açılmıştı. Atatürk, bu günü çocuklara armağan etmiştir. (TTK2- 24, s. 88)

Atatürk, 19 Mayıs 1919'da *Kurtuluş Savaşı'nı* başlatmak üzere Samsun'a çıkmıştır. Amasya, Erzurum ve Sivas illerinde kongreler yapan Atatürk, halkın millî mücadeleyi başlatmasına öncülük etmiştir.

Öğretmenim, *Büyük Taarruz, 26 Ağustos 1922'de Atatürk komutasında Afyon'da başlamış ve 30 Ağustos'ta zaferle sonuçlanır.*

Öğretmenim, 29 Ekim 1923'te *Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyet yönetimiyle beraber egemenlik halka geçmiş, saltanat ve padişahlık yönetimi son bulmuştur.*

- *Kurtuluş Savaşı'yla ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'yla ilgili...* (TTK2- 25, s. 91)
- Atatürk, Türk dilinin zenginleştirilmesi ve korunması amacıyla 12 Temmuz 1932'de *Türk Dil Kurumu'nu* kurdu. (TTK2- 44, s. 120)

- 1868 yılında Yaralı Askerlere Yardım Derneği kuruldu. Dernek bir süre sonra Hilal-i Ahmer adını aldı. Türkiye Kızılay Derneği oldu. (TTK2- 53, s. 146)
- 30 Ağustos Zafer Bayramı kazanılmıştı. (TTK2- 61, s. 161)
- Bu olaya da “Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Kâbe Hakemliği” denildi. (TTK2- 64, s. 187)
- Beş yüz yetmiş beş yılı, (TTK2- 65, s. 188)
- Yavuz Sultan Selim, Mısır seferine çıkmıştı. (TTK2- 67, s. 207)

Eğer bir askerimin çantasından halkın bahçesinden koparılmış bir tek elma çıkmış olsaydı *Mısır seferinden* vazgeçecektim, dedi.

4.1.2.3.2. Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetler

- Bir tarafta *Sultan I. Ahmet'in* yaptırmış olduğu... (TTK2- 3, s. 23)
- *Mustafa Kemal* 1881'de Selanik'te... (TTK2- 11, s. 51)

Annesi Zübeyde Hanım... Babası Ali Rıza Bey ise...

Kız kardeşinin adı *Makbule* idi.

Mustafa Kemal'in anne ve babası, ...

...Mustafa Kemal, bir müddet sonra babasının isteğiyle...

Ali Rıza Efendi'nin genç yaşta ölmesi üzerine ailesi zor durumda kalan *Mustafa Kemal...*

Çok parlak bir eğitim hayatı yaşayan *Mustafa Kemal...*

- *Mustafa Kemal,* zeki ve çalışkan bir öğrenciydi. (TTK2- 12, s. 52)

Mustafa Kemal'in hayalleri artık gerçek oluyordu.

Mustafa Kemal gemiden indi.

Harp okulunda *Ali Fuat'ın* babası paşaydı.

Mustafa Kemal'i akşam yemeği için eve davet etti.

Mustafa Kemal o akşam çok mutlu oldu.

Manastır Askeri Lisesi'nden arkadaşı olan *Ömer Naci* de onunla aynı sınıftaydı.

Mustafa Kemal en çok vatan ve hürriyet şairi Namık Kemal'in şiirlerini beğeniyordu.

Namık Kemal bir şiirinde vatanı bir anneye benzetiyor ve şöyle diyordu:...

Mustafa Kemal bu şiire şöyle karşılık verdi:...

Mustafa Kemal, sabahlara kadar okuyor, ...

- *Atatürk'ün* en büyük zevklerinden biri... (TTK2- 16, s. 67)

O, sıcak haziran gününde *Atatürk*, Ankara Erkek Lisesi'ne gitti.

Atatürk, tarih sınavının yapıldığı salona girmek istedi.

Atatürk tezlere bakıyor sonra da öğrencilere sorular soruyordu.

O gün sınava giren öğrencilerden birinin adı *Aydın'dı* (Aydın Sayılı).

Tezini verdikten sonra *Atatürk* sordu, *Aydın* cevapladı. *Atatürk* aldığı cevaplardan son derece memnundu.

Soruları bitince *Aydın'la* konuşmaya başladı:...

Aferin! Bravo *Aydın*!

Aydın heyecanla dışarıya çıktıktan sonra *Atatürk*, Milli Eğitim Bakanı'na döndü ve...

Atatürk çok keyiflenmişti.

Cevaplarıyla *Atatürk'ü* sevindiren ve Türkiye'nin geleceği açısından umutlandıran *Aydın*, *Atatürk'ün* arzusuyla yükseköğrenimini tamamlamak için...

- Bütün köylüler *Atatürk* geçecek diye yol boyunca dizilmişlerdi. (TTK2- 17, s. 70)

Atatürk, üstü kapalı ve yanları açık bir otomobilde...

Atatürk nezaketle yolumuzun uzun olduğunu ve her yerde durmanın mümkün

olamayacağını anlattı.

Ben onunla konuşurken diğer erkekler de cesaret alıp *Atatürk'e* yaklaşmışlar ve...

Satı Kadın'dan öğrendiğim şu idi:...

Muhtar Satı Kadın, oraların hâkimi edasıyla...

Atatürk: “İşte milletvekili olacak kadın!” dedi.

Atatürk, bu muhtarın ismini ve köyünü kaydetmemi emir vermişti.

Satı Kadın, 1935 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisine, ilk kadın milletvekili olarak seçilmiş ve...

- *Atatürk* neden büyük? (TTK2- 19, s. 76)
- *Mustafa Kemal*, hayatının otuz dokuzuncu yılına bastığı mayıs ayında, Türkiye'yi kurtarma ve yeni bir devlet kurmaya başlamıştır. (TTK2- 20, s. 77)

Halk bu birliğin müjdecisi olan *Mustafa Kemal Atatürk'ün* etrafında toplanmaya başladı.

27 Aralık 1919'da *Mustafa Kemal Atatürk* Ankara'ya geldi.

- *Atatürk* gülümsedi öğretmenim (TTK2- 21, s. 78)

Biz sınıfa girince

Atatürk gülümsedi öğretmenim

Saklayamadı sevincini

Atatürk gülümsedi öğretmenim

Sevindi onca

Atatürk gülümsedi öğretmenim

Gözleri dolu dolu.

Atatürk, gözünü kırpmamış

Bora gibi, fırtına gibi *Atatürk'üm*

Günaydın demiş, derse başlıyorsunuz

Atatürk gülümsedi öğretmenim

- *Gazi*, bir okula gitmişti. (TTK2- 22, s. 79)

Gazi bu öğrenciye:...

- *Gazi'nin* yolu bir köy okuluna düşmüştü. (TTK2- 22, s. 79)

Gazi sınıfa girince öğretmen yerini terk etti.

Gazi:...

- *Atatürk*, bu günü çocuklara armağan etmiştir. (TTK2- 24, s. 88)

Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Kurtuluş Savaşı' nı başlatmak üzere..

Atatürk bu anlamlı günü Türk gençliğine armağan etmiştir. Bu günde okullarda ve büyük spor tesislerinde, *Atatürk'ün* Türk gençliğine verdiği önemi gösteren kutlamalar yapılır.

Büyük Taarruz, 26 Ağustos 1922'de *Atatürk* komutasında Afyon'da başlamış ve 30 Ağustos'ta zaferle sonuçlanır.

Uçaktan paraşütle atlayan paraşütçülerimiz havadayken Türk bayrağı ve *Atatürk* resmi açmışlardı.

- “Bu bayram çocukların olsun.” diyen *Atatürk'tü*. (TTK2- 25, s. 91)

Bunların arasında *Atatürk'ün* çok yakınında olanlar da vardı.

- Bir kere *Prof. Ziya Umur*, *Suha Umur* ve eşleriyle birlikte *Prof. Sahir Erman'a* misafir oldum. (TTK2- 30, s. 101)
- Osmanlı padişahlarından *Yavuz Sultan Selim*, bir Ramazan ayını Edirne'de geçirir. (TTK2- 32, s. 103)

Bir gün, *Yavuz Sultan Selim*, yanından hiç ayırmadığı *Hasan Can'la* kıyafet değiştirir,...

Yavuz Sultan Selim, *Hasan Can'a* şöyle der:

Yavuz Sultan Selim'i kimse tanımamakta fakat herkes evine çağırmaktadır.

Yavuz Sultan Selim ve *Hasan Can*, o anda, tek katlı, kerpiç bir evin önündedirler.

Bir ara *Yavuz* konuşmaya başlar. *Hasan Can* dalgınlık ve dil alışkanlığı ile ...

- *Atatürk* sadece bir devlet adamı değil aynı zamanda millî kültür ve sanatımıza değer veren büyük bir önderdi. (TTK2- 44, s. 120)

Türk milletinin tarihteki güçlü yerini bilmesi ve bununla övünmesi gerektiğine inanan *Atatürk*...

Atatürk, insanlığı bir aile olarak görür.

Atatürk, Türk dilinin zenginleştirilmesi ve korunması amacıyla 12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu'nu kurdu. *Atatürk*...

- Ortalarında *Nasreddin Hoca* duruyordu. (TTK2- 47, s. 124)

“*Hocam* bu dertten bizi ancak sen kurtarırısın.”

“*Hocam* sen önden git, biz de senin arkandan geliriz.”

Hükümdar Timur'u biliyorsun.

Çare için akıllarına *Nasreddin Hoca* gelmiş ve onun yardımını istiyorlar.

“*Timur'a* giderim ama siz de benimle geleceksiniz ve derdinizi hep birlikte söyleyeceksiniz. Beni yalnız bırakmak yok.” demiş *Nasreddin Hoca*. “Hiç olur mu öyle şey, hep birlikte arkandan geleceğiz hocam”, demişler.

Bunun üzerine *Nasreddin Hoca* önde, insanlar arkasında saraya doğru yürümeye başlamışlar. *Hoca* hiç arkasına bakmıyormuş.

Hoca muhafızları selamlayıp sarayın kapısından içeri girmiş. Uşaklara *Timur'la* görüşmek istediğini söylemiş. *Hoca'yı* içeri almışlar.

Hoca Timur'un karşısında duruyormuş.

“Dileğin nedir *Hoca*?” diye sormuş *Timur*.

Hoca şöyle arkasına bakmış ve kimseyi görememiş.

“eee”, demiş *Timur*.

“Hiç olur mu haşmetlim?” diye yanıtlamış *Nasreddin Hoca*.

- *Atatürk* sıcak bir günün akşamında yanındakilerle Çankaya Köşkü'nün bahçesinde dolaşıyordu. (TTK2- 56, s. 152)

Atatürk bize: ... diye sordu.

- *Mustafa Kemal Atatürk*, etrafındakilere dönerek şöyle söyledi: (TTK2- 61, s. 161)

Bunu gören *Mustafa Kemal Atatürk* eliyle işaret ederek;...

- *Yavuz Sultan Selim*, Mısır seferine çıkmıştı. (TTK2- 67, s. 207)

Yavuz ordu komutanını çağırdı.

Yavuz sinirlendi:

Yavuz tatlı bir şekilde gülümsedi.

4.1.2.4. Örf ve âdetler

4.1.2.4.1. Selamlaşma ve vedalaşma

- Şimdilik *hoşça kal*, hava serinledi, içeri gireyim. (TTK2- 7, s. 38)

Allah'a ısmarladık dostum.

- *Hoşça kalın...* (TTK2- 9, s. 42)
- *Merhaba* çocuklar bugünkü konumuz... (TTK2- 24, s. 88)
- Tabii ki *Oğuz*. *Yine bekleriz*. Annene babana *selam söyle*. (TTK2- 31, s. 102)

Allah'a ısmarladık.

Güle güle.

- “*Merhaba* küçük kız.” der. (TTK2- 46, s. 122)
- *Hoca* muhafızları *selamlayıp* sarayın kapısından içeri girmiş. (TTK2- 47, s.124)
- *Merhaba* diyorum. (TTK2- 51, s. 136)

Merhaba...

4.1.2.4.2. Misafirperverlik

- Evlerini gelen *misafirlerle* de bayramlaşan Ceren,... (TTK2- 27, s. 97)
- “..., herkes gücüne göre dostuna, *misafirine*, fakirlere ikram eder.” (TTK2- 28, s. 98)
- Sadece Türkiye'de böyle bir *misafirperverlik* vardır. Anadolu'da en fakir köyün en fakir insanı, tek tavuğunu alır tek *misafiri* için keser. (TTK2- 30, s. 101)

Bir kere Prof. Ziya Umur, Suha Umur ve eşleriyle birlikte Prof. Sahir Erman'a *misafir oldum*.

Türk *misafirperverliği* sadece yemeğe dayanmaz. Sanırım sadece Türkiye'de *misafirlere* “diş kirası” verme adeti vardır (daveti kabul ettiği için verilen hediye).

...Türk'ün *misafiri* olunca birçok da hediye alınır.

Anadolu'da bazı köylerde *misafir* odalarında, ...

- “Bir sıcak çorbamızı içiniz.” diyerek sizi evine davet eder Anadolu insanı. Geleneksel *konukseverliğini* önce çorbada başlatır. (TTK2- 32, s. 103)

Bilirsiniz, Ramazan ayında, herkes evine iftar açmak için *konuklar* çağırır.

...hangi evin önündeyseniz o eve *konuk* olalım.

Ev sahibi hiç görmediği bu *konukları* içeriye buyur eder.

... sofrasındaki *konuğun* padişah olduğunu anlar.

4.1.2.4.3. Devlet ve devlet büyüklerine saygı

- *Nahiye müdürü, köy muhtarı* ve kadınlı erkekli köylüler hep bir arada idiler. (TTK2- 17, s. 70)

Satı Kadın'dan öğrendiğim şu idi: Kendisi Kazan Köyü'ne *muhtar* olarak yeni seçilmiş ve görevine başlamıştı. *Muhtar* Satı Kadın,...

Atatürk: “İşte *milletvekili* olacak kadın!” dedi

Atatürk, bu *muhtarın* ismini ve köyünü kaydetmemi emir vermişti.

Satı Kadın, 1935 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisine, ilk kadın *milletvekili* olarak seçilmiş ve...

- O büyük *kahramandı* (TTK2- 19, s. 76)

Yurdumuzu kurtaran.

Üstün tanır her millet

En büyük eseridir,

- ...Türkiye'yi kurtarma ve yeni bir *devlet* kurmaya başlamıştır. (TTK2- 120, s. 77)

Eğer bu önder ortaya çıkmazsa *devletin* geleceği tehlikede olacaktı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ... Başkumandan'a "Mareşal" rütbesi ile "Gazi" unvanını vermiştir.

- Sınıfa girdiği zaman *Reisicumhur* bile muallimden sonra gelir. (TTK2- 22, s. 79)
- *Türkiye Cumhuriyeti devletinin* adının konulduğu ve Türk milleti için çok önemli ve özel bir bayramımız daha var. (TTK2- 24, s. 88)
- ...bir keresinde sınıfta ben de *milletvekili* seçilmiştim. *Meclis başkanlığını* iki oyla kaybetmiştim. Sanki gerçekten *başkan* olamamışım gibi üzülmüştüm. (TTK2- 25, s. 91)

4.1.2.4.4. Düğün

- ... *düğün* dernek çalgı... (TTK2- 4, s. 25)
- *Gelinlik* kızlara kına yakarız, evine barkına sahip olsun diye. (TTK2- 23, s. 80)
- Beni köyde Çatılmışların ortanca *gelini* dokudu. (TTK2- 9, s. 42)
Benden önce sadece sekiz nakış bilen ortanca *gelin* bende üç yeni nakış daha öğrendi.
- ... sünnet *düğününe* geç kalacaksınız. (TTK2- 35, s. 110)

Ali Kerem'in sünnet *düğününe*...

- Bana bir *nikâh* ettiler, (TTK2- 40, s. 117)

Açtım bir *duvak*.

Düğünlerde,...

- Ben ve kardeşlerim *evlendik*. (TTK2- 51, s. 136)

4.1.2.4.5. Komşuluk

- ...mahalledeki *komşularını* dolaşacaklardı. (TTK2- 27, s. 97)

Sıra şehirde yaşayan akrabalarını ve *komşularını* ziyaret etmeye gelmişti.

- *Komşuları* bir plan yaparak Hoca'ya bir ziyafet verdirmeyi kararlaştırmışlar. (TTK2- 33, s. 105)
- *Komşu* teyze ne zaman bize gelse,... (TTK2- 46, s. 122)

4.1.2.4.9. Çocuk oyunları

- Çocukları hangi *oyunları* oynar,... (TTK2- 9, s. 41)
- Bir de *oyunlar*... Her sınıf bir *oyun* hazırladı. Unutmuşum, kim yazardı bu *oyunları*?
... bahçede sırayla *oyunlarını* oynarlardı. (TTK2- 25, s. 91)
- *Ebe ebe* nerede, (TTK2- 41, s. 118)

şu *ebe* ne de alık,

ebe suya dalamaz,

4.1.2.4.10. Dinî ve millî bayramlarımız

- ...*bayramların*, törenlerin tarihe yazıldığı bir yer olarak birbirinden güzel yapılarla bezenmiştir. (TTK2- 3, s. 23)
- *Kurbanlık* koyunlara kına yakarız. (TTK2- 23, s. 80)

- Merhaba çocuklar bugünkü konumuz *bayramlar ve kutlamalar*. *Bayram* deyince aklımıza ne geliyor? *Millî bayramlarımızı* niçin kutlarız? (TTK2- 24, s. 88)

Öğretmenim, *millî bayramlarımız* birlik beraberliğimizi pekiştiren sevinçle kutladığımız günlerdir. *Millî bayramlarımızı* kutlarken...

Her ülkenin kendine özgü *millî bayramları* vardır.

Peki, Türkiye'de ve buradaki dış temsilciliklerde *millî bayramlarımız* nasıl kutlanır?

Türkiye'de *millî bayramlarda* resmi kurumlara...

Bu hafta *23 Nisan* haftası olduğuna...

... isterseniz bir arkadaşımız bize *millî bayramlarımızı* bir hatırlatsın.

Öğretmenim, *19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı*, *23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı*, *30 Ağustos Zafer Bayramı* ve *29 Ekim Cumhuriyet Bayramı*.

Şimdi bu *bayramları* yakından inceleyelim.

Bahar: arkadaşlarımızı *23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na* davet edebilir miyiz?

Betül'cüğüm, *19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı'nı* neden kutluyoruz?

Bu nedenle *19 Mayıs*, ulusumuz için önemli bir gündür... Türk gençliğine verdiği önemi gösteren *kutlamalar* yapılır.

Peki, *30 Ağustos Zafer Bayramı'nı* neden kutladığımızı kim söyleyecek?

Çocuklar, Türkiye Cumhuriyeti devletinin adının konulduğu ve Türk milleti için çok önemli ve özel bir *bayramımız* daha var. bu *bayramı* bilen var mı?

Cumhuriyet Bayramı!

Bu nedenle *Cumhuriyet Bayramı'nda* günün önemini açıklayan etkinlikler yapılır.

Millî bayramlarımızı çok güzel anlattınız.

Haftaya 23 Nisan ile ilgili bir şiir ezberleyip...

- Ben çocukken *millî bayramlar* büyük bir görkemle kutlanırdı. *Bayram* günü yaklaştıkça... (TTK2- 25, s. 91)

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, zaten biz çocukların bayramıydı. “Bu bayram çocukların olsun.” diyen Atatürk'tü.

...konumuz 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'ydı. Okulda bayram konulu resim sergileri açılırdı. Duvar gazetesinde, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilgili yazılar yer alırdı.

Oturmadan önce de bayramın önemini anlatan bir konuşma yapmıştı.

Kurtuluş Savaşı'yla ve 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'yla ilgili filmleri izlerdi. ....resimler yapardık bu bayramla ilgili.

23 Nisan sabahı gelirdi.

23 Nisan sabahı okulun yolunu tutardık. Ve bağırdık: “Bugün 23 Nisan, Neşe doluyor insan!”

O şeker, 23 Nisan şekeriydi ve ...

Ben 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı çok severdim.

- Her yirmi üç nisanda (TTK2- 26, s. 93)

...Çocuk bayramı yoktur.

... Her yirmi üç nisanda

...Dünya çocuk bayramı

- Ramazan Bayramı'na iki gün kalmıştı. Ceren, bayramlıklarını giyebilmek için sabırsızlanıyordu. (TTK2- 27, s. 97)

Bayram hayalleri kurdu bir süre. Büyüklerin elini öpecek...

Ceren'i heyecanlandıran bayramın ilk gününü...

Ayrıca, bayram için alınan şeker ve çikolataları da şekerliğe koydu. Bayram sabahı erkenden uyandı.

Bayramın kutlu olsun anneciğim, dedi heyecanla.

Baban *bayram* namazına gitti, dedi annesi.

Babasıyla da *bayramlaştı*.

Gözlerini açtığında babasının avucuna koyduğu *bayram* harçlığını gördü.

Babaannesi bu *bayram* ziyaretine çok sevinmişti. *Elini öpüp* bayramlaşan Ceren'e sıkı sıkı sarıldı. Çok *bayramlar* göresin yavrum.

...herkesle *bayramlaştı* Ceren. *Bayramın* ikinci günü tekrar evlerine döndüler.

Evlerini gelen misafirlerle de *bayramlaşan* Ceren, arkadaşlarıyla dolaşmaya çıkabildi artık. Arkadaşlarıyla birlikte mahalledeki komşularını da dolaşip *bayramlaştılar*.

Bayramın üçüncü günü de annesi ve babası ile gidemedikleri akraba ve komşularla *bayramlaştılar*. *Bayramın* ayrı bir güzelliği olduğunu daha iyi anlıyordu Ceren. *Bayramlar* hep böyle anlamlı ve güzel kalmalıydı.

- Bugünün *bayram* olduğunu bilmez misin? (TTK2- 28, s.98)

Bayram bu, herkes gücüne göre dostuna, misafirine, fakirlere ikram eder.

Ah, keşke her gün *bayram* olsa!

- Babamın, *bayram* nedeniyle okula yazdığı özür yazısını öğretmenime verdiğim için yarın ben de okula gitmeyecektim. (TTK2- 45, s. 121)

Geçen hafta yaptığımız *bayram* alışverişinde aldığım yeni elbiselerimi giydi. Babamla birlikte *bayram* namazına gittik.

Bayramlaşmanın ardından eve döndük. Ablamla birlikte, annemin ve babamın ellerini öpüp *bayram* harçlıklarımızı aldık.

Kahvaltının ardından her *bayram* olduğu gibi Türkiye'deki yakınlarımıza telefon açtık.

Hepsiyle telefonla da olsa *bayramlaştık*.

Vatanımızdan uzak geçirdiğimiz her *bayramda* Türkiye'ye ve yakınlarımıza olan özlemimiz bir kat daha artıyordu.

Buna rağmen *bayram* günleri sevinç günleriydi.

- Ben de o an sana *bayram* hediyesi olarak alacağım ayakkabıyı düşündüm. (TTK2- 52, s. 138)

Bayram sevincini birlikte yaşayacağız.

Bayramda birlikte olmak dileğiyle...

- Biz çocukken *bayramın* birinci günü, evde *el öpüldükten* sonra ailenin başka büyüklerini ziyaret ederdik. (TTK2- 58, s. 159)

Bayramlarda değişik ziyaretlerde farklı niyetlerimden söz ettiğim olurdu. Bazen de *bayramdan bayrama* meslek değiştirirdim.

Ramazan Bayramı'nda hukukçu demiştin, şimdi eczacı diyorsun.

- 30 Ağustos *Zafer Bayramı* kazanılmıştı. (TTK2- 61, s. 161)

4.1.2.4.11. Ad koyma

- ...unutamadığım anılarım arasında *ad koymayla* ilgili bir olayı hep hatırlarım. (TTK2- 34, s. 108)

“Eren ama daha *kulağına söylemedik.*”

Babam, bebeği kucağına aldı, ezan okudu ve bebeğin *kulağına eğilerek tam ismini söyleyeceği* an birden durdu.

Babam sonra kendini toparlayarak bebeğin *ismini kulağına fısıldadı.*

Bak Ertuğrul, bu yaştığıma “*ad koyma*” denir.

Hatta çok eski zamanlarda bir bebek doğduğunda ona hemen *isim konmazdı.*

Gösterdiği cesaret örneğine göre *bir isim verilirdi.* Bu ismi ona Dede Korkut adı verilen o zamanların bilgili, herkesin sevdiği, saydığı bilge kişi gelir, çocuğa *isim verir* ve şöyle derdi:

“*Adını ben verdim, yaşını Allah versin.*” Yani Allah bu çocuğa uzun, sağlıklı ve güzel bir yaşam versin, diye güzel dileklerde bulunurdu.

İyi de baba, bize yiğitlik falan yapmadan *isim veriliyor.*

4.1.2.4.12. Sünnet geleneği

- Yoksa Ali Kerem'in *sünnet düğününe* geç kalacağız. (TTK2- 35, s. 110)

Ali Kerem'in *sünnet düğünü...*

... altın takıyordu yastığına.

4.1.2.4.13. Ad takma (lakap)

- Keloğlan, *Keleşoğlan*, (TTK2- 48, s. 126)

4.1.2.5 Aile ve akrabalık ilişkileri

- *...teyzemin oğlu Eren*, Fransa'ya bizi ziyarete geldi. (TTK2- 2, s. 19)
- Sevgili *Anneciğim*,... (TTK2- 6, s. 36)

Seni, *kardeşimi* ve *babamı* çok özledim.

- *Annem, dedemin* başına kalın yün şapkasını geçirirken: - *Babacığım* artık üşümezsün, dedi. (TTK2- 35, s. 38)

Dedem söylenilene işitmemişti.

Fakat *annem* onun sözüne aldırış etmeyerek içeriye gitti. *Dedem* bana doğru döndü.

Annen de insanı fırın gibi ısıtmak istiyor, diyerek güldü.

Dedem kendi söylediğine gülüyorum sandı...

Annemin dedemi giydirişine bakılırsa sanki dışarıda kar yağıyordu.

Bir *dedeme* bir de güneş ışığında ışıltılı parlayan çayırılığa baktım.

Dedem de neşelenmiş benimle beraber gülüyordu.

Annem elinde eldivenle merdivenden inerken *dedem*: - Eski dostumu tekrar göreceğim, dedi.

Dedeciğim, o da kim, diye merakla sordum. Fakat *dedem*, söylediğimi işitmemiş, dudaklarımın hareketine bakıyordu.

Annem eldivenlerini giydirirken tıpkı küçük bir çocuk gibi durdu.

Annem kapıyı açtı. *Dedem* elindeki bastonuna dayanarak...

Ama *annem* izin vermedi. O, ağaçlığa doğru ilerlerken *annem* : - *Deden* vaktiyle çok kuvvetli bir adamdı, dedi.

Dedem bahçemizdeki büyük çam ağacının altında durdu.

Anneciğim, *dedem* kaç yıldan beri bizimle oturuyor?

Dedem bahçenin öbür tarafındaki tavuk kümesine doğru ilerlerken etrafındaki her şeyi dikkatle gözden geçiriyordu.

Dedemi seyretmek ne kadar hoş!

Zavallı *babacığim*, pek çok bahar gördü.

Dedem bir daire çizerek ön bahçeyi dolaşırken hiçbir şeyi gözünden kaçırmadı.

Dedem arka bahçedeki limonluğa doğru yürüdü.

Dedem bu sözü bahçedeki ihtiyar kaplumbağaya söylüyordu.

Kaplumbağa zayıf yüzünü *dedeme* doğru kaldırdı.

Dedem ağaca dayalı bastonunu aldı.

- Mesut olun yaşayın, (TTK2- 10, s. 43)

Ana, baba, evlat, torun.

- *Annesi* Zübeyde Hanım ev hanımı; *babası* Ali Rıza Bey ise... (TTK2- 11, s. 51)

Kız kardeşinin adı ise Makbule idi.

Mustafa Kemal'in *anne* ve *babası*...

Bu amaçla *annesinin* isteği üzerine...

...bir müddet sonra *babasının* isteğiyle...

...*ailesi* zor duruma kalan Mustafa Kemal, *annesinin* desteğiyle...

- Harp okulunda Ali Fuat'ın *babası* paşaydı. (TTK2- 12, s. 52)

Namık Kemal bir şiirinde vatani bir *anneye* benzetiyor ve şöyle diyordu:...

“...Mutlaka bulunur kurtaracak kara bahtlı *annesini*”

Bir fotoğraf çektirerek *annesine* yolladı.

- ... Düşmanı *kardeşe* döndüren bir savaştı. (TTK2- 14, s. 57)
- *Ailece* böyle karar verdik, bunu değiştirmek için *anne* ve *babamın* rızasını almak lazımdır. (TTK2- 16, s. 67)
- Bir gün sordum *babama*: (TTK2- 19, s. 76)
- Aynı zamanda onların temiz yüreklerinde yurt, ulus, *aile* ve yurttaş sevgisiyle beraber... (TTK2- 22, s. 79)
- *Anam* yaktı bu kınayı. (TTK2- 23, s. 80)

Öyleyse *anana* mektup yaz.

Sevgili *oğlum*...

Bir de *yavrum*, askere giden yiğitlere kına yakarız biz.

Deden Balkanlarda, *amcan* da Çanakkale'de şehit oldu.

- Ama *annelerimiz* giysilerimizi, önlüklerimizi yıkar, ütülerdi. *Babalarımız* da ayakkabılarımızı boyardı. (TTK2- 25, s. 91)
- Ceren'i heyecanlandıran bayramın ilk gününü *babaannesinin* köyünde geçirecek olmasıydı. Ertesi gün *annesini* bayramlaşmaya gelenlere ikram etmek için börek ve tatlı yaptı, yaprak sardı. Ceren de *annesine* yardım etti. (TTK2- 27, s. 97)

Annesi mutfakta kahvaltı hazırlamakla meşguldü. Usulca arkasından yaklaşarak sarıldı *annesine*. Bayramın kutlu olsun *anneciğim*, dedi heyecanla. *Babam* nerede? diye sordu sonra. *Baban* bayram namazına gitti, dedi *annesini*. *Babasının* gelmesiyle birlikte daha bir heyecanlanan Ceren, adeta mutluluktan uçuyordu.

Babasıyla da bayramlaştı. Gözlerini kapat, avucunu aç, dedi *babası*. *Babasının* dediklerini yerine getirdi. Gözlerini açtığında *babasının* avucuna koyduğu bayram harçlığını gördü.

Teşekkür ederim, *babacığım*.

Hadi bakalım, *babaannene* gidiyoruz, dedi. Köye vardıklarında *babaannesinin* köyün girişinde beklediğini gördüler.

Babanesi bu bayram ziyaretine çok sevinmişti.

Sıra şehirde yaşayan *akrabalarını* ve komşularını ziyaret etmeye gelmişti.

Bayramın üçüncü günü de *annesi* ve *babası* ile, gidemedikleri *akraba* ve komşularla bayramlaştılar.

- Oğuz, *annen baban* nasıl? (TTK2- 31, s. 102)

İyiler. Size selamları var.

... *Annem* beni merak eder. Gitmem gerek.

Tabii ki Oğuz. Yine bekleriz. *Annene babana* selam söyle.

- *Dedemden babama, babamdan bana...* (TTK2- 34, s. 108)

İyi de *baba*, şimdi bize yiğitlik falan yapmadan isim veriliyor.

Sen de hangi milletten olursa olsun tüm insanları, *anne-babanı, akrabalarını...*

Babamın sözleri hala kulaklarımda.

... hem de *babamın* sözlerinden birini yerine getirmek istiyorum. *Babamın* yıllar önce o bebeğin kulağına...

- Ta ki *anneleri* dayanamayıp yanlarına gelene kadar. (TTK2- 35, s. 110)

... *büyük babasının* “kır” dediği bahçede yapıyordu.

Ali Kerem'in *dedesi* ,...

- *Annesi* gelince... (TTK2- 40, s. 117)

- *Kızımın* adı Ayşe, (TTK2- 43, s. 119)

Anasının bir kızı...

- Atatürk, insanlığı bir *aile* olarak görür. (TTK2- 144, s. 120)

- *Annem ve ablam* arife gününü temizlik ve yemek yapmakla geçirdi. *Babamın*, bayram nedeniyle okula yazdığı özür yazısını öğretmenime verdiğim için yarın ben de okula gitmeyecektim. *Babam* da iş yerinden izin almıştı. (TTK2- 47, s. 121)

Babamla birlikte bayram namazına gittik.

Ablamla birlikte, *annemin* ve *babamın* ellerini öpüp bayram harçlıklarımızı aldık. *Annemin* hazırladığı nefis kahvaltılı sofrasına oturduk.

İlk aradığımız *dedemlerdi*. *Dedemler* aile büyüğü oldukları için *amcamlar* da oradaydı.

Gelen *teyzemlerdi*. *Teyzemlerle* birlikte neşe de gelmişti evimize.

- *Annem* her sabah, “Günaydın bebeğim.” der. (TTK2- 46, s. 122)

Bakkal *amca* beni her görüşünde...

Ablamla oyun oynarken...

“Bu çocukla oyun oynanmaz *anne*.” diyor.

Komşu *teyze* ne zaman bize gelse,...

Akşam *babam* eve gelince, “Hoş geldin Serdar *babacığım*.” diyorum.

“Biliyorum tatlı *kızım!*” diyor.

- *Annen* ile birlikte, (TTK2- 48, s. 126)

Ne güzel yaşıyorsun!

- Benim *annem!* (TTK2- 49, s. 127)

Kolum ve kanadım *annem*.

İlk gülüşüm, ilk gözyaşım, ilk nazım, *annem*.

Canımda gülümsün *anne!*

Ağzımda balımsın *anne!*

Annem, sen bize Allah'ın bir lütfusun.

- *Babam en aydınlık odada doğmuş,...* (TTK2- 51, s. 136)

Dede, baba, torun...

Ninem ulu bir ceviz ağacı gibi kurulmuş,

Dedemse bir yerli kaya

Annemi ninnileriyle tanırım

Çok okumuş *babam* içli bir şair...

Ninem; eli açık, cömert bir kadınmış.

Şunlar *kardeşlerimdir* üzüm salkımı gibi

Bir *aile*, bir resimde birlikteyken.

Ne *nine* hayatta ne *dede* ne *baba*...

Ben ve *kardeşlerim* evlendik.

Başka evlerde oturuyoruz *çocuklarımızla*.

- Sevgili *Anneciğim*, (TTK2- 52, s. 138)

Anneciğim,

Elim de ayakkabım, küçük *kardeşim Zeynep*'e çeşit çeşit çikolata ve boyama kitapları ile...

...bir yandan da üretici insan olarak kendime, *aileme* ve milletime yararlı olmak istiyorum.

Babamın vefatı ile düştüğümüz sıkıntıyı nasıl göğüsleyeceğimi planlıyorum.

Bunu, rahmetli *babamın* arkadaşı Osman *amca* söyledi.

Orhan *amca*, sergi salonu için araştırma yapmaya başladı bile.

Oğlun Emre

- Biz çocukken bayramın birinci günü, evde el öpüldükten sonra *ailenin* başka büyüklerini ziyaret ederdik. Uğradığımız hemen her yerde, önce hal hatır sorar, *anne* ve *babalarımızın* iyi dileklerini iletir... (TTK2- 58, s. 159)

O yıllarda bana en iyi öğüdü *babam* verirdi.

- Abdullah'ın *oğludur*, (TTK2- 65, s. 188)

Annesidir Âmine

Dedesiyle amcası,

4.1.2.6. Giyim- kuşam

- Annem dedemin başına *kalın yün şapkasını* geçirirken:... (TTK2- 7, s. 38)

Eldivenlerinizi de getireceğim.

Kalın *yün paltosu*, bir un çuvalı kadar geniş beline sımsıkı oturmuş, zayıf dizlerinin üstünde sallanıyordu. İncecik ayaklarını bol paçalı *pantolonu* örtüyordu. Kocaman *pabuçlarının* üstüne kalın *yün çorapları* düşmüştü. İçine *yün bir fanila*, onun üstüne *yün kazak*, sonra da battaniye kadar kalın *paltosunu* giydirmişti.

Annem *eldivenlerini* giydirirken tıpkı küçük bir çocuk gibi durdu.

- Onların içinden birden bire *sırma işlemeli*, *en güzel köylü elbiselerini* giymiş, yağız çehreli bir kadın otomobile yaklaştı:... (TTK2- 17, s. 70)
- Ama annelerimiz *giysilerimizi*, *önlüklerimizi* yıkar, ütülerdi. Babalarımız da *ayakkabılarımızı* boyardı. (TTK2- 25, s. 91)

4.1.2.7. Yiyecek-içecek ve beslenme

- Ülkemizden bahsedip *Türk mutfağını* anlatmamak olmaz. *Türk mutfağı* dünyaca ünlü üç *mutfaktan* biridir. (TTK2- 1, s. 16)

Kültür ve medeniyetleri ile ellerimizde soylulaşan *yemek çeşitleri* Osmanlı saraylarında mükemmele ulaşmıştır. *Yiyecek* ve *içecek* türlerinden birkaçı Türk adıyla tanımlanır. *Türk lokumu, Türk kahvesi, Türk çayı...*

Üç tarafımızı çeviren denizlerimizin sunduğu taze *balık çeşitleri* ve *deniz ürünleri*, kümes hayvanları, doğal beslendiği için tadına doyum olmayan *koyun, kuzu, dana etleri...* özel olarak bu *etlerden* yapılan *kuzu kapama, kaburga, sac kebabı, ünlü kebablarımız ve köfteler...*

dünyaca ünlü *sarma* ve *dolmalar, yaprağından, pazısından, pırasasından enginarına* kadar... *kuru fasülye* ve *pilavı*, yanında *turşu...* *çerkez tavuğu* ve *imambayıldı*, yöresel *mantı, çiğ köfte*, herkesin bildiği *börekler* ve daha yüzlercesi...

Yiyecekler yemek keyfini iyice artırır. *Helvalar, sütlü tatlılar, aşure, baklava, böreklerin yanına çok yakışan hoşaf* ve *kompostolar...*

ya geleneksel *içeceklerimiz...* *çayı* mı, *kahveyi* mi, *ayranı* mı, *şalgam* suyunu mu?

- Hımm, *meyve* deyince aklıma *armut* geldi. Ankara *armudu* çok meşhurdur. Bunun yanında *elma, kiraz, erik, dut* ve *üzüm* de yetiştirilir. *Üzümden pekmez* yapılır... (TTK2- 2, s. 19)

Bir de *nefis kavunları* olur. Ayrıca *Ayaş domatesleri* de çok lezzetlidir...

- Saat 07.45'te *kahvaltı* yapıyoruz. *Kahvaltımız* çok keyifli geçiyor. *Mutfakta çalışan görevliler* bizim için *nefis kahvaltılar* hazırlıyorlar. (TTK2- 6, s. 36)

Öğlen saat 12.15'te *yemek* yiyoruz.

Saat 19.15'te ise *akşam yemeği* yiyoruz.

- “...senin için yer hazırladık, *ayran* yaptık, insene!” dedi. (TTK2- 17, s. 70)

Muhtar Satı Kadın, oraların hâkimi edasıyla *ayranı* otomobile getirtti.

- Bayramlaşmaya gelenlere ikram etmek için *börek* ve *tatlı* yaptı, *yaprak sardı*. Ceren de annesine yardım etti. (TTK2- 27, s. 97)

Ayrıca, bayram için alınan *şeker* ve *çikolataları* da şekerliğe koydu.

Annesi *mutfakta kahvaltı* hazırlamakla meşguldü.

Cepleri *şekerle* ve bozuk parayla dolmuştu.

- Herkesin *yiyecek içecek* sıkıntısı çektiği bir kıtlık sırasında Hoca, uğradığı bir köyde her şeyin bol bol *yenilip içildiğini* görünce şaşırıp kalır. Köylüler Hoca'ya da ikrama başlarlar. “Ne duruyorsun Hoca? *Börek, tatlı* ne bulursan ye, hiç çekinme sakın.” (TTK2- 28, s. 98)

Hoca da *atıştırmaya* başlar.

“Bizim tarafta herkes açlıktan ölüyor. *Yiyecek* ot bile bulamıyor. Sizde kuş *sütü* bile var.” der.

“..., herkes gücüne göre dostuna, misafirine, fakirlere ikram eder.”

- Yanlış hatırlamıyorsam tanıdığım bütün Türklerin evinde *yemek* yedim. Konya'da Selçuklu *yemeği*, Eskişehir'de tatar *yemeği* yedim. Zenginlerin ve fakirlerin evinde *kahvaltı* ettim, öğle ve akşam *yemekleri* yedim. Bazen aynı günde davet eden dostları darıltmamak için üç kere akşam *yemeği yediğim* bile oldu. (TTK2- 30, s. 101)

Ben dünyanın en iyi *mutfaklarından* biri olan Türk *mutfağını* severim ama özellikle Türk *sofrasını* severim. Her *sofra* bir gökkuşağı gibidir. Altın rengi *börekler*, gümüş *balıklar*, yeşil kırmızı *çoban salataları*, bembeyaz *peynir*, her çeşit *et yemeği*, *imambayıldı*, *pilavlar*, *fasulye*, *tarhana* ve *tatlılar*...

Büyük bir otelin çatısında Osmanlı *yemeği* yedik. *Yemek* çeşitleri kırkbir miydi bilmem, ama çok çeşit vardı. O akşam “*imambayıldı*” ve “*hünkârbeğendi*” gibi *yemeklerin* anlamını çözdüm.

...*yemek* sonunda sıcak peçeteler geldi.

Trafiği, kargaşası ile modern İstanbul, ne kadar da uzaktı o akşam; otel ise bir saray olmuştu.

Halının üzerinde bir tepsi, tepside bir *çay*, *meyve* ve *findık*...

...ev halkı uyanır ve *kahvaltı* edilir.

- “Bir sıcak *çorbamızı* içiniz.” diyerek sizi evine davet eder Anadolu insanı. Geleneksel konukseverliğini önce *çorbada* başlatır. *Çorba*, Anadolu *sofrasının* buram buram tüten ilk ikram kâsesidir. Anadolu *çorbalarında* bulur ağız tadını. *Tarhana çorbasının* bir hikâyesi vardır. (TTK2- 32, s. 103)

Ortada bir tahta sini, üzerinde buram buram tüten bir kâse *çorba* vardır. Kenarında da sadece sıcak *pideler* bulunur. Yiyeceklerin hepsi bu kadar... *Sofraya* otururlar. Önce *tuzla* iftarı açar sonra *çorbaya* başlarlar.

Bu akşamki kismetimiz ne güzel, ne lezzetli *çorba* bu, diye takdir duygularını bildirir.

Yani yoksul ev *çorbası* demek ister. O günden sonra, bu *çorbanın* adı, dar hane *çorbası* olarak kalır. Bugün *tarhana* dediğimiz *çorba*... Sofraların da *çorbanın* da baş tacı olur *tarhanamız*.

Çorba, demiş.

Peki, çok yaşamak için ne *yiyeğim*?

Ekşili çorba, diye karşılık vermiş.

- Komşuları bir plan yaparak Hoca'ya bir *ziyafet verdirmeyi* kararlaştırmışlar. (TTK2- 33, s. 105)

... Hoca *ziyafet vermeye* mahkûm edilir.

Ne yapacağım, size *yemek pişiriyorum*, der.

- ...*üzümün* bol olduğu bir ülkede... (TTK2- 37, s. 114)

... “*Üzüm* almak istiyorum.” dedi.

- ... tepsiler dolusu *kekler, kurabiyeler, börekler* geldi. *Limonatalar, ayranlar, şerbetler* davetlilerin kuruyan dudaklarını serinletti. (TTK2- 35, s. 110)
- *Zeytinyağının* tortusu, (TTK2- 40, s. 117)

Pek hoş olurmuş,

Pilavın yoğurtlusunu.

Karadeniz yağ olsa,

Akdeniz *bal* olsa,

Ya bir kaz *dolması*,

Ya da bir ördek *kızartması*,

Belki o zaman *doyarız*.

Çan çan *çikolata*,

Hani bize *limonata*?

Limonata bitti,

Üstü *kaymak şekerleme*,

- Şu *yoğurdu sarımsaklasak* da mı *saklasak*? *Sarımsaklamasak* da mı *saklasak*? (TTK2- 42, s. 118)
- Benim *karnım toktur*. (TTK2- 43, s. 119)

Arkadaşım *börek* ister.

- Annemin hazırladığı nefis *kahvaltı sofrasına* oturduk. *Kahvaltının* ardından her bayram olduğu gibi Türkiye'deki yakınlarımıza telefon açtık. (TTK2- 45, s. 121)
- ... ilk *ekmeğim*, ilk *tadım*. (TTK2- 49, s. 127)

Senin diktiğin fidanlar tomur tomur açar; salkım salkım *meyveler* verir.

Ağzımda *balımsın* anne.

- Sonra da *buğdaymış, üzümüş, pekmezmiş*, (TTK2- 51, s. 136)

Balmış

- Yavuz, ordu komutanını çağırdı. (TTK2- 67, s. 207)

Canım bir *elma* istedi.

Pazarda çok dolaşıldı ama tek bir *elma* bile bulunamadı.

Hiçbirinden *elma* çıkmadı. Padişahın yanına geldi.

Padişahım, bir tek *elma* bile bulamadım, dedi.

Yavuz tatlı bir şekilde gülümsedi:

Eğer askerimin çantasından halkın bahçesinden koparılmış bir tek *elma* çıkmış olsaydı Mısır seferinden vazgeçecektim, dedi.

4.1.2.8. Sanat

4.1.2.8.1. Geleneksel Türk el sanatları

- ... Civelek köyünde dokunmuş küçük bir *kilimim*. (TTK2- 9, s. 42)

Namaz için dokunan *kilimlerin* kendine göre boyları, *nakışları* olur.

Yiğit bir insan nasıl adı ile anılıyorsa kilim de ne boyda olursa olsun boyası ve *nakışı* ile anılır. Ben bir *kilimim*.

Dokuduğu *kilimlerin* yedincisi olduğum için adımı “Yedinci” koymuştu.

Benim *örgümde* tam on sekiz çeşit boya, on bin çeşit de *nakış* var. Benden önce sadece sekiz *nakış* bilen ortanca gelin bende üç yeni *nakış* daha öğrendi.

Ben bir küçük *kilimim*. Alçak gönüllü, yardımsever bir *kilimim*.

Ah gözünü sevdiğim küçük *kilim!*

Bahtiyar olun sevgili *kilimler*.

- Mesela bana *boncuklar, bilezikler, yemeniler*, kıymetli kitaplar, *el işçiliği tabaklar, gümüş bir ayna* ve daha birçok hediye verildi. (TTK2- 30, s. 101)

...*işlemeli divanlar, yastıklar ve renk renk halılar* arasında uyuduğum da olmuştur.

- ...fethettikleri ülkelerden getirdikleri porselenler, mücevherler, *halılar, yazmalar, tablolar, minyatürler* sarayda sergilenirdi. (TTK2- 3, s. 23)
- Millî kültürü o milletin eseri olan dil, edebiyat, resim, mimari, müzik, gelenek, görenek ve her türlü *el sanatları* oluşturur. (TTK2- 44, s. 120)
- ...*desenleri, motifleri*, bakır bir panoya işliyorum. (TTK2- 52, s. 138)

... *bakır işlemecilikte* kısa zamanda ilerleyişimi yeteneğime ve gayretime bağlayarak “Aferin” dedi.

Ben usta bir *sanatkâr* olma yolunda...

Bakır eşyalar üzerine, çay ve kahve takımlarına, semaverlere, hediyelik bakır eşyalara, duvar panolarına ne güzel desenler işliyorum bir görsen.

Geleneksel süsleme sanatının birbirinden güzel örneklerini işliyoruz.

- Şu çevre, şu kilim, şu halı... (TTK2- 63, s. 162)

4.1.2.8.2. Müzik

- Hangi *türkü*ler söylenir. (TTK2- 8, s. 41)
- Bütün köylü, onu *davulla zurnayla*, dualarla uğurladı. (TTK2- 23, s. 80)
- Davetliler, *davul* ve *zurnanın* eşliğinde halay çekiyordu. (TTK2- 35, s. 110)
- Millî kültürü o milletin eseri olan dil, edebiyat, resim, mimari, *müzik*, gelenek, görenek ve her türlü el sanatları oluşturur. (TTK2- 44, s. 120)
- *Türkü söyler* akşamların. (TTK2- 62, s. 162)

Şen türkülerle büyüdüm

4.1.2.8.3. Resim

- ...fethettikleri ülkelerden getirdikleri porselenler, mücevherler, halılar, yazmalar, *tablolar*, *minyatürler* sarayda sergilenirdi. (TTK2- 3, s. 23)
- Millî kültürü o milletin eseri olan dil, edebiyat, *resim*, mimari, müzik, gelenek, görenek ve her türlü el sanatları oluşturur. (TTK2- 44, s. 120)

4.1.2.8.4. Mimari

- ...bu topraklar *camileri*, *kiliseleri*, *tapınakları*, *tiyatroları*, *türbeleri*, *medreseleri*, *sarayları*, ve *kervansarayları* ile her an geçmişi yaşar gibidir. (TTK2- 1, s. 16)

...ellerimizde soylulaşan yemek çeşitleri Osmanlı *saraylarında* mükemmele ulaşmıştır.

- Şehrimizin modern *yapılarından* bazıları ise *Atakule*, *Kocatepe Camisi* ve *Anıtkabir'dir*. (TTK2- 2, s. 19)
- Osmanlı Devleti'nin idare merkezi olan *Topkapı Sarayı*, aynı zamanda dönemin kültür ve sanatının kalbiydi. (TTK2- 3, s. 23)

Topkapı Sarayı, yalnızca padişahın ve devletin evi değil...

Ana *mimaride* değişiklikler olmuş, ayrıca padişahlar *saraya* ek binalar yaptırmışlardır.

...adını tüm semt ve meydana veren altı *minareli* muhteşem *cami*, öteki yanda dünya tarihinin sekizinci harikası *Ayasofya* bulunmaktadır.

Meydanın orta yerindeki *Alman Çeşmesi*, caminin karşısındaki *Türk ve İslam Eserleri Müzesi*, alanın yanındaki *Yerebatan Sarnıcı* ile *Dikilitaş* görülmeye değer eserlerdir.

...İstanbul'daki üçüncü büyük sarayı olan *Dolmabahçe Sarayı*...

Osmanlı Devleti'nin birçok yönden özelliklerini yansıtan *saray*, İstanbul'a ayrı bir güzellik katmaktadır. *Boğaz*'ın girişinde tüm güzelliğiyle İstanbul'a gelen misafirleri karşılayan *saray*... *Dolmabahçe Sarayı'nın* önemli bir özelliği ise...

- Bu medeniyetlerden bize kalan *kaleler*, *camiler*, *kiliseler*, *medreseler*, *hanlar*, *hamamlar*... (TTK2- 5, s. 35)
- ...otel ise bir *saray* olmuştu. (TTK2- 30, s. 101)

O köy evi de bir *saray* oluverirdi.

- Nihayet Hoca'yı aramak için *avluya* çıkıp bakarlar ki;... (TTK2- 33, s. 105)
- *Ak saray* içinde sarı sultan. (TTK2- 39, s. 116)
- Eski *hamam* içinde. (TTK2- 40, s. 117)
- Millî kültürü o milletin eseri olan dil, edebiyat, resim, *mimari*, müzik, gelenek, görenek ve her türlü el sanatları oluşturur. (TTK2- 44, s. 120)
- Meydanda görkemli bir *saray* vardı. (TTK2- 47, s. 124)

Bunun üzerine Nasreddin Hoca önde, insanlar arkasında *saraya* doğru yürümeye başlamışlar.

Hoca muhafızları selamlayıp *sarayın* kapısından içeri girmiş.

- Büyük bir çatışma çıkacağı sırada, Mekkeliler: “Tartışmaya son verelim. Kâbe'nin *avlusuna* giren ilk kişiyi hakem yapalım. (TTK2- 64, s. 187)

4.1.2.8.5. Tiyatro - geleneksel Türk tiyatrosu

- ... ve *Karagöz* kitabı armağan etti. (TTK2- 35, s. 110)
- Türklerin *tiyatro* ile tanışmaları çok eski zamanlara dayanır. *Türk tiyatrosu* denince akla *geleneksel Türk tiyatrosu* gelir. Yüzyıllar boyu Türk milleti; duygularını, yaşam tarzını ve zekâsını *Türk tiyatrosuna* yansıtmıştır. (TTK2- 38, s. 115)

Bu oyunların başında *köy seyirlik oyunları* gelmektedir.

Geleneksel Türk tiyatrosunun kaynakları içinde *köy seyirlik oyunlarının* özel bir yeri vardır. Halen özellikle Anadolu'daki pek çok köyde devam ettirilen *köy seyirlik oyunlarının* tarihi, binlerce yıl ötesine dayanmaktadır.

Köy seyirlik oyunları, köy halkının hem *oyuncu* hem de *seyirci* olduğu, kendiliğinden ortaya çıkan oyunlardır

Geleneksel halk tiyatrosunu oluşturan *Karagöz*, *Orta oyunu* ve *Meddah* ise belli kurallara göre oynanan...

Karagöz perde arkasından *kuklaların* oynatılmasıyla oynanan bir oyundur. ... başkahramanları *Karagöz* ve *Hacivat*'tır. *Karagöz*; okumamış, kültür bakımından zayıf... *Hacivat* ise gayet kültürlü ve *Orta oyununda* ise gerçek insanlar sahnededir. *Pişekâr* ve *Kavuklu* denen *başkahramanlar*, tıpkı *Hacivat* ve *Karagöz* gibi birbirlerini yanlış anlarlar ve ...

Hem Karagöz hem de *orta oyununda* bu oyuncuların dışında yardımcı oyuncular da yer alır. *Meddah* ise ... tek kişinin *sahne*de hünerini gösterdiği bir oyundur. Günümüzde *tek kişilik oyunların* temelini *meddah oyunu* oluşturur.

Türk tiyatrosu, günümüzde modern tiyatronun...

Geleneksel Türk tiyatrosu, eski zamanlarda gördüğü ilgiyi yeniden kazanmaktadır.

4.1.2.8.6. Halk oyunları

- Çocuklar kendi ülkelerinin *halk oyunlarını* oynar,... (TTK2- 24, s. 88)
Öğretmenim, farklı ülkelerin *yöresel oyunlarını* oynamak üzere ekipler davet edebiliriz.
- Davetliler, davul ve zurnanın eşliğinde *halay çekiyordu*. (TTK2- 35, s. 110)

4.1.2.8.7. Edebiyat

- Ülkemizi gezip de *Mevlana'nın Konya'daki türbesini* ziyaret etmemek olur mu? Ünlü mizah ustamız *Nasrettin Hoca'ya* da Akşehir'de uğramaya ne dersiniz? Eskişehir'e giderseniz *Yunus Emre'yi* anmadan geçmeyiniz. (TTK2- 1, s. 16)
Türkçeyi sade biçimde kullanarak bize şiirleriyle Allah ve insan sevgisi üzerine mesajlar iletmiştir.
- ...anlatırlar *söylencelerini*. (TTK2- 4, s. 25)
Söylenceye göre
bir zamanlar...
- Büyük *şairimiz Arif Nihat Asya* Van Gölü için böyle söylüyor. (TTK2- 5, s. 35)
- Palyaçolar, *şiir dinletileri, masallar...* (TTK2- 6, s. 36)
- Mustafa Kemal en çok vatan ve hürriyet *şairi Namık Kemal'in şiirlerini* beğeniyordu. *Namık Kemal* bir *şiirinde* vatani bir anneye benzetiyor ve şöyle diyordu:... (TTK2- 12, s. 52)
- Öyleyse anana *mektup* yaz. (TTK2- 23, s. 80)
Sevgili oğlum, *mektubunu* aldık.

- ...*şiiirler* okunur, her taraf bayraklarla donatılır. (TTK2- 24, s. 88)

Haftaya 23 Nisan ile ilgili bir *şiiir* ezberleyip...

Ayrıca bu *şiiiri* şenliğimizde de okuyabilirsiniz.

- Herkesin yiyecek içecek sıkıntısı çektiği bir kıtlık sırasında *Hoca*... (TTK2- 28, s. 98)

Köylüler *Hoca*'ya da ikrama başlarlar.

“Ne duruyorsun *Hoca*?”

Hoca da atıştırmaya başlar.

Köylülerden biri *Hoca*'ya cevap verir.

“*Hoca*! Bu ne gaflet?”

Hoca, söylenenleri dinler ve:...

- Anadolu'daki bir *söylenceye* göre, *Lokman Hekim*'e sormuşlar: ... (TTK2- 32, s. 103)
- Komşuları bir plan yaparak *Hoca*'ya bir ziyafet verdirmeyi kararlaştırmışlar. Sonra meseleyi *Hoca*'ya açmışlar. (TTK2- 33, s. 105)

Hoca işi sorunca anlatmaya başlamışlar.

Hoca: ...

Hoca sabaha kadar orada bekler.

Hoca:...

Komşuları *Hoca*'ya:...

Ertesi akşam *Hoca'nın* evi dolup taşar.

Nihayet *Hoca'yı* aramak için avluya çıkıp bakarlar ki; *Hoca* bir ağacın altına kocaman bir kazan asmış...

Hocam ne yapıyorsun?

Hoca'nın cevabı hazırdır:...

- Bu ismi ona *Dede Korkut* adı verilen o zamanların bilgili, herkesin sevdiği, saydığı bilge kişi gelir, çocuğa isim verir ve şöyle derdi: (TTK2- 34, s. 108)
- Çocuklar okudukları *öyküye* öyle dalmışlardı ki duymadılar. (TTK2- 35, s. 110)

Öykünün en heyecanlı yerinde...

... ve *Karagöz* kitabı armağan etti.

Geleneksel halk tiyatrosunu oluşturan *Karagöz, Orta oyunu ve Meddah* ise belli kurallara göre oynanan... *Karagöz* perde arkasından kuklaların oynatılmasıyla oynanan bir oyundur. ... Başkahramanları *Karagöz ve Hacivat*'tır. *Karagöz*; okumamış, kültür bakımından zayıf... *Hacivat* ise gayet kültürlü ve *Orta oyununda* ise gerçek insanlar sahnededir. *Pişekâr* ve *Kavuklu* denen *başkahramanlar*, tıpkı *Hacivat* ve *Karagöz* gibi birbirlerini yanlış anlarlar ve ...

Hem Karagöz hem de *orta oyununda*...

- Bir *Keloğlan*'la anası varmış... (TTK2- 48, s. 117)
- Millî kültürü o milletin eseri olan *dil, edebiyat*... (TTK2- 44, s. 120)

Kültür, *dil* yoluyla aktarılır.

Atatürk, Türk dilinin zenginleştirilmesi ve korunması amacıyla 12 Temmuz 1932'de Türk *Dil Kurumu*'nu kurdu.

“Türk milletinin *dili Türkçedir*. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir *dildir*. Onun için her Türk, *dilini* çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. *Türk dili*, Türk milleti için kutsal bir hazinedir.” sözüyle *Türkçenin* önemini belirtmiştir.

- Ortalarında *Nasreddin Hoca* duruyordu. (TTK2- 47, s. 124)

“*Hocam* bu dertten bizi ancak sen kurtarırısın.”

“*Hocam* sen önden git, biz de senin arkandan geliriz.”

Çare için akıllarına *Nasreddin Hoca* gelmiş ve onun yardımını istiyorlar.

“Timur'a giderim ama siz de benimle geleceksiniz ve derdinizi hep birlikte söyleyeceksiniz. Beni yalnız bırakmak yok.” demiş *Nasreddin Hoca*.

“Hiç olur mu öyle şey, hep birlikte arkandan geleceğiz *hocam*”, demişler.

Bunun üzerine *Nasreddin Hoca* önde, insanlar arkasında saraya doğru yürümeye başlamışlar.

Hoca hiç arkasına bakmıyormuş.

Hoca muhafızları selamlayıp sarayın kapısından içeri girmiş. *Hoca'yı* içeri almışlar.

Hoca Timur'un karşısında duruyormuş.

“Dileğin nedir *Hoca*?” diye sormuş Timur.

Hoca şöyle arkasına bakmış ve kimseyi görememiş. “Hiç olur mu haşmetlim?” diye yanıtlamış *Nasreddin Hoca*.

- “Bir varmış, bir yokmuş”la (TTK2- 48, s. 126)

Masalına başlanır.

Büyük küçük dinleyen,

Hikâyenden hoşlanır.

Masallarla her gece,

Konuk ol evimize.

Ey *Keloğlan* biz seni,

Seviyoruz inan ki.

Keloğlan, Keleşoğlan

Seviyoruz biz seni.

- İlk kundağım, ilk *ninnim*, ilk ekmeğim, ilk tadım. (TTK2- 49, s. 127)

Dilin ince, *ninnilerin* pek tatlı.

- ... beni mutlu eden *mektubunu*... (TTK2- 52, s. 138)

- *Ninniyle* salladın beni. (TTK2- 62, s. 162)

4.1.2.9. Geleneksel Türk sporları (Güreş, cirit...)

4-5. sınıflar ders kitabında geleneksel Türk sporlarıyla ilgili herhangi bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.2.10. Vatan / millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlık

- *Türk* mutfağı dünyaca ünlü üç mutfaktan biridir. (TTK2- 1, s. 16)

Yiyecek ve içecek türlerinden birkaçı *Türk* adıyla tanımlanır.

Türk lokumu, *Türk* kahvesi, *Türk* çayı...

- ... caminin karşısındaki *Türk* ve İslam Eserleri Müzesi... (TTK2- 3, s. 23)
- Onun hayali *asker* olmaktı. Bu hayalini gerçekleştirmek için 1893'te girdiği *askeri* okul sınavını kazanarak Selanik *Askeri* Ortaokulu (rüştüye)'na yazıldı. *Askeri* liseyi Manastır'da okudu. (TTK2- 11, s. 50)

...İstanbul *Harp* Okulundan 1902 yılında başarıyla mezun olarak *Harp* Akademisine girdi. 1905'te *kurmay yüzbaşı* olarak Osmanlı *ordusunda* görev aldı.

- ...kendi kendine “*Ne kadar güzel bir ülkemiz var.*” diye düşündü. (TTK2- 12, s. 52)

Harp okulunda Ali Fuat ile tanışan...

Manastır Askeri Lisesi'nden arkadaşı olan Ali Fuat'ın babası *paşaydı*... *Paşa* yemekte uzun uzun onunla sohbet etti. Yemekten sonra *paşa* ona: “ Sen ileride iyi bir lider olacak ve *ülkene büyük hizmetlerde bulunacaksın.*” dedi.

Mustafa Kemal en çok *vatan* ve hürriyet şairi Namık Kemal'in şiirlerini beğeniyordu. Namık Kemal bir şiirinde *vatanı* bir anneye benzetiyor ve şöyle diyordu:

“*Vatanın* bağına düşman dayamış hançerini...”

“*Vatanın* bağına düşman dayasın hançerini...”

Yirmi bir yaşında *harp* okulunu bitirdi. Yakışıklı bir *teğmen* olmuştu.

- 1934 yılında *Türk* kadınına seçme ve seçilme hakkı verildi. (TTK2- 17, s. 70)

Satı Kadın, *Türk* kadınının cesur bir sembolü olarak karşımıza çıkmıştı.

Bu durum *Türk* milletinin demokratik bir düşüncesinin ilk uygulaması olmuştur.

- Onu seviyor her *Türk*. (TTK2- 19, s. 76)

Uçurumdaydı *vatan*

O büyük kahramandı,

Yurdumuzu kurtaran.

Yol gösteren o *Türk'e*...

- Mustafa Kemal, hayatının otuz dokuzuncu yılına bastığı mayıs ayında, *Türkiye'yi kurtarma ve yeni bir devlet kurmaya* başlamıştır. (TTK2- 20, s. 77)

Bağımsızlık için topluca mücadele etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Eğer bu önder ortaya çıkmazsa *devletin* geleceği tehlikede olacaktı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 19 Eylül 1921'de, Sakarya Meydan Muharebesi'ni başarıyla yöneten ve düşmanı geri çekilmeye mecbur eden *Başkumandan'a* “*Mareşal*” rütbesi ile “*Gazi*” unvanı verilmiştir.

- *Gazi* bu öğrenciye: (TTK2- 22, s. 79)

Türk milletini kim kurtardı? , diye sordu.

Gazi kurtardı!..

der demez, *Gazi*:

Hayır çocuğum! *Türk milletini kendi kanı kurtardı!*

- Aynı zamanda onların temiz yüreklerinde *yurt, ulus*, aile ve yurttaş sevgisiyle beraber doğruya... (TTK2- 22, s. 79)
- Mehmet'i yirmi yaşına basınca *askere* çağırdılar. (TTK2- 23, s. 80)

Acemilik günlerinde, *bölük komutanı askerlerin* saçlarına, tırnaklarına, ellerine sık sık bakıyordu. Böyle bir kontrol gününde *komutan*...

Bilmiyorum *komutanım*, dedi.

Bunun üzerine *komutan*:

Komutanına selam söyle.

Komutanına de ki;...

Bir de yavrum *askere* giden yiğitlere kına yakarız biz. Kına yakarız çünkü *askerlik* görevi kutsaldır. Sen de *vatanımı* korumada üzerine düşen bu kutsal görevi yerine getireceksin diye sana da kına yaktık. Bu cevap *komutanı* çok duygulandırmış...

- Türkiye'de millî bayramlarda resmi kurumlara, evlerin balkonlarına ve arabalara *bayraklar* asılıyor,... (TTK2- 24, s. 88)

Uçaktan paraşütle atlayan paraşütçülerimiz havadayken *Türk bayrağı* ve Atatürk resmi açmışlardı.

...şiiirler okunur, her taraf *bayraklarla* donatılır.

Türklerin, Almanların, İngilizlerin, Fransızların...

Bu günde okullarda ve büyük spor tesislerinde Atatürk'ün *Türk* gençliğine verdiği önemi gösteren kutlamalar yapılır.

Türk pilotları uçuş gösterileri yapar,...

- Ülkemizin *bağımsızlığı* için savaşmışlardı. ... büyük bir cesaretle *ülkelerini* korumasını bilmişlerdi. (TTK2- 25, s. 91)
- Yanlış hatırlamıyorsam tanıdığım bütün *Türklerin* evinde yemek yedim. (TTK2- 30, s. 101)

Ben, dünyanın en iyi mutfaklarından biri olan *Türk* mutfağını severim ama özellikle *Türk* sofrasını severim.

Türk misafirperverliği sadece yemeğe dayanmaz.

Türk'ün misafiri olunca birçok da hediye alınır.

- *Türklerin* tiyatro ile tanışmaları çok eski zamanlara dayanır. (TTK2- 38, s. 115)

Türk tiyatrosu deyince akla geleneksel *Türk* tiyatrosu gelir.

Yüzyıllar boyu *Türk* milleti, duygularını, yaşam tarzını ve zekâsını geleneksel *Türk* tiyatrosuna yansıtmıştır.

Geleneksel *Türk* tiyatrosunun kaynakları...

Türk tiyatrosu günümüzde modern tiyatrosunun tüm özelliklerini yansıtmaktadır.

Geleneksel *Türk* tiyatrosu, eski zamanlarda gördüğü ilgiyi yeniden kazanmaktadır.

- Sen de hangi milletten olursa olsun tüm insanları, anne-babanı, akrabalarını, *vatanını severek*, çok çalışarak ve de iyilik yaparak yiğit bir insan olabilirsin. (TTK2- 34, s. 108)
- *Türk* milletinin tarihteki güçlü yerini bilmesi ve bununla övünmesi gerektiğine inanan Atatürk, “Büyük *devletler* kuran atalarımız, büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek, *Türklüğe* ve dünyaya bildirmek bizim için bir borçtur.” diyerek sorumluluklarımızı bize bildirmiştir. (TTK2- 44, s. 120)

“*Türk* milletinin dili Türkçedir. *Türk* dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her *Türk*, dilini sever ve onu yükseltmek için çalışır... *Türk* dili, *Türk* milleti için kutsal bir hazinedir.”

Atatürk, *Türk* dilinin zenginleştirilmesi ve korunması amacıyla 12 Temmuz 1932'de *Türk Dil Kurumunu*'nu kurdu.

Türk çocukları, sadece kültürünü öğrenmekle yetinmeyip onu en iyi şekilde yaşatmalı ve tanıtmalıdır

- *Vatanımızdan* uzak geçirdiğimiz her bayramda Türkiye'ye ve yakınlarımıza olan özlemimiz bir kat daha artıyordu. (TTK2- 45, s. 121)
- *Türk'ün* imkânsız olanı başarabilecek gücünü... (TTK2- 56, s. 152)
- *Ayyıldızlı* ülkemde (TTK2- 60, s. 160)

Sevgi tomurcuk verdi.

Sevgi çiçekleridir

Yeryüzünün *bayrağı*.

- Savaş çıkmasını kimse istemez. Ama *vatanımızı kurtarmak* için bunu yapmak zorundaydık. (TTK2- 61, s. 161)

Bu arada yerde yırtılmış ve terk edilmiş bir Yunan *bayrağı* bulunuyordu. Bunu gören Mustafa Kemal Atatürk eliyle işaret ederek;

Kaldırın şu *bayrağı* yerden! *Bayrak bir milletin bağımsızlık sembolüdür*, dedi.

- *Güzel yurdum*, dağlarını (TTK2- 62, s. 162)

Uzaktan göresim gelir.

Güzel yurdum, güzel yurdum.

- Dağ desem, taş desem (TTK2- 63, s. 162)

Vatan.

Kurt desem, kuş desem

Vatan.

Şu çevre, şu kilim, şu halı...

Velhasılı,

Her şeyde *vatan*

- Yavuz Sultan Selim, Mısır seferine çıkmıştı. *Ordu*, saatlerce Kocaeli'nin bağlık ve bahçelikleri arasında yürüdükten sonra mola verilmişti. Yavuz, *ordu komutanını* çağırdı. (TTK2- 67, s. 207)

Ordu komutanı son bir ümitle *askerlerin* çantalarını araştırdı.

Yavuz, sinirlendi:

Askerlerimde de yok mu?

Eğer bir *askerimin* çantasından halkın bahçesinden koparılmış bir tek elma çıkmış olsaydı Mısır *seferinden* vazgeçecektim, dedi.

4.1.2.11. Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerler

- *Üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye bol güneşli, birbirinden güzel sahillerini size cömertçe sunar. Bitki örtüsü ve hayvan türleri açısından son derece zengindir. (TTK2- 1, s. 16)*

Türkiye'de dolaşırken mutluluğunuz bir kat daha artacaktır.

Ülkemizi gezip de Mevlana'nın Konya'daki türbesini ziyaret etmemek olur mu? Ünlü mizah ustamız Nasrettin Hoca'ya da Akşehir'de uğramaya ne dersiniz? Eskişehir'e giderseniz Yunus Emre' yi anmadan geçmeyiniz.

Üç tarafımızı çeviren denizlerimizin sunduğu taze balık çeşitleri ve deniz ürünleri...

- *Türkiye'nin başkenti Ankara'dan teyzemin oğlu Eren, Fransa'ya bizi ziyarete geldi. (TTK2- 2, s. 19)*

Ben Ankara'yı hiç görmedim. Türkiye'nin neresindedir?

Ankara, İç Anadolu Bölgesi'nde tarihi ilk çağlara kadar uzanan Ankara Kalesi'nin etrafında kurulmuştur.

Ankara'nın iklimi, kışın soğuk ve kar yağışlıdır. İlbaharda nisan yağmurları meşhurdur. Yazın ise hiç yağış yoktur. Kurak geçer.

... tabi ki Ankara'nın birçok gezip görülecek yeri vardır. Bunların başında tarihi Ankara Kalesi ve evleri gelmektedir. Şehrimizin modern yapılarından bazıları ise Atakule, Kocatepe Camisi ve Anıtkabir'dir.

Türkiye'nin başkenti Ankara'dır ama kültür başkenti de İstanbul denilebilir. Sadece Türkiye'nin değil Avrupa'nın da kültür şehirlerinden biridir İstanbul.

İstanbul, Avrupa'nın önemli kültür şehirlerinden biridir.

- *Osmanlı Devleti'nin idare merkezi olan Topkapı Sarayı, aynı zamanda dönemin kültür ve sanatının kalbiydi. (TTK2- 3, s. 23)*

Yüzyıllar ötesinden bu yana dünya güzeli İstanbul'un üzerinde dolaşan martılar, tarihi yarımada'nın orta yeri Sultanahmet'e ayrı bir ilgi gösterirler.

...adını tüm semt ve meydana veren altı minareli muhteşem cami, öteki yanda dünya tarihinin sekizinci harikası *Ayasofya* bulunmaktadır.

Meydanın orta yerindeki *Alman Çeşmesi*, caminin karşısındaki *Türk ve İslam Eserleri Müzesi*, alanın yanındaki *Yerebatan Sarnıcı* ile *Dikilitaş* görülmeye değer eserlerdir.

Sultanahmet, dünyanın dört bir köşesinden *İstanbul'a* gelenlerin gezip görmek istedikleri yerlerin başında gelir.

1856 yılında tamamlanan ve Osmanlı sultanlarının *İstanbul'daki* üçüncü büyük sarayı olan *Dolmabahçe Sarayı*, Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı Devleti'nin birçok yönden özelliklerini yansıtan saray, *İstanbul'a* ayrı bir güzellik katmaktadır. *Boğaz'ın* girişinde tüm güzelliğiyle *İstanbul'a* gelen misafirleri karşılayan saray, *İstanbul'un* sayısız güzelliklerinden biri olarak görenleri kendine hayran bırakmaktadır. *Dolmabahçe Sarayı'nun* önemli bir özelliği ise...

- *Ürgüp'e, Göreme'ye* (TTK2- 4, s. 25)

düştüyse yolunuz, görmüşsünüzdür

Peri bacalarını.

Örneğin *Göreme...*

Nevşehir'e gidenlere...

...gele gele bugünlere

“*Göreme*” olmuş.

Ürgüp'te, Göreme'de...

...bir güzelliğidir peri bacaları...

Şimdi *Ürgüp'te*

Göreme'de...

...ve otururlar

peri bacaları içinde.

- Büyük şairimiz Arif Nihat Asya *Van Gölü* için böyle söylüyor. (TTK2- 5, s. 35)

Ahlat, Adilcevaz, Erciş, Muradiye, Van ve Gevaş bir kuşak gibi *Van Gölü'nün* etrafını kuşatmış.

Bulutsuz yaz akşamlarında *Van Gölü'nü* izlemek insanın içinde çok farklı duygular uyandırır.

Van Gölü ve *Van*, insanı bir başka düşündürür.

- Öğretmenlerim ve arkadaşarımla *Antalya'nın* tüm güzelliklerinin tadını çıkarıyoruz.

Antalya'nın çeşitli koylarını gezdik. (TTK2- 6, s. 36)

- Ben *Denizli'nin Çal* ilçesine bağlı *Civelek* köyünde dokunmuş küçük bir kilimim. (TTK2- 9, s. 42)
- Gemi *Çanakkale Boğazı'ndan* geçerken Mustafa Kemal... (TTK2- 12, s. 52)

... *İstanbul Boğazı'na* gelince hayranlığı daha da arttı.

...biraz yüksek sesle: “Ey *İstanbul!* Ne kadar güzelsin.” dedi.

- Şimdi *Çanakkale, Gelibolu...* (TTK2- 14, s. 57)

Çanakkale, toprağının...

- Herkes büyük bir heyecanla *Çankaya'dan* gelen misafirleri karşıladı. (TTK2- 16, s. 67)

Cevaplarıyla Atatürk'ü sevindiren ve *Türkiye'nin* geleceği açısından umutlandıran Aydın,

Sonra *Türkiye'ye* döndü.

- Sıcak yaz mevsiminde, otomobille *Kızılcahamam* yolundayız. O zaman yol, *Zir Ovası'ndan* giderdi. (TTK2- 17, s. 70)

Kazan Köyü'ne yakın bir yerde durduk.

Satı Kadın'dan öğrendiğim şu idi: Kendisi *Kazan Köyü'ne* muhtar olarak yeni seçilmiş ve görevine başlamıştı.

Satı Kadın, 1935 yılında *Türkiye* Büyük Millet Meclisine, ilk kadın milletvekili olarak seçilmiş ve görevini büyük bir başarıyla yerine getirmiştir.

- Mustafa Kemal, hayatının otuz dokuzuncu yılına bastığı mayıs ayında, *Türkiye'yi* kurtarma ve yeni bir devlet kurmaya başlamıştır. (TTK2- 20, s. 77)

27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Atatürk *Ankara'ya* geldi.

Erzurum ve *Sivas* Kongrelerini düzenlemiş, ülke temsilcilerini bir araya toplayarak işe koyulmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 19 Eylül 1921'de, *Sakarya* Meydan Muharebesi'ni başarıyla yöneten ve düşmanı geri çekilmeye mecbur eden Başkumandana "Mareşal" rütbesi ile "Gazi" unvanı verilmiştir.

- Baktı ki *Türkiye'si Türkiye'miz* (TTK2- 21, s. 78)
- Deden Balkanlarda, amcan da *Çanakkale'de* şehit oldu. (TTK2- 23, s. 80)
- Peki, *Türkiye'de* ve dış temsilciliklerimizde millî bayramlarımız nasıl kutlanır? (TTK2- 24, s. 88)

Türkiye'de millî bayramlarda resmi kurumlara, evlerin balkonlarına ve arabalara bayraklar asılıyor,...

... Biz de sınıflarımızı *Türkiye'deki* gibi süsleyebiliriz.

Hepinizin bildiği gibi 23 Nisan 1920 de *Türkiye* Büyük Millet Meclisi açılmıştı.

Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Kurtuluş Savaşı' nı başlatmak üzere *Samsun'a* çıkmıştır. *Amasya*, *Erzurum* ve *Sivas* illerinde kongreler yapan Atatürk, halkın millî mücadeleyi başlatmasına öncülük etmiştir.

... *Afyon'da* başlamış ve 30 Ağustos'ta zaferle sonuçlanmıştır.

Biz geçen sene yaz tatilinde *Türkiye'* ye gittiğimizde babam bizi *Ankara'da* düzenlenen törenlere götürmüştü.

- *Ankara'da* buluştu, (TTK2- 26, s. 93)

Dünyanın çocukları.

Türkiye konuklarla,

Kalpler sevgiyle dolsun...

- *Konya*'da Selçuklu yemeği, *Eskişehir*'de tatar yemeği yedim. (TTK2- 30, s. 101)

Sadece *Türkiye*'de böyle bir misafirperverlik vardır. *Anadolu*'da en fakir köyün en fakir insanı, tek tavuğunu alır tek misafiri için keser.

Trafiği, kargaşası ile modern *İstanbul*, ne kadar da uzaktı o akşam...

Anadolu'da bazı köylerde misafir odalarında, işlemeli divanlar, yastıklar ve renk renk halılar arasında uyuduğum da olmuştur.

- Çorba, *Anadolu* sofrasının buram buram tüten ilk ikram kâsesidir. (TTK2- 32, s. 103)

Anadolu çorbalarda bulur ağız tadını.

...diyerek sizi evine davet eder *Anadolu* insanı.

Bu gelenek *Edirne*'de de vardır.

...birlikte *Edirne*'yi gezmeye çıkarlar.

Anadolu'daki bir söylenceye göre, Lokman Hekim'e sormuşlar: ...

- Sonra *Türkiye*'e yerleştik. (TTK2- 34, s. 108)

Babamın bir arkadaşı gelmişti *Türkiye*'den.

...şimdi ben de kendi çocuğumun kulağına fısıldıyorum: “*Türkiye, Türkiye, Türkiye*”

- ....özellikle *Anadolu*'daki pek çok köyde devam ettirilen... (TTK2- 38, s. 115)
- *Akdeniz* haritası, *Karadeniz*'in martısı (TTK2- 40, s. 117)

Karadeniz yağ olsa,

Akdeniz bal olsa,

İstanbul'a gitti.

İstanbul'da ne yapacak?

- Kahvaltının ardından her bayram olduğu gibi *Türkiye'deki* yakınlarımıza telefon açtık. (TTK2- 45, s. 121)

Vatanımızdan uzak geçirdiğimiz her bayramda *Türkiye'ye* ve yakınlarımıza olan özlemimiz bir kat daha artıyordu.

- *İstanbul'da* bir sergi açmamız konusunda... (TTK2- 52, s. 138)

Çalışmalarımız bitince *İstanbul'da* bir sergi açacağız.

- *Türkiye* Kızılay Derneği oldu. (TTK2- 53, s. 146)

Türkiye Kızılay Derneği'nin beyaz zemin üstünde kırmızı aydan oluşan bir bayrağı vardır.

..., *Afyon'da* bir maden suyu işletmesi, gençlik kampları, ...

- Tozlu ve sisli bir akşam *Ankara'nın* üzerine çökmüştü. (TTK2- 56, s. 152)

“*Ankara'yı* hükûmet merkezi yapmakla iyi mi ettim?” diye sordu.

“*Ankara'nın* hükûmet merkezi olması için saydığımız özellikleri beni ikna etmeye yetmez... Ben *Ankara'yı* hükûmet merkezi yapmakla büsbütün başka bir hedef amaçladım.”

- *Türkiye* bir uzak ülke (TTK2- 59, s. 160)

Türkiye bir güneşli ülke

Türkiye öylesine yakın

- Güzel yurdum, *dağlarımı* (TTK2- 62, s. 162)

Uzaktan göresim gelir.

Keskin esen yellerine

Kendimi veresim gelir.

Gözümde tüter *damların*.

Sakız kokulu *çamların*.

Su içtim *kaynaklarından*.

- Ordu, saatlerce *Kocaeli'nin* bağlık ve bahçelikleri arasında yürüdükten sonra mola vermişti. (TTK2- 67, s. 207)

4.1.2.12. Millî kurum ve kuruluşlar

- 1933 yılının haziran ayında *Ankara Erkek Lisesi'ne* ziyareti de bunlardan biriydi. *Ankara Erkek Lisesi, Numune Hastanesi'nin* karşısındaki tepenin üzerinde, tarihi bir binaydı. (TTK2- 16, s. 67)

O, sıcak haziran gününde Atatürk, *Ankara Erkek Lisesi'ne* gitti.

Aydın heyecanla dışarıya çıktıktan sonra Atatürk, *Milli Eğitim Bakanı'na* döndü ve...

O gün geç saatlere kadar *Ankara Erkek Lisesi'nde* kaldı.

- Satı Kadın, 1935 yılında *Türkiye Büyük Millet Meclisine*, ilk kadın milletvekili olarak seçilmiş ve görevini büyük bir başarıyla yerine getirmiştir. (TTK2- 17, s. 70)
- 23 Nisan 1920'de *Türkiye Büyük Millet Meclisi* açılarak halkın kendini ifade etmesine olanak sağlandı. (TTK2- 20, s. 77)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 19 Eylül 1921'de, Sakarya Meydan Muharebesi'ni başarıyla yöneten ve düşmanı geri çekilmeye mecbur eden Başkumandan'a "Mareşal" rütbesi ile "Gazi" unvanı verilmiştir.

- ...23 Nisan 1920'de *Türkiye Büyük Millet Meclisi* açılmıştı. (TTK2- 24, s. 88)
- Atatürk, Türk dilinin zenginleştirilmesi ve korunması amacıyla 12 Temmuz 1932'de *Türk Dil Kurumunu*'nu kurdu. (TTK2- 44, s. 120)
- *Kızılay* bir yardım kuruluşudur. (TTK2- 53, s. 146)

1868 yılında *Yaralı Askerlere Yardım Derneği* kuruldu. Dernek bir süre sonra *Hilal-i Ahmer* adını aldı. *Türkiye Kızılay Derneği* oldu.

Kızılay; savaş, deprem, sel baskını, yangın, salgın hastalık gibi felaketlere uğrayanlara yardım eder.

Kızılay salgın hastalık durumunda hastalara yardım eder.

... sel baskını, savaş olur olmaz *Kızılay* depolarını açar,...

Kızılay ülke içinde ve ülke dışında yağdığı bu yardımları ... *Kızılay* pullarından elde ettiği gelirlerle karşılar.

Kızılay, hiçbir ayırım gözetmeksizin...

Kızılay gerektiğinde aynı amaçlı yardım kuruluşları ile iş birliği yapar.

Kızılay, gençlik kampları...

Türkiye Kızılay Derneği'nin beyaz zemin üstünde kırmızı aydan oluşan bir bayrağı vardır.

Kızılay prensip olarak,...

Kızılay menfaat beklemezsizin hizmet veren gönüllü bir yardım kuruluşudur.

Bugün *Kızılay'ın* yurdun her tarafında... tesisleri vardır.

- Genç, ihtiyar hepimiz, (TTK2- 54, s. 147)

Seninleyiz *Kızılay*.

4.1.2.13. Evrensel kültür öğeleri

4.1.2.13.1. Sevgi ve saygı

- Türkçeyi sade biçimde kullanarak bize şiirleriyle Allah ve insan *sevgisi* üzerine mesajlar iletmiştir. (TTK2- 1, s. 16)
- ...çok tatlı bir uyum içinde, kucak kucağa, yan yana, *sevgiyle* kucaklaştığı bir dünya... (TTK2- 5, s. 35)

Burada ilkbaharın *sevgisini*,...

- Güneş ışığını, çiçeklenmiş ağaçların arasından esen bahar rüzgârını, kelebekleri, çam kozalaklarını, etrafındaki her şeyi *seviyordu* (TTK2- 7, s. 38)
- ... Ama *saygı* üreten bir savaş (TTK2- 14, s. 57)

Yaklaştıkça siperler

Gönüller de yakınlaştı.

- Kalbimiz *sevgi* dolu (TTK2- 19, s. 76)
- Sımsıcak bir *sevgi* gözlerinizde (TTK2- 21, s. 78)
- Aynı zamanda onların temiz yüreklerinde yurt, ulus, aile ve yurttaş *sevgisiyle* beraber doğruya, iyiye ve güzel şeylere karşı *sevgi* ve ilgi uyandırmaya çalışılmalıdır. (TTK2- 22, s. 79)
- Ben 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı çok *severdim*. (TTK2- 24, s. 88)
- Kalpler *sevgiyle* dolsun... (TTK2- 26, s. 93)
- Ben dünyanın en iyi mutfaklarından biri olan Türk mutfağını *severim* ama özellikle Türk sofrasını *severim*. (TTK2- 30, s. 101)
- Sen de hangi milletten olursa olsun tüm insanları, anne-babanı, akrabalarını, vatanını *severek*, çok çalışarak ve de iyilik yaparak yiğit bir insan olabilirsin. (TTK2- 34, s. 108)

Onu *sevgiyle* anıyorum.

- Herkes arkadaşının isteğine *saygı duysun*. (TTK2- 37, s. 114)

Sevgi dolu bir dünyada yaşamaktan mutluluk duyarsınız.

- Ey Keloğlan biz seni, (TTK2- 48, s. 126)

Seviyoruz inan ki.

Keloğlan, Keleşoğlan

Seviyoruz biz seni.

İyi, güzel, doğruyu,

Katarak *sevgimize*.

- Anne, bilir misin seni ne kadar *severim*? (TTK2- 50, s. 128)

Kuş havayı ne kadar *severse*,

Ben de seni o kadar *severim*.

Toprak suyu ne kadar *severse*,

Ağaç güneşi ne kadar *severse*,

Her çocuk babasını ne kadar *severse*,

- Ay yıldızlı ülkemde (TTK2- 60, s. 160)

Sevgi tomurcuk verdi.

Sevgi çiçekleridir

Yeryüzünün bayrağı.

- Düşman da olsa *saygı göstermek* lazımdır. (TTK2- 61, s. 161)
- *Sevginle* bağladın beni. (TTK2- 62, s. 162)
- Fakat o kadar iyi, o kadar ahlaklı biriydi ki herkesin ona *saygısı* ve güveni vardı. (TTK2- 64, s. 187)

4.1.2.13.2. Arkadaşlık ve dostluk

- ...*dostça*, kardeşçe (TTK2- 4, s. 25)

yıllar yılı

geçinip gitmişler.

...kardeş kardeş yaşarlar yine...

- Öğretmenlerim ve *arkadaşlarımla* Antalya'nın tüm güzelliklerinin tadını çıkarıyoruz. (TTK2- 6, s. 36)
- Eski *dostumu* tekrar göreceğim. (TTK2- 7, s. 38)

İşte yine ben geldim eski *dostum*.

Gidip *arkadaşımı* göreceğim.

- Düşükçe vuruşanlar toprağa (TTK2- 14, s. 57)

Dostlar gibi kaynaştı.

Kavgadan kinden uzakta

Yan yana *dostça* yatanlar.

- ... *dostluk* ve barış duyguları paylaşılır. (TTK2- 24, s. 88)

Bahar: *arkadaşlarımızı*, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na davet edebilir miyiz?

Unutmayın, kültürel farklılıklarımız ve bu farklılıkları *dostça*, kardeşçe yaşayabilmemiz bizi daha mutlu eder.

- Bu arada Ceren'in köye geldiğini duyan *arkadaşları* da evin önüne geldiler. (TTK2- 27, s. 97)

...*arkadaşlarıyla* dolaşmaya çıkabildi artık. *Arkadaşlarıyla* birlikte mahalledeki komşularını da dolaşıp bayramlaştılar.

- “..., herkes gücüne göre *dostuna*, misafirine, fakirlere ikram eder.” (TTK2- 28, s. 98)
- Bazen aynı günde davet eden *dostları* darıltmamak için üç kere akşam yemeği yediğim bile oldu. (TTK2- 30, s. 101)
- Hele *arkadaşlarının* hediyesi, bir kat daha artırdı neşesini. (TTK2- 35, s. 110)

... eş *dostun* sohbeti aldı, susan müziğin yerini.

... dedesi, Ali Kerem ve *arkadaşlarına* birer balon ve Karagöz kitabı armağan etti.

- Herkes *arkadaşının* isteğine saygı duysun. (TTK2- 37, s. 114)

Dostluklar bu anlayış ile daha da sağlam olur.

- *Arkadaşım* börek ister. (TTK2- 48, s. 114)
- *Arkadaşları* Yunus'un iyi bir *dost* olduğunu anlamışlar onu sınıf temsilcisi yapmışlardı. (TTK2- 47, s. 124)

Ama tam sorunu öğretmene ya da yönetime iletecekken *arkadaşları* ortadan kayboluyordu.

Yunus, *arkadaşlarına* doğru döndü.

Arkadaşlar, verdiğiniz ödevi çok severek yaptılar ve şimdi sizden...

- Kötülüğün düşmanı, (TTK2- 48, s. 126)

Dostusun iyilerin.

- Milletlerarası karşılıklı *dostluk* ve sürekli barış anlayışını destekler. (TTK2- 53, s. 146)

4.1.2.13.3. Hoşgörü

- Unutmayın, *kültürel farklılıklarımız ve bu farklılıkları dostça, kardeşçe yaşayabilmemiz* bizi daha mutlu eder. (TTK2- 24, s. 88)
- Sen de *hangi milletten olursa olsun tüm insanları*, anne-babanı, akrabalarını, vatanını severek, çok çalışarak ve de iyilik yaparak yiğit bir insan olabilirsin. (TTK2- 34, s. 108)
- Birbirlerini *hoşgörü* ile karşılamadıkları için aralarında anlaşmazlık oldu. (TTK2- 37, s. 114)

Birbirinize *hoşgörülü* davranın.

Düşmanlıklar bile *hoşgörü* sayesinde son bulur.

Eğer dünyada *hoşgörü* olsaydı; ceylan, kaplanla uzlaşıp savaşı bırakırdı.

- Kızılay iç bir *ayırım gözetmeksizin* doğal yıkımlara uğrayanlara, ... *din, dil, ulus ayrımı yapmadan* yardım elini uzatır. Kızılay prensip olarak *milliyet, ırk, din ve sosyal şart ve siyasi inanç farkı gözetmeksizin...* (TTK2- 53, s. 146)

4.1.2.13.4. Barış

- ...*kardeş kardeş* yaşarlar yine... (TTK2- 4, s. 25)
- *Kavgadan kinden uzakta...* (TTK2- 14, s. 57)
- ... *dostluk ve barış* duyguları paylaşılır. (TTK2- 24, s. 88)

Unutmayın, kültürel farklılıklarımız ve bu farklılıkları dostça, *kardeşçe* yaşayabilmemiz bizi daha mutlu eder.

- Artık yiğitlik savaşa değil *barışla*, bilimle olmakta. (TTK2- 34, s. 108)
- Onları *barıştırmak* için dedi ki... (TTK2- 37, s. 114)

Eğer dünyada hoşgörü olsaydı; ceylan, kaplanla *uzlaşıp savaşı bırakırdı*.

- *Barış* içinde bir arada yaşamamızı sağlar. (TTK2- 53, s. 146)

Milletlerarası karşılıklı dostluk ve sürekli *barış* anlayışını destekler.

- Öte yandan biz *savaş da istemiyoruz*. (TTK2- 57, s. 153)

Aramızdan seçtiğimiz konuşmacılarımız *savaşın olumsuzluğunu*, çevre kirliliğinin hayatımıza taşıdığı sonuçları anlatacak.

- Gülsün evrenin yüzü (TTK2- 60, s. 160)

Doğsun *barışın* çağı

4.1.2.13.5. Eşitlik

- Kazlar herkesin *aynı oranda güç harcaması için* uçarken sık sık yer değiştiriyorlar. (TTK2- 36, s. 112)
- ... *aralarında bir farklılık olmadığını* anladılar. (TTK2- 37, s. 114)
- Kızılay iç bir *ayrım gözetmeksizin* doğal yıkımlara uğrayanlara, ... *din, dil, ulus ayrımı yapmadan* yardım elini uzatır. Kızılay prensip olarak *milliyet, ırk, din ve sosyal şart ve siyasi inanç farkı gözetmeksizin...* (TTK2- 53, s. 146)

4.1.2.13.6. Adalet

- Ayrıca onlarda *adalet* sistemi de vardır. Kazlar herkesin *aynı oranda güç harcaması için* uçarken sık sık yer değiştiriyorlar. (TTK2- 36, s. 112)

4.1.2.13.7. Bilim, bilimsel düşünce

- Artık yiğitlik savaşla değil barışla, *bilimle* olmakta. Kim daha çok çalışıp insanlara faydalı *buluşlar* yaparsa işte onlar birer kahramandır. (TTK2- 34, s. 108)
- *Bilim adamları* kazların neden böyle uçtuğunu merak edip... (TTK2- 36, s. 112)

4.1.2.13.8. Dayanışma, yardımlaşma

- ...*Yardımlaşmış* üstelik her işte. (TTK2- 4, s. 25)
- “..., *herkes gücüne göre dostuna, misafirine, fakirlere ikram eder.*” (TTK2- 28, s. 98)
- Her evin önünde, evin sahibi ya da o evden bir genç, *kapısını açmış beklemektedir.* Yavuz Sultan Selim'i kimse tanımamakta fakat herkes *evine çağırılmaktadır.* (TTK2- 32, s. 103)
- Çok çalışarak ve de *iyilik yaparak* yiğit bir insan olabilirsin. (TTK2- 34, s. 108)
- Kazlarda topluluk bilinci, *yardımlaşma* ve *dayanışma* da son derece gelişmiştir. (TTK2- 36, s. 112)
- Kızılay bir *yardım* kuruluşudur. (TTK2- 53, s. 146)

Yardım, insancıl bir duygudur.

Kızılay; savaş, deprem,... gibi felaketlere uğrayanlara *yardım eder.* Depremden, ... zarar görenlerin *yardımına koşar.* Felakete uğrayanların barınmaları için *çadır*, ... *yiyecek dağıtır.*

Onlara her türlü *yardımda* bulunur. *Aşevleri açar, aşevlerinde yoksul, ... yurttaşlara yiyecek ve içecek verir.*

Yurt içinde ya da yurt dışında deprem, ... olur olmaz Kızılay *depolarını açar, felaket bölgesine çadır, ... kan ve ilaç gönderir.* Bu *yardımların* dağıtımını sağlar.

Kızılay iç bir ayrım gözetmeksizin doğal yıkımlara uğrayanlara, ... din, dil, ulus ayrımı yapmaksızın *yardım elini uzatır.*

Kızılay gerektiğinde aynı amaçlı *yardım* kuruluşları ile işbirliği yapar. Kızılay gençlik kampları,...gibi sağlık ve *yardım* kuruluşlarını çalıştırır.

Kızılay menfaat beklemezsiniz hizmet veren gönüllü bir *yardım* kuruluşudur.

- *Fakirleri korursun* (TTK2- 54, s. 147)

Yardımlara koşarsın.

Kara günde ışıksın.

4.1.2.13.9. Birlik, beraberlik

- ...perilerle inşalar (TTK2- 4, s. 25)

bir arada yaşarlarmış.

- ...Müslüman, Hristiyan ve Yahudi halk *bir arada* barış içinde yaşamaktaydı. (TTK2- 11, s. 50)
- Ülkenin asıl sahibi olan bu millet başsız kalmış, *birlik ve beraberlik* duygusunu yeniden canlandıracak bir lidere ihtiyaç duymuştur. (TTK2- 20, s. 77)
- Öğretmenim, millî bayramlarımız *birlik, beraberliğimizi* pekiştiren sevinçle kutladığımız günlerdir. (TTK2- 24, s. 88)
- Hep *birlikte* köyü dolaştılar. (TTK2- 27, s. 97)
- Sonra yola *birlikte* devam ederler ... (TTK2- 36, s. 112)
- Kültürümüzün binlerce yıldır *birlik ve beraberlik* içinde yaşayan milletimiz için birleştirici ve kaynaştırıcı bir unsur olduğunu düşünür. (TTK2- 44, s. 120)
- Timur'a giderim ama siz de benimle geleceksiniz ve derdinizi hep *birlikte* söyleyeceksiniz. Hiç olur mu öyle şey, hep *birlikte* arkandan geleceğiz hocam. (TTK2- 47, s. 124)
- Bir resimde *birlikteyken*. (TTK2- 51, s. 136)
- Bayram sevincini *birlikte* yaşayacağız. (TTK2- 52, s. 138)
- Barış içinde *bir arada* yaşamamızı sağlar. (TTK2- 53, s. 146)

İnsanlar arasında *birlik ve beraberlik* duygularını geliştirir.

Kızılay gerektiğinde aynı amaçlı yardım kuruluşları ile *işbirliği* yapar.

4.1.2.13.10. Çalışkanlık

- Kadıncağız *gece gündüz demeden, durup dinlenmeden* beni dokudu. (TTK2- 9, s. 42)
- Mustafa Kemal, zeki ve *çalışkan* bir öğrenciydi. Derslerine çok *çalışmış* ve harp okuluna girmeye hak kazanmıştı. (TTK2- 12, s. 52)

Mustafa Kemal *sabahlara kadar okuyor...*

- Kim daha çok *çalışıp* insanlara faydalı buluşlar yaparsa işte onlar birer kahramandır. (TTK2- 34, s. 108)
- ... *çok çalışarak* ve de iyilik yaparak yiğit bir insan olabilirsiniz.
- ...kısa zamanda ilerleyişimi yeteneğime ve *gayretime* bağlayarak... (TTK2- 52, s. 138)

4.1.2.13.11. Azimli ve kararlı olmak

- Kadıncağız *gece gündüz demeden, durup dinlenmeden* beni dokudu. (TTK2- 9, s. 42)
- ...“*Okuyacağım, yükseleceğim ve mutlaka başaracağım.*” dedi. (TTK2- 12, s. 52)
- Onun hayali, asker olmaktı. *Bu hayalini gerçekleştirmek için* 1893'te girdiği askeri okul sınavını kazanarak Selanik Askeri Ortaokulu (rüştiye)'na yazıldı. (TTK2- 11, s. 50)

4.1.2.13.12. Temizlik

- Bu medeniyetlerden bize kalan kaleler, camiler, kiliseler, medreseler, hanlar, *hamamlar...* (TTK2- 5, s. 35)
- Saat 22.30'da *dişlerimizi fırçalamış* ve yatağımıza yatmış oluyoruz. (TTK2- 6, s. 36)

- Her birimize ellerimizi *yıkamamız* için içinde gül yaprakları olan bir çanakla ılık su ve yemek sonunda sıcak *peçeteler* geldi. (TTK2- 30, s. 101)
- Eski *hamam* içinde. (TTK2- 40, s. 117)
- Annem ve ablam arife gününü *temizlik* ve yemek yapmakla geçirdi. (TTK2- 45, s. 121)
- Onu *temiz tutmalıyız*. Oysa gittikçe artan *çevre kirliliği* ileride gölümüzü yaşanmaz hale getirecek. (TTK2- 57, s. 153)

Aramızdan seçtiğimiz konuşmacılarımız savaşın olumsuzluğunu, *çevre kirliliğinin* hayatımıza taşıdığı sonuçları anlatacak.

4.1.2.13.13. Demokrasi ve özgürlük

- ...*Cumhuriyet*'i emanet edeceği gençlerin düşüncelerini öğrenme fırsatı bulurdu. (TTK2- 16, s. 67)
- ... *Cumhuriyet* gençlerinin tarihini iyi bilmesini istiyordu.

- 1934 yılında *Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı* verildi. (TTK2- 17, s. 70)

Satı Kadın, 1935 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisine, *ilk kadın milletvekili* olarak seçilmiş ve görevini büyük bir başarıyla yerine getirmiştir. Bu durum Türk milletinin *demokratik bir düşüncenin* ilk uygulaması olmuştur.

- *En büyük eseridir*, (TTK2- 19, s. 76)

Kurduğu *cumhuriyet*.

- 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılarak *halkın kendini ifade etmesine* olanak sağlandı. (TTK2- 20, s. 77)
- *Cumhuriyet* yönetimiyle beraber *egemenlik halka geçmiş, saltanat ve padişahlık yönetimi son bulmuştur*. (TTK2- 24, s. 88)
- Burada *demokrasiyi, seçme ve seçilmeyi* öğreniyoruz. (TTK2- 25, s. 91)

Kısacası bu yazı *egemenliğin ulusa ait olduğu* anlamına geliyordu.

- Günaydın Komşu. Duydun mu, göldeki yavru kuşlar *haklarını arıyorlarmış*.

(TTK2- 57, s. 153)

Gördüğünüz gibi *haklarımızı arıyoruz*.

Biz yavru kuşların da kendilerini ilgilendiren konularda *görüşlerini açıklama hakkı* varmış. Biz de bu *hakkımızı kullanıyoruz*.

Görüşlerimizi *haklarımıza dayanarak serbestçe* dile getiriyoruz.

4.1.2.13.14. Dürüstlük ve güvenilirlik

- Mekkeliler gelen kişiyi uzaktan fark ettiler ve sevinçle bağrdılar: “Muhammed! İşte *güvenilir* biri! Onun aramızda vereceğe karara razıyız.” dediler. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.) herkesin *güvenini kazanmış, dürüst* bir insandı. (TTK2- 64, s. 187)

Fakat o kadar iyi, o kadar *ahlaklı* biriydi ki herkesin ona saygısı ve *güveni* vardı.

4.1.2.13.15. Çok kültürlülük

- Bahar sen de bana biraz *Fransa* hakkında bilgi verir misin? (TTK2- 2, s. 19)
Tabi ki Eren. *Fransa* Avrupa kıtasında yer alan ekonomik ve kültürel açıdan güçlü bir ülkedir. Başkenti *Paris'tir*. *Paris, Sen Nehri'nin* üzerine kurulmuştur. Tüm dünyada anıtları, sanatsal ve kültürel yaşamı ile tanınmış olan *Paris*, aynı zamanda dünya tarihinde önemli bir şehirdir.
Örneğin *Louvre (Luvr) Müzesi*, Avrupa'nın en büyük müzelerinden biridir. Tabii ki *Eiffel (Eyfel) Kulesi* de *Paris'in* simgesi ve en çok ziyaret edilen yerlerden biridir.

4.1.3. 6-7. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Ögeler

Aşağıda 6-7. Sınıflar için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında yer alan okuma metinlerinde tespit edilmiş kültür öğeleri bulunmaktadır.

4.1.3.1. Dilsel kültür öğeleri

4.1.3.1.1. Deyimler

- Amasya Beyi 'nin güzelliği *dillere destan* bir kızı vardır. (TTK3- 1, s. 2)
Amasya Beyi kızını Ferhat'a vermeyecektir ama yine de zor bir şart *ileri sürmekten kendini alamaz.*
Ferhat, kızımı istediğini bilirim; onu sana vereceğim ama bir şartım var. Eğer onu *yerine getirirsen Şirin senin, sen Şirin'in.*
Sesini çıkarmaz.
Ah kızım sorma *başımıza gelenleri.*
O da *kıyar canına.*
Cadı üzüntülüdür, mahzundur, neredeyse *dili tutulacaktır.*
Dağlar, Ferhat'ın *başına yıkılır.*
O da *kıyar tatlı canına.*
- Biz motorla pat küt *yol alırken* doğudaki dağların başı ağarıverdi. (TTK3- 2, s. 4)
Ben, *gözümü* günün doğacağı yere, gittikçe ağaran dağların tepesine *diktim.*
- Parlak yapraklı küçük sürgünler, her gün *boy atıyordu.* (TTK3- 3, s. 6)
Zihni Bey'in gayreti ve çayları *dillere destan olmuştu.*
Artık rayına oturmuştu.
Karadeniz boyunda çay ekimi *alıp yürüdü.*
- Gönül *dile gelir* kaval sesinde, (TTK3- 4, s. 8)
- Dinlemekle *çıkartırdı.* (TTK3- 5, s. 10)
Haydi şimdi *yolunuz açık olsun* evlatlarım!
Atlarına binip *yola çıkmışlar.*
İnsanların yüzlerinden *kan damlıyor.*
Öyle bir yere geldim ki insan ayağını uzatıp otursa da hiç *iş görmese* aç kalmaz.
Sordum, araştırdım, öğrendim ki bu su nice yiğitleri almış, nice gelin duvakları yutmuş da nice çocukları *yetim bırakmış.*
O suyun *yetim bıraktığı* çocukları da toplayıp buraya getirdim.
- *Çekilir el ayak* ortalıktan (TTK3- 6, s. 12)
Savuş git içimizden...

- İnsanın başı dönüyordu. (TTK3- 7, s. 13)
Şaşkınlıktan uzun süre kendine gelemedi.
Hiç bu fırsat bir daha ele geçer mi?
Avcı böyle niyet tuttu, göle eğildi.
- Rahmi Bey, torunu Elif'i canından çok severdi. (TTK3- 9, s. 14)
Güzel bir gül ağacı olsun, büyüsün, boy atsın.
Kelebeklerden, kuşlardan ayrı kalmasın ömür boyu.
Söz veriyorum sana.
- ...sanat eserleri ile dolup taşan harabeler var. (TTK3- 8, s. 16)
- ...zamanında hapsedilen tüm tutukluları serbest bırakır. (TTK3- 11, s. 18)
Yaşlı bir çiftçi, hâkime başından geçenleri anlatmaktadır.
- Ağır topu düşman gemisine çevirdiler ve nişan alıp ateşlediler. (TTK3- 12, s. 20)
Hayır, Havran'a geldi. Çamlık köyünde yaşadığını öğrenince seni görmek istedi,
diye karşılık verdi.
- Hayatta gerçek yol göstericinin bilim olduğuna inandı. (TTK3- 13, s. 22)
O, bize ışık oldu, yol gösterdi.
Toplumsal konulara ilgi duydu.
Çok sevdiği milletine hizmet etmekten büyük bir zevk duymuştur.
- Nasıl kurtarırsın bu tarihi minareleri diye kafa kafaya vermişler. (TTK3- 14, s. 24)
Ama bunca yıl, bu camilerde bir çatlak dahi olmamasına akıl sır erdirememişler.
- Biri yaralının derdine derman. (TTK3- 15, s. 26)
- Bin bir güçlük çıkarır komşusuna. (TTK3- 18, s. 29)
İpe un serdiler.
Canım Hoca! İpe un serilir mi?
- Burnunu sokmamalı, aklına esen şeye. (TTK3- 19, s. 29)
Seni adam etmek de sahi pek zor,
- Evden tertemiz saçları iyi taranmış ve kışın genellikle yakası kürklü veya kadifeli paltolar giyinmiş yola çıkarlar. (TTK3- 20, s. 30)
- Hem gülüp geçerler hem de “Aferin, Karagöz ne akıllı, işini bilen bir adammış.”
derler. (TTK3- 21, s.32)
Çoluk çocuk da yola çıkmışlardır, sen paraları hazırla.

Fakat ben de senin çocuklarını, torunlarını *peşine takıp* benden bahşiş almak için kaç defa elimi öptüğünü söylersem ya sana ne derler?

- *El emeği, alın teri, göz nuru;* (TTK3- 22, s. 34)

Bıçimler el ele *halay çekmede;*

- Yüklendikleri işi *yüz akıyla başarmışlar.* (TTK3- 23, s. 36)

Önce bir iyimserlik *dersi veriyor.*

... en karmaşık ritimlere *ayak uydurmasını* biliyor.

Herhalde zorla değil; *tepeden inme* derslerle değil; parayla pulla değil.

Halkımız bu oyunlardaki gibi *el ele verebilseydi* bütün dünya halklarını da kendi horonuna çağırırdı kardeşçe yaşama sevincini dünyaya *salık verdiği* ne yaman bir horona girmiş olurduk.

- Tarih boyunca kadın, her yerde her zaman güzel görünmek için en *göz alıcı* renklerle giyinmiş, güzel ne varsa *takmış takıştırmıştır*, baştan ayağa süslenmiştir. (TTK3- 24, s. 38)

Oya el işlerinin en *göz alıcı* örneği, en çok emek isteyenidir.

- Bir gün anasının ısrarına dayanamayıp iş aramak için *yola düşmüş.* (TTK3- 27, s. 42)

bir de dönüp bakmış ki *bir arpa boyu yol gitmiş.* Yolda dereden su taşımakta zorluk çeken bir Arap Bacı'ya rastlamış.

Bütün gün *sırtüstü yatmış*, anasının “Çalış oğlum!” sözünü duymaz olmuş.

Bir gün Keloğlan *yollara düşüp* Arap Bacı'nın yanına gitmiş.

Kapıdan girince anası:

Ne o Keloğlan, *yüzünden düşen bin parça oluyor*, demiş; Keloğlan da:

Görürsün şimdi gününü!...

Keloğlan *iki gözü iki pınar* bir daha “Dur tokmağım, dur!” demiş; bu defa da tokmak “vay, vay” arasına “dur”u “vur” anlamış, daha da vurmuş, vurmuş da vurmuş, vurdukça Keloğlan'ın kel başı *al kanlar içinde kalmış.*

Keloğlan anasının *üstüne yürüyüp:*

Kudur tokmağım kudur! Şu anam olacağı vur! Demiş, demiş ama tokmak *kılını bile kıpırdatmamış.*

Keloğlan o zaman *hanyayı konyayı anlamış* ama iş işten geçmiş.

Ettiğine edeceğine *bin pişman olup* anasının eline, eteğine varmış.

Kel olsun, kötürüm olsun; ciğerparesini almış ama *başı darda kalınca* da koşup tutmuş.

Bundan *örnek alacağın* yerde gösterişe düşüp de el âlemi başına toplamasaydın o sofracık ne yiter ne biter; o güne de yeter, bu güne de yeterdi.

Altın, gümüş dediğin evimize *oluk gibi akardı*.

Şimdi son pişmanlık fayda etmez ama oğul başına böyle bir felek tokmağı indikten sonra belki *aklın başına gelir* de bundan sonra ya Allah'ın verdiği ile kıt kanaat *geçinir gidersin* ya da tuttuğun işe koşulacağın gibi koşulsun.

Ekmeğini tuza banıp oturacak yerde, varmış zorlu bir işe koşulmuş; *gece dememiş, gündüz dememiş*, yorulmuş mu yorulmuş, evlerine altın *oluk gibi akmış, alın terinden* öyle bir pırlanta yapmış ki görenler parmağını ısırılmış.

- “Tatlı tatlı dediniz nereden bulacağız *canımızı çektirdiniz.*” diye iç *geçirmişsinizdir* mutlaka. (TTK3- 28, s. 44)
- *Canımı sıkın* bir şey daha var; bazıları resmi önce kurşun kalemle yapıp sonra boyayla üstünden gidiyorlar. (TTK3- 29, s. 45)
- Ulusların *ayakta kalabilmesi...* (TTK3- 30, s. 48)

Çay, fındık, zeytin üretiminde önemli bir yere sahip olan ülkemizde kuru meyve üretimi önemli bir *yer tutmaktadır*.

Bu ürünlerde dünya birincisi olarak *yer almaktayız*.

- Hayatın ve milletin canlandığı zorlukların *son bulduğu*, küslerin barıştığı, yeryüzünün adeta cennete çevrildiği gündür Nevruz. (TTK3- 31, s. 50)
- Her taarruzda bizden de Türklerden de yüzlerce insan *hayatının baharında can veriyordu*. (TTK3- 34, s. 56)

İyice *kendime gelince* bu defa çantalarında bulunan yiyeceklerden ikram ettiler.

Bu duygularla “*Yazıklar olsun bana!*” dedim.

Ben *gözlerim dolu dolu* ihtiyara bakarken o devam etti.

- Fakat onun, sorduğu bir soruya *karşılık verilmediği* zaman da ne kadar kızdığını bilirlermiş. (TTK3- 35, s. 57)

Küçük şehzadenin bu beklenmedik cevabı karşısında padişahın *suratı* birden *asılmış*.

Kaşlarını çatarak...

Çabuk bunu alın! Götürün, *gözüm görmesin*.

Şehzade birçok memleket gezmiş, *başından* birçok olay *geçmiş*.

Bu sözler üzerine padişah *kendine gelmiş*

“Onlara: “Siz ağaçlar arasında, gül bahçelerinde, yeşillikler içinde nazlı nazlı gezerken o, gurbette kafeste sizin *hasretinizi çekiyor.*” diye söyle.” dedi.

Tüccar Hindistan'a doğru *yola çıktı*.

Onları görünce kendi papağanına verdiği söz *aklına geldi*.

Yazık, bir *cana kıydım*.

Bütün işleri bittikten sonra da memleketine doğru *yola çıktı*.

“Hindistan'daki papağan o hareketi ile bana, nasıl kurtulacağımın *yolunu gösterdi.*” dedi.

- Ali'nin *canı çok sıkılıyordu*. (TTK3- 38, s. 61)

O Pazar eksik var mı diye durumunu son bir kez bütün ayrıntılarıyla *gözden geçirdi*.

Ve *yola çıkıldı*.

Artık *canı sıkılmayacaktı*.

4.1.3.1.2. Mecazi kelimeler

- Sohbeti *tatlı* bir adam. (TTK3- 2, s. 4)

İçime kurşun gibi bir merak *oturdu*.

Bu ışık şimşek gibi *kayarak* dağa doğru *uçarak* doğusundan çıkıyor.

Bundan sonra da göl, karanlık olacağına bir an için süt beyaz *kesiliyor*.

Karlı dağların göle *vuran* aksi olsa gerektir.

Ortalık aydınlığ, ışığa *boğuluyor*.

Ağaran tepelerden birkaç bulut *kalktı*.

Sonunda kan kırmızı bir yuvarlak, karlı dağın tepesine *oturdu*.

Kocaman güneş yalımı, karlı dağları *kana boyayarak* çıkıp çıkıp batıyor.

Van gölü kıyıları *tarih yatağı*.

- O günden sonra Zihni Bey, çay yetiştirme konusunda bilgisini *derinleştirdi*.

(TTK3- 3, s. 6)

- Çayır, çimen sevgililer *döşeği*. (TTK3- 4, s. 8)

Boz martılar *düğün yapar*, Mersin'de.

- Karıncaya *vurdum* palanı. (TTK3- 5, s. 10)
Hasretlik *çöktü* içime.
- Gözleri *sönmemişti*, ateş gibi *parlıyordu*. (TTK3- 7, s. 13)
- Havasından mı denizinden mi bilinmez, burada su bile mucize kabilinden cennet şerbetine *döner*. (TTK3- 8, s. 14)
- Sen benim en *tatlı*, en güzel arkadaşımın. (TTK3- 9, s. 14)
İsteksizce kalkıp telefonu *açtı*.
- Bursa bile Alanya'nın yanında *silik* kalıyor. Kaleye kartal yuvası gibi konmuş evlerin topraktan *fişkırان* ağaçları ve çiçeklere karışmış güzelliği unutulacak gibi değil. (TTK3- 10, s. 16)
- Gemi yana *yattı*. (TTK3- 12, s. 20)
1919 yılının 28 Mayıs'ında Yunan ordusu Edremit'i *aldı*.
Seyit sevincinden kuş gibi *uçuyordu*.
- Atatürk bu ilkeler doğrultusunda ulusun yanı sıra bütün insanlığı da *kucaklayacak* barışın sevgi ve saygı ile oluşabileceğine inanmış ve bu düşünceyi Türk ulusuna da *aşılarmıştır*. (TTK3- 13, s. 22)
- Biri *kucaklayan*, biri *saran*, (TTK3- 15, s. 26)
Biri bu Şeref'in kalbinde *atar*.
Biri birisinin bağrında *yatar*.
- Fakat ben de senin çocuklarını, torunlarını peşine *takıp* benden bahşiş almak için kaç defa elimi öptüğünü söylersem ya sana ne derler? (TTK3- 21, s. 32)
- Desen *tutmuş* buğday başaklarından, (TTK3- 22, s. 34)
Bir ucunda *acı* gerçekler işlenmiş
Bir ucunda *tatlı* düşler tünü var.
- Halk oyunları bir ak nilüfer gibi *açılıverdi* yine. (TTK3- 23, s. 36)
Öyle cömert bir sanat *sofrasıdır* ki bu,...
- Anadolu'ya nakış nakış *dökülen* el işleri rengini tabiattan alır. Tutam tutam renkler nakışlara *dökülürken* yeni renkler keşfedilir, yaratıcı eller tabiata ayrı bir biçim verir. (TTK3- 24, s. 38)
- Kara tokmak Keloğlan'ın başına *inip kalkmaya* başlamış. (TTK3- 27, s. 42)
Gene kel başın üstüne bir *inip* bir *kalkar*.

Dört ayağını uzatıp tembel tembel yatacağına bu değirmenin kulpuna *yapışılacağı* gibi *yapışsaydın* sağ elin durursa sol eline; sol elin yorulursa sağ elinle çevirseydin ne paslanır, ne küflenirdi.

Şimdi son pişmanlık fayda etmez ama oğul başına böyle bir felek tokmağı *indikten* sonra belki aklın başına gelir de bundan sonra ya Allah'ın verdiği ile kıt kanaat geçinir gidersin ya da *tuttuğun işe koşulacağın* gibi *koşulursun*.

Ekmeğini tuza banıp oturacak yerde, varmış zorlu bir işe *koşulmuş*; gece dememiş, gündüz dememiş, yorulmuş mu yorulmuş, evlerine altın oluk gibi akmış, alın terinden öyle bir pırlanta yapmış ki görenler parmağını ısırılmış.

- Bir başka söyleneceye göre Nuh'un gemisinin tufan bitip sular çekilince Cudi Dağı'na *oturduğu* gün gemide kalan son yiyecek kırıntılarıyla kaynatılmıştır. (TTK3- 28, s. 44)
- Havaaların ısınmasıyla karların erimeye başladığı, yağmurların yağdığı, çiçeklerin *uyandığı* kısacası tabiatın canlanmaya başladığı... (TTK3- 31, s. 50)
Birçok yerde görülen demir dövme ve ateşten atlama geleneği bu bayramın ne kadar tarihin *derinliklerine* doğru *uzandığının* bir belirtisidir.
- Vatan / ...*İpissiz* bir gecedir. (TTK3- 32, s. 52)
Vatan / ...*Aydın* tebessümüyle Aslıhan / ve *duru* bakışlarıyla Emine 'dir.
- Her taarruzda bizden de Türklerden de yüzlerce insan hayatının *baharında* can veriyordu.
Taarruz edeceğiz, bizi *püskürtüyorlar*. Derken başımdan *yediğim* bir dipçik darbesiyle kendimden geçmişim. (TTK3- 34, s. 56)
- *Dokunsalar* nerede ise ağlayacakmış. (TTK3- 35, s. 57)
Arkasından da gözlerinden iki damla yaş *yuvarlanmaya* başlamış.
- *Istır* içimi. (TTK3- 37, s. 60)
Sıcak bir gülüş gibi.

4.1.3.1.3. Atasözleri

- *Zora dağlar dayanmaz*, demişler. (TTK3- 1, s. 2)
- *Fazla mal göz çıkarmaz* ya... (TTK3- 5, s. 10)
- “*Güzelin başına, ağanın aşına, atın dişine bak.*” (TTK3- 24, s. 38)

- Niye derler ki “*Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz.*” (TTK3- 27, s. 42)
Şimdi *son pişmanlık fayda etmez* ama oğul başına böyle bir felek tokmağı indikten sonra belki aklın başına gelir de bundan sonra ya Allah'ın verdiği ile kıt kanaat geçinir gidersen ya da tuttuğun işe koşulacağın gibi koşulsun.
- Örneğin “*Tatlı yiyelim tatlı konuşalım.*” ve “*Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.*” gibi ifadeler bunlardandır. (TTK3- 28, s. 44)
- *Yolcu yolunda gerek.* (TTK3- 38, s. 61)

4.1.3.1.4. Özdeyişler

- “*Yurtta barış, dünyada barış.*” (TTK3- 13, s. 22)
“*İş ve eser, sahibinin karakterini ve gücünü gösteren bir aynadır.*”
- Yüce Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün “*Yurtta barış, dünyada barış.*” ilkesini hiç unutmamalıyız. (TTK3- 30, s. 48)

4.1.3.1.5. Ağız özellikleri

- Horon teper Sürmene'nin *uşağı*, (TTK3- 4, s. 8)

4.1.3.1.6. Tekrar grubu

- *Ağalar, beyler, daha kimler kimler...* (TTK3- 1, s. 2)
- *Gece gündüz gez.* (TTK3- 2, s. 4)
Biz motorla *pat küt* yol alırken doğudaki dağların başı ağarıverdi.
Göl, hafif dalgalı, beşik gibi *usul usul* sallanıyor.
Sonra yine *çıkıp çıkıp* batmaya başladı.
Kocaman güneş yalımı, karlı dağları kana boyayarak *çıkıp çıkıp* batıyor.
- *Küme küme* gelip bakıyorlardı. (TTK3- 3, s. 6)
Gelene geçene gülümseyerek bakıyor Zihni Bey.
- Sultandağı *benek benek* kar şimdi. (TTK3- 4, s. 8)
Isparta'nın *renk renk* gül bahçesinde
Cıvil cıvil, sessiz duran yuvalar.

Bölük bölük sarı, yeşil, mor şimdi.

Her çeşmenin *üç-beş* tane güzeli,

- Hâlbuki ben sizin birbirinizi severek *kardeş kardeş* yaşamanızı istiyorum. (TTK3- 5, s. 10)

Arka arkaya birkaç defa öksürdükten sonra sözlerine şöyle devam etmiş:...

Evvel zaman içinde *zenginlerden zengin* bir adam varmış.

Zenginler zengini ihtiyar, etrafındaki adamlara:...

Hay hay, biz de merak ediyorduk zaten.

Dere tepe düz gittim.

- Yalın ayaklarınla koştun mu *tarla tarla* (TTK3- 6, s. 12)

Boz bulanık ırmaklarda çimdin mi

Çekilir *el ayak* ortalıktan

Kılık kıyafetin sarmadı beni

Bulutlar rahmetini kesmeden *yavaş yavaş*

- Kuş çoktan ölüp gitmişti ya, telleri hala *ışık ışıktı*. (TTK3- 7, s.13)

Turnanın gümüş tüylerini *bir bir* yoldu.

Tel tel ışıklar saçtı ardından.

Sonra *dağları tepeleri* aşıp gitti.

Nasıl oluyor da ölmüş, *tüysüz telsiz* kalmış turna tekrar canlanır?

Eğilip *kana kana* içeyim.

- Gökova'nın güzellikleri *anlatıla anlatıla* bitmez. (TTK3- 8, s. 14)

- Ona *çeşit çeşit* oyuncaklar alır, onu güldürmek için *akla hayale* gelmedik oyunlar çıkarırdı. (TTK3- 9, s. 15)

Pempe pembe çiçekleri olsun.

Gül ağacı nisan ayı gelince *pembe pembe* çiçek açar, mis gibi güzel kokular saçardı.

Köşkün satılacağını düydüğü günse üzüntüsünden ne yapacağını şaşırılmış, gül ağacının altında *gizli gizli* ağlamıştı.

Sinan Bey, Elif'in elinden tutup ona *çeşit çeşit* oyuncaklar alacağını söyleyerek köşke götürdü.

- Selçuklular Devrinde de güzel eserler *art arda* donatılmış. (TTK3- 10, s. 16)

Bu bölge müzeler için *bitmez tükenmez* bir hazinedir. Doğuda, batıda, kuzeyde insan eline bile lüzum kalmadan toprağın kendiliğinden ortaya attığı sanat eserleri ile *dolup taşan* harabeler var.

- Hâkim *derin derin* düşünür ve sonunda kararını açıklar:... (TTK3- 11, s. 18)
- Atatürk'ün *gece gündüz* çalışarak kazandığı askeri, siyasi, toplumsal zaferlerin hepsi onun adını ebedileştirmiştir. (TTK3- 13, s. 22)
- Şimdi halatla *çeke çeke* minareyi doğrultacağız. (TTK3- 16, s. 27)
Sinan'la *baş başa* kalan usta başılar, ameleler, o zamana kadar güçlkle zapt ettikleri büyük merak içinde:...
- *Ağır ağır* Üsküdar'daki Doğancılar Sempti'ne indi. (TTK3- 17, s. 28)
Suyun yüzü *pırıl pırıl* oldu.
- İşim *biter bitmez* getiririm, der. (TTK3- 18, s. 29)
Bin bir güçlük çıkarır komşusuna.
- Başka dostların evlerinde de evin çocukları beni selamlamaya gelip küçük serçeler gibi “Hoş geldin abla.” deyip tabağımdan bir parça börek veya tatlı alıp *uçup giderlerdi*. (TTK3- 20, s. 30)
Bazıları da divana oturup *sessiz sessiz* biz büyüklerin sohbetini saatlerce dinlerdi. Anadolu'da bazen okul evden uzaktır ve çocuklar *neşeli neşeli* küçük gruplar halinde yollar boyunca yorulmadan yürürler.
- İşin *aslını astarını* bilmezlerse tabii ayıplarlar. (TTK3- 21, s. 32)
Allah Allah, neden?
Hem *gülüp geçerler* hem de ...
Çoluk çocuk da yola çıkmışlardır, sen paraları hazırla.
- Biçimler *el ele* halay çekmede; (TTK3- 22, s. 34)
- Bu oyunlardan öğreniyoruz ki halk; *el ele, yan yana* yürümesini, işini sevinçli bir oyuna çevirmesini, coşkusunu dizginlemesini, en karmaşık ritimlere ayak uydurmasını biliyor. (TTK3- 23, s. 36)
Herhalde zorla değil; tepeden inme derslerle değil; *parayla pulla* değil.
Ne *senlik benlik* dırıltısı ne *ast üst* ayrılığı ne de *yaş baş* anlaşmazlığı.
Sonra *borçlu alacaklı* karpışmalarına düşmeden çeker gider.
- ...güzel ne varsa *takmış takıştırmıştır*, *baştan ayağa* süslenmiştir. (TTK3- 24, s. 38)

Renk renk, salkım salkımdır.

Anadolu'ya *nakış nakış* dökülen el işleri rengini tabiattan alır. *Tutam tutam* renkler nakışlara dökülürken yeni renkler keşfedilir...

- Arabacı tekerleri yağlamaz, götüreceği eşyaları da yükler, yokuş yukarı çıkarken yağsız tekerlekler başlar mı *gıcır bıcır* etmeye. (TTK3- 26, s.41)
- Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini *tingir mungir* salları iken bir Keloğlan ile anası varmış. (TTK3- 27, s. 42)

...akşama kadar *tembel tembel* oturmuş.

Kara tokmak Keloğlan'ın başına *inip kalkmaya* başlamış.

Can acısıyla *avaz avaz* bağırması da tokmak duymuş ve durmuş.

Ettiğine edeceğine bin pişman olup anasının eline, eteğine varmış.

Bundan ötürü Keloğlan'ın anası da kuzucuğunun *garip garip* meleyişine...

Dört ayağını uzatıp *tembel tembel* yatacağına...

...*yorulmuş mu yorulmuş*, evlerine altın oluk gibi akmış...

...*eli kolu* dert görmesin...

...Allah'ın verdiği ile *kıt kanaat* geçinir gidersin ya da...

- Herkesin cevabı *farklı farklı* olacaktır. (TTK3- 28, s. 44)
- Ünlü ressam sesini hiç yükseltmiyordu, *ağır ağır* konuşmaya başladı. (TTK3- 29, s. 45)
- Vatan / Hudut boylarında dalgalanan / Güzel Bayrağımızda / *Hare haredir*. (TTK3- 32, s. 52)
- Teknolojik yönden *çok çok* üstün gibi sayı bakımından da fazlaydık. (TTK3- 34, s. 56)

Ben gözlerim *dolu dolu* ihtiyara bakarken o devam etti.

- *Baba oğul* hemen kucaklaşmışlar. (TTK3- 35, s. 57)
- *Alış verişlerini* yaptı. (TTK3- 36, s. 58)

“Onlara: “Siz ağaçlar arasında, gül bahçelerinde, yeşillikler içinde *nazlı nazlı* gezerken o, gurbette kafeste sizin hasretinizi çekiyor.” diye söyle.” dedi.

Tüccar papağanın söylediklerini *birer birer* anlattı.

Kem küm etti.

Tüccar *şaşkın şaşkın*...

4.1.3.1.7. Yansımalar

- Biz motorla *pat küt* yol alırken doğudaki dağların başı ağarıverdi. (TTK3- 2, s. 4)
Sonra, Süphan Dağı'ndan bir al ışık *fırılıyor*; gölün batı ucundan çıkıyor.
- *Civil civil*, sessiz duran yuvalar. (TTK3- 4, s. 8)
- Ne senlik benlik *dırılıtsı* ne ast üst ayrılığı ne de yaş baş anlaşmazlığı. (TTK3- 23, s. 36)
- *Gıcırının bıcırılısı, bıcırının gıcırılısı.* (TTK3- 26, s. 41)
Manda arabası *gıcırının bıcırılısı* mı?
Arabacı tekerleri yağlamaz, götüreceği eşyaları da yükler, yokuş yukarı çıkarken yağsız tekerlekler başlar mı *gıcır bıcır* etmeye. İşte *gıcırının bıcırılısı, bıcırının gıcırılısı.*
- Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini *tungır mungır* salları iken bir Keloğlan ile anası varmış. (TTK3- 27, s. 42)
Bundan ötürü Keloğlan'ın anası da kuzucuğunun garip garip *meleyişine* dayanamaz; suçunu, günahını bağışlar; sonra da dizi dibine oturtup bir güzel de öğüt eyler.
- *Kem küm* etti. (TTK3- 36, s. 58)

4.1.3.1.8. Kalıp sözler

- Haydi, şimdi *yolunuz açık olsun* evlatlarım! (TTK3- 5, s. 10)
Şu kırk *babayığidi* oradan aldım.
Aferin sana, demiş, üçünüzün içinde ben yalnız senin yaptığın işi beğendim.
- Ona benden *selam söyle*, çiçekleri solmasın üstünde. (TTK3- 9, s. 14)
Kuşlara da *selam söyle*.
- *Bana ne?* (TTK3- 19, s. 29)
Sana ne?
- Başka dostların evlerinde de evin çocukları beni selamlamaya gelip küçük serçeler gibi “*Hoş geldin* abla.” deyip tabağımdan bir parça börek veya tatlı alıp uçup giderlerdi. (TTK3- 20, s. 30)
- Karagöz'üm *hoş geldin!*.. (TTK3- 21, s. 32)

Hoş bulduk Hacı Cavcav, *hoş bulduk!*

Hem gülüp geçerler hem de “*Aferin, Karagöz ne akıllı, işini bilen bir adammış.*” derler.

Pekâlâ, az olacak ama *kusura bakma!*

Aman Allah'ım, sen bana sabır ver!

- Bu oyunları her yıl bu kadar özenle ve düzenle, yurdun dört bir yanından büyük kentlerimize getirenler *eksik olmasınlar.* (TTK3- 23, s. 36)
- “*Demek kısmette bu varmış. Her başa yazılan gelir.*” demiş, tokmağı yüklenip eve gitmiş. (TTK3- 27, s. 42)

Günün birinde söğütlü değirmen olamazsan bile *gözümün bebeği, evimin direği* olursun inşallah! Demiş.

Gerçi sofralarını ne Arap Bacı kurmuş ne Kum Hacı kaldırmış; *eli kolu dert görmesin, iki cihanda yüzü ak olsun* yine anacığı sermiş, anacığı derlemiş, yemişler, içmişler, öte yana geçmişler.

- Papağan: “Mademki Hindistan'a gidiyorsun. Oradaki papağanlara *selamımı söyle.*” dedi. (TTK3- 36, s. 58)

4.1.3.1.9. Tekerlemeler

- *Bir varmış, bir yokmuş. Evveli evveliyken develer tellal iken. Kediler berber, horozlar imam iken...* (TTK3- 5, s. 10)

Annem eşikte, babam beşikteyken... Ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken... Annem düştü eşikten, alnı yarıldı kaşıktan. Annem kaptı sopayı, babam kaptı maşayı. Karıncaya vurdum palanı. Kırk yerinden bağladım kolanı. Evvel zaman içinde ben öyle bir kabadayı idim ki karıncaya biner, deveyi kucağıma alırdım. Tophane güllelerini leblebi diye yutar, minareleri boru diye belime sokardım.

Evvel zaman içinde zenginlerden zengin bir adam varmış.

Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Öyle bir yere vardım ki her taraf ormanlık.

Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Öyle bir yere geldim ki insan ayağını uzatıp otursa da hiç iş görmese aç kalmaz.

Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Bir ulu su başına vardım.

Onlar ermiş muradına, darısı dostlar başına.

- *Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tungır mingır salları iken bir Keloğlan ile anası varmış. (TTK3- 27, s. 42)*

Bir gün anasının ısrarına dayanamayıp iş aramak için yola düşmüş; az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş; bir de dönüp bakmış ki bir arpa boyu yol gitmiş.

Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

- *Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir padişahın üç oğlu varmış. (TTK3- 35, s. 57)*

Onlar erdi muradına... Biz çıkalım kerevetine.

4.1.3.1.10. Bilmeceler

- *Sen bilmece bilir misin? (TTK3- 26, s. 41)*

Gıcırının bıcırısı, bıcırının gıcırısı. Yarısı canlı, yarısı cansız. Yarısı yenir, yarısı yenmez. On ayaklı, üç başlı, altı gözlü. Nedir bil?

Ne uzun bilmece bu.

4.1.3.1.11. Ninniler

6-7. sınıflar ders kitabında ninniler kavramına ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.1.12. Sayışmacalar

6-7. sınıflar ders kitabında sayışmacalar kavramına ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.1.13. Yanıltmacalar

6-7. sınıflar ders kitabında yanıltmacalar kavramına ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.1.14. Mâniler

6-7. sınıflar ders kitabında mâniler kavramına ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.2. Din, dinsel öğeler ve dini şahsiyetler

- Çukurova *cennetidir* bu ayın (TTK3- 4, s. 8)
Olur bu mevsimin *bağ-ı İrem'i*,
- Kediler berber, horozlar *imam* iken... Tophane güllerini leblebi diye yutar,
minareleri boru diye belime sokardım. (TTK3- 5, s. 10)
- Yaşadın mı bir *yağmur duasını* (TTK3- 6, s. 12)
Bir ipek *saccade* üstünde gibi, huzurla.
Durdun mu toprakta *namaza*?
- Havasından mı denizinden mi bilinmez, burada su bile mucize kabilinden *cennet şerbetine* döner. (TTK3- 8, s. 14)
Halikarnas Balıkçısını *cennete* götürmüşler:
Hani Gökova? demiş.
- Antalya'dan Alanya'ya uzanan kıyıda insanoğluna hiçbir yerde verilmeyen *cennet* köşelerinden biri verilmiştir. (TTK3- 10, s. 16)
- Bir gün Selimiye *Camisi'ne* girenler, kubbenin altında bir Japon'un ayaklarını *kibleye* doğru uzatmış sırtüstü yattığını görmüşler. (TTK3- 14, s. 24)
Selimiye *Camisi'nin* zemini gevşek toprakmış. Bu nedenle *minarelerinin* yakın zamanda yıkılacağı fark edilmiş.
Nasıl kurtarız bu tarihi *minareleri* diye kafa kafaya vermişler. Sonuçta en son teknoloji olan metal kelepçelerle *minarelerin* temellerini sabitlemenin en iyi çözüm olduğuna karar vermişler. *Minarelerin* temellerini açınca koymayı düşündükleri kelepçelerin aynısıyla karşılaşmışlar. *Ayasofya'yı*, Yerebatan Sarnıcı'nı gezdikten sonra sıra Sinan'ın kalfalık eseri Süleymaniye *Camisi'yle* Sinan'ın öğrencisi Mimar Davut Ağa'nın eseri Sultanahmet *Camisi'ne* gelmiş. Japonlar bu *camiler* üzerinde günlerce inceleme yapmışlar.
Çünkü Japonlar daha ilk incelemelerinde *camilerin* gevşek bir zemin üzerine inşa edildiğini anlamışlar. Ama bunca yıl, bu *camilerde* bir çatlak dahi olmamasına

akıl sır erdirememişler. Bunun üzerine Türkiye programının gerisini tamamen iptal edip bu iki *cami* üzerinde yoğunlaşmışlar.

Araştırmalarının sonucunda herhangi bir sarsıntıya karşı bu *caminin* sabitlenmediğini aksine yerinde oynayarak yıkılmaktan kurtulabildiğini ortaya çıkarmış. *Minareleri* incelediklerinde ise hayretleri ikiye katlanmış. *Minarelerin* çok daha gelişmiş bir raylı sistem mekanizması üzerinde oturtulduğunu ve her yöne yaklaşık beş derece yatabildiğini görmüşler. Daha derin araştırma yapmak için Edirne'ye, Sinan'ın ustalık eseri Selimiye *Camisi'ne* gitmişler.

- Halk, henüz tamamlanmış olan Süleymaniye *Camisi'ni* görmeye geliyordu. (TTK3- 16, s. 37)

Bu sırada, *minareleri* seyreden çocuk...

Halat *minarenin* en üstteki *şerefesine* çıkarıldı.

Sonra *minareyi* eğri zanneden çocuğa döndü.

Şimdi halatla çeke çeke *minareyi* doğrultacağız. Yalnız *minare* hangi tarafa doğru eğri, söyle de aksi tarafa doğru çekelim, dedi.

Minare doğruldu mu? diye sordu çocuk.

Halat *minareden* alındı. Halk dağıldı.

Mimar Sinan'ın yaptığı şu *minare* eğri denilmesini istemem,dedi.

- Bunlarla Nişabur *Camisi'nin* kubbesinden kendisini aşağıya attı. (TTK3- 17, s. 28)
- Ama Bursa'da *Ulu Cami'nin* yanında gazete kâğıdı ile de uçurtma yapmayı öğrendim. (TTK3- 20, s. 30)

Beylerbeyi'nde Münevver Ayaşlı Hanım'ın evinde küçük olmasına rağmen *Mevlevi* olan bir çocuk vardı. Münevver Hanım'ı görmeye gittiğim zamanlar bu çocuk elimi öpmeye gelir, tekrar oynamaya gitmeden önce de elini göğsüne götürüp “*Destur!*”, derdi.

- Bayram *namazından* sonra sabah *camide* bayramlaştık. (TTK3- 21, s. 32)

Allah Allah, neden?

Aman *Allah'im*, sen bana saır ver.

Allah sana sabır versin, sen de bize her bayram el öptükçe bahşiş ver.

- Yunus Emre *tapınanda yüz koymuş*, (TTK3- 22, s. 34)

Boylamında *erenlerin* yünü var.

- Bir varmış bir yokmuş, *Allah'ın kulu* çokmuş. (TTK3- 27, s. 42)
Allah yine yüzüne bakıp haline acıdı da bari bir işe koşulup sebeplensin diye bize tutup bunu gönderdi.
Şimdi son pişmanlık fayda etmez ama oğul başına böyle bir felek tokmağı indikten sonra belki aklın başına gelir de bundan sonra ya *Allah'ın* verdiği ile kıt kanaat geçinir gidersin ya da tuttuğun işe koşulacağın gibi koşulursun.
Günün birinde söğütlü değirmen olamazsan bile gözümün bebeği, evimin direği olursun *inşallah!* Demiş.
- Aşure, *Adem Peygamberin* günahından dolayı ettiği *tövbenin* kabul günüdür. *İbrahim Peygamber'in Nemrut ateşinden* kurtulduğu günün sevinciyle Babillilerin elinde ne varsa bir araya getirerek kaydattığı bir şükran tatlısıdır. *Yakup Peygamber'in* oğlu *Yusuf'a* kavuştuğu, *İbrahim Peygamber'in* doğduğu, *Eyüp Peygamber'in* şifaya kavuştuğu, *İsa Peygamber'in* göğçekildiği gün olarak kabul edilir. (TTK3- 28, s. 44)
Bir başka söylenceye göre *Nuh'un gemisinin* tufan bitip sular çekilince Cudi Dağı'na oturduğu gün gemide kalan son yiyecek kırıntılarıyla kaynatılmıştır. Nuh'un isteği gemide kalan çeşitli erzaklardan tatlı bir çorba pişirilmesi imiş. *Hız. Ali'nin* oğlu *Hasan* ve *Hüseyin'in* *Kerbela'da şehit edilmesinden* sonra pişirilmiştir. Doğumda, yeni ev alındığında, gurbetten dönüldüğünde, hastalık atlatıldığında ve *yağmur duasında* helva yapılır ve dağıtılır.
- Hayatın ve milletin canlandığı zorlukların son bulduğu, küslerin barıştığı, yeryüzünün adeta *cennete* çevrildiği gündür Nevruz. (TTK3- 31, s. 50)
- Vatan /... / *Ve seccadesinde* / *Namaz kılan* bir ihtiyar annedir. (TTK3- 32, s. 52)
Vatan / *Ceylanpınar'da* bir ince ceylan / *Edirne'de* bir *ince minaredir*.
- Bunu yaparken *Nuh Peygamber* kadar ciddiymi. (TTK3- 38, s. 61)

4.1.3.3. Tarih

4.1.3.3.1. Tarih kavramı ve tarihi gelişmeler

- Van Gölü kıyıları *tarih* yatağı. *Urartulardan* kalma Van Kalesi. (TTK3- 2, s. 4)

- Gökova Körfezi, hem doğanın olağanüstü güzelliğini hem de *tarihin* şanlı anılarını kendinde toplayan masmavi bir Ege köşesidir. (TTK3- 8, s. 14)
Bu yüzdendir ki *tarihin* en eski çağlarından bu yana Bodrum ve Datça önemli kentler olmuşlardır.
- *İlk çağlarda* yaprakların ve çiçeklerin bulunduğu bu bölgeden birbirine komşu yüzlerce düzenli şehir kurulmuş. (TTK3- 10, s. 16)
Selçuklular Devrinde de güzel eserler art arda donatılmış.
Anadolu Selçukluları ne zevkli insanlarmış ki burasını kışlık başkent olarak seçmişler.
- Fatih Sultan Mehmet *İstanbul'u fethettikten* sonra *Bizans* zamanında hapsedilen tüm tutukluları serbest bırakır. (TTK3- 11, s. 18)
- *1915 yılında düşman gemileri Çanakkale Boğazı'na gelmişlerdi.* (TTK3- 12, s. 20)
1919 yılının 28 Mayıs'ında Yunan ordusu Edremit'i aldı.
Ordumuz 1922 yılı, 26 Ağustos tarihinde Yunan ordusuna saldırıya geçti.
Kurtuluş Savaşı bitmiş, Seyit de Çamlık köyüne dönmüştü.
- Bu konudaki kararları, Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında uyguladı. (TTK3- 13, s. 22)
- Birçok yerde görülen demir dövme ve ateşten atlama geleneği bu bayramın ne kadar *tarihin derinliklerine* doğru uzandığının bir belirtisidir. (TTK3- 31, s. 50)
Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügati't Türk adlı dev eserinde Nevruz'un *12 Hayvanlı Türk Takviminin* başlangıcı olduğunu belirtmektedir.
- *Yıl 1915. Çanakkale* diye bir yer var Türkiye'de. *Bizleri orada savaşmak için gemilerle getirdiler.* (TTK3- 34, s. 56)

4.1.3.3.2. Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetler

- *Zihni Bey* adında bir botanik hocası. (TTK3- 3, s. 6)
O günden sonra *Zihni Bey*, çay yetiştirme konusunda bilgisini derinleştirdi.
Zihni Bey uzun süre yalnız kaldı.
Zihni Bey'in gayreti ve çayları dillere destan olmuştu.
Zihni Bey'den sürekli çay tohumu istiyorlardı.

Şimdi soracaksınız, çayı ilk getiren *Zihni Bey* nerede, ne oldu?

Gelene geçene bakıyor *Zihni Bey*.

- *Fatih Sultan Mehmet* İstanbul'u fethettikten sonra Bizans zamanında hapsedilen tüm tutukluları serbest bırakır. (TTK3- 11, s. 18)

Bunu duyan *Fatih*, onlara şöyle der:...

Sonra da *Fatih Sultan Mehmet Han'ın* yanına gidip böylesi adaletli bir ülkede hür yaşamaktan mutlu olacaklarını ona bildirirler.

- Bir topçu bölüğünde yalnız *Seyit* ile *Ali* adlı iki topçu askeri kaldı. (TTK3- 12, s. 20)

Ama *Seyit* 276 kiloluk mermiyi sırtına aldı.

Bu başarısından dolayı *Seyit'e* komutanları onbaşılık verdiler. *Seyit'in* Tümen Komutanı Yarıbay *Mustafa Kemal'di*.

Seyit de oralarda Havran'ın Çamlık köyünde yaşardı.

Seyit Onbaşı da saldıran birliklerimizde görevliydi.

Başkomutan *Mustafa Kemal Paşa*, *Seyit'i* görüp tanıdı:

Vay, sen misin *Koca Seyit!* Çanakkale yiğidi, dedi.

Kurtuluş Savaşı bitmiş, *Seyit* de Çamlık köyüne dönmüştü.

Koca Seyit'i arıyordu. Ona:

Gazi Paşa seni istiyor, çabuk ol, dedi.

Gazi Paşa Ankara'da ben oraya nasıl giderim?

Gazi Paşa, *Seyit'in* hatırını sordu.

- *Atatürk*, Türk ulusu için en iyi yönetim şeklinin cumhuriyet olduğuna inanırdı. (TTK3- 13, s. 22)

Atatürk, cumhurbaşkanı olarak kurduğu cumhuriyeti her alanda yüceltmeyi bildi.

Atatürk'ün gece gündüz çalışarak kazandığı askeri, siyasi, toplumsal, kültürel zaferlerinin hepsi onun adını ebedileştirmiştir.

Mustafa Kemal okumayı, araştırmayı, incelemeyi çok severdi.

Atatürk'ün düşünce sistemini oluşturan temel ilkelerden biri akılcılık ve bilimselliktir.

Atatürk'ün fikir sistemini oluşturan üçüncü temel ilke ise insan sevgisi ve evrenselliktir.

- *Mimar Sinan* bilmem kaç yüzyıl önce aynı şeyi düşünmüş meğerse. (TTK3- 14, s. 24)
... sıra *Sinan*'ın kalfalık eseri Süleymaniye Camisi'yle *Sinan*'ın öğrencisi *Mimar Davut Ağa'nın* eseri Sultanahmet Camisi'ne gelmiş.
Daha derin araştırma yapmak için Edirne'ye *Sinan'ın* ustalık eseri Selimiye Camisi'ne gitmişler.
Japonya'ya döndüklerinde ise *Sinan'ın* sırlarını uygulamaya sokarak...
- Biri Anadolu, biri *Atatürk*. (TTK3- 15, s. 26)
Biri sevgilidir, biri güzeldir,
Biri Anadolu, biri *Atatürk*.
Biri kurtarılan, biri kurtaran,
Biri Anadolu, biri *Atatürk*.
Biri yaralının derdine derman
Biri Anadolu, biri *Atatürk*.
Biri bize verdi bu hürriyeti,
Biri Anadolu, biri *Atatürk*.
Biri birisinin bağrında yatar,
Biri Anadolu, biri *Atatürk*.
- Camiyi yapan *Sinan* da halk arasında idi. (TTK3- 16, s. 27)
Mimar Sinan çocuğun yanına gitti.
Sinan yapı kalfasını çağırdı.
Sinan bu ucu yakaladı ve etrafına topladığı on beş yirmi kadar ameleyle halatı tutmalarını söyledi.
Sinan'la birlikte ameleler halatı dış tarafa doğru çekmeye başladılar. *Sinan* çocuğa döndü:...
Sinan'la baş başa kalan usta başılar,...
Sinan gülümseyerek:
Mimar Sinan'ın yağtığı şu minare eğri denilmesini istemem, dedi.
- Nitekim 11. yüzyılda *Nişaburlu Cabir İmam Cevheri* adlı bir Türk ilk denemeyi yaptı. (TTK3- 17, s. 28)
İmam Cevheri hızla yere düştü, can verdi.

Uçmaya çalışan ikinci Türk *Hazerfan Ahmet Çelebi'dir. Çelebi, İmam Cevheri'ye* göre daha tecrübeliydi.

Ama *Ahmet Çelebi* asıl büyük uçuşunu 1630 yılında yaptı.

Uçuş günü *Sultan Murat* Sarayburnu'ndaydı. *Ahmet Çelebi'nin* uçuşunu buradan seyredecekti. Çelebi, Galata Kule'sinin ta tepesine çıkmıştı.

Sonra *Ahmet Çelebi* uçmaya yarayacak olan kanatları takındı.

Sultan Murat bundan çok hoşlandı. Başarısından ötürü *Ahmet Çelebi'ye* bir kese altın verdi.

Hazerfen Ahmet Çelebi'den sonra uçmayı başaran bir başka Türk daha vardı. Bu, *Lageri Hasan Çelebi'dir. Hasan Çelebi'yi* günümüz füzeciliğinin ilk kurucusu ve öncüsü sayabiliriz. Çünkü o, *IV. Murat* zamanında ilk roket denemesini yapmış ve başarıya ulaşmıştır.

Lageri Hasan, uzun çalışmalardan sonra bir fişek icat etti.

Hasan Çelebi, padişahın önünde fişeğe bindi. *Çelebi'nin* yardımcıları fitili ateşledi.

İşte o zaman *Hasan Çelebi*, elindeki kartal kanatları açtı, denize indi.

- *Şeker Ahmet Paşa, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Cihat Burak.* (TTK3- 29, s. 45)
Bir de *Fatih Sultan Mehmet'in* portresini yapan sanatçı vardı.
- Yüce Önder *Mustafa Kemal Atatürk'ün* “Yurtta barış, dünyada barış.” ilkesini hiç unutmamalıyız. (TTK3- 30, s. 48)

4.1.3.4. Örf ve âdetler

4.1.3.4.1. Selamlaşma ve vedalaşma

- İnsanlar *selamını* esirgemedi... (TTK3- 6, s. 12)
- Başka dostların evlerinde de evin çocukları beni *selamlamaya* gelip küçük serçeler gibi “Hoş geldin abla.” deyip tabağımdan bir parça börek veya tatlı alıp uçup giderlerdi. (TTK3- 20, s. 30)
- Papağan: “Mademki Hindistan'a gidiyorsun. Oradaki papağanlara *selamımı* söyle.” dedi. (TTK3- 36, s. 58)

4.1.3.4.2. Misafirperverlik

- Ertesi gün öğretmene okulda “Dün bizim eve İtalya'dan bir *misafir* geldi.” diye anlatacaklardı. (TTK3- 20, s. 30)
- *Konuklara* verilen bir tatlı ikramı ev sahibinin değerini artırır. (TTK3- 28, s. 44)
- Biz esirlere *misafir* gibi davranıyorlardı. (TTK3- 34, s. 56)
- O gün öğle yemeğini yerlerken *misafir* padişah:... (TTK3- 35, s. 57)

4.1.3.4.3. Devlet ve devlet büyüklerine saygı

- Ulus egemenliğine dayanan yeni Türk *devletini* kurma çalışmalarına başladı. (TTK3- 13, s. 22)
Atatürk, *cumhurbaşkanı* olarak kurduğu cumhuriyeti her alanda yüceltmeyi bildi. O, büyük bir asker, üstün nitelikli bir *devlet* ve *siyaset adamıydı*.
Devlet ve toplum hayatıyla ilgili konulardaki görüşlerini hep bu bilimsellik temeline oturttu.
Atatürk'ün gece gündüz çalışarak kazandığı askeri, siyasi, toplumsal zaferlerin hepsi onun *adını ebedileştirmiştir*.
- *Yüce Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün* “Yurtta barış, dünyada barış.” ilkesini hiç unutmamalıyız. (TTK3- 30, s. 48)

4.1.3.4.4. Düğün

- Boz martılar *düğün* yapar, Mersin'de. (TTK3- 4, s. 8)
- Sordum, araştırdım, öğrendim ki bu su nice yiğitleri almış, nice *gelin duvakları* yutmuş da nice çocukları yetim bırakmış. (TTK3- 5, s. 10)
- Sanki ortasında köy *düğünü* var. (TTK3- 22, s. 34)
- Anadolu *düğün* gelenekleri arasında *gelinin çeyizini* kırk gün sergilemek geleneği vardır. Genç kız *evleninceye* kadar hazırladığı *çeyizi*, *gelin* odasında sergiler. *Düğüne* gelenlere, *düğünden* sonra *evliliğini* kutlayanlara *çeyizlerini* gösterir. Uçkur, peşkir, çevre, mendil, *bohça*, çorap, yaygı, yatak örtüsü, halı, kilim, ne varsa bir renk ve çiçek bahçesi gibi *gelin* odasını donatır. (TTK3- 24, s. 38)

4.1.3.4.5. Komşuluk

- Bir gün *komşusu* gelip Hoca'dan çamaşır ipi ister. (TTK3- 18, s. 29)
Bin bir güçlül çıkarır *komşusuna*.
- Gel zaman, git zaman *komşuları* Keloğlan'ın sofrasını görmüşler ve bir gece gizlice eve girip onu çalmışlar. (TTK3- 27, s. 42)
- Babası, *komşu* bir memleket padişahından daveti kabul etmiş. (TTK3- 35, s. 57)

4.1.3.4.6. Çocuk oyunları

- *Uçurtma* kullanmayı Türk çocuklarından öğrendim. Pazar sabahları kartal şeklindeki *uçurtmaların* satıldığı Rumeli Hisarı'na gidiyordum. Orada bütün çocukların *uçurtmaları* vardı ve çok güzel yarışmalar düzenleniyordu. Ama Bursa'da Ulu Cami'nin yanında gazete kâğıdı ile de *uçurtma* yapmayı öğrendim. (TTK3- 20, s. 30)

4.1.3.4.7. Dinî ve millî bayramlarımız

- İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının *ellerini öpmüşler*. (TTK3- 5, s. 10)
- Münevver Hanım'ı görmeye gittiğim zamanlar bu çocuk *elimi öpmeye* gelir, tekrar oynamaya gitmeden önce de elini göğsüne götürüp “Destur!”, derdi. (TTK3- 20, s. 30)
- Ver *elini* bir *öpeyim!* (TTK3- 21, s. 32)
Efendim, bu ne *el öpmesi?*
Bayramlaşma el öpmesi tabii.
Tamam, biliyorum da *bayramın* ilk gününde bu kaçınıcı *bayramlaşma?*
Kaçınıcı olursa olsun, *bayramlaşma* kötü mü?
Bayram güzel, *bayramlaşma* çok güzel ama... *bayramın* ilk günü fırsat buldukça senin *elini öpmem* de hepsinden güzel.
Artık yeter efendim. *Bayram* namazından sonra sabah camide bayramlaştık.
Bayram bahşişi almak herkesin içinde ayıp olur diye dışarıda *bayramlaştım*.
Beraber yürüdük, evlerimize ayrılırken tekrar *bayramlaştın!*

El öpüp de bayram bahşişimizi almasak görenler ne der?

“Hacivat, *bayramda elini öpen* Karagöz ile çocuklarına ve torunlarına bahşiş vermedi, çok ayıp etti.”

...bahşiş almak için kaç defa *elimi öptüğünü* söylersem ya sana ne derler?

Unuttum zannetme de hele şu *el öpme* bahşişimi ver bakalım Hacı Cavcav!

Allah sana sabır versin, sen de bize her *bayram el öptükçe* bahşiş ver.

- Tufandan kurtulanlar o günü kutlayarak *bayram* etmişler ve çorbalar içmişler. (TTK3- 28, s. 44)
- Havaların ısınmasıyla karların erimeye başladığı, yağmurların yağdığı, çiçeklerin uyandığı kısacası tabiatın canlanmaya başladığı, gece ile gündüzün bir olduğu, baharın müjdelendiği *21 Mart günü*, tarihin en eski devirlerinden beri Türk topluluklarınınca *kutlanmıştır*. (TTK3- 31, s. 50)

Yeni gün, Türkler için yılbaşdır.

Nevruz kelimesinin Farsçadaki anlamı da *yeni gün* demektir. *Nevruz* Türklerin Ergenekon'dan çıkış günüdür. Hayatın ve milletin canlandığı zorlukların son bulunduğu, küslerin barıştığı, yeryüzünün adeta cennete çevrildiği gündür *Nevruz*.

Geniş bir coğrafyaya yayılan Türk topluluklarının hepsinde var olan *Nevruz Bayramı'nda* değişik *kutlama* şekillerinin olması gayet tabidir. Birçok yerde görülen *demir dövme* ve *ateşten atlama geleneği* bu *bayramın* ne kadar tarihin derinliklerine doğru uzandığının bir belirtisidir.

Bayramlar yani *toylar* yemeksiz, eğlencesiz olmaz. Bu sebeple Türk topluluklarında *kutlanan Nevruz Bayramı'nda* genel olarak evler ve giysiler temizlenir, yenilenir.

Ve *Nevruz'daki* dileklerin gerçekleşeceğine inanılır.

Nevruz (yeni gün), dostluk, kardeşlik, iyilik, mutluluk ve barış *bayramıdır*.

Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügati't Türk adlı dev eserinde *Nevruz'un* 12 Hayvanlı Türk Takviminin başlangıcı olduğunu belirtmektedir.

4.1.3.4.8. Ad Koyma

- Köşkün bahçesindeki ağaçların pek çoğuna birlikte *isim koymuşlardı*. (TTK3- 9, s. 15)

Bu fidana senin *adını vereceğim*.

Ona benim *ismimi verdi*.

4.1.3.4.9. Sünnet geleneği

6-7. sınıflar ders kitabında sünnet geleneğine ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.4.10. Ad takma (lakap)

- “*Pembe Kız*” dedi. (TTK3- 9, s. 15)
- Hoş bulduk! *Hacı Cavcav*, hoş bulduk! (TTK3- 21, s. 32)
Unuttum zannetme de hele şu el öpme bahşişimi ver bakalım *Hacı Cavcav*!
Tamam *Hacı Cavcav*, anlaştık!
- “Benim adım şimdiye kadar Josef Miller idi, şimdiden sonra *Anzaklı Ömer olsun.*” dedi. (TTK3- 34, s. 56)

4.1.3.5. Aile ve akrabalık ilişkileri

- Amasya Beyi 'nin güzelliği dillere destan bir *kızı* vardır. Amasya Beyi *kızını* Ferhat'a vermeyecektir ama yine de zor bir şart ileri sürmekten kendini alamaz. (TTK3- 1, s. 2)
Ferhat, *kızımı* istediğini bilirim;
Ama *kızın babası* hiç verir mi Ferhat gibi fakirin birine.
- *Annem* eşikte, *babam* beşikteyken... Ben *babamın* beşiğini tıngır mıngır sallarken... (TTK3- 5, s. 10)
Annem düştü eşikten, alını yarıldı kaşıktan. *Annem* kaptı sopayı, *babam* kaptı maşayı.
Zengin adam üç *oğlunu* da çağırarak demiş ki:
Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum. ...Hâlbuki ben sizin birbirinizi severek *kardeş kardeş* yaşamanızı istiyorum.
Zaten *kardeşlere* yakışan da budur.
Haydi, şimdi yolunuz açık olsun *evlatlarım!*

Artık, demiş *çocuklarım* nerede ise gelirler.

Gelenler var, demiş, herhalde sizin *çocuklardır*.

İzin verirseniz *oğullarım* bugüne kadar neler yaptıklarını anlatsınlar!

Önce büyük *oğlan* söze başlamış.

Ortanca *oğlan* sıranın kendisine geldiğini anlayarak konuşmaya başlamış.

Ortanca *oğlan* sözlerini bitirince *ihtiyar* baba ona da bir şey söylememiş. Sıra küçük *kardeşe* gelmiş.

Mallarımı kime verirsen bu çocuklar onların *evlatları* olacak.

İhtiyar adam bastonuna dayanarak ayağa kalkmış, eliyle işaret ederek küçük *oğlunu* yanına çağırılmış.

Bu çocuklara sen *babalık* edeceksin. Büyük *ağabeyin* adamlarıyla seni koruyacak.

Küçük *ağabeyin* de develeriyle senin işleri görecektir.

- Rahmi Bey, *torunu* Elif'i canından çok severdi. (TTK3- 9, s. 15)

Gene bir bahar günü *dedesi*, Elif'i yanına çağırılmış, elindeki küçük fidanı göstererek:

Elif, bak *yavrum!*

Dedesi ile Elif gül fidanını dikmişler ve fidan üç yıl içinde kocaman bir gül ağacı olmuştu. *Dedesi* gül ağacını hep "Elifçik" diye severdi.

Dedesi geçirdiği bir kalp krizi sonucu aniden ölünce Elif günlerce ağlamıştı.

Bu gece rüyamda *dedemi* gördüm.

Elif gül ağacıyla konuşurken yanına *babası* geldi.

Gel *yavrum*, üzülme, dedi.

Ama *babacığım*, dedi elif, onu *dedem* dikmişti.

Elif, *babasının* konuştuklarından habersiz pencerenin önüne oturmuş üzgün bir halde bahçedeki gül ağacını seyrediyordu.

- Hangi minare *yavrum?* (TTK3- 16, s. 27)

İşte şu sağdaki minare *amca*, diye cevap verdi.

Nasıl, faydası oldu mu *yavrum?*

Hayır *amca*, daha doğrulmadı ama biraz daha çekerlerse doğrulacak, diye cevap verdi.

- Başka dostların evlerinde de evin çocukları beni selamlamaya gelip küçük serçeler gibi “Hoş geldin *abla*.” deyip tabağımdan bir parça börek veya tatlı alıp uçup giderlerdi. (TTK3- 20, s. 30)
- “Hacivat bayramda elini öpen Karagöz ile *çocuklarına* ve *torunlarına* bahşiş vermedi, çok ayıp etti.” derler. (TTK3- 21, s. 32)
Fakat ben de senin *çocuklarını*, torunlarını peşine takıp benden bahşiş almak için kaç defa elimi öptüğünü söylersem ya sana ne derler?
- Develer tellal iken, pireler berber iken, ben *anamın* beşiğini tıngır mıngır salları iken bir Keloğlan ile *anası* varmış. Keloğlan çalışmaz, tembellik eder, anasını üzermiş. Anası ne iş verse yapmaz; akşama kadar tembel tembel oturmuş. Bir gün anasının ısrarına dayanamayıp iş aramak için yola düşmüş; az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş; bir de dönüp bakmış ki bir arpa boyu yol gitmiş. (TTK3- 27, s. 42)
Bütün gün sırtüstü yatmış, anasının “Çalış oğlum!” sözünü duymaz olmuş.
Keloğlan ile anası yine eski günlerine dönmüşler.
Anasını dinlemediği için bundan da faydalanamamışlar.
Kapıdan girince *anası*:...
Anası ocak başında oğlunun akıbetini görmüş.
Keloğlan anasının üstüne yürüyüp:
Kudur tokmağım kudur! Şu anam olacağı vur! Demiş, demiş ama tokmak kılını bile kıpırdatmamış.
Ettiğine edeceğine bin pişman olup *anasının* eline, eteğine varmış:
Ana ana, canım ana, hanımlardan hanım ana; ben ettim, sen etme! diye yalvarmış.
Niye derler ki “*Ana* gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz.”
Bundan ötürü Keloğlan'ın *anası* da kuzucuğunun garip garip meleyişine dayanamaz; suçunu, günahını bağışlar; sonra da dizi dibine oturtup bir güzel de öğüt eyler.
“*Ana* öğüdü öğütlerinin *anasıdır*.” demiş.
Gerçi sofralarını ne Arap *Bacı* kurmuş ne Kum Hacı kaldırmış; eli kolu dert görmesin, iki cihanda yüzü ak olsun yine *anacığı* sermiş, *anacığı* derlemiş, yemişler, içmişler, öte yana geçmişler.

- Akşam *annenize* söylersiniz size memleketinizin bir tatlısını yapar. (TTK3- 28, s. 44)
- Vatan /... / Ve seccadesinde / Namaz kılan bir ihtiyar *annedir*. (TTK3- 32, s. 52)
- Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir padişahın üç *oğlu* varmış. (TTK3- 35, s. 57)

Günlerden bir gün üç *oğlunu* da yanına çağırmiş, onlara:...

Babalarının böyle tuhaf hallerine alışık olan şehzadeler, onun bu sorusunu hiç yadırgamamışlar.

Babacığım, demiş, sizi altın kadar, elmas kadar, pırlanta kadar seviyorum. Büyük *oğlunun* bu cevabı padişahın çok hoşuna gitmiş. Kahkahalarla güldükten sonra ortanca *oğluna* dönmüş.

Babacığım demiş, ben sizi bal kadar, börek kadar, kadayıf kadar seviyorum.

Ortanca *oğlunun* cevabı da padişahın hoşuna gitmiş. Sonra en küçük şehzadeye dönerek:

Söyle benim küçük *oğlum*, demiş, ya sen beni ne kadar seviyorsun bakayım?

Babacığım, demiş yutkunarak, ben sizi tuz kadar seviyorum.

Seni utanmaz, hain *evlat* seni.

Birini büyük *oğluna*, ötekini de ortanca *oğluna* atmış.

Her iki *oğlu* da adeta yerleri öpüp giderlerken padişah ellerini çırpmış.

Padişah küçük *oğlunu* göstererek:...

Babası, komşu bir memleket padişahından daveti kabul etmiş.

Genç padişah sakal ve bıyık bıraktığı için ilk karşılaştıkları zaman *babası* kendisini tanımadığını hissedince pek sevinmiş.

Ama, demiş küçük *oğlunuz* size: “Ben seni tuz kadar seviyorum.” dediği zaman onu ülkeden kovmuştunuz.

Karşısındaki genç padişaha dikkatli bakınca *oğlunu* tanımış.

Baba oğul hemen kucaklaşmışlar.

- Daha sonra *eşi* ve *çocuğuna*:... (TTK3- 36, s. 58)

Tüccar, *eşinin* ve *çocuğunun* isteklerini dinledikten sonra papağanın kafesinin yanına geldi.

Eşinin ve *çocuğunun* hediyelerini aldı.

Evine ve *çocuğuna* aldığı hediyeleri verdi.

“Herhalde benim papağanın *akrabalarından* biriydi.” deyip üzüldü.

- Yatağını, kitaplığını, *annesini, babasını, kardeşlerini* de götürmeye karar verdi. (TTK3- 38, s. 61)

Dedesi İzmir'de oturuyordu. *Dedesiz* ada olur mu? *Dedesini* götürmek için İzmir'i bütünüyle listeye aldı.

4.1.3.6. Giyim- kuşam

- Evden tertemiz saçları iyi taranmış ve kışın genellikle yakası kürklü veya kadifeli *paltolar* giyinmiş yola çıkarlar. (TTK3- 20, s. 30)
- Bu yüzden Anadolu'da kadın *başlıkları* bir çiçek buketi gibidir. (TTK3- 24, s. 38)
Uçkur, peşkir, çevre, mendil, bohça, *çorap*, yaygı, yatak örtüsü, halı, kilim, ne varsa bir renk ve çiçek bahçesi gibi gelin odasını donatır.
Renkli ipliklerden mekiklerle dokunan oyalar daha çok *başlıklarda* kullanılır.

4.1.3.7. Yiyecek-içecek ve beslenme

- *Çayı* Türkiye'ye kim getirmiş, *sofralarımıza* kim koymuş, hiç düşündünüz mü? (TTK3- 3, s. 6)

Çay ağacına benziyordu.

Belki yaban *çayıdır*.

“Bu iklimde *çay* yetişir mi acaba?”

Çay niye yetişmesin? Seylan, Hindistan ve öbür *çay* yetişen Ekvator boyları bizim buralardan pek farklı değil. Eğer *çay* yetiştirirsek bunu yaygınlaştırırsak paramız yurdumuzda kalır, diye düşündü. O günden sonra Zihni Bey, *çay* yetiştirme konusunda bilgisini derinleştirdi.

Burada *çay* yetişmez, diyordu.

Biz *çay* yetiştirmeyi bilmeyiz, diyordu.

Çay olarak kurutulan kısım, bu sürgünlerin uçlarıydı.

Zihni Bey'in gayreti ve *çayları* dillere destan olmuştu.

Çay yetiştirmek isteyenler birden arttı. Zihni Bey'den sürekli *çay* tohumu istiyorlardı.

Bütün Karadeniz boyunca *çay* ekimi alıp yürüdü. *Çayın* ülkemizdeki kısa öyküsü budur.

Şimdi soracaksınız, *çayın* mucidi Zihni Bey nerede, ne oldu?

Rizeliler onu unutmadılar. Tunçtan büstünü yapıp *çay* fabrikasının önüne diktiler.

- Silifke'de çiçek açtı *nar* şimdi. (TTK3- 4, s. 8)
- *Tandır ekmeği* satan, *yumurta* satan... (TTK3- 6, s. 12)
- Bir tepsi *baklava* gidiyor, demiş. (TTK3- 19, s. 29)
- Başka dostların evlerinde de evin çocukları beni selamlamaya gelip küçük serçeler gibi “Hoş geldin abla.” deyip tabağımdan bir parça *börek* veya *tatlı* alıp uçup giderlerdi. (TTK3- 20, s. 30)

- Böylece *boza* kıvamını alır. (TTK3- 25, s. 40)

Değişik renkteki boyalar *boza* kıvamındaki suyun üzerine serpilir.

- Arap Bacı çok memnun olmuş ve ona sihirli bir *sofra* vermiş. Keloğlan çok sevinmiş; koşarak eve dönmüş. *Sofrayı* yere koyup açıl *sofram* açıl! diye bağırmış. *Sonranın* üstü *yemeklerle* donanmış. *Yemişler*, *içmişler*.

Gel zaman, git zaman komşuları Keloğlan'ın *sofrasını* görmüşler ve bir gece gizlice eve girip onu çalmışlar.

O *sofracığı* çaldıran da kendi, el değirmenini paslandıran da.

Bundan örnek alacağın yerde gösterişe düşüp de el alemi başına toplamasaydın o *sofracık* ne yiter ne biter; o güne de yeter, bu güne de yeterdi. Haydi o *sofracıktan* oldun, ya şu değirmene ne demeli?

Gerçi *sofralarını* ne Arap Bacı kurmuş ne Kum Hacı kaldırmış; eli kolu dert görmesin, iki cihanda yüzü ak olsun yine anacığı sermiş, anacığı derlemiş, *yemişler*, *içmişler*, öte yana geçmişler. (TTK3- 27, s. 42)

- *Tatlı* sever misiniz? (TTK3- 28, s. 44)

Her insan az ya da çok *tatlıyı* sever.

Hangi *tatlıları* seversiniz?

Mutlaka her milletin, coğrafyanın *tatlı* çeşitleri ve *yemek* şekilleri farklılıklar gösterir. Bizim kültürümüzdeyse *tatlı* genellikle *yemekten* sonra insanların ağızlarının tatlanması için ikram edilir. *Tatlı* kültürümüz de o kadar etkilidir ki atalarımızın çeşitli sözleri vardır.Örneğin “*Tatlı* yiyelim *tatlı* konuşalım.” ve “*Tatlı* dil yılanı deliğinden çıkarır.” gibi ifadeler bunlardandır.

Konuklara verilen bir *tatlı* ikramı ev sahibinin değerini artırır.

Tatlılar bölgelerimize göre değişmekle birlikte birçokları tüm Anadolu'da yaygındır.

Örneğin *pekmez*, köylünün daha çok kış için hazırladığı ve sabahları *kahvaltıda* kullandığı bir *tatlıdır*. *Lokumsa* Türk *tatlısı* olarak dünyaca tanınmıştır. *Baklava* ve *kadayıf* gibi *hamur tatlıları* Türk *tatlıları* arasında baş sırada yer alır. “*Tatlı tatlı* dediniz nereden bulacağız canımızı çektiydiniz.” diye iç geçirmişsinizdir mutlaka.

Akşam annenize söylersiniz size memleketinizin bir *tatlısını* yapar. Ben size bir ikisinden örnek vereyim; siz de öğrenin ülkemizin bu güzel *tatlılarından* birkaçını.

Baklava, başta Türkiye olmak üzere Orta Doğu, Balkan ve Güney Asya *mutfaklarında* yer etmiş önemli bir *hamur tatlısıdır*. Size *baklava* yapımını kısaca anlatayım: ince *yufkaların* arasına yöreye göre *ceviz*, *Antep fıstığı* veya *fındık* konularak yapılır. Fırında *kızardıktan/piştikten* sonra *şeker* ya da *bal şerbetiyle* tatlandırılır. Gaziantep ve Hatay'da *künefe* ise sıcak olarak tüketilen bir *tatlı* türüdür. *Aşurenin* doğuşu ve oluşumuyla ilgili halk arasında çeşitli söylenceler vardır.

Aşure, Adem Peygamberin günahından dolayı ettiği tövbenin kabul günüdür. İbrahim Peygamber'in Nemrut ateşinden kurtulduğu günün sevinciyle Babillilerin elinde ne varsa bir araya getirerek kaynattığı bir şükran *tatlısıdır*. Bir başka söylenceye göre Nuh'un gemisinin tufan bitip sular çekilince Cudi Dağı'na oturduğu gün gemide kalan son *yiyecek* kırıntılarıyla kaynatılmıştır. Nuh'un isteği gemide kalan çeşitli erzakl-ardan tatlı bir *çorba pişirilmesi* imiş. Tufandan kurtulanlar o günü kutlayarak bayram etmişler ve *çorbalar* içmişler. Hz. Ali'nin oğlu Hasan ve Hüseyin'in Kербela'da şehit edilmesinden sonra *pişirilmiştir*.

Doğumda, yeni ev alındığında, gurbetten döndüğünde, hastalık atlatıldığında ve yağmur duasında *helva* yapılır ve dağıtılır. Yani *helva*, burada bir ağız tadı işlevine sahiptir.

Zerde de *düğün tatlısı* olarak bilinir.

Türk kültüründe *tatlı* deyince insanlar açısından olumlu, bütünleştirici bir işlev söz konusudur.

- Ülkemizde dört mevsim de yaşandığından çok çeşitli ürünler yetişmektedir. (TTK3- 30, s. 48)
Çay, fındık, zeytin üretiminde önemli bir yere sahip olan ülkemizde kuru *meyve* üretimi önemli bir yer tutmaktadır. *Üzüm, incir, kayısı* vb. ürünler kurutulmaktadır. Bu ürünlerde dünya birincisi olarak yer almaktayız.
- Bayramlar yani toylar *yemeksiz*, eğlencesiz olmaz. En güzel *yemekler* ve *tatlılar* yapılır, güreşler tutulur, fakirler *doyurulur*, sazlar çalınıp türküler söylenir. (TTK3- 31, s. 50)
- İyice kendime gelince bu defa çantalarında bulunan *yiyeceklerden* ikram ettiler. (TTK3- 34, s. 56)
- Babacığım demiş, ben sizi *bal* kadar, *börek* kadar, *kadayıf* kadar seviyorum. (TTK3- 35, s. 57)
Babacığım, demiş yutkunarak, ben sizi *tuz* kadar seviyorum.
Genç padişah çok güzel *yemekler* hazırlatmış.
- Dört tane sabun, şu çekiç de işe yarar. Beş *ekmek*... (TTK3- 38, s. 61)

4.1.3.8. Sanat

4.1.3.8.1. Geleneksel Türk el sanatları

- *Halı* gibi *nakışlandı* ovalar. (TTK3- 4, s. 8)
- Alanya'da kadınlar, yeşil, kırmızı beyaz çizgili ipekten bir çeşit *kuşak dokuyorlar*. (TTK3- 10, s. 16)
- Bu *kilimde* üç çilenin yünü var, (TTK3- 22, s. 34)
Bu *kilimde* uygarlığın dünü var.
- Bu yüzden Anadolu'da kadın *başlıkları* bir çiçek buketi gibidir. (TTK3- 24, s. 38)
Buna *el işleri* sergisi de diyebilirsiniz.
Uçkur, peşkir, çevre, mendil, bohça, çorap, yaygı, yatak örtüsü, halı, kilim ne varsa bir renk ve çiçek bahçesi gibi gelin odasını donatır. Bu gelenek, Anadolu'da *el işinin* yüzyıllar boyunca yaşamasını, Anadolu'ya özgü bir halk sanatı olarak gelişmesini sağlamıştır.

Anadolu'ya nakış nakış dökülen *el işleri* rengini tabiattan alır. Tutam tutam renkler *nakışlara* dökülürken yeni renkler keşfedilir, yaratıcı eller tabiata ayrı bir biçim verir.

Anadolu'nun *el işi* sanatları arasında bir de *oya* vardır. Renkli ipliklerden mekiklerle *dokunan oyalara* daha çok *başlıklarda* kullanılır. *Oya örgüsü* bir çiçek örgüsüdür.

Hünerli eller çiçekleri, biçimleri ve renkleriyle *oyalara* yansıtır. *Oya el işlerinin* en göz alıcı örneği, en çok emek isteyenidir.

- *Ebru* sanatının ne zaman ve hangi ülkeden çıktığı bilinmemekle birlikte bu sanatın doğu ülkelerine özgü bir süsleme sanatı olduğu kesindir. (TTK3- 25, s. 40)

Ebrunun yapılışı sabır isteyen bir iştir.

Çünkü her kâğıda *ebru* yapılmaz.

Ebru yapmak için genelde dikdörtgen biçiminde büyük ve yayvan bir tekne gerekir.

4.1.3.8.2. Müzik

- Gönül dile gelir *kaval* sesinde, (TTK3- 4, s. 8)
- Kulak verdin mi yürekten *kavala, saza*. (TTK3- 6, s. 12)
Söylediğin *türküler* bizim *türkümüz* değil
- Karacaoğlan *saz* çalanda diz koymuş (TTK3- 22, s. 34)
- En güzel yemekler ve tatlılar yapılır, güreşler tutulur, fakirler doyurulur, *sazlar çalınıp türküler söylenir*. (TTK3- 31, s. 50)

4.1.3.8.3. Resim

- Ünlü *ressam* sesini hiç yükseltmiyordu, ağır ağır konuşmaya başladı. (TTK3- 29, s. 45)

Çocukların yaptığı *resimlere* bayılıyorum. Çok özgür çalışıyor onlar.

Resim yaparken cetvel kullananlara.

Resim cetvelle yapılmaz efendim, isterse yamuk olsun.

Canımı sıkan bir şey daha var; bazıları *resmi* önce kurşun kalemle yapıp sonra boyayla üstünden gidiyorlar.

Resim düzeltilmez mi?

Ama o başka bir *resim* olup çıkar.

Bazı *ressamların* doğadaki renkleri başka türlü kullandıkları görülüyor.

Ressam kime denir?

Üç *ressam* adı sayar mısınız?

Leonardo Da Vinci, Raffaello, Picasso.

Üç Türk *ressam*?

Şeker Ahmet Paşa, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Cihat Burak.

Bir de Fatih Sultan Mehmet'in *portresini* yapan sanatçı vardı.

İtalyan'dır. Sonra Venedik Cumhuriyeti'nin *ressamı* olmuştur.

Ünlü *ressam* bu son sözleri söyledikten sonra gözlüklerini çıkardı. Sildi.

4.1.3.8.4. Mimari

- Bodrum ya da Datça'ya varıp da Gökova'ya uğramamak, *sarayın* kapısına dek gidip içeri girmemeye benzer. (TTK3- 8, s. 14)
- Bu şehirlerde binlerce seyirci alan *mermer tiyatrolar, su kemerleri, stadyumlar, tapınaklar* birbiriyle yarışmış. (TTK3- 10, s. 16)
Kaleye kartal yuvası gibi konmuş evlerin topraktan fişkıran ağaçları ve çiçeklere karışmış güzelliği unutulacak gibi değil.
Alanya'nın Kızıl Kule'si tersanesi çok başarılı şekilde onarılmış.
- Bir gün Selimiye *Camisi'ne* girenler, kubbenin altında bir Japon'un ayaklarını kibleye doğru uzatmış sırtüstü yattığını görmüşler. (TTK3- 14, s. 24)
Ancak Japon hayretler içindeymiş, gözlerini *kubbeden* ayırmadan şöyle sayıklıyormuş: ... Bu *kubbe* var olamaz... Bu *kubbenin* orada o şekilde durması fizik ve matematik kurallarına aykırı.
Selimiye *Camisi'nin* zemini gevşek toprakmış. Bu nedenle *minarelerinin* yakın zamanda yıkılacağı fark edilmiş.
Nasıl kurtarırız bu tarihi *minareleri* diye kafa kafaya vermişler. Sonuçta en son teknoloji olan metal kelepçelerle *minarelerin* temellerini sabitlemenin en iyi

çözüm olduğuna karar vermişler. *Minarelerin* temellerini açınca koymayı düşündükleri kelepçelerin aynısıyla karşılaşmışlar.

Ayasofya'yı, Yerebatan *Sarıncı'nı* gezdikten sonra sıra Sinan'ın kalfalık eseri Süleymaniye *Camisi'yle* Sinan'ın öğrencisi *Mimar Davut Ağa'nın* eseri Sultanahmet *Camisi'ne* gelmiş. Japonlar bu *camiler* üzerinde günlerce inceleme yapmışlar.

Çünkü Japonlar daha ilk incelemelerinde *camilerin* gevşek bir zemin üzerine inşa edildiğini anlamışlar. Ama bunca yıl, bu *camilerde* bir çatlak dahi olmamasına akıl sır erdirememişler. Bunun üzerine Türkiye programının gerisini tamamen iptal edip bu iki *cami* üzerinde yoğunlaşmışlar.

Araştırmalarının sonucunda herhangi bir sarsıntıya karşı bu *caminin* sabitlenmediğini aksine yerinde oynayarak yıkılmaktan kurtulabildiğini ortaya çıkarmış. *Minareleri* incelediklerinde ise hayretleri ikiye katlanmış. *Minarelerin* çok daha gelişmiş bir raylı sistem mekanizması üzerinde oturtulduğunu ve her yöne yaklaşık beş derece yatabildiğini görmüşler. Daha derin araştırma yapmak için Edirne'ye, Sinan'ın ustalık eseri Selimiye *Camisi'ne* gitmişler.

- Bu sırada, *minareleri* seyreden bir çocuk: (TTK3- 16, s. 27)

A, şu *minare* eğri! diye bağırdı.

Camiyi yapan Sinan da halk arasında idi.

Hangi *minare* yavrum?

İşte şu sağdaki *minare* amca, diye cevap verdi.

Halat *minarenin* en üstteki *şerefesine* çıkarıldı.

Sonra *minareyi* eğri zanneden çocuğa döndü:

Şimdi halatla çeke çeke *minareyi* doğrultacağız. Yalnız *minare* hangi tarafa doğru eğri, söyle de aksi tarafa doğru çekelim, dedi.

Minare doğruldu mu? diye sordu.

Halat minareden alındı, halk dağıldı.

Mimar Sinan'ın yağdığı şu *minare* eğri denilmesini istemem, dedi.

- Bunlarla *Nişabur Camisi'nin* kubbesinden kendisini aşağıya attı. (TTK3- 17, s. 28)

Çelebi, Galata *Kule'sinin* ta tepesine çıkmıştı.

- Pazar sabahları kartal şeklindeki uçurtmaların satıldığı Rumeli *Hisari'na* gidiyordum. Ama Bursa'da Ulu *Cami'nin* yanında gazete kâğıdı ile de uçurtma yapmayı öğrendim. (TTK3- 20, s. 30)
- *Saraydan* oldukça uzak bir yerde, bir dağ başında durmuşlar. (TTK3- 35, s. 57)

4.1.3.8.5. Tiyatro - geleneksel Türk tiyatrosu

- *Karagöz'üm* hoş geldin!.. (TTK3- 21, s. 32)
Hoş bulduk! *Hacı Cavcav*, hoş bulduk!
“*Hacivat* bayramda elini öpen *Karagöz* ile çocuklarına ve torunlarına bahşiş vermedi, çok ayıp etti.” derler.
Sen, *Hacivat'sın*, ben *Karagöz'üm*! Hem gülp geçerler hem de “Aferin, *Karagöz* ne akıllı, işini bilen bir adammış.” derler.
Tamam *Hacı Cavcav*, anlaştık!

4.1.3.8.6. Halk oyunları

- *Horon tepir* Sürmene'nin uşağı, (TTK3- 4, s. 8)
Aydın ili *efelere* dar şimdi.
Dadaşların oynadığı *bar* şimdi.
- Biçimler el ele *halay çekmede*; (TTK3- 22, s. 34)
- *Halk oyunları* bir ak nilüfer gibi açılıverdi yine. Bu *oyunları* her yıl bu kadar özenle ve düzenle, yurdun dört bir yanından büyük kentlerimize getirenler eksik olmasınlar. (TTK3- 23, s. 36)
Neler getiriyor bize bu *halk oyunları*?
Halk oyunları sanat eğitimi bakımından da ipuçları veriyor bize.
Herkes kendiliğinden oynayarak, *horona* girerek öğreniyor bu oyunları;...
Halkımız bu oyunlardaki gibi el ele verebilseydi bütün dünya halklarını da kendi *horonuna* çağırırdı kardeşçe yaşama sevincini dünyaya salık verdiği ne yaman bir *horona* girmiş olurduk.

4.1.3.8.7. Edebiyat

- Bu güzel kızın adı *Şirin'dir*. (TTK3- 1, s. 2)
 Bir de garip *Ferhat* vardır, o da aşık olur *Şirin'e*. Ama kızın babası hiç verir mi *Ferhat* gibi fakirin birine.
Ferhat öyle sıradan bir aşık değildir., delicesine sevmektedir *Şirin'i*.
 Amasya Beyi kızını *Ferhat'a* vermeyecektir ama yine de zor bir şart ileri sürmekten kendini alamaz. Çağırır bir gün *Ferhat'ı* huzuruna, der ki:
Ferhat, kızımı istediğini bilirim; onu sana vereceğim ama bir şartım var. eğer onu yerine getirirsen *Şirin* senin, sen *Şirin'in*.
Ferhat ne desin bu teklife.
Şirin'in babası şartını ortaya koyar.
 Biliyorsun, Amasya'mızın suyu azdır. Eğer Kazankaya Mevkisi'ndeki suyu kırk gün içinde şehrimize getirebilirsen *Şirin* senin, bilmiş ol!
 Ama başka bir ümit yoktur *Şirin'e* kavuşmak için.
 Peki, der *Ferhat* ve başlar çalışmaya.
Ferhat da bütün gücüyle çalışmaya başlar.
Ferhat'in içinde *Şirin'in* aşkı, elindeki kayaları parçalayan gürzü, suyu şehre getirme azmi...
 Araya bir cadı karısını sokarlar. *Cadı kadın* varır. *Şirin'in* yanınai sanki dünyalar başına yıkılmış gibi perişan halde söze başlar:
 Ah kızım sorma başımıza gelenleri. *Ferhat* suyu getiremedi, hem de kendini kayalardan aşağıya atarak öldü.
Şirin nasıl dayansın böyle bir acıya. Artık *Şirin'e* de yaşamak haramdır. *Cadı* işini başarmıştır. Şimdi sıra *Ferhat'tadır*. Varır *Ferhat'ın* yanına. *Cadı* üzüntülüdür, mahzundur, neredeyse dili tutulacaktır, bir türlü söyleyemez *Ferhat'a*:
Ferhat! Bey kızını başkasına verdi, sen daha ne çalışırsın?
 Dağlar *Ferhat'ın* başına yıkılır.
 Bugün, *Ferhat'ın* getirdiği suyun aktığı yerler hâlâ görülmekte ve oralara *Ferhat Arası* denilmektedir.
- Çayın ülkemizdeki kısa *öyküsü* budur. (TTK3- 3, s. 6)

- *Karakoç'um*, gel, yorulma boşuna, (TTK3- 4, s. 8)
- *Masaldır* bunun adı. Her kim bu *masalı* dinlemezse... (TTK3- 5, s. 10)
- Başlar bir *ağıt* gibi sulardan, kapılardan (TTK3- 6, s. 12)
- *Evliya Çelebi*, Bingöl yaylalarından geçerken göllerin çoğunu görmüştür. *Evliyamız* böyle anlatıyor. (TTK3- 7, s. 13)
- Gökova'yı mutlaka görmenizi önererek oraları candan seven, dost *Sebahattin Eyüboğlu'nun* bir sözünü aktararak bağlayayım Gökova yazısını. (TTK3- 8, s. 14)
Halikarnas Balıkçısını cennete götürmüşler:
Hani Gökova? demiş.
- Biri *bülbül* oldu, biri *güldür*. (TTK3- 15, s. 26)
Biri bu *Şeref'in* kalbine atar.
- Bunu ünlü gezginimiz *Evliya Çelebi* şöyle anlatıyor:... (TTK3- 17, s. 28)
Onun bu denemesini yine *Evliya Çelebi'den* dinleyelim: ...
- Bir gün komşusu gelip *Hoca'dan* çamaşır ipi ister. (TTK3- 18, s. 29)
Hoca ise bir türlü yanaşmaz buna.
Canım *Hoca!* İpe un serilir mi?
Hoca kızar:..
- İşte bunu gösteren bir *hikâye*. (TTK3- 19, s. 29)
Bizim merhum *Hoca'dan*:
Bir gün biri gelmiş bizim *Hoca'ya*;
Hoca hemen terslemiş.
Sizin eve gidiyor *Hoca'm*, demiş.
- Beylerbeyi'nde *Münevver Ayaşlı Hanım'ın* evinde küçük olmasına rağmen Mevlevi olan bir çocuk vardı. *Münevver Hanım'ı* görmeye gittiğim zamanlar bu çocuk elimi öpmeye gelir, tekrar oynamaya gitmeden önce de elini göğsüne götürüp “Destur!”, derdi. (TTK3- 20, s. 30)
Türk çocuklarıyla ilgili daha birçok *hikâyem* var ama onları kalbimde tutmaya devam edeceğim.
- *Karagöz'üm* hoş geldin!.. (TTK3- 21, s. 32)
Hoş bulduk! *Hacı Cavcav*, hoş bulduk!
“*Hacivat* bayramda elini öpen *Karagöz* ile çocuklarına ve torunlarına bahşiş vermedi, çok ayıp etti.” derler.

Sen, *Hacivat'sın*, ben *Karagöz'üm*! Hem gülüp geçerler hem de “Aferin, *Karagöz* ne akıllı, işini bilen bir adammış.” derler.

Tamam *Hacı Cavcav*, anlaştık!

- Bir ucunda bir *destan* bağlanmış, (TTK3- 22, s. 34)

Yunus Emre tapınanda yüz koymuş,
Karacaoğlan saz çalanda diz koymuş,
Köroğlu dört nala geçmiş iz koymuş

- *Karagöz'üm* nedir bu? (TTK3- 26, s. 41)

- Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken bir *Keloğlan* ile anası varmış. (TTK3- 27, s. 42)

Keloğlan çalışmaz, tembellik eder, anasını üzermiş.

Yolda dereden su taşımakta zorluk çeken bir *Arap Bacı*'ya rastlamış. *Arap Bacı* çok memnun olmuş ve ona sihirli bir sofraya vermiş. *Keloğlan* çok sevinmiş; koşarak eve dönmüş.

Keloğlan gene tembellik etmeye başlamış.

Gel zaman, git zaman komşuları *Keloğlan'ın* sofrasını görmüşler ve bir gece gizlice eve girip onu çalmışlar.

Keloğlan ile anası yine eski günlerine dönmüşler. Bir gün *Keloğlan* yollara düşüp *Arap Bacı'nın* yanına gitmiş. *Arap Bacı* bu sefer ona bir sihirli değirmen vermiş.

Gün gelmiş *Keloğlan* değirmeni çalıştırmaktan bıkmış; onu bir kenara atmış.

Arap Bacı'yı bulmuş, ona durumu anlatmış. Bu sefer *Arap Bacı*, *Keloğlan'a* ders olsun diye bir tokmak vermiş. *Keloğlan* bunun ne olduğunu anlamamış.

Kapıdan girince anası:

Ne o *Keloğlan*, yüzünden düşen bin parça oluyor, demiş; *Keloğlan* da:

Görürsün şimdi gününü! Demiş ve “Kudur tokmağım kudur!” diye bağırmış.

Keloğlan iki gözü iki pınarı bir daha “Dur tokmağım, dur!” demiş; bu defa da tokmak “vay, vay” arasına “dur”u “vur” anlamış, daha da vurmuş, vurmuş da vurmuş, vurdukça *Keloğlan'ın* kel başı al kanları içinde kalmış.

Keloğlan anasının üstüne yürüyüp:

- Kudur tokmağım kudur! Şu anam olacağı vur! demiş, demiş ama tokmak kılını bile kıpırdatmamış.

Keloğlan o zaman hanyayı konyayı anlamış ama iş işten geçmiş.

Bundan ötürü *Keloğlan'ın* anası da kuzucuğunun garip garip meleyişine dayanamaz; suçunu, günahını bağışlar; sonra da dizi dibine oturtup bir güzel de öğüt eyler.

Öğüt olur da kim tutmaz ki *Keloğlan* tutmasın!

Gerçi sofralarını ne *Arap Bacı* kurmuş ne *Kum Hacı* kaldırmış; eli kolu dert görmesin, iki cihanda yüzü ak olsun yine anacağı sermiş, anacağı derlemiş, yemişler, içmişler, öte yana geçmişler.

- Aşurenin doğuşu ve oluşumuyla ilgili halk arasında çeşitli *söylenceler* vardır. (TTK3- 28, s. 44)

Bir başka *söylenceye* göre Nuh'un gemisinin tufan bitip sular çekilince Cudi Dağı'na oturduğu gün gemide kalan son yiyecek kırıntılarıyla kaynatılmıştır.

- *Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lüğati't Türk* adlı dev eserinde Nevruz'un *12 Hayvanlı Türk Takviminin* başlangıcı olduğunu belirtmektedir. (TTK3- 31, s. 50)
- Genç padişah kendisini bildirmeden babasına bir *mektup* göndererek onu memleketine davet etmiş. (TTK3- 35, s. 5).

4.1.3.9. Geleneksel Türk sporları (Güreş, cirit...)

- En güzel yemekler ve tatlılar yapılır, *güreşler tutulur*, fakirler doyurulur, sazlar çalınıp türküler söylenir. (TTK3- 31, s. 50)

4.1.3.10. Vatan / Millet ve Vatan Bilinci, Bayrak ve Bayrak Sevgisi, Askerlik ve Bağımsızlık

- Çanakkale sirtlarını bombardıman edip oradaki *askerlerimizi* şehit ettiler. Bir *topçu bölüğünde* yalnız Seyit ile Ali adlı iki *topçu askeri* kaldı. (TTK3- 12, s. 20) Bu başarısından dolayı Seyit'e komutanları *onbaşılık* verdiler. Seyit'in *Tümen Komutanı Yarbay* Mustafa Kemal'di.

1919 yılının 29 Mayıs'ında Yunan *ordusu* Edremit'i aldı.

Ordumuz 1922 yılı, 26 Ağustos tarihinde Yunan *ordusuna* saldırıya geçti.

Seyit *Onbaşı* da saldıran *birliklerimizde* görevliydi.

Yol, *başkomutanlık* karargâhının önünden geçiyordu. *Başkomutan* Mustafa Kemal *Paşa* Seyit'i görüp tanıdı.

Gazi Paşa seni istiyor, çabuk ol, dedi.

Gazi Paşa Ankara'da ben oraya nasıl giderim?

Büyük *komutan*, yiğit *askerini* unutmamıştı.

- Çok sevdiği *milletine* hizmet etmekten büyük zevk duymuştur. (TTK3- 13, s. 22)
- Biri büyük *asker*, büyük *kumandan*, (TTK3- 15, s. 26)
- Ülkemizin gelişmesi ve dünyada önemli bir konuma sahip olması için *ülkemi* sevmeliyiz. (TTK3- 30, s. 48)
- *Vatan* / Antalya'da bir mavi su... (TTK3- 32, s. 52)
Vatan /Sivas yaylasında...
Vatan / Kelkit'te bir kardeş mezarı...
Vatan / Aydın tebessümüyle Aslıhan...
Vatan / Ceylanpınar'da bir ince ceylan...
Vatan / Hudut boylarında dalgalanan / *Güzel Bayrağımızda* / *Hare haredir*.
Vatan / Küçük ellerin avuçladığı / Sade bir *toprak parçası* değildir çocuğum / *Toprakla* büyüyen bir kutsal düşüncedir.
- Kolunu açtım, baktım pazusunda bir *Türk bayrağı* dövmesi var. (TTK3- 34, s. 56)
Peki bu kolunuzdaki *Türk Bayrağı* nedir?
Ben yine ısrarla “Fakat benim için bu çok önemli çünkü bu benim milletimin *bayrağı*, benim *bayrağım*...” dedim.
“Siz *Türk* müsünüz?” dedi. “Evet *Türk'üm*.” diye cevapladım.
Meğer bu kalplerindeki *vatan sevgisinden* kaynaklanıyormuş.
İşte memlekette *Türk* milletini ömür boyu unutmamak için koluma bu *Türk bayrağı* dövmesini yaptırdım. *Bayrağın* esrarı bu işte...
- Çabuk bana *askerleri* çağırın, diye bağırmış. Herkes gibi küçük şehzadeyi *askerler* de pek severlermiş. (TTK3- 35, s. 57)
Asker şehzadeye demiş:...

4.1.3.11. Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerler

- *Amasya* Beyi'nin güzelliği dillere destan bir kızı vardır. (TTK3- 1, s. 2)

Amasya Beyi kızını *Ferhat*'a vermeyecektir ama yine de zor bir şart ileri sürmekten kendini alamaz. Biliyorsun, *Amasya'mızın* suyu azdır. Eğer *Kazankaya Mevkisi'ndeki* suyu kırk gün içinde şehrimize getirebilirsen Şirin senin, bilmiş ol! *Kazankaya Mevkisi* dedikleri yer de öyle pek yakın değildir *Amasya'ya*.

Suyun *Afmasya'ya* gelmesi gün meselesidir.

Derler ki *Ferhat Dağı'nın* tepesinde üç mezar vardır.

Bugün, *Ferhat*'ın getirdiği suyun aktığı yerler hâlâ görülmekte ve oralara *Ferhat Arası* denilmektedir.

- *Ernis, Van Gölü'nün* doğu ucunda. *Esrük Dağı'nın* eteğine kurulmuş doksan evlik bir köydür. *Ernis köyünde* yaşayan yaşlı bir adam vardır. (TTK3- 2, s. 4)

Süphan Dağı'nın ardına usulca çekiliyor gün. Sonra *Süphan Dağın'ndan* bir al ışık fırlıyor.

Bulduğumuz yer tam gölün yarı yeri, doğudaki ucundan *Süphan Dağı'na* daha yakın...

Her gün, *Van Gölü'ne* güneş böyle doğar işte.

Van Gölü kıyıları tarih yatağı. Urartulardan kalma *Van Kalesi*.

- Çayı *Türkiye'ye* kim getirmiş, sofralarımıza kim koymuş, hiç düşündünüz mü? (TTK3- 3, s. 6)

Bütün *Karadeniz* boyunca çay ekimi alıp yürüdü.

Rizeliler bunu unutmadılar.

- İlkbaharı geldi *Anadolu'nun* (TTK3- 4, s. 8)

Silifke'de çiçek açtı nar şimdi.

Her tarafı yeşillendi *Bolu'nun*,

Sultandağı benek benek kar şimdi.

Eğri yollar yaylaların kuşağı,

Horon teper *Sürmene'nin* uşağı,

Dadaşların oynadığı bar şimdi.

Durgun çayı köpüklendi *Daday'ın*,

Palmiyeler zümrüt tacı *Hatay'ın*

Çukurova cennetidir bu ayın

Aydın ili efelere dar şimdi.

Boz martılar düğün yapar *Mersin'de*,

Isparta'nın renk renk gül bahçesinde
 Âşıklar diyarı *Elbistan* ili,
 Çıkıp baksam *Çamlıca'nın* başına,
 İki kıt'a bir *boğazda* aşına.
İstanbul'u tarif etmek zor şimdi.

- *Yaylalarında* geyikler, ceylanlar dolaşiyor. (TTK3- 5, s. 10)
- *Bingöl yaylalarını* dolduran göllerin suları bir başkadır. (TTK3- 7, s. 13)
Bingöllüler derler ki ölü kuşun yeniden canlanmasından sonra bu bölgenin adı *Bingöller* olarak kaldı. Avcının kuş yıkadığı göle de *Kuşgözü* dendi.
Bingöllüler gene derler ki ölümsüzlük suyu kaybolmadı.
 Evliya Çelebi, *Bingöl yaylalarından* geçerken göllerin çoğunu görmüştür.
Bingöllüler daha fazlasını anlatırlar.
- *Gökova Körfezi*, hem doğanın olağanüstü güzelliğini hem de tarihin şanlı anılarını kendinde toplayan masmavi bir *Ege* köşesidir. (TTK3- 8, s. 14)
Bodrum ve *Datça* güzeldir ama onların asıl güzelliği 45 millik *Gökova Körfezi'ne* giriş olmalarıdır. *Bodrum* ya da *Datça'ya* varıp da *Gökova'ya* uğramamak, sarayın kapısına dek gidip içeri girmemeye benzer.
 İnsanın asıl yaşayacağı ve gelecekte turizm yapacağı yer *Gökova* ve dolaylarıdır. Bu yüzdendir ki tarihin en eski çağlarından bu yana *Bodrum* ve *Datça* önemli kentler olmuşlardır.
 “*Gökova* ve dolaylarını gör de yaşa.” demeliyiz.
 Bakarsınız *Ege Denizi'nin* ortasında minnacık bir ada...
Gökova'nın güzellikleri anlatıla anlatıla bitmez. *Gökova'yı* mutlaka görmenizi önererek oraları candan seven, dost Sebahattin Eyüboğlu'nun bir sözünü aktararak bağlayayım *Gökova* yazısını.
 Halikarnas Balıkçısını cennete götürmüşler:
 Hani *Gökova?* demiş.
- *Antalya'dan Alanya'ya* uzanan kıyıda insanoğluna hiçbir yerde verilmeyen cennet köşelerinden biri verilmiştir. (TTK3- 10, s. 16)
Antalya, *Alanya*, *Side*, *Perge* ve *Manavgat'ı* görememiş insanlara kızmıyorum.
Antalya'nın Kale Mahallesi'nde gezmek, iki yanı mimarlık eserleriyle süslü daracık sokaklarında dolaşmak, masmavi denizi ve yeşile bürünmüş kayalıklarını

seyretmek *Düden Şelalesi'ni* gezmek için iki gün de yetmez üç gün de. *Antalya'ya* geldiğimizizin ertesi günü hemen *Alanya'ya* gittik.

Hiçbir şehrimiz *Alanya* kadar tarihi ve turistik özelliklerini günümüze taşıyamamıştır. *Bursa* bile *Alanya'nın* yanında silik kalıyor.

Alanya'da kadınlar, yeşil, kırmızı beyaz çizgili ipekten bir çeşit kuşak dokuyorlar. *Alanya'nın Kızıl Kule' si* tersanesi çok başarılı şekilde onarılmış.

Bu gidişle *Alanya'nın* bir zamanlar olduğu gibi “Dünyanın Sekizinci Harikası” diye anılacağı günler de yakındır.

- Fatih Sultan Mehmet *İstanbul'u* fethettikten sonra Bizans zamanında hapsedilen tüm tutukluları serbest bırakır. (TTK3- 12, s. 18)

İlk önce *Bursa'ya* gidip bir davaya katılırlar.

- 1915 yılında düşman askerleri *Çanakkale Boğazı'na* gelmişlerdi. Oradan geçip *İstanbul'u* almak istiyorlardı. *Çanakkale* sirtlarını bombardıman edip oradaki askerlerimizi şehit ettiler. (TTK3- 12, s. 20)

1919 yılının 29 Mayıs'ında Yunan ordusu *Edremit'i* aldı. Seyit de oralarda *Havran* 'ın *Çamlık* köyünde yaşardı.

Vay, sen misin Koca Seyit! *Çanakkale* yiğidi, dedi.

Kurtuluş savaşı bitmiş, Seyit de *Çamlık* köyüne dönmüştü.

Gazi Paşa *Ankara'da* ben oraya nasıl giderim?

Hayır, *Havran'a* geldi. *Çamlık* köyünde yaşadığını öğrenince seni görmek istedi, diye karşılık verdi atlı.

Havran'a gitti.

- Bir gün *Selimiye Camisi'ne* girenler, kubbenin altında bir Japon'un ayaklarını kibleye doğru uzatmış sırtüstü yattığını görmüşler. (TTK3- 14, s. 24)

Selimiye Camisi'nin zemini gevşek toprakmış.

Ayasofya'yı, *Yerebatan Sarnıcı'nı* gezdikten sonra sıra Sinan'ın kalfalık eseri *Süleymaniye Camisi'yle* Sinan'ın öğrencisi Mimar Davut Ağa'nın eseri *Sultanahmet Camisi'ne* gelmiş.

Daha derin araştırma yapmak için *Edirne'ye*, Sinan'ın ustalık eseri *Selimiye Camisi'ne* gitmişler.

1950-60 yılları arasında inşaat mühendisi, mimar ve jeofizikçilerden oluşan bir Japon heyeti *Türkiye'ye* gelmiş.

Bunun üzerine *Türkiye* programının gerisini tamamen iptal edip bu iki cami üzerinde yoğunlaşmışlar.

Selimiye'nin tüm sırlarını aylarını harcayarak çözmüşler.

- Biri *Anadolu*, biri Atatürk. (TTK3- 15, s. 26)
Biri sevgilidir, biri güzeldir,
Biri *Anadolu*, biri Atatürk.
Biri kurtarılan, biri kurtaran,
Biri *Anadolu*, biri Atatürk.
Biri yaralının derdine derman
Biri *Anadolu*, biri Atatürk.
Biri bize verdi bu hürriyeti,
Biri *Anadolu*, biri Atatürk.
Biri birisinin bağrında yatar,
Biri *Anadolu*, biri Atatürk.
- Halk, henüz tamamlanmış olan *Süleymaniye Camisi'ni* görmeye geliyordu. (TTK3- 16, s. 27)
- Bunlarla *Nişabur Camisi'nin* kubbesinden kendisini aşağıya attı. (TTK3- 17, s. 28)
Önce *İstanbul'daki Ok Meydanı'nda* dokuz deneme yaptı.
Uçuş günü Sultan Murat *Sarayburnu'ndaydı*.
Çelebi, *Galata Kule'sinin* ta tepesine çıkmıştı.
Ağır ağır *Üsküdar'daki Doğancılar Senti'ne* indi.
Uçma günü *Sarayburnu'nda* büyük bir kalabalık toplandı.
- Pazar sabahları kartal şeklinde uçurtmaların satıldığı *Rumeli Hisarı'na* gidiyordum. (TTK3- 20, s. 30)
Ama *Bursa'da Ulu Cami'nin* yanında gazete kâğıdı ile de uçurtma yapmayı öğrendim.
Beylerbeyi'nde Münevver Ayaşlı Hanım'ın evinde küçük olmasına rağmen Mevlevi olan bir çocuk vardı.
Anadolu'da bazen okul evden uzaktır ve çocuklar neşeli neşeli küçük gruplar halinde yollar boyunca yorulmadan yürürler.
- *Anadolu'da* bir söz vardır. (TTK3- 24, s. 38)

Güzel başından belli olur *Anadolu'da*.

Anadolu düğün gelenekleri arasında gelinin çeyizini kırk gün sergilemek geleneği vardır.

Anadolu'da, el işinin yüzyıllar boyunca yaşamasını, *Anadolu'ya* özgü bir halk sanatı olarak gelişmesini sağlamıştır.

Anadolu'ya nakış nakış dökülen el işleri, rengini tabiatın alır. Tabiatın sarısı, kırmızısı, yeşili, moru; *Anadolu* yaylalarının çiçeklerinde, yapraklarında, dallarındadır.

- Tatlılar bölgelerimize göre değişmekle birlikte birçokları tüm *Anadolu'da* yaygındır. (TTK3- 28, s. 44)

Baklava, başta *Türkiye* olmak üzere Orta Doğu, Balkan ve Güney Asya mutfaklarında yer etmiş önemli bir hamur tatlısıdır.

Size baklava yapımını kısaca anlatayım: ince yufkaların arasına yöreye göre ceviz, *Antep* fıstığı veya fındık konularak yapılır. *Gaziantep* denilince genelde aklımıza baklava gelir. *Gaziantep* ve *Hatay'da* künefe ise sıcak olarak tüketilen bir tatlı türüdür.

Bir başka söylenceye göre Nuh'un gemisinin tufan bitip sular çekilince *Cudi Dağı'na* oturduğu gün gemide kalan son yiyecek kırıntılarıyla kaynatılmıştır.

- *Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği bir bölgede yer almaktadır.* (TTK3- 30, s. 48)

Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü oluşturmaktadır.

İsterseniz *Avrasya* maratonuna katılarak bir kıtadan bir başka kıtaya koşarak ya da yürüyerek geçebilirsiniz.

İstanbul ve *Çanakkale boğazları* ülkemizde bulunmaktadır. *Boğazlar*, dünyanın en önemli su, ticaret ve ulaşım yollarından birisidir. Bu önemli deniz yolu *Karadeniz'e* kıyısı olan ülkelerin açık denizlere çıkmak için kullanılmak zorunda oldukları tek ve en kısa yoldur.

Yurdumuz, petrol üreticisi olan Orta Doğu ülkeleri ile komşudur.

Petrol üreticisi ülkelerle Avrupa ülkeleri arasında *Türkiye* yer almaktadır. Bu durum *Türkiye'nin* önemini bir kat daha artırmaktadır.

Ülkemiz Akdeniz, Asya ve Avrupa uygarlıklarının kesiştiği yeredir. Yurdumuz, yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından da oldukça zengindir. Dünyada önemli

bir yere sahip olmaya başlayan *bor madeninin* büyük bir bölümü ülkemizden çıkmaktadır.

Ülkemizde *dört mevsim* de yaşandığından çok çeşitli ürünler yetişmektedir.

Doğal ormanları, üç tarafının denizlerle çevrili olması ülkemizde *turizmin* gelişmesini sağlamıştır.

Türkiye, Orta Doğu ve Balkanların güçlü bir ülkesidir.

Bu genç ve dinamik nüfus *Türkiye'nin* kalkınmasını sağlayacak en önemli güçtür.

- Vatan / *Antalya'da* bir mavi su / *Posofta* bir çorak tarla / *Gümüşhane'de* bir yemyeşil bahçedir. (TTK3- 32, s. 52)

Vatan /*Sivas yaylasında* / ...

Vatan / *Kelkit'te* bir kardeş mezarı / *Zonguldak'ta* bir maden işçisi / *Rize'de* çay toplayan bir gelin /...

Vatan / *Ceylanpınar'da* bir ince ceylan / *Edirne'de* bir *İnce minaredir.*

- Yıl 1915. *Çanakkale* diye bir yer var *Türkiye'de.* (TTK3- 34, s. 56)
- *Türkiye* bir uzak ülke (TTK3- 37, s. 60)

Uzak yollar ötesinde

Türkiye bir güneşli ülke

Isıtır içimi.

Türkiye öylesine yakın

Elimi uzatsam tutacağım

- Dedesi *İzmir'de* oturuyordu. (TTK3- 38, s. 61)

Dedesini götürmek için *İzmir'i* bütünüyle listeye aldı.

Van Gölü, Toroslar, Ankara, Ürgüp ve Peri Bacaları, Kızılırmak, Ağrı Dağı. Ama *Türkiye'yi* alıp götürürse birçok sorun çıkmaz mıydı ortaya?

Akdeniz'in ve Karadeniz'in suları o boşluğa akardı. *Atlas Okyanusu* da kendi sularını *Akdeniz'e* doldururdu.

Paris'i, Amerika'yı, Nil Nehri'ni, Hint fakirlerini, Buda heykellerini, Po Ovası'nı, Kalahari Çölü'nü de listeye aldı.

4.1.3.12. Millî kurum ve kuruluşlar

- *TBMM'nin* açılmasına ve yeni bir hükûmetin kurulmasına önder oldu. (TTK3- 13, s. 22)
- Heyet, İmar ve İskân Bakanlığında izin alarak ülkemizdeki tarihi yapıları incelemeye başlamış. (TTK3- 14, s. 24)

4.1.3.13. Evrensel kültür öğeleri

4.1.3.13.1. Sevgi ve saygı

- Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum. ... Hâlbuki ben sizin birbirinizi *severek* kardeş kardeş yaşamamanızı istiyorum. (TTK3- 5, s. 10)
- Gökova'yı mutlaka görmenizi önererek oraları candan *seven*, dost Sebahattin Eyüboğlu'nun bir sözünü aktararak bağlayayım Gökova yazısını. (TTK3- 8, s. 14)
- Atatürk'ün fikir sistemini oluşturan üçüncü temel ilke ise *insan sevgisi* ve evrenselliğidir. (TTK3- 13, s. 22)

Atatürk bu ilkeler doğrultusunda ulusun yanı sıra bütün insanlığı da kucaklayacak barışın *sevgi* ve *saygı* ile oluşabileceğine inanmış ve bu düşüncüyü Türk ulusuna da aşlamıştır.

- Ülkemizin gelişmesi ve dünyada önemli bir konuma sahip olması için ülkemizi *sevmeliyiz*. (TTK3- 30, s. 48)
- Meğer bu kalplerindeki *vatan sevgisinden* kaynaklanıyormuş. (TTK3- 34, s. 56)
- Söyleyin bakayım, diye sormuş, beni ne kadar *seviyorsunuz?* (TTK3- 35, s. 57)
Babacığım, demiş, sizi altın kadar, elmas kadar, pırlanta kadar *seviyorum*.
Babacığım demiş, ben sizi bal kadar, börek kadar, kadayıf kadar *seviyorum*.
Söyle benim küçük oğlum, demiş, ya sen beni ne kadar *seviyorsun* bakayım?
Babacığım, demiş yutkunarak, ben sizi tuz kadar *seviyorum*.
Beni tuz kadar *seviyorsun* ha?
Ama, demiş küçük oğlunuz size: “Ben seni tuz kadar *seviyorum*.” dediği zaman onu ülkeden kovmuştunuz.
- Bu yüzden sahibi onu çok *seviyordu*. (TTK3- 36, s. 58)

4.1.3.13.2. Arkadaşlık ve dostluk

- *Dostlarıyla* konuştu: (TTK3- 3, s. 6)
- Gökova'yı mutlaka görmenizi önererek oraları candan seven, *dost* Sebahattin Eyüboğlu'nun bir sözünü aktararak bağlayayım Gökova yazısını. (TTK3- 8, s. 14)
- Sen benim en tatlı, en güzel *arkadaşım*sın. (TTK3- 9, s. 14)
- Başka *dostların* evlerinde de evin çocukları beni selamlamaya gelip küçük serçeler gibi “Hoş geldin abla.” deyip tabağımdan bir parça börek veya tatlı alıp uçup giderlerdi. (TTK3- 20, s. 30)
- Nevruz (yeni gün), *dostluk*, *kardeşlik*, iyilik, mutluluk ve barış bayramıdır. (TTK3- 31, s. 50)
- Tüccar: “Olmaz! Sen evimin süsü, benim *arkadaşım*sın. Bırakmam.” dedi. (TTK3- 36, s. 58)
- Peki ya *arkadaşlar!* (TTK3- 38, s. 61)
Tabii *arkadaşlarını*, yakınlarını, evlerini, bisikletlerini de götürmeliydi.

4.1.3.13.3. Hoşgörü

6-7. sınıflar ders kitabında hoşgörü kavramına ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.13.4. Barış

- “Yurtta *barış*, dünyada *barış*” ilkesi ile bölge ve dünya *barışına* katkıda bulundu. (TTK3- 13, s. 22)
Bir diğer temel ilke dayanışma ve *barışçılıktır*.
Barış ise mutlu yaşamak, gelişmek ve üretmek için ilk şarttır.
Atatürk bu ilkeler doğrultusunda ulusun yanı sıra bütün insanlığı da kucaklayacak *barışın* sevgi ve saygı ile oluşabileceğine inanmış ve bu düşüncüyü Türk ulusuna da aşılamıştır.
- Hayatın ve milletin canlandığı zorlukların son bulduğu, *küslerin barıştığı*, yeryüzünün adeta cennete çevrildiği gündür Nevruz. (TTK3- 31, s. 50)

Nevruz (yeni gün), dostluk, kardeşlik, iyilik, mutluluk ve *barış* bayramıdır.

4.1.3.13.5. Eşitlik

- Üçünüz de beni memnun ederseniz mallarımı aranızda *eşit olarak* paylaşırım. (TTK3- 5, s. 10)

4.1.3.13.6. Adalet

- Ancak iki tutuklu yönetimin *adaletsiz* olacağını düşündükleri için hapisten çıkmak istemez. (TTK3- 11, s. 18)

Önce ülkemizin *mahkemelerini* gezin. Eğer en ufak bir *haksızlıkla* karşılaşırsanız bunu bana bildirin.

İlk önce Bursa'ya gidip bir *davaya* katılırlar. Yaşlı bir çiftçi, *hâkime*, başından geçenleri anlatmaktadır:

Hâkim Bey, geçenlerde bu köyden bir at almıştım.

Hâkim, derin derin düşünür ve sonunda kararını açıklar.

İki Bizanslı, *hâkimin* kararı karşısında çok şaşırır.

Sonra da Fatih Sultan Mehmet Han'ın yanına gidip böylesi *adaletli* bir ülkede hür yaşamaktan mutlu olacaklarını ona bildirirler.

4.1.3.13.7. Bilim, bilimsel düşünce

- Mustafa Kemal okumayı, *araştırmayı*, *incelemeyi* çok severdi. (TTK3- 13, s. 22)

Hayatta gerçek yol göstericinin *bilim* olduğuna inandı.

Devlet ve toplum hayatıyla ilgili konulardaki görüşlerini hep bu *bilimsellik* temeline oturttu.

Atatürk'ün düşünce sistemini oluşturan temel ilkelerden biri *akılcılık* ve *bilimselliktir*. Bu ilke, kişisel, toplumsal ve toplumlar arası problemleri, aklımızdan ve *bilimsel* bulgulardan yararlanarak çözebileceğimiz vurgulamaktadır.

4.1.3.13.8. Dayanışma, yardımlaşma

- Bir diğer temel ilke *dayanışma* ve barışçılıktır. (TTK3- 13, s. 22)
- Halkımız bu oyunlardaki gibi *el ele verebilseydi* bütün dünya halklarını da kendi horonuna çağırırdı kardeşçe yaşama sevincini dünyaya salık verdiği ne yaman bir horona girmiş olurduk. (TTK3- 23, s. 36)
- En güzel yemekler ve tatlılar yapılır, güreşler tutulur, *fakirler doyurulur*, sazlar çalınır türküler söylenir. (TTK3- 31, s. 50)

4.1.3.13.9. Birlik, beraberlik

- Köşkün bahçesindeki ağaçların pek çoğuna *birlikte* isim koymuşlardı. Baharda bahçeyi *birlikte* ekmiş, yaban otlarını *birlikte* yolmuşlardı. (TTK3- 9, s. 15)
Gel, bahçeye *birlikte* dikelim.
- Sinan'la *birlikte* ameleler halatı dış tarafa doğru çekmeye başladılar. (TTK3- 16, s. 27)
- Halkımız bu oyunlardaki gibi *el ele verebilseydi* bütün dünya halklarını da kendi horonuna çağırırdı kardeşçe yaşama sevincini dünyaya salık verdiği ne yaman bir horona girmiş olurduk. (TTK3- 23, s. 36)
- Türk kültüründe tatlı deyince insanlar açısından olumlu, *bütünleştirici* bir işlev söz konusudur. (TTK3- 28, s. 44)

4.1.3.13.10. Çalışkanlık

- Peki der Ferhat ve başlar *çalışmaya*. (TTK3- 1, s. 2)
Ferhat da bütün gücüyle *çalışmaya* başlar.
- Zihni Bey'in *gayreti* ve çayları dillere destan olmuştu. (TTK3- 3, s. 6)
- Atatürk'ün gece gündüz *çalışarak* kazandığı askeri, siyasi, toplumsal, kültürel zaferlerin hepsi onun adını ebedileştirmiştir. (TTK3- 13, s. 22)
Bu ilkeler uğruna, *çalışma* saati diye bir kavram tanımamış; yapacağı işi bitirinceye kadar dinlenmeden, yemeden, uymadan yirmi dört saat *çalışmıştır*.
- Bunun için *çok çalışmamız* gerektiğini hiç unutmamalıyız. (TTK3- 30, s. 48)

4.1.3.13.11. Azimli ve kararlı olmak

- *Zora dağlar dayanmaz, demişler.* (TTK3- 1, s. 2)
... suyu şehre getirme *azmi*...
- Bu ilkeler uğruna, çalışma saati diye bir kavram tanımamış; yapacağı işi *bitirinceye kadar dinlenmeden, yemeden, uymadan yirmi dört saat çalışmıştır.* (TTK3- 13, s. 22)
- Ama onlar *yılmamış*, denemelerini sürdürmüşlerdir. (TTK3- 17, s. 28)

4.1.3.13.12. Temizlik

- Bu sebeple Türk topluluklarında kutlanan Nevruz Bayramı'nda genel olarak evler ve giysiler *temizlenir*, yenilenir. (TTK3- 31, s. 50)
- Dört tane *sabun*, şu çekiç de işe yarar. (TTK3- 38, s. 61)

4.1.3.13.13. Demokrasi ve özgürlük

- Sonra da Fatih Sultan Mehmet Han'ın yanına gidip böylesi adaletli bir ülkede *hür* yaşamaktan mutlu olacaklarını ona bildirirler. (TTK3- 11, s. 18)
- *Ulus egemenliğine* dayanan yeni Türk devletini kurma çalışmalarına başladı. (TTK3- 13, s. 22)
- Biri bize kurdu *cumhuriyeti*. (TTK3- 15, s. 26)
Biri bize verdi *hürriyeti*.
- Çok *özgür* çalışıyor onlar. (TTK3- 29, s. 45)
- “Efendim beni kafesten çıkarın da *özgürlüğüme* kavuşayım.” dedi. (TTK3- 36, s. 58)
Ancak kendi zevki için papağanın *özgürlüğünü* elinden almıştı.

4.1.3.13.14. Dürüstlük ve güvenilirlik

6-7. sınıflar ders kitabında çok kültürlülüğe ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.3.13.15. Çok kültürlülük

6-7. sınıflar ders kitabında çok kültürlülüğe ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.4. 8-10. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Ögeler

Aşağıda 8-10. Sınıflar için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan metinlerde tespit edilmiş kültür öğeleri bulunmaktadır.

4.1.4.1. Dilsel kültür öğeleri

4.1.4.1.1. Deyimler

- *Bel vermiş, yol vermemiş* dağlar. (TTK4- 1, s. 2)
- *Kalbine bir şüphe düştü* fakat dolaşmaktan yılmadı, aramaya devam etti. (TTK4- 2, s. 4)
Tam o sırada *aklına* kâhinin sözü *geldi*.
Yıllarca hiçbir ülke bu kenti *ele geçiremedi*.
- Bir süre sonra, gelenlerin Makedonya'dan göçmek *zorunda kalan* bir aile olduğu anlaşıldı. (TTK4- 3, s. 6)
Oyma dolapların yemek ve kristal takımları, insanın *gözlerini kamaştırıyordu*.
Ben de *bir dediğini iki etmiyordum*.
- Hey Rıza kederin *başından aşkın*. (TTK4- 4, s. 9)
- Yıkamadım, *hacet kalmadı*, doktora gittim. (TTK4- 5, s. 10)
- Yıllar yılı okumamış, okutulmamış Anadolu insanı yazıdan yoksun olunca düşüncelerini kendine özgü şekillerle, renklerle *dile getirmeye* çalışmış, bu şekilleri, renkleri, halısına, kilimine, yağlığına, çorabına işlemiştir. (TTK4- 6, s. 12)
Anadolu, konuşur dikkate alınarak konuşur, *içini döken* el işlerinde, nakışlarda, çizgilerde...
Siyah üzüntüyü, pembe bozuntuyu *dile getirir*.
Anadolu kadını, tezgâhının ya da gergefinin *başına geçti* mi tam bir okuryazardır.

Bir kitap dokur, onu *o dilden anlayan* okur.

Göz alabildiğine bozlaşan Anadolu'da, yeşile, kırmızıya, maviye, turunca *özlem çeken* insanlar, susuzluklarını kilimlere döktükleri, arı duru renklerle gidermeye çalışırlar.

Yıldız biçimindeki uğur ve bereket simgeleri, sağlık ve mutluluk tılsımı yılan ve ejder kıvrımları, ince çizgiler, cennet çiçekleri, tarak, tırmık, ibrik gibi nazarlıklar kısacası Anadolu'nun tüm insanları manevi dünyası, en küçük ayrıntıları ve *göz alıcı* renkleriyle kilimlerde yüze güler.

Kilimlerin *dilinden anlayanlar*, onu kitap gibi okur, dokuyanın ne demek istediğini anlarlar.

Sonra *dili çözülür*:

Ben de *söz verdim*.

Kızım fakir bir delikanlıya *gönül vermiş...*

Kilim onun *dilinden anlayanlar* için yerine göre bir dilekçe, bir mektup olur.

Önceleri, köy ve kasabaların yanı başında boyalık denen bir yerde, bu bitkiler yetiştirilir, boyların tümü buradan *elde edilirdi*.

Anadolu'da kilim demek, hayata *renk vermek* ve tabiata hâkim olmak demektir.

- Katıldığı savaşları, hizmetinde bulunduğu devrin paşalarına ve vezirlerine ait bilgileri ayrıntılı bir şekilde *kaleme almıştır*. (TTK4- 7, s. 15)

Şehir ve yollarla ilgili rakamlara dayanan ve belli bir düzendeki anlatımı yanında gördüğü olayları aktardığı bölümler, eserin asıl *ilgi çekici* sayfalarını oluşturmaktadır.

Seyahatname, Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıldaki tarihi olaylarını, o devir hayatına ait durumları anlatan, dil, tarih, coğrafya ve halk bilimlerine *kaynaklık eden* büyük bir kültür eseridir.

Anadolu dışında Batı ve Doğu coğrafyaları, kültürleri hakkında geniş bilgilerin *yer aldığı* eserin bugün ayrı bir el yazması daha bulunmaktadır.

İkinci ciltte ise Bursa, İzmir, Batum, Trabzon ile Azerbaycan ülkesine yapmış olduğu gezi notları *yer almaktadır*.

Ayrıca Girit Seferleri, Erzurum, Azerbaycan, Bakü, Gürcistan da bu ciltte *yer alan* diğer gezi notlarındandır.

Şam, Suriye, Filistin, Mekke, Kayseri, Muş, Harput, Sivas ve Ermenistan da üçüncü ciltte *yer alır*.

Diyarbakır, Bitlis, Van, Tebriz, Hamedan ve Bağdat ise dördüncü ciltte *yer alan* bölgelerdir.

Temeşvar, Belgrad, Üsküp, Sofya ve bazı Balkan şehirleri de altıncı ciltte *yer almaktadır*.

- Dibinde *gün görmemiş* inciler yatar. (TTK4- 8, s. 16)

Onun çektiklerini, duyduklarını, özlediklerini *dile getirir*.

Anlatılması, açıklanması güç duyguların, belirtilmesi zor durumların bir çırpıda kuruluveren bir sahne üzerinde *ortaya konduğunu* göreceksiniz. Burada yalnızca birkaç örnek üzerinde *durmakla yetinelim*.

Bir kadının çok büyük bir özveri göstermesi, büyük sıkıntılara katlanması, uzun süre zorluklara *göğüs germesi* Türkçede saçını *süpürge etmek* deyimiyile anlatılır. Yeteneklerini ve olanaklarını göz önünde bulundurmaksızın kendini büyük ve güçlü görüp bir işe katılmayı anlatan *topal eşekle kervana karışmak* deyimini de güzel bir canlandırma örneğidir.

Körler mahallesinde ayna satmak ya da *Müslüman mahallesinde salyangoz satmak* gibi çok özgün sözler de insanoğlunun tutum ve davranışlarını, *ilgi çekici* benzetmelere başvurarak adeta sahneye koyarak somutlaştırarak anlatan deyimlerdir.

Yazı dilimizde ve Anadolu ağızlarındaki kimi sözlerin, deyimlerin hatta kimi bitki adlarının, yıllar yılı okunup belenmiş nice şiirlerden daha güçlü olduğu; Türk insanının buluş ve nüktesini nasıl kısa yoldan ve içtenlikle oraya döküverdiği eskiden beri *ilgimi çekmiştir*.

Türkülerimize *kulak veririz*; şurada burada *kulağımıza çalınan* basit ama özgün *ezgileri* güçlendiren, içtenlik dolu dizelere...

Kışı soğuk, yazı sıcak geçen, yazın dereleri çekilip yeşilleri sararan kuru orta Anadolu'nun kavruk insanı, duygusunu nasıl da güçlü bir anlatımla *dile getiriyor*. Türkçenin zenginlikleri elbette birkaç örnekle *ortaya konabilecek* kadar sınırlı değildir.

- Yavrularım, gazilerim! Alın *ananızın ak sütü* gibi için ayranımdan. (TTK4- 10, s. 20)

Anadolu insanı, Anadolu'nun bereketini, yaşlı bir ananın bakracındaki bir *ana sütü gibi ak* ayranında simgelemiş, bu anada doğuran ve besleyen Anadolu'yu bulmuştur.

- Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir amacı *elde etmek* için gereken belli başlı bir araçtır. Zafer, bir fikrin *elde edilmesine* hizmet oranında değer taşır. Bir fikrin *elde edilmesine* dayanmayan zafer yaşayamaz, boş bir gayrettir. (TTK4- 11, s. 23)

İşte bunun içindir ki geri kalmışlıktan kurtulmak ve uygar dünyaya *ayak uydurmak* için Türkiye Cumhuriyeti'ni, sağlam kültür temelleri üzerine oturtmak, Atatürk için kültür yaşamının anlamı ve amacıdır.

Bunları söyleyen Atatürk'ün ölümlü varlığı, bir gün elbet *toprak olacaktı*.

Ama attığı kültür tohumları, sağlığında kurduğu kültür kurumlarında *boy verip* yeşerdi.

- *Vermedi* ki hiç *emek*, hazır malı kullandı. (TTK4- 12, s. 25)

Dedi: “Ya Rab, nimeti sundun da *gitti elden*. Ya tekrar ver nimeti ya *al canı* elimden!”

Düş peşine kısmetin, sıkıntılarda kalma!

Hemen *yola koyuldu*, koştu Mısır'a geldi.

Dedi ki: “Dileneyim, çıksın *ekmek parası*.”

Canlarından bezdirmiş gece çıkan hırsızlar.

Adamı gördü bekçi, *yakasına yapıştı*.

Bunca düşü görüp de *oynamadım yerimden*.

Bense kendi evimde hep *can çekişmelerde...*

- *Dile gelmeye* başladı, kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı. (TTK4- 14, s. 29)

Aklı başından gitti.

Kim benim emirlerime *baş eğerse* hediyelerimi kabul eder ve onu dost edinirim.

Kim *baş eğmezse* gazaba gelirim.

- Bayındır Han yılda bir kez *ziyafet verip* Oğuz Beylerini toplardı. (TTK4- 16, s. 34)

Büyük *ziyafet ver*, dilek dile, dua ettir; belki bir ağzı dualının hayır duasıyla Tanrı bize erdemli bir çocuk verir.

Dirse Han, hatununun sözünü dinledi, büyük *ziyafet verdi*.

- Azrail de onun *canını almak* ister. (TTK4- 17, s. 36)
Azrail gelsin benim *canımı alsın*, der.
Kurtuluş Savaşı sırasında Türk kadını daima eşinin *yanında olmuş*; karda, buzda cepheye omzunda mermi taşımıştır.
Gelecekte güzel günler istiyorsak aile yapımıza *sahip çıkmak* zorundayız.
- Onu *gözü gibi sever*, kimi görse eşeğini övermiş. (TTK4- 18, s. 37)
Ne yapsa da eşeğin *derdine derman bulamamış*.
Zavalı eşek, gün geçtikçe sararıp soluyor; Hoca'nın *gözlerine yaşlar doluyormuş*.
Hoca, gülmecedен gülmeyeceye atlamış, yıldızlar *gülmekten çatlamış*.
Hoca'mız da "Su akar, yıldız bakar. Ancak parayı veren veya bir iyilik yapan gözlüğü takar." diyerek *taşı gediğine koymuş*.
Yıldızların *boynu bükülmüş*, gözlerinden pırıltılar dökülmüş.
- Bu yüzden her gün tekerlemeler gibi *dillerden düşmeyen* bu özlü sözlere atasözü adı verilir. (TTK4- 19, s. 40)
Türkçemizin dil zenginlikleri arasında tekerlemeler, halk hikâyeleri ve masalları yanı sıra atasözleri de önemli *yer tutar*.
"Atalarımız şöyle demiş." diyerek söze başlayan bir kişi, konusuyla ilgili atasözlerini sıraladı mı *akan sular durur*.
- Şimdi *can kulağıyla* beni *dinlemenizi* istiyorum, dedi. (TTK4- 20, s. 42)
Çünkü onlar da ünlü Türk bilgini Kaşgarlı Mahmut tarafından *kaleme alınan* bu çok değerli kitabı önceden duymuşlardı.
Bu atasözlerinin birçoğu bugün bile *dilimizden düşmez*, günlük hayatımızda sık sık kullanırız.
Akıldan hesap yapmadaki ustalığı bütün köyde *dillere destan olmuştu*.
İstanbul'a giden bir kervanın *peşine takılıp* günlerce atlar ve katırlar arasında yürüyerek İstanbul'a geldi.
Lütfi Paşa adında bir vezir Sinan'ı *salık verdi*.
- Yer sofrasından masaya terfi edilince *tadı kaçtı* yemeklerin. (TTK4- 22, s. 48)
Bu sabah o eski bayramların kokusu geliyor burnum, *tütüyor burnumda...*
- *Eli kalem*, eli kazma, eli kürek *tutan*, (TTK4- 23, s. 51)
Nice *türküler yakıldı* senin için.
Destanlar yazıldı, bayrak bayrak.

Davullar vuruldu, *dize geldi zeybeklerin.*

Kapında *nöbet tuttu* yıllar yılı.

- ...o da Tezkeretü'l Bünyan adlı eserinde bunu *kaleme almıştır*: (TTK4- 24, s. 53)
..., *dilim tutuldu*, ancak şu sözleri söyleyebildim: “iki ayda inşallah tamam olur.”
“Padişah hazretlerine iki ayda tamam olur, diye cevap verdim, sizleri *şahit tuttular*...
- Padişahı beklerken erler *boy ölçüşür*, küçük birliklere baş olacaklar seçilmiş böylece. (TTK4- 25, s. 55)
Ama başpehlivanın adı *dillere destan olacaktır*.
- Yine bülbül *kul olduğu* zamandır. (TTK4- 26, s. 57)
Yeter *deli oldum* yarin elinden.
Âşıkların *del' olduğu* zamandır.
Gözüm yaşı sel olduğu zamandır.
Gör ki *baş*a neler *gelir*.
- Kış ise adeta ölüm kadar *ciddiye alınır*dı. (TTK4- 28, s. 59)
- Kimi delikanlıların arada bir *aşka gelerek* bağırdukları, nara attıkları duyuluyordu. (TTK4- 30, s. 60)
- Gerçek anlamda *gönül telimizi titreten*, ruhumuzu ürperten bu esrarlı sesin, sazın ve tavrın arka planında neler ve kimler var? (TTK4- 31, s. 62)
Neşet Ertaş, 1938 yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırtıllar Köyü'nde *dünyaya gelmiştir*.
... nasıl doğduğunun ipuçlarını *elde ederiz* hemen.
Babasından öğrendiği türküleri, kendine özgü yorumlayışı yıllarca *fark eden* olmadı.
... ve *adını* müzik tarihine *yazdırmıştır*.
- Bana *hor bakıyorlardı*. (TTK4- 32, s. 64)
- Ama kendi yurttaşlarımla konuştuğum zaman hiçbirinin *aklından* beni Türk sanmak *geçmez*. (TTK4- 33, s. 65)
Onun elini öpüp başıma koymak *aklımdan geçmez*.
- Oradaki yakın dostları ona mektup yazıyor, telefonla arayıp *hal hatır soruyorlardı*. (TTK4- 34, s. 67)
Yüz kere *tövbeni bozmuş* olsan yine gel.

- Klasik eserlerin birçoğunun genç kuşakların büyük zevk *alabileceği* eserler olduğuna inanıyorum. (TTK4- 35, s. 70)
Bir başlangıç olarak “Cinler” *ağır gelebilir* ama “Beyaz Geceler” olağanüstüdür. Kitaptan korkan ve kitaba karşı *tavır alan* toplumların, karanlık yazgılara sürüklendiğini hepimiz biliyoruz.
- Sarkık *bıyıkları altından gülen* halkımın eseridir. (TTK4- 37, s. 75)
- Yunus, eşeğe binerek *yola koyuldu*. (TTK4- 39, s. 79)
Ama annesine ve babasına *verdiği sözü mutlaka tutması* gerekiyordu.
Yunus buğdayları aldı, sevinçle *yola koyuldu*.
Yunus, bu sözleri duyunca *beyninden vurulmuşsa döndü*.
Hacı Bektaş Veli'nin huzuruna çıktı, *özür diledi*.
“Geri döner, Hacı Bektaş Veli'den *özür dilersin*, buğdayı verir, bilgi istersin.” dedi.
“Hekimler bitkilerden ilaç yapıp hastaların *derdine derman olmuştur*.” dedi.
Onların *gönlünü hoş tut, rızalarını al*.
Anasının, babasının *rızasını aldı*, Taptuk Emre'yi buldu.
- O sabah erkenden *koyulduk yola*. (TTK4- 40, s. 81)
- Sonra mektupların da *arkası kesildi*. (TTK4- 41, s. 83)
Bana çok emekleri geçmiş olan büyük annem ve büyük babam *burnumda tütüyordu*.
Bir sabah *aklıma düştü*.
Hemen otobüs terminaline koştum; atladım otobüse, *düştüm yola*.
İçim içime sığmıyor.
Aklıma neler neler gelmiyor ki...
- Okuduğu kitaplarda ilginç bilgilerle karşılaştığında o kadar heyecanlanırdı ki bunu arkadaşlarıyla paylaşmak için *can atardı*. (TTK4- 42, s. 85)
Edebiyat eserlerinden yola çıkarak toplumbilim çalışmalarını da *kaleme almıştır*.

4.1.4.1.2. Mecazi kelimeler

- İsterse sahici, *sulu* bir dost olsun. (TTK4- 5, s. 10)
Belin demirine basıyor, kırmızıya *çalan* bir toprak altını, üste aktarıyordu.

Zati bu sırada şu kulağım *ağır-laştı*.

Bi yıkatmalı, dedim, benim de geçenlerde *ağır-laşmıştı*.

Yürekler *acı-sı*.

- Yazı nedir, diye sorsalar size “Düşünceyi, sözü çizgiye *dökmektir*.” diyebiliriz. (TTK4- 6, s. 12)

Karşılıklı iki çengel işlerse “*Al beni, yoksam alırlar, alırlar dikkate alınarak kaparlar beni...*” demektir.

Göz alabildiğine bozlaşan Anadolu'da, yeşile, kırmızıya, maviye, turunca özlem çeken insanlar, susuzluklarını kilimlere *döktükleri*, arı duru renklerle gidermeye çalışırlar.

Bu yüzden kilimler Anadolu'da bir renk *sofrasıdır*.

Anadolu kilimlerinde, çizgiler *sert*, renkler *hırçındır*.

Çok soğuk, dondurucu bir kıştan sonra, baharı görmeden, kavurucu bir sıcığı yaşayan, *sert* iklimlerin, çetin kuruluğun, taşın, kayanın, çatlamış toprakların, *bükülmeyen, yumuşamayan* insanların *sert* çizgileri gibi...

Kilimlerin dilinden anlayanlar, onu kitap gibi *okur*, dokuyanın ne demek istediğini anlarlar.

Yalnız yeşili kırmızıya az *vursun*.

Renk renk kilimler üzerinde oturulur, karşılıklı maniler *atılır*.

Şu sevdadan *bayıldım*.

Seni gördüm *ayıldım*.

- Bu sayfalarda onun dilinin *inceliğini* ve *sadeliğini* görmekteyiz. (TTK4- 7, s. 15)
- Bu benim ana dilim bir denizdir; *derinliğiyle* gözün erişemeyeceği *genişliğiyle*, sınırsız gücüyle, güzellikleriyle... (TTK4- 8, s. 16)

Dibinde gün görmemiş inciler *yatar*.

Yazı dilimizde ve Anadolu ağızlarındaki kimi sözlerin, deyimlerin hatta kimi bitki adlarının, yıllar yılı okunup belenmiş nice şiirlerden daha güçlü olduğu; Türk insanının buluş ve nüktelerini nasıl kısa yoldan ve içtenlikle oraya *döküverdiği* eskiden beri ilgimi çekmiştir.

- Hey koca yurt, hey kökleri, kökenleri tarihin *derinliklerine oturan* hökelekli koca çınar! (TTK4- 10, s. 20)

Tüten ocağımız, anamız, bacımız, sevincimiz, *acı-mız* sensin; sana sözü-müz.

Yıllar yılı arkeologlar harıl harıl çalışır, toprak altında *yatan* binlerce yıllık şehirleri, höyükleri yüze çıkarırlar da yine bitiremezler.

Orta Asya'da kendi öz vatanlarında büyük bir devlet kuran Selçuklu Türkleri 1071 Malazgirt Zaferi'yle bu açılan kapıdan dörtnala Anadolu'ya dalga dalga yağmur gibi *yağarlar*.

Binlerce yıl özleşen Anadolu bu defa Selçukluların elinde *közleşir, pişer*.

Anadolu *ocağından* yeni, ileri bir medeniyeti bir Selçuklu medeniyeti *fıskırır*.

Bir *uyaniş*, bir *silkiniş*, bir *kendine geliş* devri başlar.

Konya'sı, Kayseri'si, Sivas'ı, Erzurum'u, Tokat'ı Selçukluların *adım attığı* her yer, *elinin uzandığı* her köşe cami, mescit, medrese, kütüphane, han, hamam, kervansaray gibi mimari eserlerle süslenir; İslam aleminin dört köşesinden bilginler Anadolu'ya *üşüşür*,...

Selçuklulardan sonra sonra Anadolu Beylikleri devri kökleşen millî kültürün *hasadını* yaparlar.

İsterseniz bir Anadolu efsanesinden söze başlayalım ve Ankara'dan Kızılcahamam'a kadar şöyle bir *uzanalım*.

Yanık bağrıların, susuz dudakların umudu olur yaşlı ana.

- Hırsız sanıp garibi, sille tokat *girişti*. (TTK4- 12, s. 25)
Böyledir, doğru sözden gönül *durulur* hemen.
Görmeyeyim bir daha, haydi karşımdan *yıkıl*.
- Babamın *yattığı* Küçüksu. (TTK4- 13, s. 27)
- Günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü *parladı*. (TTK4- 14, s. 29)
Çok ok attım, kılıç *salladım*, ata bindim.
- Hey Dirse Han! *İncinip acı* sözler söyleme. (TTK4- 16, s. 34)
- Çift süren, tarlayı eken, ormandan odun ve keresteyi getiren, mahsulleri pazara götürerek paraya *çeviren*, aile *ocağının* dumanını tütüren kucağındaki yavrusuyla kar, yağmur demeyip mermi taşıyan hep onlar, hep o Anadolu kadınları olmuştur. (TTK4- 17, s. 36)
- Gün gelmiş, devran dönmüş Hoca'nın gözündeki mutluluk pırıltıları *sönmüş*. (TTK4- 18, s. 37)

Etrafında yıldızlar fırl fırl dönüyor; ay dede, karşısında *tatlı tatlı* gülüyor.

Hoca, gülmededen gülmeceye atlamış, yıldızlar gülmekten *çatlamış*.

- Anadolu'nun yıllanmış sirke gibi *keskin*, bir deyişte söylenen sözleri vardır. (TTK4- 19, s. 40)
Söz gelimi “Gülü seven dikenine katlanır.” atasözüyle sohbeti *bağlayan* bir kişi karşısında, başka söz *yavan* olur.
Seviyorsan, güzelin; *tatlı*, inciten küçük dikenlerine katlanacaksın.
Kökleri tarihimizin *derinliklerine inen* atasözlerimizin çoğu, zaman içinde Türk bilginlerince derlenmiş, dilden yazıya *dökülmüştür*.
- Benimki burnuma *çalan* taş zeminde sabun kokusudur, ahşap radyodan yayılan coşkulu fasıl sesidir, babamın dizinin dibinde sabah namazıdır. (TTK4- 22, s. 48)
Taşlık sofada yer minderidir, ipten salıncakla inatçı bir sinek vızıltısı eşliğinde *deliksiz* öğle uykusu...
- *Vurulmuşum* toprağına taşına. (TTK4- 23, s. 51)
Vurulmuşum.
Sınırlarında omuz omuza *yatan*,
İnsanlarına...
Sıcak kucağında saadetim.
Sen gönlümde *yatan* memleketim.
- Bir güzel vakitte camiye temel *vuruldu* ve kurbanlar kesilip fakirlere sonsuz iyilikler yapıldı. (TTK4- 24, s. 53)
Sultan Süleyman'dn şimdiye kadar işitmediğim bu *ağır* hitap karşısında şaşırđım, dilim tutuldu, ancak şu sözleri söyleyebildim: “iki ayda inşallah tamam olur.”
- *Tütmez* baca *yanmaz* ocak. (TTK4- 27, s. 58)
- Çeşit çeşit basma, pazen entariler, patiska gömlekler, fanilalar, işlemeli yastık yüzleri, karyola etekleri, ocaklık örtüleri, mendiller, avlunun dört bir yanında sonbaharın *tatlı* rüzgârıyla sallanıp duruyordu. (TTK4- 29, s. 60)
Birbirlerini gözeterek geniş, erkekçe, *sağlam* adımlarla ortada oynamaya başladılar.
- Yunus Emre gönüller *onardı*, yarasını onunla sardı... (TTK4- 31, s. 62)
Bu zengin birikimi, bu büyük saz ve söz kültürümüzü kendine has bir tavır ve üslupla *yoğurarak* türkülerimizi tıpkı bir bayrak gibi yıllardır Gönül Dağı'mızda dalgalandıran, yaşayan en büyük türkü ustası Neşet Ertaş...

Saza gümbür gümbür ses veren, adeta davula eşlik edercesine sazının göğsünden pençesiyle sesler çıkaran Neşet Ertaş, hep samimi ve kendi halinde yüreğinin *acılarını* ve kendi iç gurbetlerini seslendirmiştir.

Hayatına yakından baktığımızda o da içli türkülerin, *yakıcı* bozlakların nelerden, nasıl doğduğunun ipuçlarını elde ederiz hemen.

Türküyü bağlamaya, bağlamayı “türkü”ye bu kadar yakınlaştıran ve yakıştıran, adeta birbirlerinin içinde *eritip yok eden* ikinci bir sanatçı bulmak öyle sanıldığı kadar kolay değil.

Neşet Ertaş gibi bir bağlama ustasını *bağrından çıkaran* Anadolu, gönül dağında artık garip değildir. Kışı soğuk, yazı sıcak geçen, yazın dereleri çekilip yeşilleri sararan kuru Orta Anadolu'nun *kavruk* insanı gönüllere damla damla sızmıştır.

- *Yüreğimde* çok sevgi birikti. (TTK4- 32, s. 64)
- İki kültür arasında *yüzen* bir balık olduğunu anlayacaksın. (TTK4- 33, s. 65)
- *İçli* olmanın insan için önemli bir erdem olduğunu bu romanlarla kavradım. (TTK4- 35, s. 70)

Her okuyuşumuzda da onlardan yeni *tatlar* alırız.

Bir başlangıç olarak “Cinler” *ağır* gelebilir ama “Beyaz Geceler” olağanüstüdür. Kitaptan korkan ve kitaba karşı tavır alan toplumların, *karanlık* yazgılara sürüklendiğini hepimiz biliyoruz.

Bu yüzden genç kuşaklar, kitabın ve okuma sanatının uçsuz imkânlarına *sığınmalıdır*.

Maddi imkânları elveren ana babalar, duyarsız çocuklar ve gençler yerine, Türk toplumunu *aydınlığa* çıkaracak kuşaklar yetiştirmelidirler.

- İçlerinden biri kâğıda *düşüyor*, altı harfli: Dostluk. (TTK4- 38, s. 77)
- “Bilginin ve sevginin *ışığı* ol.” dedi. (TTK4- 39, s. 79)
- Büyük bir şaşkınlık içine *düşüler*. (TTK4- 41, s. 83)

Hemen otobüs terminaline koştum; *atladım* otobüse, düştüm yola.

- Arkadaşlarının bu ve benzeri davranışları Hüseyin Cemil'i büsbütün yalnızlığa *iterdi*. (TTK4- 42, s. 85)

Bir arada yaşama kültürü, onu *beslemiş* ve hayatını zenginleştirmiştir.

4.1.4.1.3. Atasözleri

- *Al giyenin gönlü dolu, mor giyenin çoktur malı, derler.* (TTK4- 6, s. 12)
- *“Sakınılan göze çöp batar.”* diye boşuna dememişler. (TTK4- 18, s. 37)
- Söz gelimi *“Gülü seven dikenine katlanır.”* atasözüyle sohbeti bağlayan bir kişi karşısında, başka söz yavan olur. (TTK4- 19, s. 40)

Hele ayrılanların bir gün kavuşabileceklerini anlatan *“Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.”* atasözündeki teselli,...

“Ayağımı yorganına göre uzat.” atasözü hesaplı ve tedbirli olmayı, *“Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar.”* atasözü de birlik ve beraberliği öğütler.

“Ağaç yaşken eğilir.” derken ailede çocukların küçük yaştan eğitilmesi gerektiğini anlarız.

“Kabahat samur kürk olsa kimse sırtına almaz.” sözündeki gerçek, her zaman, her devirde geçerlidir.

“Ne ekersen onu biçersin.”, *“Taşıma su ile değirmen dönmez.”*, *“Keskin sirke küpüne zarar.”*, *“Üzüm üzümüne baka baka kararır.”* atasözleri elmas parçası gibi devirler geçse de yıpranmaz, değerini yitirmez.

*“Çok sözünü az söyle,
Az sözünü öz söyle.”*

- *Ağılda oğlak doğsa ırmakta otu biter.* (TTK4- 20, s. 42)
Gözden uzak olan gönülden uzak olur.
Tay büyürse at dinlenir, oğul büyürse ata dinlenir.
- *Yenen yenmiş, umulmadık taşlar başları yarmış, usta şahin koca kartalı yere sermiş, kala kala on iki kadar pehlivan kalmıştır ortada.* (TTK4- 25, s. 55)

4.1.4.1.4. Özdeyişler

- Fransa imparatoru Napolyon bu konudaki düşüncelerini şöyle belirtmiştir: *“Eğer bütün ülkeler bir araya gelip bir başkent seçmek isteselerdi bu kent İstanbul olurdu.”* (TTK4- 2, s. 4)
- *“Hiçbir zafer amaç değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir amacı elde etmek için gereken belli başlı bir araçtır. Zafer, bir fikrin elde edilmesine*

hizmet oranında değer taşır. Bir fikrin elde edilmesine dayanmayan zafer yaşayamaz, boş bir gayrettir. Her büyük meydan muharebesinden, büyük bir zaferin kazanılmasından sonra, yeni bir dünya doğmalıdır, doğar. Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş bir gayret olur.” (TTK4- 11, s. 23)

“Ulusumuzun siyasal, sosyal hayatında ve fikir eğitiminde rehberimiz kültür ve teknik olacaktır. Okul ve okulun vereceği kültür sayesinde ki Türk milleti, Türk sanatı, Türk şiir ve edebiyatı, bütün güzellikleriyle gelişecektir. En verimli, en önemli görevimiz kültür işleridir. Kültür işlerinde mutlaka zafere ulaşmak lazımdır. Bu milletin gerçek kurtuluşu ancak bu yolla olur.”

- Mevlânâ, “Biz Hak'tan alır, halka veririz.” diyor. (TTK4- 34, s. 67)

4.1.4.1.5. Ağız özellikleri

- Arkamdan yılan, *tosbağa*, bir kirpi geçmiştir. (TTK4- 5, s. 10)
Belki *tosbağadır*.
Merhaba *hemşerim*, dedi.
Benim de kulağıma bir hışırtı gelir *amma* dedi, ne taraftan gelir? *Zati* bu sırada şu kulağım ağırlaştı.
- Karşılıklı iki çengel işlerse “Al beni, *yoksam* alırlar, alırlar dikkate alınarak kaparlar beni...” demektir. (TTK4- 6, s. 12)

4.1.4.1.6. Tekrar grubu

- Seni *boydan boya* sevmişim, (TTK4- 1, s. 2)
Sevdasın ciğerlerimde *parça parça*.
Seni *boydan boya* sevmişim.
- *Diyar diyar* dolaşarak Körler Ülkesi'ni aramaya başladı. (TTK4- 2, s. 4)
- *Konu komşu* toplanmış, hep birlikte onların gelişini seyrediyordu. (TTK4- 3, s. 6)
Mahallenin *yaşlı başlı* kişileri bir araya gelip bu aileye ne gibi yardımların yapılabileceğini konuşmaya başladılar.
Duvarların iç tarafı ve üst kısmı, *boydan boya* mor salkımlı çiçekle kaplıydı.
Bir de mahalle çeşmesinden günde *iki üç* kez taze su götürürdüm.

Yeni gelen aile için *uzun uzun* konuştu.

Biz de buna karşılık özenle baktığı çiçekleri *hemen hemen* her gün suluyor, etraflarında biten otları ayıklıyorduk.

- Yolun kenarındaki daha *boyunu posunu* almamış taze devedikenleriyle karabaşlar erik lezzetinde bana baktılar. (TTK4- 5, s. 10)

Hişt hişt, dedi.

Gökten bir kuş *hişt hişt* ederek geçmiştir.

Bir böcek vardır belki *hişt hişt* diyen.

Otları adeta *çatırdata çatırdata* yiyor.

Belki de bu çıtırtılı, çatırtılı sesi "*hişt hişt*" diye duymuşumdur.

Her zamanki kül rengi, *yer yer* havı dökülmüş eski mantosunu giydirdi eşeğe.

İsterse kimseler olmasın, *kendi kendime* kulağıma *hişt hişt* diyen bir divane olayım, ben aldırmayacağım.

İyisi mi ben kendim *hişt hişt* derim.

O zaman *tamamı tamamına* pek *hişt hişt* seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir mırıldanmadır, tutturdum.

Bana *hişt hişt* diyen mutlak bir kuştu.

Cık cık demezler de *hişt hişt* derler.

Hişt hişt, dedim.

Hızlı hızlı *hişt hişt hişt*!

Hişt hişt, dedim.

Haydi, *güle güle*.

Hişt hişt.

Hadi hadi yakaladım bu sefer seni, dedim.

Sen değil misin *hişt hişt* diyen?

Bir *hişt hişt* sesi gelmedi mi fena.

Hişt hişt.

Hişt hişt.

Hişt hişt.

Bir evin damını, uzakta uçan *bir iki* kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm.

- Genç kız, *köyünde kentinde*, gözünü açıp çevresinde pervane gibi dolaşan yağız delikanlıları gördü mü içine bir ateş düşer, *çalışır çabalar*, çeyizini hazırlar. (TTK4- 6, s. 12)

Ya tezgâha oturur halı, kilim dokur ya gergefinin başına geçer, *nakış nakış* işler. Ortasında havuz, çiçekli bir bahçede *gaga gagaya* vermiş iki kuş resmi işlerse buna “kara sevda” adını verir.

Göz alabildiğine bozlaşan Anadolu'da, yeşile, kırmızıya, maviye, turunca özlem çeken insanlar, susuzluklarını kilimlere döktükleri, *arı duru* renklerle gidermeye çalışırlar.

Alı al moru mor, akı karası, sarısı durusu, nesi var ne yoksa cömertçe sofraya getirir, evin çadırını, bir bayram şenliği, bir düğün alayı gibi renklerle donatır.

Anadolu'da kilim demek; özlemi, inancı, sevgiyi, *ilmik ilmik, renk renk* dokumak demektir.

Adamlar *araya sora* kilimi dokuyan kızı bulurlar.

Kızımı *malı mülkü* olan, zengin biri ister.

Renk renk kilimler üzerinde oturulur, karşılıklı maniler atılır.

Dolaştım *adım adım*.

- ... ; gözlem gücüyle merakı sayesinde her şehir ve kasabanın cami, medrese, han, hamam, kale ve sur gibi bütün binalarını önem derecelerine göre *uzun uzadıya* tasvir etmiştir. (TTK4- 7, s. 15)

Evluya Çelebi'nin anlatımında *sık sık* tekrarlanan kelimelere rastlamaktayız fakat...

- Türkçeye eğiliniz, *tek tek* sözlerine bakınız. (TTK4- 8, s. 16)

Onlarda Türk'ün bilgeliğini göreceksiniz; yüzyıllar boyunca doğayla *iç içe* geçen yaşamını öğreneceksiniz; sevgisini, yaradılışının yüksek değerlerini sezinleyeceksiniz, bu sözlerin birçoğunda şiir tadı bulacaksınız.

Yazı dilimizde ve Anadolu ağızlarındaki kimi sözlerin, deyimlerin hatta kimi bitki adlarının, *yıllar yılı* okunup belenmiş nice şiirlerden daha güçlü olduğu; Türk insanının buluş ve nüktelerini nasıl kısa yoldan ve içtenlikle oraya döküverdiği eskiden beri ilgimi çekmiştir.

Türkülerimize kulak veririz; *şurada burada* kulağımıza çalınan basit ama özgün ezgileri güçlendiren, içtenlik dolu dizelere...

- Her kapının üzerinde kocaman kilitler, kilitlerin yanında halkalar, kapının çalınması için de “*şak şak*” adı verilen demir mandallar bulunmaktadır. (TTK4- 9, s. 17)
- İstanbul'u, Ankara'sı, Edirne'si, Karsı'yla *taşına toprağına* vurgun olduğumuz güzel vatan. (TTK4- 10, s. 20)
Yıllar yılı arkeologlar *harıl harıl* çalışır, toprak altında yatan binlerce yıllık şehirleri, höyükleri yüze çıkarırlar da yine bitiremezler.
Derken *yeni yeni* adlar duyulur, Anadolu beşiği çalkalandıkça, silkindikçe yayıktaki ayran gibi yağı çıkar üstüne.
Orta Asya'da kendi öz vatanlarında büyük bir devlet kuran Selçuklu Türkleri 1071 Malazgirt Zaferi'yle bu açılan kapıdan dörtnala Anadolu'ya *dalga dalga* yağmur gibi yağarlar.
Türk beyi kim bilir kaçınıcı kez sefere çıkar ordusuyla *dağ taş, dere tepe* demez *aşar* da *aşar*.
Bu sırada *boz bulanık* tepelerden, ak saçlı bir ana, omzunda ayran bakracıyla görünür.
- Hırsız sanıp garibi, *sille tokat* girişti. (TTK4- 12, s. 25)
- *Minare minare, ev ev.* (TTK4- 13, s. 27)
Baktıkça hep *semt semt, yer yer.*
- Bu ışığın içinden *güzel mi güzel* bir kız çıktı. (TTK4- 14, s. 29)
Oğuz, saçları sırma gibi, dişleri inci gibi olan bu kızı *görür görmez* sevdi.
Bunun üzerine Oğuz Kağan, okları *teker teker* onlara verip:...
Tek tek ayrılırsanız yenilirsiniz ama bu altı ok gibi birlik olursanız kimse sizi yenemez.
- Kış günü herkesin *evi barkı* olsun. (TTK4- 15, s. 33)
- Böyle deyince Dirse Han'ın hatunu kahırlandı, gözler *kan yaş* doldu ve şöyle dedi: Koşarken *ak boz* atın sürçmesin, (TTK4- 16, s. 34)
- Vedalaşmak için hanımına “Ben ölünce bütün *malım mülküm* senin olsun. Gönlün kimi severse onunla evlen.” der. (TTK4- 17, s. 36)
Hanımı bu sözler karşısında ağlamaya başlar: “Sen ölünce ben *malı mülkü* neyleyeyim. Azrail gelsin benim canımı alsın.” der.
- Öyleyse kötüler *hüngür hüngür* ağlasın. (TTK4- 18, s. 37)

Hoca'nın *varı yoğu* bir eşekmiş.

Yüreği sevinçten *hop hop* hoplamış, binmek için hemen cübbesini toplamış.

Semer, “*Akşam sabah, yallah yallah!*” deyince uçak gibi uçmaya, dağların üstünden geçmeye başlamış.

Semer, “*Hay hay!*” deyince Hoca ters binmiş ona.

Az gitmişler, uz gitmişler; *dere tepe* düz gitmişler.

Etrafında yıldızlar *fırl fırl* dönüyor; ay dede, karşısında *tatlı tatlı* gülüyor.

- Anadolu'nun *bitmez tükenmez*, binlerce, on binlerce atasözü, *ağızdan ağıza* bize kadar ulaşan baba öğütleri, doğruyu, iyiyi telkin eden insanlık ilkeleridir. (TTK4-19, s. 40)
- Dünyada *eşi benzeri* olmayan, Türk dillerinin en değerli eseri Divanü Lugati't – Türk'tür elindeki kitap... (TTK4- 20, s. 42)
Aksiliğe bakın ki Ali Emiri Efendi'nin cebinde *üç beş* liradan başka para yoktur. Bu atasözlerinin birçoğu bugün bile dilimizden düşmez, günlük hayatımızda *sık sık* kullanırız.
- Çocuk kervansarayı büyük hayranlıkla inceliyor, her yere *ayrı ayrı* bakıyordu. (TTK4- 21, s. 45)
Sinan artık orduyla birlikte *seferden sefere* gidiyor.
- Vurulmuşum *toprağına taşına*. (TTK4- 23, s. 51)
Sınırlarında *omuz omuza* yatan,
İnsanlarına...
Ekin biçtim tarlalarında *demet demet*,
Ormanlar urban olmuş *yeşil yeşil*;
Destanlar yazıldı, *bayrak bayrak*.
Kapıda nöbet tuttu *yıllar yılı*.
- Padişah emri ile büyük kalyon denen sütunlar *kat kat* sağlamlaştırılıp oynamaz ve yıkılmaz hale getirildi. (TTK4- 24, s. 53)
- O gün erkenden Kırkpınar'a gelen yollar, meraklılarla *dolar taşar*. (TTK4- 25, s. 55)
Uzaktan yakından akın eden kalabalıklar, *alaca bulaca* bir halk kaynaşması getirirler Edirne'ye.

Güreşler hep birbirine benzer kapışmalarla sürüp giderken halk, *zaman zaman* panayır yerinde oyalanır, yer, içer oyunlar seyreder.

Yenen yenmiş, umulmadık taşlar başları yarmış, usta şahin koca kartalı yere sermiş, *kala kala* on iki kadar pehlivan kalmıştır ortada.

- *Kat kat* oldu gül yaprağa karıştı. (TTK4- 26, s. 57)

- Selam olsun *kucak kucak*. (TTK4- 27, s. 58)

Açar solar türlü çiçek.

- Rüzgârlar *serin serin* eser. (TTK4- 28, s. 59)

Bahara süt, peynir, yumurta çıkar; *çeşit çeşit* kır bitkileri toplanırdı.

- *Çeşit çeşit* basma, pazen entariler, patiska gömlekler, fanilalar, işlemeli yastık yüzleri, karyola etekleri, ocaklık örtüleri, mendiller, avlunun dört bir yanında sonbaharın tatlı rüzgârıyla sallanıp duruyordu. (TTK4- 29, s. 60)

Avluda bahçeyi *tıklım tıklım* doldurmuş olan kadınlar, genç kızlar, nineler, darbuka yardımıyla söylenen türkülere uyararak oynadılar.

Genç kızlar *utangaç utangaç* oynayıp çabucak oturdular.

Erkekler efece hareketlerle diz *vura vura* oynadılar.

- ...işlemeli divanlar, yastıklar ve *renk renk* halılar arasında uyuduğum da olmuştur. (TTK4- 30, s. 61)

- İçtenlik dolu dizeler *kıpır kıpır* gönüllerde... (TTK4- 31, s. 62)

Saza *gümbür gümbür* ses veren, adeta davula eşlik edercesine sazının göğsünden pençesiyle sesler çıkaran Neşet Ertaş, hep samimi ve kendi halinde yüreğinin acılarını ve kendi iç gurbetlerini seslendirmiştir.

Neşet Ertaş'ın sanatı, hayatı ile o kadar *iç içedir* ki çalıp söylediği türkü ve bozlaklarında bütün bir hayat hikâyesini bulmak mümkündür.

Kışı soğuk, yazı sıcak geçen, yazın dereleri çekilip yeşilleri sararan kuru Orta Anadolu'nun kavruk insanı gönüllere *damla damla* sızmıştır.

- Oysa onun *kırış kırış* elleri hep öpülmüştü. (TTK4- 32, s. 64)

- O zaman insanların birbirlerini hor görmekte ne budalalık ettiklerini de daha iyi anlayacak, bunları bilince gülümseyip *kolay kolay* kırılıp üzülmecek, artık sadece gülümseyip geçeceksin. (TTK4- 33, s. 65)

- Oradaki yakın dostları ona mektup yazıyor, telefonla arayıp *hal hatır* soruyorlardı. (TTK4- 34, s. 67)

Gel gel, ne olursan ol, yine gel.

- Onun “Sisler Bulvarı” şiirini defalarca okudum ve *yer yer ezberledim.* (TTK4- 36, s. 70)
- Benim o *kendi kendinden* bile gizleyerek... (TTK4- 37, s. 75)
Ve renk renk
Salkım salkım üzümler...
- O dönemlerde *bitmek tükenmek* bilmeyen savaşlar yüzünden Anadolu'da çok büyük bir kargaşa vardı. (TTK4- 39, s. 79)
“Herkes *çuval çuval* buğday dağıtıyormuş.” dedi.
Evliya'nın yanına eli boş gitmek istemedi, çuvalların içine alıç doldurdu, *sora sora* Hacı Bektaş'ın yerini buldu.
Oysa insan düşündüğü için toprağı ekip biçmiş, *çeşit çeşit* sebzeler, meyveler, değişik ürünler yetiştirmiştir.
- Bakarken bir ağaca *dalgın dalgın*, (TTK4- 40, s. 81)
Daldan dala söylediği kuşların,...
- İki yıl öncesine kadar *sık sık* mektuplarını alıyordum. (TTK4- 41, s. 83)
Kırmızı kiremitli ev, göğ *dal budak* salmış dut, kayısı, kiraz ağaçlarının arasında kaybolmuş gibidir.
İçim içime sığmıyor.
Ama gene kuşlar *cıvıl cıvıl*, ağaçların üstünde *küme küme*...
Aklıma *neler neler* gelmiyor ki...
Yürek çarpıntılarımız biraz yatıştıktan sonra büyük annem ve büyük babamla *uzun uzun* konuşup özlem giderdik.
- Elindeki kitabı havada sallayarak sokağa çıkar ve arkadaşlarına seslenirdi *soluk soluğa*: (TTK4- 42, s. 85)
13 Haziran 1987'de İstanbul'da ölen Cemil Meriç, tüm hayatı boyunca Türk edebiyatı ve düşünce dünyasının “devamlı araştıran, *sık sık* sözlüklere, ansiklopedilere, kitaplara başvuran, notlar alan, özetler çıkaran böylece biriken malzemeyi fişleyen, dosyalayan, fazla titiz, fazla çalışkan, fazla dürüst bir düşünce işçisidir.

4.1.4.1.7. Yansımalar

- Dışarıda hafif bir rüzgâr esiyor, yapraklar *hışırdıyor*, dallar birbirine vuruyordu. (TTK4- 3, s. 6)
- *Hişt*, dedi. Yoluma devam ederken: (TTK4- 5, s. 10)
Hişt hişt, dedi.
 Gökten bir kuş *hişt hişt* ederek geçmiştir.
 Bir böcek vardır belki *hişt hişt* diyen.
 Otları adeta *çatırdata çatırdata* yiyor.
 Belki de bu *çıtırtılı, çatırtılı* sesi “*hişt hişt*” diye duymuşumdur.
 Eşeğin ot koparışının sesinden apayrı bir ses:
Hişt hişt hişt, dedi.
 İsterse kimseler olmasın, kendi kendime kulağıma *hişt hişt* diyen bir divane olayım, ben aldırmayacağım.
 İyisi mi ben kendim *hişt hiş* derim.
 O zaman tamamı tamamına pek *hişt hişt* seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir *mırıldanmadır*, tutturdum.
 Bana *hişt hişt* diyen mutlak bir kuştı.
Cık cık demezler de *hişt hişt* derler.
Hişt hişt, dedim.
 Bir daha *hişt*, dedim.
 Hızlı hızlı *hişt hişt hişt*!
Hişt hişt, dedim.
 Nefes alır gibi “*hişt*” dedim.
 Benim de kulağıma bir *hışırtı* gelir amma dedi, ne taraftan gelir?
Hişt hişt.
 Sen değil misin *hişt hişt* diyen?
 Bir *hişt hişt* sesi gelmedi mi fena.
Hişt hişt.
Hişt hişt.
Hişt hişt.

- Her kapının üzerinde kocaman kilitler, kilitlerin yanında halkalar, kapının çalınması için de “şak şak” adı verilen demir mandallar bulunmaktadır. (TTK4- 9, s. 17)
- Öyleyse kötüler *hüngür hüngür* ağlasın. (TTK4- 18, s. 37)
Yüreği sevinçten *hop hop hoplamış*, binmek için hemen cübbesini toplamış.
Etrafında yıldızlar *fırıl fırıl* dönüyor; ay dede, karşısında tatlı tatlı gülüyor.
- Ama gene kuşlar *civil civil*, ağaçların üstünde küme küme... (TTK4- 41, s. 83)
Yüreğimin *gümbürtüsünü* duyuyorum.

4.1.4.1.8. Kalıp sözler

- Oğuz beyleri gelip oğlanın çevresinde toplandılar, “*Aferin!*” dediler. (TTK4- 16, s. 34)
Kadir Mevla seni namerde muhtaç etmesin!
- “Nasrettin Amca, *hoş geldin. Niçin elin boş geldin?*” (TTK4- 18, s. 37)
“Nasrettin Amca, *hoş geldin. Niçin elin boş geldin?*”
- Mimar Sinan: “*Baş üstüne padişahım!*” diyerek huzurdan ayrıldı. (TTK4- 21, s. 45)
- On yaşında Türkiye'ye geldiğimde ben de *günaydın* demesini bile bilmeyen bir yabancı idim. (TTK4- 33, s. 65)
Gözlerinden öperim.
- Yaşlı postacılardan biri, “*Azizim, Efendim*” diye başlamıştır mektup... (TTK4- 38, s. 77)
Diğeri hayır, “*Saadetlü*”dür ilk kelime diye ısrar ediyor.
“*Gözüm nuru*”, “*iki gözüm*”, “*ruhum ve karındaşım*”, “*aziz ve güzide refikimiz efendim...*”
İçlerinden biri abartıyor iyice, “*Devletlü, inayetlü, merhametlü, sultanım hazretleri...*”
- Bir çınar seslendi: Uğurlar ola! (TTK4- 40, s. 81)
- *Hoş geldin*, dedi. *Sefalar getirdin.* (TTK4- 41, s. 83)

4.1.4.1.9. Tekerlemeler

- *Günlerden bir gün* ava çıktı. (TTK4- 14, s. 29)
- *Bir varmış, bir yokmuş. İyileri seven çokmuş, kötülerin yüzüne bakan yokmuş. Öyleyse kötüler hüngür hüngür ağlasın. İyiler sevgi olup çağlasın.* (TTK4- 18, s. 37)

Semer, “*Akşam sabah, yallah yallah!*” deyince uçak gibi uçmaya, dağların üstünden geçmeye başlamış.

Az gitmişler, uz gitmişler; dere tepe düz gitmişler.

4.1.4.1.1. Bilmeceler

8-10. sınıflar ders kitabında bilmecelere ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.4.1.11. Ninniler

8-10. sınıflar ders kitabında ninnilere ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.4.1.12. Sayışmacalar

8-10. sınıflar ders kitabında sayışmacalara ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.4.1.13. Yanıltmacalar

8-10. sınıflar ders kitabında yanıltmacalara ait bir ögeye rastlanmamıştır.

4.1.4.1.14. Mâniler

- Kilim Anadolu'nun yalnız yaygısı değil, türkülerinde, *manilerinde* söz atkısıdır. (TTK4- 6, s. 12)

*Bülbülüm şaki beni
Mektubum oku beni
Aşkına oldum yumak
Kilimde doku beni*

*Şu sevdadan bayıldım
Seni gördüm ayıldım
Geçtiğin yollara ben
Kilim oldum yayıldım*

*Dolaştım adım adım
Dört bucağı taradım
Gözlerinin rengini
Kilimlerde aradım*

4.1.4.2. Din- inanç, dinsel öğeler ve dini şahsiyetler

- *Yüce Tanrı* dört yanını bezemiş. (TTK4- 1, s. 2)
- Pek çok *cami*, köşk, medrese yapıldı. (TTK4- 2, s. 4)
- Yok, *vallahi*, dedi, *vallahi* daha kesmedim bakla, senden ne diye saklayayım, parasıyla değil mi? (TTK4- 5, s. 10)
- Kuş, horoz resimleri, eski Türk *totemlerinin* izlerini taşır. (TTK4- 6, s. 12)
... *cennet* çiçekleri, tarak, tırmık, ibrik gibi nazarlıklar kısacası Anadolu'nun tüm insanları manevi dünyası, en küçük ayrıntıları ve göz alıcı renkleriyle kilimlerde yüze güler.
Anadolu'da kilim demek; özlemi, *inancı*, sevgiyi...
- ...gözlem gücüyle merakı sayesinde her şehir ve kasabanın *cami*, medrese... (TTK4- 7, s. 15)
İstanbul'un tarihi yapıtları, *tarikatlari* ve esnafları tasvir edilmiştir.
Şam, Suriye, Filistin, *Mekke*, Kayseri, Muş, Harput, Sivas...

Avusturya, Kırım ve Kafkas ülkeleri yedinci ciltte, Kırım, Girit, Selanik ve Rumeli sekizinci ciltte; *hac yolculuğu* (Mekke ve Medine izlenimleri) dokuzuncu ciltte; Mısır ve çevresi de son ciltte bulunan konu (gezi) başlıklarıdır.

- Körlere mahallesinde ayna satmak ya da *Müslüman* mahallesinde salyangoz satmak gibi çok özgün sözler... (TTK4- 8, s. 16)
- ...Selçukluların adım attığı her yer elinin uzandığı her köşe *camii, mescit*, medrese, kütüphane, han, hamam, kervansaray gibi mimari eserlerle süslenir; *İslam* âleminin dört köşesinden bilginler Anadolu'ya üşüşür... (TTK4- 10, s. 20)
- Dedi: “Ya *Rab*, *nimeti* sundun da gitti elden...” (TTK4- 12, s. 25)
Bu sebeple bekçiye emir vermiş *halife*.
Bir dayağa bağlıymış güzel *rızkım* özünde.
Yüce *Rabb'in* lütfuna *şükür kıldı secdeyle*.
- *Minare minare*, ev ev. (TTK4- 13, s. 27)
- ...veya ormanın derinliklerine çekilip tek başına *ibadet ederdi*. (TTK4- 14, s. 29)
Bir gün yine تنها bir yere çekilmiş *Tanrı'ya dua ediyordu*.
Gök Tanrı'ya borcumu ödedim.
Gök Tanrı'nın buyruğundan çıkmayın.
- *Allah Teala* bize erdemli bir oğul vermez nedendir? dedi. (TTK4- 16, s. 34)
Yerinden doğrul, alaca çadırını yeryüzüne kurdur, *kurban kestir*.
Büyük ziyafet ver, dilek dile, *dua ettir*; belki bir *ağzı dualının hayır duasıyla Tanrı* bize erdemli bir çocuk verir.
Allah Teala onlara bir çocuk verdi.
Yeri *cennet* olsun,
Kadir Mevla seni namerde muhtaç etmesin!
- Deli Dumrul adlı bir yiğit bir gün *Azrail'e* karşı gelir. *Azrail* de onun canını almak ister. (TTK4- 17, s. 36)
Deli Dumrul, *Tanrı'ya* yalvarır ve af diler. *Tanrı* da Deli Dumrul'a kendisinin yerine ölecek bir can bulursa bağışlanabileceğini söyler.
“...*Azrail* gelsin benim canımı alsın.” der.
Bunun üzerine *Tanrı*, Deli Dumrul'un ve eşinin hayatını bağışlar...
- Nasrettin Hoca, *Allah'a* sığınıp binmiş semerin üstüne. (TTK4- 18, s. 37)
Rüyada bile olsa kendisini sevindiren *Allah'a şükretmiş*.

Korkudan gözlerini kapatıp *dua etmeye* başlamış.

- İçinde *cami*, hamam, yatılacak yerler, büyük depolar vardı. (TTK4- 21, s. 45)

Daha sonra *Şehzade Camisi'ni* yaptı.

Bu sırada Kanuni Sultan Süleyman, kendi adını taşıyacak büyük bir *cami* yaptırmak istiyordu.

Kanuni: “Mimarbaşı, bir *cami* yaptırmak istiyorum. Ama bu *cami* atalarımın yaptırdıklarından çok üstün olsun...” diye buyruk verdi.

Cami çok kısa sürede tamamlanmıştı. Bu *cami*, muhteşem Süleymaniye'dir.

Caminin açılış törenine bütün İstanbul halkı katıldı.

Sultan Süleyman, yanında duran Mimar Sinan'a: “Bu ulu *camiyi* sen yaptın...”

Böylece *Süleymaniye Cami* 1556 yılında ibadete açılmış oldu.

Caminin yapımında iki bin kadar ırgat ve usta çalıştırmıştı.

Bundan sonra Edirne'deki *Selimiye Camisi'nin* yapımına başlandı. *Süleymaniye Camisi'nin* bitişiğindeki evinin bahçesine gömüldü.

Koca Sinan, Süleymaniye ve Edirne'deki *Selimiye Camisi'nden* başka seksen bir *cami*, altmış iki medrese, yirmi iki *türbe*, sekiz köprü, on altı kervansaray, otuz üç saray, otuz iki hamam, on iki mahzen, birçok su yolu, kemer yapmıştır.

- ...babamın dizinin dibinde *sabah namazıdır*. (TTK4- 22, s. 48)

Kapıda *Ramazan* davulcusudur.

Nuri dedemin kucağında ne olduğunu bilmeden dinlediğim *dualardır*.

Sevmenin değer vermek, kıymet bilmek, hatır sormak, yardıma koşmak, kapı çalmak, *dua almak* olduğunu anladım.

- Bir *cami* yaptırmak istediğini... (TTK4- 24, s. 53)

Bir güzel vakitte *camiyeye* temel vuruldu ve *kurbanlar kesilip* fakirlere sonsuz iyilikler yapıldı.

Bunlardan “Kızıtaşı” dedikleri sütun, Bizans zamanında dikilmiş *minare* kadar uzun.

Cami için lazım olan bütün ak mermerler Marmara Adası'ndan kesilip getirildi.

Güneşin ve mevsimlerin ışıkları ile renk değiştirip *caminin* içine her an başka bir manzara versin diye.

Bazı kişiler, padişaha mektuplar yazıp *cami* ile uğraşmadığımı, başka işler yaptığımı bildirmişler.

Bir gün mermercilerin çalıştığı sahadaydım, *caminin mihrap* ve *minberinin* ne şekilde oyulması lazım geldiği hakkında mermerci ustaları ile görüşüyordum.

Sinirli bir şekilde “Niçin benim *camim* ile ilgilenmeyip önemsiz işlerle vakit geçirirsin?

... dediler ki “Padişahım mimarbaşımız çok gayretlidir, o kadar gayret ediyor ki yakında *camimizde namaz kılmak nasip olur.*”,

“*Allah'ın* yardımıyla, padişahımın desteğiyle söz verdiğim günde *camiyi* tamamlayıp kapısını kaparım.” dedim.

Caminin anahtarını mübarek ellerine teslim ettim.

Padişah hazretleri odabaşına dönüp “*Caminin* kapısını açmaya en layık kişi kimdir?” buyurdu.

“Padişahım, *camiyi* açmaya herkesten fazla mimarbaşımız layıktır.” cevabını aldı.

Bunun üzerine Sultan Süleyman Han bana dönüp “Bu *camiyi* açmak senin hakkındır.”

Dua ederek anahtarı canı gönülden bana verdi.

Hayır dualarıyla kapıyı açtım.

... dilim tutuldu, ancak şu sözleri söyleyebildim: “iki ayda *inşallah* tamam olur.”

“Padişah hazretlerine iki ayda tamam olur, diye cevap verdim, sizleri şahit tuttular, *inşallah* iki ayda tamam edip tarihe namımı bırakırım.” dedim.

- Sevgim, *inancım*, özlemim. (TTK4- 23, s. 51)
- Yine bülbül *kul* olduğu zamandır. (TTK4- 26, s. 57)
- Sabah erken saatte, *namaz* vaktinde, küçük bir *minareden* gelen *ezan* sesiyle ev halkı uyanır ve kahvaltı edilir. (TTK4- 30, s. 61)
- Pir Sultan Abdal *Hakk'ı* ve hakikati haykırdı elinde sazı ile asırlardır...(TTK4- 31, s. 62)
- Cengiz Bey onları Mevlânâ'nın *türbesine* götürdü. (TTK4- 34, s. 67)

Peter ve Maria Mevlânâ'nın *türbesini* çok beğendi.

Semazenler türbenin bahçesinde gösteri yapmaya başladılar.

Bembeyaz giysiler içindeki *semazenlerin* dönüşü Peter ve Maria'yı çok etkilemiş.

Bu nedenle *semazenler* de dönerek bu genel kanunu dile getirirler.

Semazenler dönerken bir elleri havada, bir elleri aşağıda duruyor.

Mevlânâ, “Biz *Hak'tan* alır, halka veririz.” diyor.

“Evrende ne varsa *Allah'a* aittir. Biz ancak *Allah'ın* bize verdiklerini başkalarına veren aracınız. *Allah'ın* bize verdiği nimetleri başkalarıyla paylaşmayı bilmeliyiz.”

Gerçekte tek bir *Allah'a* inanan insanlar, onun yarattığı her şeye saygı duymak zorundadırlar.

Kâfir, putperest ve mecusi olsan da yine gel.

Bizim *dergâhımız ümitsizlik dergâhı* değildir.

Yüz kere *tövbeni* bozmuş olsan yine gel.

Biliyorsunuz, imparatorluk bünyesinde ayrı dil, *din* ve ırktan pek çok insan yüzyıllarca birlikte yaşadı.

Bu sırada *semazenlerin* gösterisi devam ediyordu.

Sema gösterisinden sonra Mevlânâ'nın *türbesi* daha kalabalık olmaya başlamıştı.

Hep birlikte *türbeden* ayrıldılar.

- “*Muharrem'in* onunda şeker, buğday, çeşitli taneliler, kuru ve yaş yemişlerle yapılan, yakın komşu ve akraba evlerine gönderilen bir çeşit tatlı.” (TTK4- 36, s. 73)

Muharrem ayının ilk haftası kapınız çalınıp da karşınızda, elinde üzeri beyaz peçeteyle kaplı bir kâse tutan komşunuzu gördüğünüzde bilin ki aşure geldi.

Şimdi aşure ile ilgili efsanelere geçmeden önce aşurenin neden *muharrem ayının* 10'unda yapıldığına bir bakalım isterseniz.

Hz. Muhammed'in torunu, *Hz. Ali'nin* de oğlu *Hüseyin'in* *Kerbela Çölü'nde* yetmiş arkadaşıyla birlikte öldürülmesinin yıl dönümü, *Muharrem ayının* 10'una rastlıyor.

Efsanelere göre ise *Adem'in tövbesi* o gün kabul edilmiş.

Nuh'un gemisi o gün Cudi Dağı'na oturmuş. *İbrahim Peygamber* o gün ateşten kurtulmuş; *Yakup*, oğlu *Yusuf'a* o gün kavuşmuş.

Efsanelerden *Nuh* ile ilgili olanı ise şöyledir: Kimi kaynaklara göre *Nuh Peygambere* yanındakiler, gemi Cudi Dağı'na oturduğunda tufandan kurtuldukları için şükran borcunu olarak geminin ambarında kalan yiyeceklerle bir tür çorba pişirirler.

Kazanın üstüne konulan tepsinin alt bölümünde biriken buhar suyunun - ki buna “aşure teri” denilirdi – şifalı olduğuna *inanılır*, bu nedenle göz kapaklarına ve alına sürülürdü.

Aşure yenilirken ağza gelen, çiğnenmeden ağızdan çıkarıldıktan sonra yıkanıp kurutulan ve para kesesine konulan baklanın da *bereket* getireceğine *inanılırdı*.

Yine aşurenin karıştırılmasında kullanılan büyük kepçeye ibrişimle bağlanan delikli gümüş paraların daha sonra yıkanıp keseye konulması da *bereket içindi*.

- Bir gün babası Yunus'a “Oğlum, Hacı Bektaş Veli adında bir *evliya* varmış.” (TTK4- 39, s. 79)

Evliya'nın yanına eli boş gitmek istemedi, çuvalların içine alıç doldurdu, sora sora Hacı Bektaş'ın yerini buldu.

“Bilmem ama herhalde önemli bir şey olmasa sen *evliya* olamazdın.” dedi.

“Ama senin *kısmetin* bizden çıktı.”

- Yeryüzünde böyle bir *cennet* yaratmış. (TTK4- 40, s. 81)
- *Allah Allah!* (TTK4- 41, s. 83)

4.1.4.3. Tarih

4.1.4.3.1. Tarih kavramı ve tarihi gelişmeler

- *Romalılar* döneminde *Doğu Roma'nın* başkenti oldu, etrafı surlarla çevrildi. (TTK4- 2, s. 4)

Osmanlı Devleti döneminde Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında bu kenti aldı. Bu olay dünyada o kadar büyük yankı uyandırdı ki *Orta Çağ* kapandı, *Yeni Çağ* başladı.

Bütün *Osmanlı padişahları, 1470 yılından itibaren* Topkapı Sarayı'nda oturmaya başladı.

- Seyahatname, *Osmanlı Devleti'nin* 17. yüzyıldaki *tarihi olaylarını*, o devir hayatına ait durumları anlatan, dil, *tarih*, coğrafya ve halk bilimlerine kaynaklık eden büyük bir kültür eseridir. (TTK4- 7, s. 15)

Ayrıca *Girit Seferleri*, Erzurum, Azerbaycan, Bakü, Gürcistan da bu ciltte yer alan diğer gezi notlarındandır.

- Anadolu'da adım başı *tarih...* (TTK4- 10, s. 20)
Tarih öncesi dediğimiz yazısız çağların ardından, dört bin yıl öncesi *Hititlerin* adı duyulur Anadolu'da.
Hitit Güneşi'nden yepyeni bir medeniyetin ışıkları parlar yeryüzüne.
Orta Asya'da kendi öz vatanlarında büyük bir devlet kuran *Selçuklu Türkleri 1071 Malazgirt Zaferi'yle* bu açılan kapıdan dötrnala Anadolu'ya dalga dalga yağmur gibi yağarlar.
Binlerce yıl özleşen Anadolu bu defa *Selçukluların* elinde közleşir, pişer.
Anadolu ocağından yeni, ileri bir medeniyeti bir *Selçuklu* medeniyeti fişkırır.
Konya'sı, Kayseri'si, Sivas'ı, Erzurum'u, Tokat'ı *Selçukluların* adım attığı her yer elinin uzandığı her köşe cami, mescit, medrese, kütüphane, han, hamam, kervansaray gibi mimari eserlerle süslenir; İslam aleminin dört köşesinden bilginler Anadolu'ya üşüşür,...

Selçuklulardan sonra Anadolu Beylikleri devri kökleşen millî kültürün hasadını yaparlar.
Kökü ve gövdesi Anadolu'da üç kıta, üç iklime hükmeden yeryüzünün en ömürlü devleti *Osmanlı Devleti*.
- *Kurtuluş Savaşı'nın* zaferler zinciri onu (TTK4- 11, s. 23)
Sakarya Zaferi'nden dönüşünde Ruşen Eşref Ünaydın'a şöyle der:
Çünkü Atatürk, *Osmanlı* toplumunun son dönemlerde...
- Toydan sonra Oğuz Kağan, beylere ve halka buyruk verdi: Ben *Uygurların* kağanıyım ve yeryüzünün dört köşesinin kağanı olmam gerekir. (TTK4- 14, s. 29)
- *Kurtuluş Savaşı* sırasında Türk kadını daima eşinin yanında olmuş; karda, buzda cepheye omzunda mermi taşımıştır. (TTK4- 17, s. 36)
- *Selçuklulardan* kalma bu güzel eser, Kayseri yöresindeydi. (TTK4- 21, s. 45)
Çocuğun kimsesiz ve becerikli olduğunu görünce onu At Meydanı'ndaki İbrahim Paşa Konağı'nın *Acemi Oğlanlar Okulu'na* verdi.
Sinan, *Yeniçeri Ocağı'nın* geleneklerine göre eğitim görüyor, askerliğe ve yeniçeri düzenine alıştırılıyordu.
Sonra usta oldu ve *ocağa* tam bir yeniçeri olarak yazıldı.
- *Süleymaniye 15 Ekim 1557 Cuma günü açıldı.* (TTK4- 24, s. 53)

Bunlardan “Kızıtaşı” dedikleri sütun, *Bizans zamanında* dikilmiş minare kadar uzun.

- Yaz seferlerine çıkacak *Osmanlı* orduları burada toplanmış bir zamanlar. (TTK4- 25, s. 55)
- Konya'da *Selçuklu* yemeği, Eskişehir'de tatar yemeği yedim. (TTK4- 30, s. 61)
- Bu araçtan yararlanıp Türkiye'nin ve Almanya'nın *tarihini*, edebiyatını da öğren. (TTK4- 33, s. 65)
- Türklerde insan sevgisi ve hoşgörü olmasaydı *Osmanlı İmparatorluğu* altı yüz yıl yaşayamazdı. (TTK4- 34, s. 67)
- *Osmanlı* saray konaklarında süzme ve sütlü olmak üzere iki türlü pişirilen aşurelere badem şekeri ve çikolata da katılırdı. (TTK4- 36, s. 73)

4.1.4.3.2. Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetler

- Osmanlı devleti döneminde *Fatih Sultan Mehmet* 1453 yılında bu kenti aldı. (TTK4- 2, s. 4)
- Devlet başkanları arasında, *Atatürk* kadar... (TTK4- 11, s. 23)
Sakarya Zaferi'nden dönüşünde *Ruşen Eşref Ünaydın'a* şöyle der:
Mustafa Kemal'in bu sözlerinde temelleri kültüre...
Atatürk aynı dönemde kültürle ilgili pek çok emirler vermiş, ilkeler koymuştur.
Atatürk'ün, kültürü her şeyin üstünde tutmasının nedenleri açıktır.
Çünkü *Atatürk*, Osmanlı toplumunun son dönemlerde...
...*Atatürk* için kültür yaşamının anlamı ve amacıdır.
Bu soruların cevabını da yine kendisi verir ve *Afet İnan* not alır:
Bunları söyleyen *Atatürk'ün* ölümlü varlığı, bir gün elbet toprak olacaktı.
Sonuç olarak söylemek gerekirse *Atatürk* uluslararası kültürden yararlanırken...
- Türk kadınının fedakârlığını *Atatürk* şu sözlerle belirtmiştir: (TTK4- 17, s. 36)
- Bundan yaklaşık yüz yıl önce, eski maliye bakanlarından *Nazif Bey*... (TTK4- 20, s. 42)
- Sıcak bir yaz günü küçük *Sinan*, dedesiyle birlikte Karatay Kervansarayına gitti. Dedesi, marangoz *Yusuf Ağa*, bu yapının ahşap kısımlarını onarmak için gelmişti buraya.

Sinan da kendisine yardım edecekti. (TTK4- 21, s. 45)

Küçük *Sinan*, dedesiyle her gittiği yeri böyle inceler, ona bazı şeyler sorardı.

Kayseri'nin Ağırnas köyünde 1490 yılında doğan *Sinan*, çocukluk yaşından beri dedesiyle birlikte gurbette dolaşır, onun yanında çıraklık ederdi.

Bir süre sonra dedesi *Yusuf Ağa* öldü. Yalnız kalan kalan *Sinan*, köyünde kalmak istemedi.

Sinan, Yeniçeri Ocağının geleneklerine göre eğitim görüyor, askerliğe ve yeniçeri düzenine alıştırılıyordu.

Dülgerlikte ve yapı işlerinde yetenekli olan *Sinan'ı*, saray mimarlarının yanına çırak olarak yolladılar.

Sinan artık orduyla birlikte seferden sefere gidiyor.

Kanuni Sultan Süleyman zamanıydı.

Sinan, bu seferlerde, ülkenin pek çok yerini görmüştü.

Lütfi Paşa adında bir vezir *Sinan'ı* salık verdi.

Bunun üzerine *Kanuni Sultan Süleyman*, *Sinan'ı* devletin en büyük mimarı olarak atadı.

Sinan baş mimar olunca ilk işi kente su sağlamak için bentler yaptı.

Bu sırada *Kanuni Sultan Süleyman*, kendi adını taşıyacak büyük bir cami yaptırmak istiyordu. “Bana mimarbaşı *Sinan'ı* çağırın.” diye emir verdi.

Birkaç saat sonra *Sinan*, padişahın huzurundaydı.

Kanuni: “*Mimarbaşı*, bir cami yaptırmak istiyorum.

Ama bu cami atalarımın yaptırdıklarından çok üstün olsun...” diye buyruk verdi.

Mimar Sinan: “Baş üstüne padişahım!” diyerek huzurdan ayrıldı.

Sultan Süleyman, yanında duran *Mimar Sinan'a*: ...

Sinan bu büyük yapıyı yedi yılda yapmıştı.

Sinan bunu duyunca: ...

Sinan 9 Nisan 1588'de doksan sekiz yaşındayken öldü.

Koca Sinan, Süleymaniye ve Edirne'deki Selimiye Camisi'nden başka...

Çocuğun kimsesiz ve becerikli olduğunu görünce onu At Meydanı'ndaki *İbrahim Paşa Konağı'nın* Acemi Oğlanlar Okulu'na verdi.

- *Mimar Sinan* Süleymaniye'yi nasıl yaptığını Saî Mustafa Çelebi'ye anlatmış... (TTK4- 24, s. 53)

Bir sabah *Sultan Süleyman Han* beni huzuruna çağırdı.

... özellikle *Ferhat Paşa Sarayı*'ni bitirmeye çalışıyordum.

Sultan Süleyman, “Ağalar, mimarbaşı ne dedi, şahit olun.” buyurdu.

Cevabımı *Sultan Süleyman'a* söyleyip dediler ki...

Sultan Süleyman, devlet ileri gelenleriyle teşrif buyurdular.

Sultan Süleyman Han bana dönüp...

- Bir kere *Prof. Ziya Umur*, *Suha Umur* ve eşleriyle birlikte *Prof. Sahir Erman'a* misafir oldum. (TTK4- 30, s. 61)
- ...yaşayan en büyük türkü ustası *Neşet Ertaş*... (TTK4- 31, s. 62)

Kimdir *Neşet Ertaş*?

On beş yaşında gurbete çıkan *Neşet Ertaş'ın* gurbet hayatı hala devam etmektedir. *Neşet Ertaş*, 1938 yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırtıllar Köyü'nde...

Saza gümbür gümbür ses veren, adeta davula eşlik edercesine sazının göğsünden pençesiyle sesler çıkaran *Neşet Ertaş*...

1960'lardan itibaren *Neşet Ertaş'ın* sanatı üzerinde başta babası *Muharrem Ertaş* olmak üzere *Hacı Taşan*, *Çekiç Ali* ve Orta Anadolu'nun diğer saz ustalarının önemli etkisi vardır.

Neşet Ertaş'ın sanatı, hayatı ile o kadar iç içedir ki çalıp söylediği türkü ve bozlaklarında bütün bir hayat hikâyesini bulmak mümkündür.

Olağanüstü denebilecek müzik yeteneğine sahip *Neşet Ertaş*, geleneği modern zevk ile kaynaştırmış ve adını müzik tarihine yazdırmıştır.

Neşet Ertaş gibi bir bağlama ustasını bağrından çıkaran Anadolu...

Farkında mısınız bilmem, türkü saza, saz türküye ve ikisi birden *Neşet Ertaş'a* ne güzel de yakışıyor.

- Süzme aşurenin en ünlüsü de *Abdülaziz'in* annesi *Pertevniyal Valide Sultan* yaptırdı. (TTK4- 36, s. 73)
- *Bedrettin*, *Sinan*, Yunus Emre ve Sakarya (TTK4- 37, s. 75)
- Bir gün babası Yunus'a “Oğlum, *Hacı Bektaş Veli* adında bir evliya varmış ...” (TTK4- 39, s. 79)

Herkese çuval çuval buğday dağıtıyormuş.” dedi.

Bu nedenle Yunus “Baba, izin verirsen ben gideyim. *Hacı Bektaş'tan* buğday alıp size getireyim.” dedi.

Hacı Bektaş, Yunus'u çok sevdi.

Hacı Bektaş Veli “Bir kez daha düşün. Buğday mı istersin, bilgi mi?” diye sordu.

Hacı Bektaş Veli yanındakilere, çuvalların ağzına kadar buğdayla doldurulmasını emretti.

“Geri döner, *Hacı Bektaş Veli'den* özür dilersen, buğdayı verir, bilgi istersin.” dedi.

Hacı Bektaş Veli'nin huzuruna çıktı, özür diledi.

Hacı Bektaş Veli “Sen bilginin ne işe yaradığı bilir misin?” dedi.

Hacı Bektaş Veli “İnsanı hayvandan ayıran en önemli özellik düşüncesidir...”

Hacı Bektaş Veli bir an sustu.

Hacı Bektaş Veli üzgün: “Seni çok sevdim Yunus.” dedi.

Hacı Bektaş Veli'nin elini öptü, izin istedi.

Bizim dostumuz *Taptuk Emre* vardır.

Taptuk Emre'yi bul, onun hizmetine gir.

Anasının, babasının rızasını aldı, *Taptuk Emre'yi* buldu.

4.1.4.4. Örf ve adetler

4.1.4.4.1. Selamlaşma ve vedalaşma

- *Merhaba* hemşerim, dedi. (TTK4- 5, s. 10)
Ooo! *Merhaba*, dedim.
Haydi, *güle güle*.
- *Vedalaşmak* için hanımına “Ben ölünce bütün malım mülküm senin olsun. Gönlün kimi severse onunla evlen.” der. (TTK4- 17, s. 36)
- Hepiniz ayağa kalkın ve beni *selamlayın*. (TTK4- 20, s. 42)
- Ansızın sultanımız geldiler, *selamlayıp* huzurlarında durdum. (TTK4- 24, s. 53)
- *Selam olsun* kucak kucak (TTK4- 27, s. 58)
- Bir çınar seslendi: *Uğurlar ola!* (TTK4- 40, s. 81)

4.1.4.4.2. Misafirperverlik

- Komşu nine *misafirliğe* gittiğinde beni evine çağırды. (TTK4- 3, s. 6)
- Sadece Türkiye'de böyle bir *misafirperverlik* vardır. Anadolu'da en fakir köyün en fakir insanı, tek tavuğunu alır tek *misafiri* için keser. (TTK4- 30, s. 61)

Bir kere Prof. Ziya Umur, Suha Umur ve eşleriyle birlikte Prof. Sahir Erman'a *misafir oldum*.

Türk *misafirperverliği* sadece yemeğe dayanmaz. Sanırım sadece Türkiye'de *misafirlere* “dış kirası” verme âdeti vardır (daveti kabul ettiği için verilen hediye).

...Türk'ün *misafiri* olunca birçok da hediye alınır.

Anadolu'da bazı köylerde *misafir* odalarında, ...

4.1.4.4.3. Devlet ve devlet büyüklerine saygı

- Orta Asya'da kendi öz vatanlarında büyük bir *devlet* kuran Selçuklu... (TTK4- 10, s. 20)

Aralarından bir *beylik* koca bir *devlet* olur.

Kökü ve gövdesi Anadolu'da üç kıta, üç iklime hükmeden yeryüzünün en ömürlü *devleti* Osmanlı *Devleti*.

- *Devlet başkanları* arasında, Atatürk kadar kültürü her şeyin üstünde tutmuş, kendisini ulusunun kültür düzeyinin yükselmesine adanmış, başka bir *lidere* rastlamak zordur. (TTK4- 11, s. 23)

- Bu sırada devletin mimarbaşısı ölmüştü. (TTK4- 21, s. 45)

Devlet yetkilileri “Onun yerine kimi getirelim?” diye düşünüyorlardı.

- Ansızın *sultanımız geldiler, selamlayıp huzurlarında* durdum. (TTK4- 24, s. 53)

Sultan Süleyman, “Ağalar, mimarbaşı ne dedi, şahit olun.” buyurdu.

“*Padişah hazretlerine* iki ayda tamam olur, diye cevap verdim, sizleri şahit tuttular, inşallah iki ayda tamam edip tarihe namımı bırakırım.” dedim.

Bir hafta sonra *padişah* tekrar *teşrif ettiler*.

“Allah'ın yardımıyla, *padişahımın desteğiyle* söz verdiğim günde camiye tamamlayıp kapısını kaparım.” dedim.

Sultan Süleyman, devlet ileri gelenleriyle teşrif buyurdular.

Padişah hazretleri odabaşına dönüp “Caminin kapısını açmaya en layık kişi kimdir?” buyurdu.

- Bak Şevket, Eflatun ne türlü bir *devlet* hayal etmiş. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.4.4. Düğün

- Hey vatanım, bacım, *sağdıçım*, emmim. (TTK4- 1, s. 2)
- Yaslı *gelin* gibi mahzun mu bilmem. (TTK4- 4, s. 9)
- ...çalışır çabalar, *çeyizini* hazırlar. (TTK4- 6, s. 12)

...bir *düğün alayı* gibi renklerle donatır.

Kız, *çeyizindeki* kilimiyle övünür...

Anladığıma göre sen kızını, istemediği biriyle *evlendirmek* istiyorsun.

Git, kızını sevdiği o delikanlıyla *evlendir*.

- Bir gün bir kızını benim eden (TTK4- 13, s. 27)

Evlendirme dairesi.

- Obasına götürdüğü bu kızla *evlendi*. (TTK4- 14, s. 29)

Onu sevdi ve onunla *evlendi*.

- Gönlün kimi severse onunla *evlen*, der. (TTK4- 17, s. 36)
- Kaşgarlı Mahmut, onuncu yüzyılda yapılan bir Türk *düğününü* anlatır ki bir Anadolu kasabasına giderek bin yıl sonra bile böyle bir *düğünü* görebiliriz. (TTK4- 20, s. 42)

- *Düğün* olur bayram gelir. (TTK4- 27, s. 58)

- Bizim köyde yapılan *düğünlere*, bütün köy, kadınıyla çocuğuyla erkeğiyle kendiliğinden çağrılır. Hele çocuklar, küçük kızlar, hiçbir *düğünü* kaçırmazlar. (TTK4- 29, s. 60)

Düğün evinde yiyip içmezlerse de çıkıp oynayanları, türkü söyleyenleri, *gelini*, *gelinin çeyizlerini* görürler.

Gelin kızın çeyizi, iplere asılmış, rüzgârda bayrak gibi sallanıyordu.

Biz de üç kardeş, *düğün* evine yakın bir dam üstüne çıktık.

Bu eğlence, ertesi gün kızın *gelin* gideceği evin önünde yapıldı.

4.1.4.4.5. Komşuluk

- Konu *komşu* toplanmış, hep birlikte onların gelişini seyrediyordu. (TTK4- 3, s. 6)
Burada evin sahibi olan *komşu* ninemiz yaşıyordu.
Komşu nine, bu evde yıllardan beri Fındık adlı köpeğiyle birlikte yaşıyordu.
Komşu nine misafirlğe gittiğinde beni evine çağırdı.
Ne yapsak ne etsek *komşu* nine artık bizlere bağırmıyordu.
Bizleri saatlerce seyreden *komşu* nine daha sonra bisküvi ikram ediyordu.
Komşu nine sayesinde mahallemize yeni gelen aile fertleri artık yabancı hissetmiyorlardı.
- Bu, *komşu* obada yaşayan fakir bir kızcağızdır. (TTK4- 6, s. 12)
- Bu da doğaya, insana ve *komşuya* saygının en güzel örneğini göstermektedir. (TTK4- 9, s. 83)
- Cengiz Bey'in Almanya'daki *komşusu* Peter telefon etti. (TTK4- 34, s. 67)
- ...yakın *komşu* ve akraba evlerine gönderilen bir çeşit tatlı. (TTK4- 36, s. 73)
...Muharrem ayı geldiğinde *komşular* arası bir aşure trafiği başlar.
...*komşunuzu* gördüğünüzde bilin ki aşure geldi.

4.1.4.4.6. Çocuk oyunları

- Abduş dayımla *uçurtma uçurtmaktır...* (TTK4- 22, s. 48)
Tozlu tarlada *tek kale maçtır*.
Taşlık sofada yer minderidir, ipten *salıncakla* inatçı bir sinek vızıltısı eşliğinde deliksiz öğle uykusu...
- Dillerimiz de *oyunlarımız*, davranışlarımız gibi birbirine yabancılaşmıştı. (TTK4- 32, s. 64)
- Yaşının küçüklüğüne bakmaksızın, yaşlıları sokakta *oyun oynamanın* tadını çıkarırken o daima okuyordu. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.4.7. Dini ve millî bayramlarımız

- ...bir *bayram şenliği*, bir düğün alayı gibi renklerle donatır. (TTK4- 6, s. 12)

- Oğuz Kağan, büyük bir *toy* verdi. (TTK4- 14, s. 29)
Bütün halkı *toya* çağırdı.
Toydan sonra Oğuz Kağan, beylere ve halka buyruk verdi...
- Ah nerde o eski *bayramlar*... (TTK4- 22, s. 48)
Her *bayramı* bir arada bayram gibi kutlayan o koca aile, telefonda *bayramlaşıyor* kaç zamandır...
Eski *bayramlar*, tatil oldu.
Herkesin *bayram* özlemleri vardır.
Bayram harçlığıdır, annemin elinden kaptığıım.
Badem şekeridir *bayram*, kolalı beyaz mendil ve yandan ayrılmış saçta bir avuç kolonya kokusu...
Sonra baba tarafında, bu kez halaların, amcaların kucagında *bayram* keyfi... bu sabah o eski *Bayramların* kokusu geliyor burnum, tütüyor burnumda...
Ölen, eski *bayramlar* değil aslında, eski duyarlılıklar...
Onları yaşatabilirse *bayramlar* da yaşar.
Geç kalmadıklarımla bari doyasıya *bayramlaşayım*.
Sevdayı, vefayı başka *bayrama* ertelemeyin.
Kapıda *Ramazan* davulcusudur.
- Güzel ad, güreş *bayramının* da adı olmuş zamanla. (TTK4- 25, s. 55)
- Düğün olur *bayram* gelir. (TTK4- 27, s. 58)
- Oysa onun kırış kırış elleri *hep öpülmüştü*. (TTK4- 32, s. 64)
- Türkiye'yi ziyaretimde eski bir Türk arkadaşımın yaşlı anası ile karşılaşınca elbette eğilir *elini öperim*. (TTK4- 33, s. 65)
Onun *elini öpüp başıma koymak* aklımdan geçmez.
- Hacı Bektaş Veli'nin *elini öptü*, izin istedi. (TTK4- 39, s. 79)
- Sonra *elini öptüm*. (TTK4- 41, s. 83)

4.1.4.4.8. Ad koyma

- *Adını* Oğuz koydular. (TTK4- 14, s. 29)
Bunlara Gün, Ay ve Yıldız *adını* verdi.
Bunlara da Gök, Dağ ve Deniz *isimlerini* verdi.

- Dedem Korkut gelsin bu oğlana *ad koysun*, babasına gitsin, babasından oğluna beylik istesin, taht alıversin, dediler. (TTK4- 16, s. 34)

4.1.4.4.9. Sünnet geleneği

8-10. sınıflar ders kitabında sünnet geleneğine ait bir ögeye rastlanılmamıştır.

4.1.4.4.10. Ad takma (lakap)

- ...Hacı Taşan, *Çekiç Ali* ve Orta Anadolu'nun diğer saz ustalarının önemli etkisi vardır. (TTK4- 31, s. 62)

4.1.4.5. Aile ve akrabalık ilişkileri

- Sille 'de *kızımsın*. (TTK4- 1, s. 2)
Hey vatanım, *bacım*, sağdıçım, *emmim*.
- Ne göreyim, mahallenin mor salkımlı evinin üst katına yeni bir *aile* taşınıyordu. (TTK4- 3, s. 6)

Bir süre sonra, gelenlerin Makedonya'dan göçmek zorunda kalan bir *aile* olduğu anlaşıldı.

Mahallenin yaşlı başlı kişileri bir araya gelip bu *aileye* ne gibi yardımların yapılabileceğini konuşmaya başladılar.

İlkin evlerden eşya toplandı; daha sonra maddi durumu iyi olan *ailelerden* para yardımı istendi.

Evin üst katının iki odası, gelen *aileye* tahsis edilmişti.

Burada evin sahibi olan komşu *ninemiz* yaşıyordu.

Komşu *nine*, bu evde yıllardan beri Fındık adlı köpeğiyle birlikte yaşıyordu.

Bana her zaman “Benim *oğlum*, paşa *oğlum!*” diyordu.

Komşu *nine* misafirlğe gittiğinde beni evine çağırırdı.

Yeni gelen *aile* için uzun uzun konuştu.

Ailenin çocuklarına yardım etmemi, Türkçeyi öğretmemi istedi.

Ne yapsak ne etsek komşu *nine* artık bizlere bağırıyordu.

Bizleri saatlerce seyreden komşu *nine* daha sonra bisküvi ikram ediyordu.

Komşu *nine* sayesinde mahallemize yeni gelen *aile* fertleri artık yabancı hissetmiyorlardı.

- *Yavuklusuna* sarı bir mendil gönderen kızın sevdası yeğindir, sararıp solmadadır. (TTK4- 6, s. 12)

Adamlarına: “Tiz bu kilimi dokuyan kızın *babasını* getirin.” emrini verir.

Babasını bulur, beyin çadırına getirirler. Bey, kızın *babasına*:

Senin bir *kızın* var öyle mi, der. Adam:

Evet, bir *kızım* var, cevabını verir. Bey:

Anladığıma göre sen *kızını*, istemediği biriyle evlendirmek istiyorsun.

Kızımı malı mülkü olan, zengin biri ister.

Kızım fakir bir delikanlıya gönül vermiş...

Bunu *kızın* mı dokudu?

Git, *kızını* sevdiği o delikanlıyla evlendir. Ha, *kızına* şunu da söyle...

- Safranbolu'da yaşayan *ailelerin* kışlık, bir de yazlık evleri vardır. (TTK4- 9, s. 17)
- Tüten ocağımız, *anamız*, *bacımız*, sevincimiz, acımız sensin; sana sözümüz. (TTK4- 10, s. 20)

Sen Anadolu, sen *ana* yurt...

Bu sırada boz bulanık tepelerden, ak saçlı bir *ana*, omzunda ayran bakracıyla görünür.

Yanık bağırların, susuz dudakların umudu olur yaşlı *ana*.

Yavrularım, gazilerim! Alın *ananızın* ak sütü gibi için ayranımdan.

Asker oluğa üşüşür, taşlarını doldurur.

Doldur *oğlum!*

Dolu *ana*.

Doldurun yiğitlerim.

Ana dolu. Yaşlı *ana*: “Doldur” dedikçe, askerler: “*Ana dolu*” diyerek buz gibi ayranı doldururlar kalaylı taslara.

Anadolu insanı, Anadolu'nun bereketini, yaşlı bir *ananın* bakracındaki bir *ana* sütü gibi ak ayranında simgelemiş, bu *anada* doğuran ve besleyen Anadolu'yu bulmuştur.

...*ana* sevgisiyle Anadolu sevgisi birbirinden ayrılmaz bir bütündür.

- Bu *çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi.* (TTK4- 14, s. 29)

Oğuz'un bu kızıdan üç *oğlu* oldu.

Oğuz'un bu kızıdan üç *oğlu* daha oldu.

Bunun üzerine Oğuz, *oğullarını* çağırıp avlanmalarını istedi.

Gün, Ay, Yıldız yolda bir altın yay; Gök, Dağ, Deniz de yolları üzerinde üç gümüş ok bularak dönüp *babalarına* getirdiler.

Buna çok sevinen Oğuz Kağan, okların her birini küçük *oğullarının* birisine verdi.

Sonra da dönüp altın yayı üçe bölerek her parçasını büyük *oğullarından* birisine verdi: Bunlara da Bozoklar, dedi.

Daha sonra Oğuz Kağan, altı ok çıkartıp hepsini birden *oğullarına* uzattı.

Ey *oğullarım*, çok yaşadım, çok savaşlar gördüm.

- *Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra* kondurun. Kimin *oğlu kızı* yok kara çadıra kondurun. (TTK4- 16, s. 34)

Dirse Han derler bir beyin *oğlu kızı* yoktu.

Oğlu olanı ak çadıra, kızı olanı kızıl çadıra, oğlu kızı olmayanı kara çadıra kondurun demiş. ...

Niye bizim *çocuğumuz* olmaz? Allah Teâlâ bize erdemli bir *oğul* vermez nedendir? Dedi.

Büyük ziyafet ver, dilek dile, dua ettir; belki bir ağzı dualının hayır duasıyla Tanrı bize erdemli bir *çocuk* verir.

Allah Teâlâ onlara bir *çocuk* verdi.

Nice zaman sonra karısı bir *oğlan çocuk* doğurdu.

Oğlan on beş yaşına girdi.

Oğlanın babası Dirse Han, Bayındır Han'ın ordusuna karıştı.

Meğer sultanım Dirse Han'ın *oğluyla* üç arkadaşı o sırada oynuyorlardı.

Üç çocuk kaçtı, Dirse Han'ın *oğlu* kaçmadı.

Boğa, *oğlanı* öldürmek istedi.

Oğlan, yumruğuyla boğanın alnına sertçe vurdu.

Oğlan, bu kez boğanın alnına yumruğu dayadı, boğayla *oğlan* epeyce çekiştiler.

Ne *oğlan* yener ne boğa yener.

Oğlan, “Bir dama direk koyarlar, o damın desteği olur, desteği çekerler dam yıkılır...”

Oğlan, boğayı bıçağıyla orada kesti.

Oğuz beyleri gelip *oğlanın* evresinde toplandılar, “Aferin!” dediler.

Dedem Korkut gelsin bu *oğlana* ad koysun, *babasına* gitsin, *babasından oğluna* beylik istesin, taht alıversin, dediler.

Ak saçlı *ananın*, aksakallı *babanın*,...

- Hiç dűşünmeden “ünkü Türklerin *aile* yapısı diđer milletlere göre çok daha sađlamdır.” dedim. (TTK4- 17, s. 36)

Anne, *baba* ve *ocuklar* arasında çok büyük bir sevgi ve saygı vardı.

Erkekler yalnızca bir kadınla evlenir, *ocuklarına* şefkatle bakarlardı.

Türk *ailesinin* sağamlığını Dede Korkut öykülerinde de görebiliriz.

Deli Dumrul adlı öyküde Türk *ailesi* şöyle anlatılır:

Deli Dumrul *annesine* ve *babasına* durumu anlatır, ikisi de canını vermez.

Vedalaşmak için *hanımına* “Ben ölünce bütün malım mülküm senin olsun...”

Hanımı bu sözler karşısında ağlamaya başlar...

Bunun üzerine Tanrı, Deli Dumrul'un ve *eşinin* hayatını bağışlar...

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk kadını daima *eşinin* yanında olmuş...

...*aile* ocağının dumanını tüttüren kucağındaki *yavrusuyla* kar, yağmur demeyip...

Mutlu ve başarılı bir *ocuk* yetiştirebilmek için mutlu bir *aile* şarttır.

Gelecekte güzel günler istiyorsak *aile* yapımıza sahip çıkmak zorundayız.

- Etrafında yıldızlar fırl fırl dönüyor; ay *dede*, karşısında tatlı tatlı gülüyor. (TTK4- 18, s. 37)

“Nasrettin *Amca*, hoş geldin. Niçin elin boş geldin?”

“Sevgili Nasrettin *Amca*! Seni çok sevdi...”

Hoca da “Tamam” der gibi başını sallamış, semerine binip uçacağı sırada küçük bir yıldız ona yaklaşarak “Buyur Nasrettin *Dede*, gözlüğün parası.” demiş.

Hocamız tam uçmaya hazırlanırken ay *dede* yaklaşmış yanına.

“Sevgili yıldızlar! Ay *dedeniz* sizler için de para vermişti....” demiş.

Nasrettin Hoca, iyi yürekli ay *dedeye* de kocaman bir gözlük hediye etmiş.

- Anadolu'nun bitmez tükenmez, binlerce, on binlerce atasözü, ağızdan ağıza bize kadar ulaşan *baba* öğütleri, doğruyu, iyiyi telkin eden insanlık ilkeleridir. (TTK4-19, s. 40)
“Ağaç yaşken eğilir.” derken *ailede çocukların* küçük yaştan eğitilmesi gerektiğini anlarız.
- *Dedesi*, marangoz Yusuf Ağa... (TTK4- 21, s. 45)
Küçük Sinan, *dedesiyle* her gittiği yeri böyle inceler...
Kayseri'nin Ağırnas köyünde 1490 yılında doğan Sinan, çocukluk yaşından beri *dedesiyle* birlikte gurbette dolaşır...
Bir süre sonra *dedesi* Yusuf Ağa öldü.
- Her bayramı bir arada bayram gibi kutlayan o koca *aile*, telefonda bayramlaşıyor kaç zamandır... (TTK4- 22, s. 48)
Babamın dizinin dibinde sabah namazıdır.
Bayram harçlığıdır, *annemin* elinden kaptığım.
Kevser *anneannemin* bahçesinde silkelenen duttur, Ülkü'yle büyüğünü kapmak için didiğim.
Abduş *dayımla* uçurtma uçurtmaktır, Mustafa *dayımdan* para koparmak...
Gülsüm *teyzemle* eğlenip Perihan *teyzemle* dertleşmektir.
Nuri *dedemin* kucığında ne olduğunu bilmeden dinlediğim dualardır.
Sonra *baba* tarafında, bu kez *halaların*, *amcaların* kucığında bayram keyfi...
Handan *haladan* şiirler, Sevim *haladan* ninniler, Fethiye *haladan* türküler...
Kamil *amcadan*, Aydın *amcadan* hediyeler...
Bu sabah elinden tutup *oğlumu*, bütün *yakınlarımı* onunla beraber ziyaret etmek istiyorum.
- Benim iyi yürekli *kardeşlerim*, (TTK4- 23, s. 51)
- Avluda bahçeyi tıklım tıklım doldurmuş olan kadınlar, genç kızlar, *nineler*, darbuka yardımıyla söylenen türkülere uyarak oynadılar. (TTK4- 29, s. 60)
Biz de üç *kardeş*, düğün evine yakın bir dam üstüne çıktık.
- 1960'lardan itibaren Neşet Ertaş'ın sanatı üzerinde başta *babası* Muharrem Ertaş olmak üzere... (TTK4- 31, s. 62)
Babasından öğrendiği türküleri, kendine özgü yorumlayışı...
- *Anam babam* burada çalışıyorlar. (TTK4- 32, s. 64)

Babam, “İzinde Türkiye'ye gideceğiz, Türkiye bizim yurdumuz.” diyor.

Ninem bizi karşıladı.

*Ninem*in yüzü değişti.

- *Ana* ve *babamla* senin yurdunda dokuz yıl kaldım. (TTK4- 33, s. 65)
Türkiye'yi ziyaretimde eski bir Türk arkadaşımın yaşlı *anası* ile karşılaşınca elbette eğilir elini öperim.
Ama Almanya'da kendi yaşlı *teyzemin* elini sıkar ve hafifçe eğilirim.
Ama sen kendi *çocuklarını* başka türlü eğiteceksin.
- *Eşiyle* Türkiye'ye gelip gezmek istediklerini söyledi, onlara eşlik edip edemeyeceğini sordu. (TTK4- 34, s. 67)
- Ama okuma alışkanlığım, öğle uykusundan önce, *annemin* okuduğu masal ve öykü kitaplarından kaynaklanıyor. (TTK4- 35, s. 70)
Yazarlığımın ilk aşamasını *anneme*...
Maddi imkânları elveren *ana babalar*, duyarsız *çocuklar* ve gençler yerine...
- “Muharrem'in onunda şeker, buğday, çeşitli taneliler, kuru ve yaş yemişlerle yapılan, yakın komşu ve *akraba* evlerine gönderilen bir çeşit tatlı.” (TTK4- 36, s. 77)
Hz. Muhammed'in *torunu*, Hz. Ali'nin de *oğlu* Hüseyin'in Kербela Çölü'nde yetmiş arkadaşıyla birlikte öldürülmesinin yıl dönümü, Muharrem ayının 10'una rastlıyor.
Yakup, *oğlu* Yusuf'a o gün kavuşmuş.
Osmanlı döneminde, evlerde pişirilen aşurenin içine konulan malzemenin azlığı ya da çokluğu, *ailenin* maddi olanaklarıyla sınırlıydı.
Kazanın ağzı kalaylı bir tepsi ve beyaz bir örtüyle kapatılıp demlendikten sonra, *ailenin* en yaşlı kişisinden başlanarak gençlere doğru sırayla dağıtılırdı.
Süzme aşurenin en ünlüsü de Abdülaziz'in *annesi* Pertevniyal Valide Sultan yaptırdı.
- Çocukken yaramazlıklarımı *anneme* kuşların söylemesini neden yadırgamışım, bilmiyorum. (TTK4- 38, s. 77)
- *Annesi* artık evde yemek pişiremez olmuştu. (TTK4- 39, s. 79)
Bir gün *babası* Yunus'a “*Oğlum*, Hacı Bektaş Veli adında bir evliya varmış ...”
Yunus'un *babası* yaşlı ve hastaydı.

Bu nedenle Yunus “*Baba*, izin verirsen ben gideyim.”

Babası hem sevinmiş hem üzülmüştü.

Babası çaresiz izin verdi.

Annesi ona yol için azık hazırladı.

Uzaklardan gelerek *annesine* ve *babasına* buğday götürmek isteyen bu çocuktan...

Annesi, *babası* onu buraya buğday getirmesi için yollamıştı.

Annenin, *babanın* sözünden çıkmak doğru olmazdı.

Ama *annesine* ve *babasına* verdiği sözü mutlaka tutması gerekiyordu.

Annesi ve *babası* buğdayları görünce kim bilir ne kadar sevineceklerdi!

“Ama *annem*, *babam* evde buğday bekliyor.”

Buğdayı *anana*, *babana* ver.

Anasının, *babasının* rızasını aldı, Taptuk Emre'yi buldu.

- Ne cömert davranmış tabiat *ana*? (TTK4- 40, s. 81)
- *Büyük annemle büyük babamı* yıllardır görmemiştim. (TTK4- 41, s. 83)

Bana çok emekleri geçmiş olan *büyük annem* ve *büyük babam* burnumda tütüyordu.

Büyük annem ve *büyük babam* kapının çalındığını duymamış olacaklar.

İlk önce *büyük anneme* sarıldım. *Büyük babama* döndüm.

...*büyük annem* ve *büyük babamla* uzun uzun konuşup özlem giderdik.

Daha sonra *büyük babamla* çarşıya çıktık.

Büyük babam beni durdurdu:

Bu benim *torunum*.

...*annemle büyük babamın* yanındayım.

Bu gün cızlama yapacağız, diyor *büyük annem*.

Büyük anneme sarıldım, bir süre öyle kaldık.

Büyük babamla evden çıktık.

Büyük babam, bir süre otobüsün yanında yürümeye çalıştı.

4.1.4.6. Giyim- kuşam

- Her zamanki kül rengi, yer yer havı dökülmüş eski *mantosunu* giydirdi eşeğe. (TTK4- 6, s. 10)

- Çeşit çeşit *basma*, *pazen entariler*, *patiska gömlekler*, *fanilalar*, işlemeli yastık yüzleri, karyola etekleri, ocaklık örtüleri, mendiller... (TTK4- 29, s. 60)
Elbiselerin eteklerini bellerine saktular.
- Bembeyaz *giysiler* içindeki semazenlerin dönüşü... (TTK4- 34, s. 67)

4.1.4.7. Yiyecek-içecek ve beslenme

- Varmışım *çiğ köfte* yemeye Adana'ya. (TTK4- 1, s. 2)
Dört bardak *kırtlama çayla* Erzurum'da.
- ... ikinci bölümde de *meyve* ağaçları buluyordu. (TTK4- 3, s. 6)
Ona pazardan her gün *ekmek*, *süt*, *yoğurt* gibi öteberi almak benim görevimdi.
Bana *gül reçeli* ikram etti. Hayatımda ilk kez *gül reçeli* yiyordum. *Tadını* hala damağımda duyuyorum.
Bizleri saatlerce seyreden komşu nine daha sonra *bisküvi* ikram ediyordu.
Yolun kenarındaki daha boyunu posunu almamış taze devedikenleriyle karabaşlar *erik lezzetinde* bana baktılar.
- *Çikolata* renginde bir yaprak, *çağla bademi* renkli bir keçi gördüm. (TTK4- 5, s. 10)
Onun da rengi *çağla bademi*.
Bir kirli el, *çağla bademi* eşeğin sırtından bir kumaş çekip aldı.
Bu sene *enginarlar* nasıl? Dedim.
Baklayı ne zaman keseceksin?
Yok, vallahi, dedi, vallahi daha kesmedim *bakla*...
- Bu yüzden kilimler Anadolu'da bir renk *sofrasıdır*. (TTK4- 41, s. 83)
...cömertçe *sofraya* getirir, evin çadırını, bir bayram şenliği, bir düğün alayı gibi renklerle donatır.
...meşe ve *ceviz* yaprağından; yeşil *naneden*, siyah renk sumaktan kaynatılarak çıkarılır.
- ...silkindikçe yayıktaki *ayran* gibi *yağı* çıkar üstüne. (TTK4- 10, s. 20)
Ama *ayran* o *ayrandır*.
Süt ve *maya* aynı, çalkalayanlar değişip durmuş sadece.

Bu sırada boz bulanık tepelerden, ak saçlı bir ana, omzunda *ayran* bakracıyla görünür.

Yavrularım, gazilerim! Alın ananızın ak sütü gibi için *ayranımdan*.

Ana dolu. Yaşlı ana: “Doldur” dedikçe, askerler: “Ana dolu” diyerek buz gibi *ayranı* doldururlar kalaylı taslara.

Bir bakraç *ayran*, bir orduya yeter, artar bile.

Anadolu insanı, Anadolu'nun bereketini, yaşlı bir ananın bakracındaki bir ana *sütü* gibi ak *ayranında* simgelemiş...

- Bu nedenle *sofrası* her gece kültür şöleni halindedir. (TTK4- 11 s. 23)
- Çiğ *et* ve *çorba* istedi. (TTK4- 14, s. 29)
Türlü *yemekler*, türlü *içecekler*, *tatlılar*, *kıızlar yediler* ve *içtiler*.
- Bayındır Han yılda bir kez *ziyafet verip* Oğuz Beylerini toplardı. (TTK4- 16, s. 34)
Gene *ziyafet* düzenleyip...
Kara koyun yahnisinden getirdiler.
Kara koyun yahnisinden önüme getirdiler.
Büyük *ziyafet ver*, dilek dile, dua ettir; belki bir ağzı dualının hayır duasıyla Tanrı bize erdemli bir çocuk verir.
Dirse Han, hatununun sözünü dinledi, büyük *ziyafet verdi*.
- *Yer sofrasından* masaya terfi edilince tadı kaçtı *yemeklerin*. (TTK4- 21, s. 48)
Badem şekeridir bayram, kolalı beyaz mendil ve yandan ayrılmış saçta bir avuç kolonya kokusu...
Kevser anneannemin bahçesinde silkelenen *duttur*, Ülkü'yle büyüğünü kapmak için didiştığım.
Öğleyin önce *un* serpilip yoğrulan, sonra oklavayla açılan *hamurun*, tencere kapağı marifetiyle *çiğ böreklere* dönüşmesini izlemek...
En çok ondan özlüyorum geniş aile *sofralarını*.
- Bu ayda, bağlarda *üzümler* toplanır; *pekmez*, *pestil*, *sucuk* ve *kesme* gibi isimleriyle kış *tatlıları* yapılır; küplere doldurulur. (TTK4- 28, s. 59)
Büyük kazanlarda *kavurmalar* pişirilir.
Pastırma yapılır. *Bulgur*, *yarma*, *döğme*, *nişasta*, *tarhana*, *un* hazırlanır.
Sebzeler kurutulur.

İplere dizili *biberler*, haftalarca pencerelerde güneşe karşı konur.

Turşu ve *reçeller* yapılır.

Bahara *süt*, *peynir*, *yumurta* çıkar; çeşit çeşit kır bitkileri toplanırdı.

Yaza doğru *dut*, *kiraz*, *vişne* gözüktür; yazın da *kavun*, *karpuz*, her türlü *yemiş* ve *sebze* her yanı kaplardı.

Hele *üzüm* çıktı mı geçim daha da kolaylaşırdı.

- Yanlış hatırlamıyorsam tanıdığım bütün Türklerin evinde *yemek yedim*. (TTK4-30, s. 61)

Konya'da Selçuklu *yemeği*, Eskişehir'de *tatar yemeği* yedim.

Zenginlerin ve fakirlerin evinde *kahvaltı ettim*, öğle ve *akşam yemekleri* yedim.

Bazen aynı günde davet eden dostları darıltmamak için üç kere *akşam yemeği yediğim* bile oldu.

Ben dünyanın en iyi *mutfaklarından* biri olan *Türk mutfağını* severim ama özellikle *Türk sofrasını* severim.

Her *sofra* bir gökkuşağı gibidir.

Altın rengi *börekler*, gümüş *balıklar*, yeşil kırmızı *çoban salataları*, bembeyaz *peynir*, her çeşit *et yemeği*, *imambayıldı*, *pilavlar*, *fasulye*, *tarhana* ve *tatlılar*...

Büyük bir otelin çatısında Osmanlı *yemeği* yedik.

Yemek çeşitleri kırk bir miydi bilmem, ama çok çeşit vardı.

O akşam “*imambayıldı*” ve “*hünkârbeğendi*” gibi *yemeklerin* anlamını çözdüm.

...*yemek* sonunda sıcak peçeteler geldi.

Halının üzerinde bir tepsi, tepside bir *çay*, *meyve* ve *findık*...

...ev halkı uyanır ve *kahvaltı* edilir.

- “*Yiyeceklerimizi* bölüşmek bizde töredir.” dedi, bana... (TTK4- 32, s. 64)

- *Aşurenin* ana malzemesi, kabuğu çıkarılmış *buğdaydır*. (TTK4- 36, s. 73)

İstanbul usulü *aşurede* ise ana malzeme sayılan *pirinç*, *buğday*, *iç bakla*, *fasulye* ve *şekerin* yanı sıra *aşureye incir*, *üzüm*, *kayısı*, *kestane*, *çam fıstığı*, *ceviz*, *findık* ve *nar tanesi* de katılıyor.

Beğeniye göre ayrıca *gül suyu* da eklenip *tarçın* da serpiliyor.

...bu denli *lezzetli* olabilen başka bir *tatlı* türü var mıdır acaba?

Türk *mutfağının* en zengin çeşitli *tatlılarından* bir olan *aşurenin* ansiklopedik tanımı şöyle: “Muharrem'in onunda *şeker, buğday, çeşitli taneliler, kuru ve yağ yemişlerle* yapılan, yakın komşu ve akraba evlerine gönderilen bir çeşit *tatlı.*”

...yapımı ne kadar pahalı ve zahmetli olursa olsun, geleneklerine bağlı kesimde muharrem ayı geldiğinde komşular arası bir *aşure* trafiği başlar.

...bir kâse tutan komşunuzu gördüğünüzde bilin ki *aşure* geldi.

Şimdi *aşure* ile ilgili efsanelere geçmeden önce *aşurenin* neden muharrem ayının 10'unda yapıldığına bir bakalım isterseniz.

...şükran borcu olarak geminin ambarında kalan *yiyeceklerle* bir tür *çorba pişirirler.*

Başka kaynaklara göre de denizde geçen aylar boyunca tüm *yiyecekleri* tükendiğinden ambarda ne kaldıysa birbirine karıştırarak kendilerine bir *yemek* yaparlar ve karaya çıkana kadar bu *yiyeceklerle* hayatta kalmayı başarırlar.

Osmanlı döneminde, evlerde *pişirilen aşurenin* içine konulan malzemenin azlığı ya da çokluğu, ailenin maddi olanaklarıyla sınırlıydı.

...ki buna “*aşure teri*” denilirdi – şifalı olduğuna inanılır, bu nedenle göz kapaklarına ve alına sürülürdü.

Aşure yenilirken ağza gelen, çiğnenmeden ağızdan çıkarıldıktan sonra yıkanıp kurutulan ve para kesesine konulan *baklanın* da bereket getireceğine inanılırdı.

Yine *aşurenin* karıştırılmasında kullanılan büyük kepeçeye...

Osmanlı saray konaklarında süzme ve *sütlü* olmak üzere iki türlü *pişirilen aşurelere* badem şeker ve *çikolata* da katılırdı.

Süzme *aşurenin* en ünlüsü de Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Valide Sultan yaptırdı.

İçine bildik malzemeler dışında; misk, *razakı, sakız baklası, mısır hurması, börülce, yerli kırmısı, nohut, kavrulmuş fındık içi, badem içi, gül suyu, Konya'nın kuş üzümü, Sibirya tereyağı, pirinç unu ve nişasta* da konulurdu.

Helvacıbaşlar tarafından büyük kazanlarda pişirilen saray *aşureleri*...

Konaklarda yaşayanlar arasında birbirlerine gönderilen *aşureler* porselen, kristal, gümüş gibi değerli kaplara konulurdu.

Günümüzde geleneklerine bağlı ailelerin *sofralarında* ve Türk yemekleriyle ünlü restoranlarımızın menülerinde yer almaya devam eden artık 40 değil ama 7 farklı malzeme katılarak *pişirilmesi* hâlâ adetten sayılıyor.

- Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı göllerini (TTK4- 37, s. 75)

seven *alabalık*

ve onun yarım kiloluğu...

Yağlı, ağır *findığı* Giresun'un.

Al yanaklı mis gibi kokan Amasya *elması*.

Zeytin

İncir

Kavun

Ve renk renk

Salkım salkım *üzümler*

- Bir dostluk *çileği* plastik küreğiyle kese kâğıdına dolduruyor pazarcı. (TTK4- 38, s. 77)

- Halk açtı ve *yiyecek ekmek* bile bulamıyordu. (TTK4- 39, s. 79)

Annesi artık evde *yemek pişiremez* olmuştu.

“Herkes e çuval çuval *buğday* dağıtıyormuş.” dedi.

Hacı Bektaş'tan *buğday* alıp size getireyim.” dedi.

“Sen daha çok küçüksün, uzaklara nasıl gideceksin, *buğdayı* eşeğe yükleyip bize nasıl getireceksin?” dedi.

“İzin verirsen gideyim, *buğday* alıp size getireyim.” dedi.

Annesi ona yol için *azık* hazırladı.

Yolda *alıç* ağaçları gördü.

Evlilya'nın yanına eli boş gitmek istemedi, çuvalların içine *alıç* doldurdu, sora sora

Hacı Bektaş'ın yerini buldu.

Uzaklardan gelerek annesine ve babasına *buğday* götürmek isteyen bu çocuktan hoşlandı.

“*Buğday* mı istersin, bilgi mi?”

Annesi, babası onu buraya *buğday* getirmesi için yollamıştı.

“*Buğday* isterim.” dedi.

Hacı Bektaş Veli “Bir kez daha düşün. *Buğday* mı istersin, bilgi mi?” diye sordu.

Bu nedenle “*Buğday* isterim.” dedi.

Hacı Bektaş Veli yanındakilere, çuvalların ağzına kadar *buğdayla* doldurulmasını emretti.

Yunus *buğdayları* aldı, sevinçle yola koyuldu.

Annesi ve babası *buğdayları* görünce kim bilir ne kadar sevineceklerdi!

“Ama annem, babam evde *buğday* bekliyor. Bilgi karın doyurur mu?” dedi.

Buğday yenince biter ama bilgi bitmez.

Öyle tok ki herkese *buğday* dağıtır. O dağıttıkça *buğdaylar* eksilmez, çoğalır çünkü o bilgiye hükmediyor. Bilgi de ona *buğday*, zenginlik, sağlık ve huzur veriyor.

“Geri döner, Hacı Bektaş Veli'den özür dilersen, *buğdayı* verir, bilgi istersin.” dedi.

“*Buğdayı* al, bana bilgi ver.” dedi.

“Oysa insan düşündüğü için toprağı ekip biçmiş, çeşit çeşit *sebzeler*, *meyveler*, değişik ürünler yetiştirmiştir.”

“Bir hata yaptım. Bilgisi olanın *buğdayı* da olur....”

Buğdayı anana, babana ver.

- Bahçede yaşlanmış *meyve* ağaçları vardır. (TTK4- 41, s. 83)

Kırmızı kiremitli ev, göğe dal budak salmış *dut*, *kayısı*, *kiraz* ağaçlarının arasında kaybolmuş gibidir.

Bu gün *cızlama* yapacağız, diyor büyük annem.

Unuttun mu, sen, benim yaptığım *cızlamalara* bayılırdın!

4.1.4.8. Sanat

4.1.4.8.1. Geleneksel Türk el sanatları

- *Oyma dolapların* yemek ve kristal takımları, insanın gözlerini kamaştırıyordu. (TTK4- 3, s. 6)
- ...bu şekilleri, renkleri, *halısına*, *kilimine*, *yağlığına*, *çorabına* işlemiştir. (TTK4- 6, s. 12)

Ya tezgâha oturur *halı*, *kilim* dokur ya *gergefinin* başına geçer, *nakış nakış* işler.

...içini döken *el işlerinde, nakışlarda, çizgilerde...*

Yalnız *nakışlar*, çizgiler konuşmaz, renkler de konuşur Anadolu'da.

Anadolu kadını, tezgâhının ya da *gergefinin* başına geçti mi tam bir okuryazardır.

Dokuduğu *peşkirdir, yağlıktır, halıdır, kilimdir.*

...susuzluklarını *kilimlere* döktükleri, arı duru renklerle gidermeye çalışırlar.

... bu isteklerini *kilimlerde* simgeleyen Anadolu insanları...

Bu yüzden *kilimler* Anadolu'da bir renk sofrasıdır.

Anadolu *kilimlerinde*, çizgiler sert, renkler hırçındır.

Anadolu *kilimleri*, doğaya karışmış...

Anadolu *kilimlerinde* renkler ve desenler, gelişigüzel seçilmez.

Her yörenin kendine özgü bir *kilimi* vardır.

...Anadolu'nun tüm insanları manevi dünyası, en küçük ayrıntıları ve göz alıcı renkleriyle *kilimlerde* yüze güler.

Kız, çeyizindeki *kilimiyle* övünür, delikanlı, *kilimlerde* sevgilisinin hayalini görür.

Kilim, Anadolu'da gönül dolusu türküdür.

Anadolu'da *kilim* demek...

Kilimlerin dilinden anlayanlar, onu kitap gibi okur, dokuyanın ne demek istediğini anlarlar.

Bir gün Yörük beyi, çadırının önüne atılmış bir *kilimi* görünce yüreği sızlar.

Adamlarına: "Tiz bu *kilimi* dokuyan kızın babasını getirin." emrini verir.

Adamlar araya sora *kilimi* dokuyan kızını bulurlar.

Bey, yerdeki *kilimi* gösterir.

Kilimi iyi dokumuş.

Kilim onun dilinden anlayanlar için yerine göre bir dilekçe, bir mektup olur.

Anadolu *kilimlerinde* renkler, oldum olası çeşitli bitkilerin köklerinden, yapraklarından ya da tohumlarından çıkarılır.

...*boyalık* denen bir yerde, bu bitkiler yetiştirilir...

Bugün de birçok yerde *boyalıklara* rastlanır.

Kilim Anadolu'nun yalnız *yaygısı* değil, türkülerinde, manilerinde söz atkısıdır.

Renk renk *kilimler* üzerinde oturulur, karşılıklı maniler atılır.

Aşkına oldum yumak,

Kilimde doku beni.

Geçtiğin yollara ben,
Kilim oldum yayıldım.
Kilimlerde aradım.

Yârinin hayalini, gözünün rengini *kilimlerde* arayan Anadolu'nun *kilim* sevgisi zaten hayranlık vericidir.

Anadolu'da *kilim* demek, hayata renk vermek ve tabiata hâkim olmak demektir.

- ...demircilik, *bakırcılık*, dericilik gibi üretim alanları ise kenar kısımlardadır. (TTK4- 9, s. 17)
- Türk yapıcılık, *çinicilik* ve *oymacılık* sanatları onun zamanında en güzel örneklerini vermiştir. (TTK4- 21, s. 45)
- Kapılar abanoz ağacından, en değerli *sedefkârlar* tarafından işleniyordu. (TTK4- 24, s. 53)
 Renkli ve *nakışlı* camlar emsalsiz birer sanat eseri olarak yaptırıldı.
- Çeşit çeşit basma, pazen entariler, patiska gömlekler, fanilalar, *işlemeli yastık yüzleri*, *karyola etekleri*, *ocaklık örtüleri*, *mendiller*, avlunun dört bir yanında sonbaharın tatlı rüzgârıyla sallanıp duruyordu. (TTK4- 29, s. 60)
- Mesela bana *boncuklar*, *bilezikler*, *yemeniler*, kıymetli kitaplar, *el işçiliği tabaklar*, *gümüş bir ayna* ve daha birçok hediye verildi. (TTK4- 30, s. 61)
 ...*işlemeli* divanlar, *yastıklar* ve *renk renk halılar* arasında uyuduğum da olmuştur.

4.1.4.8.2. Müzik

- Kilim, Anadolu'da gönül dolusu *türküdür*. (TTK4- 6, s. 12)
 Kilim Anadolu'nun yalnız yaygısı değil, *türkülerinde*, manilerinde söz atkısıdır.
- *Türkülerimize* kulak veririz; şurada burada kulağımıza çalınan basit ama özgün *ezgileri* güçlendiren, içtenlik dolu dizelere... (TTK4- 8, s. 16)
- Açılmamış sayfaları, duyulmamış sözleri, derlenmemiş *türküleri*, hikâyeleri, masalları, destanları... (TTK4- 10, s. 20)
- Bir eski *türküdür*, kulağıma fısıldar. (TTK4- 13, s. 27)
 “İçi dolu çamaşır.”
- Kapıda Ramazan *davulcusudur*. (TTK4- 22, s. 48)
 Handan haladan şiirler, Sevim haladan ninniler, Fethiye haladan *türküler*...

- *Kaval çaldım, koyun güttüm yaylalarında; (TTK4- 23, s. 51)*
Nice *türküler yakıldı* senin için.
Davullar vuruldu, dize geldi zeybeklerin.
Elimde *saz*, dilimde *türkü* memleketim.
- Düğün evinde yiyip içmezlerse de çıkıp oynayanları, *türkü* söyleyenleri, gelini, gelinin çeyizlerini görürler. (TTK4- 29, s. 60)
...*darbuka* yardımıyla söylenen *türkülere* uyarak oynadılar.
En çok çalınan *oyun havası*, bu gün radyolarda söylenen bizim köyün bir *türkü*süydü.
Bu *türkü*, bir zeybek *havasıdır*.
*Türkü*cü kadın bu havaya gelince köyün yaşlı kadınları ayağa kalktılar.
Yaşlı kadınların köyümüzle oyunumuzla *müziğimizle* ve köyün insanı olmakla...
Bir yandan *davul, klarnet*, gene zeybek *havaları*, harmandalılar çaldı.
- Pir Sultan Abdal Hakk'ı ve hakikati haykırdı elinde *sazı* ile asırlardır... (TTK4- 31, s. 62)
Kimini “*saz*”da usta bildik, kimini “*söz*”de...
Bu zengin birikimi, bu büyük *saz* ve söz kültürümüzü kendine has bir tavır ve üslupla yoğurarak *türkülerimizi* tıpkı bir bayrak gibi yıllardır *Gönül Dağı'mızda* dalgalandıran, yaşayan en büyük *türkü* ustası Neşet Ertaş...
Onun *sazının* ve sesinin insanı büyüleyen sırrı nereden gelmektedir?
...*sazın* ve tavrın arka planında neler ve kimler var?
Saza gümbür gümbür ses veren, adeta *davula* eşlik edencesine *sazının* göğsünden pençesiyle sesler çıkaran Neşet Ertaş...
... *saz* ustalarının önemli etkisi vardır.
Neşet Ertaş'ın sanatı, hayatı ile o kadar iç içedir ki çalıp söylediği *türkü* ve *bozlaklarında* bütün bir hayat hikâyesini bulmak mümkündür.
Hayatına yakından baktığımızda o da içli *türkülerin*, yakıcı *bozlakların* nelerden, nasıl doğduğunun ipuçlarını elde ederiz hemen.
Babasından öğrendiği *türküleri*,...
Olağanüstü denebilecek *müzik* yeteneğine sahip Neşet Ertaş, geleneği modern zevk ile kaynaştırmış ve adını *müzik* tarihine yazdırmıştır.
O, ismi *bağlama* ile özdeşleşmiş bir *türkü* ustası...

Türkiyü bağlamaya, bağlamayı “türkü”ye bu kadar yakınlaştıran ve yakıştıran, adeta birbirlerinin içinde eritip yok eden ikinci bir sanatçı bulmak öyle sanıldığı kadar kolay değil.

Neşet Ertaş gibi bir *bağlama* ustasını bağrından çıkaran Anadolu...

Farkında mısınız bilmem, *türkü saza, saz türküye* ve ikisi birden Neşet Ertaş'a ne güzel de yakışıyor.

- Erzurum yaylasını yalnız *türkülerinden* tanıyorum. (TTK4- 37, s. 75)

Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı

Memleketimin *şarkıları* gibi.

4.1.4.8.3. Resim

- Türk halk biliminin, Anadolu seyirlik oyunlarının, halk şiirinin, tiyatrosunun, *Osmanlı minyatürünün...* (TTK4- 11, s. 23)

4.1.4.8.4. Mimari

- Bütün Osmanlı padişahları, 1470 yılından itibaren *Topkapı Sarayı'nda* oturmaya başladı.

Pek çok *cami, köşk, medrese* yapıldı. (TTK4- 2, s. 4)

- ... ; gözlem gücüyle merakı sayesinde her şehir ve kasabanın *cami, medrese, han, hamam, kale ve sur* gibi... (TTK4- 7, s. 15)

- ...*Safranbolu evleri* ile tanıştırmak istiyoruz. (TTK4- 9, s. 17)

Safranbolu evleri yüzlerce yıllık bir zamanda oluşan Türk kent kültürünün... Bu nedenle *Safranbolu evleri* hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmek için...

Genellikle 3 *kathı*, 6 ya da 8 *odalı*, oldukça büyük *konak* biçiminde evlerdir.

Safranbolu'nun çok yağış alması nedeniyle *çatılar* sağlam yapılı, uzun saçaklıdır.

Her kapının üzerinde kocaman kilitler, kilitlerin yanında halkalar, kapının çalınması için de “*şak şak*” adı verilen demir mandallar bulunmaktadır.

Evlerin girişinde zemin katta “*hatta*” adı verilen geniş bölümler vardır.

Bu bölüm eğer taş kaplıysa “*taşlık*” adını almaktadır.

Odalarda “*sedir*” adı verilen oturma grupları vardır.

Şehir, yönetim merkezinin bulunduğu *kale*, alışveriş merkezinin bulunduğu çarşı, evlerin bulunduğu Akçasu, Gümüş, Musalla, Kıranköy ve Tabakhane semtlerinden oluşmaktadır.

Sevgili arkadaşlar, *mimari yapılarıyla, zengin kültürüyle Safranbolu evlerini* yakından tanıdık.

- Konya'sı, Kayseri'si, Sivas'ı, Erzurum'u, Tokat'ı Selçukluların adım attığı her yer elinin uzandığı her köşe *cami, mescit, medrese, kütüphane, han, hamam, kervansaray* gibi mimari eserlerle süslenir... (TTK4- 10, s. 20)
- Sıcak bir yaz günü küçük Sinan, dedesiyle birlikte Karatay *Kervansarayına* gitti. (TTK4- 21, s. 45)

Burası, kervanlara durak yeri olarak yapılan, dışı *kale* gibi duvarlarla çevrilmiş büyükçe bir *saraydı*. İçinde *cami, hamam, yatılacak yerler, büyük depolar* vardı. Çocuk *kervansarayı* büyük hayranlıkla inceliyor, her yere ayrı ayrı bakıyordu. Üsküdar'da bir *hana* yerleşti.

Çocuğun kimsesiz ve becerikli olduğunu görünce onu At Meydanı'ndaki İbrahim Paşa *Konağı'nın* Acemi Oğlanlar Okulu'na verdi.

Dülgerlikte ve yapı işlerinde yetenekli olan Sinan'ı, *saray* mimarlarının yanına çırak olarak yolladılar.

Saray mimarları arasına girerek olanca gücüyle yapıcılıkta çalışmalarına başladı.

Daha sonra *Şehzade Camisi'ni* yaptı.

Bu sırada Kanuni Sultan Süleyman, kendi adını taşıyacak büyük bir *cami* yaptırmak istiyordu.

Kanuni: “Mimarbaşı, bir *cami* yaptırmak istiyorum. Ama bu *cami* atalarımın yaptırdıklarından çok üstün olsun...” diye buyruk verdi.

Cami çok kısa sürede tamamlanmıştı.

Bu *cami*, muhteşem Süleymaniye'dir.

Caminin açılış törenine bütün İstanbul halkı katıldı.

Sultan Süleyman, yanında duran Mimar Sinan'a: “Bu ulu *camiyi* sen yaptın kapısını açmak da senin hakkındır.” diyerek anahtarını ona uzattı.

Böylece *Süleymaniye Cami* 1556 yılında ibadete açılmış oldu.

Caminin yapımında iki bin kadar ırgat ve usta çalıştırmıştı.

Bundan sonra Edirne'deki *Selimiye Camisi'nin* yapımına başlandı.

O zamanlar bazı kişiler: “*Ayasofya'nın kubbesinden büyük kubbe* yapmak mümkün değildir.” diyorlardı.

Sinan bunu duyunca: “Ben de ondan büyük *kubbe* yapayım da dünya görsün.” diyerek işe girişti.

Titiz çalışması sayesinde *Selimiye'nin kubbesini* dört sütun üzerinde durdurmayı başardı. *Süleymaniye Camisi'nin* bitişiğindeki evinin bahçesine gömüldü.

Koca Sinan, Süleymaniye ve Edirne'deki *Selimiye Camisi'nden* başka seksen bir *cami*, altmış iki medrese, yirmi iki *türbe*, sekiz *köprü*, on altı *kervansaray*, otuz üç *saray*, otuz iki *hamam*, on iki *mahzen*, birçok *suyolu*, *kemer* yapmıştır.

- Bir *cami* yaptırmak istediğini ve bu işte beni görevlendirmek istediğini söyledi. (TTK4- 24, s. 53)

Bir güzel vakitte *camiiye* temel vuruldu ve kurbanlar kesilip fakirlere sonsuz iyilikler yapıldı.

Cami için lazım olan bütün ak mermerler...

...*caminin* içine her an başka bir manzara versin diye.

...özellikle Ferhat Paşa *Sarayı'nı* bitirmeye çalışıyordum.

Dördüncü sütun da Topkapı *Sarayı'ndan* söküldü.

Bazı kişiler, padişaha mektuplar yazıp *cami* ile uğraşmadığımı...

...her gün *kubbenin* çökeceğini hayal ederlermiş.

Bir gün mermercilerin çalıştığı sahadaydım, *caminin mihrap* ve *minberinin* ne şekilde oyulması lazım geldiği hakkında mermerci ustaları ile görüşüyordum.

“Niçin benim *camim* ile ilgilenmeyip önemsiz işlerle vakit geçirirsin? ...”

Saraya davet edildim, derhal gittim.

...*camimizde* namaz kılmak nasip olur.

“...söz verdiğim günde *camiyi* tamamlayıp kapısını kaparım.” dedim.

Süleymaniye'de kullandığım dört büyük mermer *sütunun* her biri başka bir diyardan gelmiştir.

Caminin anahtarını mübarek ellerine teslim ettim.

“*Caminin* kapısını açmaya en layık kişi kimdir?” buyurdu.

“Padişahım, *camiyi* açmaya herkesten fazla mimarbaşımız layıktır.” cevabımı aldı.

“Bu *camiyi* açmak senin hakkındır.” dedi.

- ...mendiller *avlunun* dört bir yanında sonbaharın tatlı rüzgârıyla sallanıp duruyordu. (TTK4- 29, s. 60)
Avluda bahçeyi tıklım tıklım doldurmuş olan kadınlar...
- ...otel ise bir *saray* olmuştu. (TTK4- 30, s. 61)
O köy evi de bir *saray* oluverirdi.
- Osmanlı *saray konaklarında* süzme ve sütlü olmak üzere iki türlü pişirilen aşurelere badem şekeri ve çikolata da katılırdı. (TTK4- 36, s. 73)
Helvacıbaşılar tarafından büyük kazanlarda pişirilen *saray* aşureleri...
Konaklarda yaşayanlar arasında birbirlerine gönderilen aşureler...
Bu değerli kaplar, daha sonra gönderenin adıyla örneğin “*saraylı* hanımın kâsesi” olarak anılmak üzere *konağın* başköşesinde yerini alırdı.
- Kurşun *kubbeler* ve fabrika *bacaları*... (TTK4- 37, s. 75)
- *Avlu* kapısını itip giriyorum. (TTK4- 41, s. 83)
Avludan geçip abanoz tahtasından yapılmış kapıya dayandım.

4.1.4.8.5. Tiyatro - geleneksel Türk tiyatrosu

- ...kuruluveren bir *sahne* üzerinde ortaya konduğunu göreceksiniz. (TTK4- 8, s. 16)
...ilgi çekici benzetmelere başvurarak adeta *sahneye* koyarak somutlaştırarak anlatan deyimlerdir.
- Türk halk biliminin, *Anadolu seyirlik oyunlarının*, halk şiirinin, *tiyatrosunun*, Osmanlı minyatürünün, *Karagöz'ün*, *orta oyununun* bilimsel yöntemlerle ilk incelenişinin Cumhuriyet Döneminde yapılması asla bir rastlantı değildir. (TTK4- 11, s. 23)

4.1.4.8.6. Halk oyunları

- Davullar vuruldu, dize geldi *zeybeklerin*. (TTK4- 23, s. 51)
- Bu türkü, bir *zeybek* havasıdır. (TTK4- 29, s. 60)

Genç kızlar utangaç utangaç *oynayıp* çabucak oturdular.

Birbirlerini gözeterek geniş, erkekçe, sağlam adımlarla ortada *oynamaya* başladılar.

Bazen, yere diz vurarak *efeler* gibi coştular.

Yaşlı kadınların köyümüzle *oyunumuzla* müziğimizle ve köyün insanı olmakla ne kadar övündükleri belli oluyordu.

Harmandalı oyununu da böyle erkekçe ve *efece* davranışlarla oynadılar.

Bir yandan davul, klarnet, gene *zeybek havaları*, *harmandalılar* çaldı.

Erkekler *efece* hareketlerle diz vura vura *oynadılar*.

4.1.4.8.7. Edebiyat

- *Dadaloğlu'ndan* bir *koçaklama* dilimde. (TTK4- 1, s. 2)
- Bu düşüncesini ülkesinde yaşayan ünlü bir *kâhine* açtı. *Kâhin* ona... (TTK4- 2, s. 4)
Acaba *kâhin* ona yalan mı söylemişti.
Tam o sırada aklına *kâhinin* sözü geldi.
- Ailenin çocuklarına yardım etmemi, *Türkçeyi* öğretmemi istedi. (TTK4- 3, s. 6)
- Hey *Rıza* kederin başından aşkın. (TTK4- 4, s. 9)
- Kilim onun dilinden anlayanlar için yerine göre bir *dilekçe*, bir *mektup* olur. (TTK4- 6, s. 12)
Renk renk kilimler üzerinde oturulur, karşılıklı *maniler* atılır.
Mektubum oku beni.
- Yaklaşık altı bin sayfadan oluşan “*Seyahatname*”, *Türk edebiyatının* en seçkin *gezi yazılarından* oluşmaktadır. (TTK4- 7, s. 15)
Evliya Çelebi konuşma dilinde olmayan kelimeleri bir sanat ve bilgi göstermek amacıyla kullanmadığı gibi konuşurken yapılan dil bozukluklarını kullanmaktan çekinmiştir.
Evliya Çelebi gezip dolaştığı bölgelerdeki insanların dillerini eserine aynen yansıtmıştır.
Evliya Çelebi'nin anlatımında sık sık tekrarlanan kelimelere rastlamaktayız fakat...
Seyahatname, Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyıldaki tarihi olaylarını, o devir hayatına ait durumları anlatan, *dil*, tarih, coğrafya ve halk bilimlerine kaynaklık eden büyük bir kültür eseridir.

Peri ve cadı öyküleri yanında coğrafi ve tarihi bilgilerin bulunduğu eser, aynı zamanda o devir Anadolu'sunun kültürel unsurlarını, bölgesel ağız özelliklerini de yansıtıcı niteliktedir.

- Bu benim *ana dilim* bir denizdir; derinliğiyle gözün erişemeyeceği genişliğiyle, sınırsız gücüyle, güzellikleriyle... (TTK4- 8, s. 16)

Türkçeye eğiliniz, tek tek sözlerine bakınız.

... bu sözlerin birçoğunda *şiiir* tadı bulacaksınız.

Deyimlerimize eğiliniz, onları başka dillerin *deyimleriyle* karşılaştırınız. Bambaşka bir anlatımla taptaze ve canlı *benzetmelerle*, değişik imgelerle karşılaşacaksınız.

...*Türkçede* saçını süpürge etmek *deyimiyle* anlatılır.

Böylesine kısa ve güçlü bir anlatım ancak *Türkçenin* somutlaştırma eğilimi ve Türk'ün imge gücüyle açıklanabilir.

...topal eşekle kervana karışmak *deyimi* de güzel bir canlandırma örneğidir.

...ilgi çekici *benzetmelere* başvurarak adeta sahneye koyarak somutlaştırarak anlatan *deyimlerdir*.

Yazı dilimizde ve Anadolu ağızlarındaki kimi sözlerin, *deyimlerin* hatta kimi bitki *adlarının*, yıllar yılı okunup belenmiş nice *şiiirlerden* daha güçlü olduğu...

...basit ama özgün ezgileri güçlendiren, içtenlik dolu *dizelere*...

Türkçenin zenginlikleri elbette birkaç örnekle ortaya konabilecek kadar sınırlı değildir. Burada verdiklerimiz, *Türkçe* denizinden birkaç damla ancak...

- Açılmamış sayfaları, duyulmamış sözleri, derlenmemiş türküleri, *hikâyeleri*, *masalları*, *destanları*, bilinmeyen *ozanları* ile bitmez tükenmez bir söz yumağıdır Anadolu. (TTK4- 10, s. 20)

İsterseniz bir Anadolu *efsanesinden* söze başlayalım ve Ankara'dan Kızılcahamam'a kadar şöyle bir uzanalım.

Efsaneyi efsane diye atamazsın bir köşeye.

- Okul ve okulun vereceği kültür sayesinde ki Türk milleti, Türk sanatı, Türk *şiiir* ve *edebiyatı*, bütün güzellikleriyle gelişecektir. (TTK4- 11, s. 23)

Türk halk biliminin, Anadolu seyirlik oyunlarının, *halk şiiirinin*, tiyatrosunun, Osmanlı minyatürünün, *Karagöz'ün*, *orta oyununun*...

- Günlerden bir gün *Ay Kağan'ın* gözü parladı. (TTK4- 14, s. 29)

Perilerden daha güzeldi.

Adını *Oğuz* koydular.

Oğuz'un avlanıp at güttüğü yerde büyük bir orman vardı.

Oğuz Kağan, cesur bir adamdı.

Sonra *Oğuz* bir ayı avladı.

Bu sefer *Oğuz*, kendisi ağacın altında beklemeye karar verdi.

Gergedan geldi ve başı ile *Oğuz'un* kalkanına vurdu.

Oğuz mızrak ile gergedanın başına vurdu ve onu öldürdü.

Gergedanın ölümünü duyan halkın arasında *Oğuz'un* yiğitliği dilden dile dolaşmaya başladı.

Oğuz, zaman zaman dağ başlarına veya ormanın derinliklerine çekilip tek başına ibadet ederdi.

Oğuz, saçları sırma gibi, dişleri inci gibi olan bu kızını görür görmez sevdi.

Oğuz'un bu kızdan üç oğlu oldu.

Bunlara *Gün*, *Ay* ve *Yıldız* adını verdi.

Oğuz'un bu kızdan üç oğlu daha oldu.

Bunlara da *Gök*, *Dağ* ve *Deniz* isimlerini verdi.

Oğuz Kağan, büyük bir toy verdi.

Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırdı.

Toydan sonra *Oğuz Kağan*, beylere ve halka buyruk verdi: Ben Uygurların kağanıyım ve yeryüzünün dört köşesinin kağanı olmam gerekir.

Oğuz'un emri dört bir yana elçiler gönderilip duyuruldu.

Sağ taraftaki *Altın Kağan*, *Oğuz Kağan'ı* başbuğ bilerek ona itaat etti. Sol yönde bulunan *Urum Kağan* dinlemedi.

Bunun üzerine *Oğuz Kağan*, *Urum Kağan'ın* üzerine sefer düzenledi.

Sabaha doğru *Oğuz Kağan'ın* çadırına bir ışık girdi.

Kurt, *Oğuz Kağan'a*:

“Ey *Oğuz*! Sen *Urum* üzerine yürümek istiyorsun; ey *Oğuz*! Ben senin önünde yürüyeceğim.” dedi.

Bunun üzerine *Oğuz* çadırını toplattırdı ve ordusuyla birlikte kurdu izlediler.

Burada *Urum Kağan'ın* ordusu ile karşılaştılar.

Oğuz Kağan'ın ak saçlı, aksakallı *Uluğ Türk* adında bilge bir veziri vardı.

Uluğ Türk bir gece rüyasında doğudan batıya doğru giden bir yay gördü.

Bunun üzerine *Oğuz*, oğullarını çağırıp avlanmalarını istedi.

Gün, Ay, Yıldız yolda bir altın yay; *Gök, Dağ, Deniz* de yolları üzerinde üç gümüş ok bularak dönüp babalarına getirdiler.

Buna çok sevinen *Oğuz Kağan*, okların her birini küçük oğullarının birisine verdi.

Daha sonra *Oğuz Kağan*, altı ok çıkartıp hepsini birden oğullarına uzattı.

Bunun üzerine *Oğuz Kağan*, okları teker teker onlara verip:...

Oğuz Kağan iyice yaşlanmıştı.

Oğuz Kağan bu öğütleri verdikten sonra gök renkli gözlerini kapadı.

- *Bayındır Han* yılda bir kez ziyafet verip *Oğuz Beylerini* toplardı. (TTK4- 16, s. 34)

Dirse Han derler bir beyin oğlu kızı yoktu.

Derse Han sabahın alacakaranlığında kalktı, kırk yiğidini yanına alıp *Bayındır Han'ın* sohbetine geldi.

Bayındır Han'ın yiğitleri *Dirse Han'ı* karşıladılar, getirip kara çadıra oturtular, kara keçeyi altına döşediler.

Bayındır Han'dan buyruk böyledir, dediler.

Dirse Han sordu:

Bayındır Han benim ne eksikliğimi gördü?

Hânım, bu defa *Bayındır Han'dan* buyruk böyledir, dediler.

Dirse Han yerinden kalktı: ...

Dirse Han evine geldi.

Bayındır Han bir yere ak çadır, bir yere kızıl çadır, bir yere kara çadır kurdurmuştu.

Böyle deyince *Dirse Han'ın* hatunu kahırlandı, gözler kan yaş doldu ve şöyle dedi:

Hey *Dirse Han!* İncinip acı sözler söyleme.

Dirse Han, hatununun sözünü dinledi, büyük ziyafet verdi.

Oğlanın babası *Dirse Han*, *Bayındır Han'ın* ordusuna karıştı.

Hânım! *Bayındır Han'ın* boğası, bir de erkek devesi vardı.

Bayındır Han, *Oğuz beyleriyle* bunu seyreder, eğlenirlerdi.

Meğer sultanım *Dirse Han'ın* oğluyla üç arkadaşı o sırada oynuyorlardı.

Üç çocuk kaçtı, *Dirse Han'ın* oğlu kaçmadı.

Dedem Korkut gelsin bu oğlana ad koysun, babasına gitsin, babasından oğluna beylik istesin, taht alıversin, dediler.

Dedem Korkut boy boyladı, soy soyladı.

- Türk ailesinin sağlamlığını *Dede Korkut öykülerinde* de görebiliriz. (TTK4- 17, s. 36)

On üçüncü yüzyılda yazıldığı tahmin edilen *Dede Korkut öykülerinden*, Türklerin gelenekleri ve göreneklere hakkında önemli bilgiler ediniyoruz.

Deli Dumrul adlı öyküde Türk ailesi şöyle anlatılır:

Deli Dumrul adlı bir yiğit bir gün Azrail'e karşı gelir.

Deli Dumrul, Tanrı'ya yalvarır ve af diler. Tanrı da *Deli Dumrul'a* kendisinin yerine ölecek bir can bulursa bağışlanabileceğini söyler.

Deli Dumrul annesine ve babasına durumu anlatır, ikisi de canını vermez. Bunun üzerine *Deli Dumrul* ölmeyi kabul eder.

Bunun üzerine Tanrı, *Deli Dumrul'un* ve eşinin hayatını bağışlar, ikisine de uzun ömür verir.

- Biz gelelim *Nasrettin Hoca'mıza*. (TTK4- 18, s. 37)

Hoca'nın varı yoğu bir eşekmiş.

Gün gelmiş, devran dönmüş *Hoca'nın* gözündeki mutluluk pırıltıları sönmüş.

Niye olacak canım, *Hoca'nın* biricik eşeği hasta olmuş.

Zavallı eşek, gün geçtikçe sararıp soluyor; *Hoca'nın* gözlerine yaşlar doluyormuş.

Hoca, eşeğine binmeyi bir özlemiş, bir özlemiş ki rüyasında bile ona binmeye razı olmuş.

Bir gece bu isteğine kavuşmuş *Nasrettin Hoca*.

Semer yaklaştıkça *Hoca* şaşırılmış.

Nasrettin Hoca, Allah'a sığınıp binmiş semerin üstüne.

Nasrettin Hoca'nın keyfi yerine gelmiş.

Semer, bir dağın tepesinde durunca *Hoca'mız* ona teşekkür ettikten sonra...

Semer, "Hay hay!" deyince *Hoca* ters binmiş ona.

Hoca bir yandan kavuğuna, bir yandan cübbesine sarılmış.

Semer birden durunca *Hoca* korkarak gözlerini açmış.

Hoca'nın şaşkınlığı devam ederken yıldızlar koro halinde seslenmiş: "*Nasrettin Amca*, hoş geldin. Niçin elin boş geldin?"

Etrafında yıldızlar fırl fırl dönüyor; *ay dede*, karşısında tatlı tatlı gülüyor.

Hoca, telaşla heybesini aramış. En güzel *fıkralarını* çıkarıp yıldızlara anlatmaya başlamış.

Hoca, gülmecedan gülmeceye atlamış, yıldızlar gülmekten çatlamış.

“Sevgili *Nasrettin Amca!* Seni çok sevdim...”

Nasrettin Hoca, niçin gözlük istediklerini sorunca da, “Biz güneşi çok seviyoruz ama gündüzleri öyle parlıyor ki ona bakamıyoruz. Gözlüğümüz olursa onu her zaman sevgiyle seyrediyoruz.” demişler.

Hoca da “Tamam” der gibi başını sallamış, semerine binip uçacağı sırada küçük bir yıldız ona yaklaşarak “Buyur *Nasrettin Dede*, gözlüğün parası.” demiş.

Hocamız tam uçmaya hazırlanırken *ay dede* yaklaşmış yanına.

Nasrettin Hoca, semerine bindiği gibi çıkmış gökyüzüne.

“*Nasrettin Amca*, hoş geldin. Niçin elin boş geldin?”

Hoca'mız da “Su akar, yıldız bakar. Ancak parayı veren veya bir iyilik yapan gözlüğü takar.” diyerek taşı gediğine koymuş. *Nasrettin Hoca* da fazla dayanamamış: *Nasrettin Hoca*, iyi yürekli *ay dedeye* de kocaman bir gözlük hediye etmiş. Hayır, bitmesin mi, diyorsunuz veya *Nasrettin Hoca'nın* eşeğine ne olduğunu mu merak ediyorsunuz?

Yıldız çocuklar dua edince *Hoca'mızın* eşeği de iyileşmiş. *Nasrettin Hoca*, Akşehir sokaklarında çocukları gezdiriyormuş.

Hoca, *gülmecedan gülmeceye* atlamış, yıldızlar gülmekten çatlamış.

Hocamız tam uçmaya hazırlanırken *ay dede* yaklaşmış yanına.

“Sevgili yıldızlar! *Ay dedeniz* sizler için de para vermişti....” demiş.

Nasrettin Hoca, iyi yürekli *ay dedeye* de kocaman bir gözlük hediye etmiş.

Bu *masal* da burada bitmiş.

... bir de bu *masalı* okuyan güzel çocukları...

- Bu yüzden her gün *tekerlemeler* gibi dillerden düşmeyen bu özlü sözlere *atasözü* adı verilir. (TTK4- 19, s. 40)

Türkçemizin dil zenginlikleri arasında *tekerlemeler*, *halk hikâyeleri* ve *masalları* yanı sıra *atasözleri* de önemli yer tutar.

Her *atasözü*, bir dünya görüşüne, yüzyılların oluşturduğu bir hayat tecrübesine dayanır.

“Atalarımız şöyle demiş.” diyerek söze başlayan bir kişi, konusuyla ilgili *atasözlerini* sıraladı mı akan sular durur.

Söz gelimi “Gülü seven dikenine katlanır.” *atasözüyle* sohbeti bağlayan bir kişi karşısında, başka söz yavan olur.

Hele ayrılanların bir gün kavuşabileceklerini anlatan “Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.” *atasözündeki* teselli,...

Anadolu'nun bitmez tükenmez, binlerce, on binlerce *atasözü*, ağızdan ağıza bize kadar ulaşan baba öğütleri, doğruyu, iyiyi telkin eden insanlık ilkeleridir.

“Ayağını yorganına göre uzat.” *atasözü* hesaplı ve tedbirli olmayı, “Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar.” *atasözü* de birlik ve beraberliği öğütler. “Ne ekersen onu biçersin.”, “Taşıma su ile değirmen dönmez.”, “Keskin sirke küpüne zarar.”, “Üzüm üzüme baka baka kararır.” *atasözleri* elmas parçası gibi devirler geçse de yıpranmaz, değerini yitirmez.

Kökleri tarihimizin derinliklerine inen *atasözlerimizin* çoğu, zaman içinde Türk bilginlerince derlenmiş, dilden yazıya dökülmüştür.

On birinci yüzyılda yetişen tanınmış Türk bilgini *Kaşgarlı Mahmut'un “Divanü Lugati't Türk”* adlı eserinde binlerce *atasözü* vardır.

Son yıllarda Türk *atasözleri* konusunda çeşitli yayınlar yapılmıştır. Türk *şairleri*, *atasözleriyle şiiirler*, *destanlar* yazmış, *atasözleriyle* öğütler vermişlerdir.

Atasözlerinden söz açıldı mı sözün sonu gelmez.

- *Türkçe* dersinde öğretmenimiz “Çocuklar, bugün sizlere, *Türkçemize* ve Türk kültürüne çok büyük katkılar yapmış ünlü bir bilginen ve onun yazmış olduğu çok önemli bir eserden söz edeceğim. (TTK4- 20, s. 42)

11. yüzyılda yaşamış olan bu bilgin *Türkçenin* ilk büyük *sözlüğünü* ve Türk ansiklopedisini yazdı. ...

Öncelikle, bu önemli eserin, yazıldıktan yüzyıllar sonra nasıl ortaya çıktığının *hikâyesini* anlatacağım.

Dünyada eşi benzeri olmayan, *Türk dillerinin* en değerli eseri *Divanü Lugati't – Türk'tür* elindeki kitap...

Tam o sırada kitapçı dükkânına *Ali Emiri Efendi* girer. *Ali Emiri Efendi*, ömrünü kitaplara adanmış bir kitapseverdir.

Ali Emiri Efendi, Burhan Bey'e yeni bir şey olup olmadığını sorunca, Burhan Bey:...

Bunun üzerine kadın, kitabı çantasından çıkararak *Ali Emiri Efendi*'ye verir.

Ali Emiri Efendi, eline aldığı kitabın adını okuduğu anda bayılacak gibi olur...

Ali Emiri Efendi, bir kelime bile söylemeden kitabı ceketinin altına sokar ve kadına:...

Aksiliğe bakın ki *Ali Emiri Efendi'nin* cebinde üç beş liradan başka para yoktur.

Bir süre sonra, kapının önünden eski edebiyat öğretmeni *Faik Reşat Bey* geçer.

Ali Emiri Efendi, öğretmenin yanına giderek durumu anlatır. *Faik Reşat Bey'in* cebinden de ancak 15 lira çıkmıştır.

Reşat Bey 10 lira daha bulabilmek için gider ve bir süre sonra döner. Böylelikle

Ali Emiri Efendi, kadının 30 lirasını öder ve kitabı satın alır.

Ali Emiri Efendi, hemen o akşam, dönemin kitap meraklılarının toplandığı “Çemberlitaş”taki Diyarbakır Kırathanesi'ne koşar.

Birkaç saatten beri yalnızca tek bir nüsha olan, *Divanü Lugati't – Türk'e* sahibim.

Kahvede bulunan kitap meraklıları, *Ali Emiri Efendi*'yi tebrik ederler. Çünkü onlar da ünlü Türk bilgini *Kaşgarlı Mahmut* tarafından kaleme alınan bu çok değerli kitabı önceden duymuşlardı.

Kitap dostu *Ali Emiri'nin* bilgisi, dikkati, kitap sevgisi ve çabaları olmasaydı eser, bilgisiz ellerce belki de yok edilecek; *dilimizin* ve kültürümüzün en büyük hazinesinden mahrum kalacaktık.

Özellikle *Ali Emiri'nin*, kitabı eline aldığı anda heyecandan titremesi bu kitaba ne kadar çok kıymet verdiğini gösteriyordu.

Öğretmenim, “*Kaşgarlı Mahmut* ne zaman yaşadı?” diye sorunca...

Şimdi ben de *Kaşgarlı Mahmut'un* kim olduğunu...

Kaşgarlı Mahmut, küçük yaşta iyi bir eğitim gördü.

Kaşgarlı Mahmut, yıllar süren araştırmalarını tamamladıktan sonra derlediği bilgiler ve kitabının notları ile birlikte eserini 1072 yılında yazmaya başladı.

Kaşgarlı Mahmut'un eserinde Türk kültürü ve medeniyetinden söz edilen bölümler çok önemlidir. Ayrıca *Kaşgarlı Mahmut'un* eserinde, onuncu yüzyılda...

Kaşgarlı Mahmut, onuncu yüzyılda yapılan bir Türk düğününü anlatır ki bir Çocuklar, *Divan'da* sekiz bin *Türkçe kelime* ve iki yüz *atasözü* vardır.

Bu atasözlerinin birçoğu bugün bile dilimizden düşmez, günlük hayatımızda sık sık kullanırız.

Bilinen en eski Türk dünyası haritası ile ilk Japonya haritası yine *Divanü Lugati't – Türk'tedir.*

- Handan haladan *şiiirler*, Sevim haladan *ninniler*, Fethiye haladan türküler... (TTK4- 22, s. 48)
  - *Destanlar* yazıldı, bayrak bayrak. (TTK4- 23, s. 51)
  - Mimar Sinan Süleymaniye'yi nasıl yaptığını *Saî Mustafa Çelebi'ye* anlatmış, o da *Tezkeretü'l Bünyan* adlı eserinde bunu kaleme almıştır: (TTK4- 24, s. 53)
- Bazı kişiler, padişaha *mektuplar* yazıp...
- *Bülbül* ne yatarsın bahar geldi (TTK4- 26, s. 57)
- Kat kat oldu *gül* yaprağa karıştı.
Yine *bülbül* kul olduğu zamandır.
Yine bahar oldu açıldı *güller*.
Figana başladı yine *bülbüller*.
Âşıkların del' olduğu zamandır.
Yine *bülbül* bilir gülün halinden.
Yeter deli oldum *yarın* elinden.
Âşık aşır gelir yaya belinden.
Yardan bize gel olduğu zamandır.
Bülbül figan edip kamuyu dağlar.
Karac'oğlan der ki geçti çağlarım.
- *Veysel* gider adı kalır. (TTK4- 27, s. 58)
  - İçtenlik dolu *dizeler* kıpır kıpır gönüllerde... (TTK4- 31, s. 62)
- Yunus Emre* gönüller onardı, yarasını onunla sardı...
Pir Sultan Abdal Hakk'ı ve hakikati haykırdı elinde sazı ile asırlardır....
Neşet Ertaş'ın sanatı, hayatı ile o kadar iç içedir ki çalır söylediği türkü ve bozlaklarında bütün bir hayat *hikâyesini* bulmak mümkündür.
- “Sen bizim *dilimizi* konuşmuyorsun, sen bizden değilsin.” (TTK4- 32, s. 64)
- Dillerimiz* de oyunlarımız, davranışlarımız gibi birbirine yabancılaşmıştı.
- Buna erişebilmek için ben vaktiyle nasıl iyi bir *Türkçe* öğrendimse sen de şimdi elinde fırsat varken iyi Almanca öğrenmeye bak. (TTK4- 33, s. 65)

Ama öte yandan, kendi *ana dilini* asla unutma.

İki *dili* öyle bir öğren ki ayırt edemesinler, Türk müsün, Alman mı?

Bu araçtan yararlanıp Türkiye'nin ve Almanya'nın tarihini, *edebiyatını* da öğren.

- Cengiz Bey onları *Mevlânâ'nın* türbesine götürdü. (TTK4- 34, s. 67)

Peter ve Maria *Mevlânâ'nın* türbesini çok beğendi.

Dünyanın her tarafından pek çok insan *Mevlânâ'yı* ziyaret için Konya'ya geliyordu.

Mevlânâ'ya göre evrende her şey döner.

Mevlânâ ne zaman yaşadı?

Mevlânâ, “Biz Hak'tan alır, halka veririz.” diyor.

Mevlânâ büyük bir bilgin ve düşünür olmalı.

Mevlânâ büyük bir *şair*, yazar.

Mevlânâ bir şiirinde bütün insanlığa şöyle seslenir:...

Sema gösterisinden sonra *Mevlânâ'nın* türbesi daha kalabalık olmaya başlamıştı.

Oradaki yakın dostları ona *mektup* yazıyor, telefonla arayıp hal hatır soruyorlardı.

Çok güzel bir *şiir*.

- *Andersen'in masallarıydı* beni en çok etkileyen. (TTK4- 35, s. 70)

Küçük Kibritçi Kız'ın serüvenleriyle zenginlik, yoksulluk konusundaki bütün düşüncelerimin bir anda değiştiğini anımsıyorum.

Sonra “*Deniz Kızı*”nın o acıklı *öyküsü* de bu eğitimin, bir gönül eğitimi olması gerektiğini duyumsatmıştı.

Ama okuma alışkanlığım, öğle uykusundan önce, annemin okuduğu *masal* ve *öykü* kitaplarından kaynaklanıyor.

Yazarlığımın ilk aşamasını anneme, onun sonsuz bir sabırla gerçekleştirdiği okuma saatlerine borçluyum.

Dokuz yaşındayken bir gazetede *Muazzez Tahsin Berkant'ın* bölümler halinde yayımlanan “*Yılların Ardından*” romanını okumuştum.

Kerime Nadir, Esat Mahmut, Oğuz Özdeş'in kahramanlık romanları birkaç yıl başucu kitaplarım oldu.

“*Hıçkırık*” ve “*Posta Güvercini*” beni çok etkiledi.

İçli olmanın insan için önemli bir erdem olduğunu bu *romanlarla* kavradım.

Sırada *Reşat Nuri, Halide Edip, Yakup Kadri* üçgeni vardı. Böylelikle *romancılığımızın* klasiklerine geçtim.

Şiirle tanışmam *Attilâ İlhan'ın* aracılığıyla oldu.

Onun “*Sisler Bulvarı*” *şiiirini* defalarca okudum ve yer yer ezberledim.

Hikâye sanatıyla ise biraz geç tanıştım ve uzun yıllar sadece *hikâye* yazmaya çalıştım.

Çehov'un dramları, hele “*Martı*” ve “*Üç Kız Kardeş*” kaç kez hayatımı kurtardı, kaç kez gelecek günlerin müjdesiyle yaralarımaya şifa verdi.

Dostoyevski insanı insan yapan tek özelliğın acıma duygusu olduğunu söyler.

Gençler kalıcı *edebiyat* eserlerini okumaya ne zaman başlamalı, diye soruyorsanız, bence klasikler her yaşta ve yeniden okunabilir.

Dostoyevski'yi geç okudum.

Tolstoy'u daha önce okumuştum. Bir başlangıç olarak “*Cinler*” ağır gelebilir ama “*Beyaz Geceler*” olağanüstüdür.

- Şimdi aşure ile ilgili *efsanelere* geçmeden önce.... (TTK4- 36, s. 73)

Efsanelere göre ise Adem'in tövbesi o gün kabul edilmiş.

Efsanelerden Nuh ile ilgili olanı ise şöyledir:

- Bedrettin, Sinan, *Yunus Emre* ve Sakarya... (TTK4- 37, s. 75)
- Sana *mektup* yazacağımı söylediğim günden beri... (TTK4- 38, s. 77)

Her postacı *mektubu* kendisi ulaştırmak istiyor.

Mektuba nasıl başlamıştır acaba?

Yaşlı postacılardan biri, “Azizim, Efendim” diye başlamıştır *mektup*, diyerek bir tahmin yapıyor.

Diğerleri itiraz ediyorlar, bu *mektup* bir padişaha yazılmıyor., diye. Ya bu *mektup* kime yazılıyor?

Bu *mektup* bir dosta yazılıyor.

Bir postacının elinden mi yoksa posta kutusundan mı alacaksın *mektubu* bilmiyorum.

İşte *Tagore (Tagor)'un* “*Avare Kuşlar*”ı da üstüme pike yapıyor.

- Bu çocuğın adı *Yunus'tu*. (TTK4- 39, s. 79)

Yunus'un yaşadığı köyde de büyük bir kıtlık vardı.

Bir gün babası *Yunus'a* “Oğlum, Hacı Bektaş Veli adında bir evliya varmış... Herkese çuval çuval buğday dağıtıyormuş.” dedi.

Yunus'un babası yaşlı ve hastaydı.

Bu nedenle *Yunus* “Baba, izin verirsen ben gideyim.” dedi.

Yunus “Olsun, nasıl olsa birileri bana yardım eder.

İzin verirsen gideyim, buğday alıp size getireyim.” dedi.

Yunus, eşeğe binerek yola koyuldu.

Hacı Bektaş, *Yunus'u* çok sevdi.

“Söyle bana *Yunus.*” dedi.

Yunus bir an düşündü.

Yunus zor durumda kalmıştı.

Yunus buğdayları aldı, sevinçle yola koyuldu.

Yunus, bu sözleri duyunca beyninden vurulmuşa döndü.

Yunus hemen geri döndü. *Yunus* boynunu büktü.

Yunus “Anladım, bilgi en büyük güçtür.” dedi.

Yunus, her an yaptığı yanlışın büyüklüğünü daha iyi anlıyordu.

Hacı Bektaş Veli üzgün: “Seni çok sevdim *Yunus.*” dedi.

Yunus bu sözleri dikkatle dinledi.

- Söyledi sular eski *masalı*. (TTK4- 40, s. 81)
Büyüledi bizleri bir *şiiir* gibi.
Taşına, toprağına *şiiirler* katmış.
- İki yıl öncesine kadar sık sık *mektuplarını* alıyordum. (TTK4- 41, s. 83)
Sonra *mektupların* da arkası kesildi.
- Arkadaşından beklemediğı bir yanıtı alan *Hüseyin Cemil*, kırgın ama ümidini de yitirmeden diğer arkadaşı Fuat'ın yanına koşar. (TTK4- 42, s. 85)
Arkadaşlarının bu ve benzeri davranışları *Hüseyin Cemil'i* büsbütün yalnızlığa iterdi.
... *Cemil Meriç* iyi bir öğrenim görür.
Tekrar Antakya'ya dönen *Cemil Meriç*, bir süre öğretmenlik yapar.
Özellikle lise hayatını Türk ve dünya *romanlarını* okumakla geçirmiştir.
Bu *romanları* orijinallerinden okuyan *Cemil Meriç*, bu eserlerle *edebiyatın* zevkine varır.

...*Cemil Meriç'in* tek dostu vardır: Kitaplar.

Düşünceye ve *edebiyata* yönelerek kendine yeni bir dünya inşa etmiştir.

Bu dünyanın ışıkları ve renkleri *Cemil Meriç'i* büyülemiş...

Cemil Meriç'in doğduğu ve yaşadığı kent, o dönem açısından kendi üzerinde hayatı boyunca hiç atamayacağı güzel izler bırakır.

Cemil Meriç'in hayatında farklı kültürlere sahip bir şehirde çocukluğunu ve gençliğini geçirmesinin önemli kazanımları olmuştur.

Farklı dinî ve etnik bir ortamda büyümenin vermiş olduğu önemli fırsatlar, *Cemil Meriç'i* Türk düşünce hayatının önemli şahsiyetlerinden biri yapmıştır.

Türk edebiyatının coşkulu ve zengin birikiminden faydalanan *Cemil Meriç;* romanlarını, hikâyeleri ve şiirleri adeta ezberlercesine bir çırpıda okumuştur.

İnsan psikolojisini tanımada *romanların* önemine işaret etmiş ve Türk ve dünya romanları üzerine önemli çalışmalar yapmıştır.

Edebiyat eserlerinden yola çıkarak toplumbilim çalışmalarını da kaleme almıştır.

Doğu ve batı edebiyatını çok iyi okumuş ve bu birikimini *Türk edebiyatına* ustalıkla yansıtmayı bilmiştir.

13 Haziran 1987'de İstanbul'da ölen *Cemil Meriç*, tüm hayatı boyunca *Türk edebiyatı...*

4.1.4.9. Geleneksel Türk sporları (Güreş, cirit...)

- Desteye *güreşmişim* Kırkpınar'da. (TTK4- 1, s. 2)
- Edirne'nin yazlarını *pehlivanlar* getirir. (TTK4- 25, s. 55)

...kırk bin köyün seçilmiş *pehlivanları*.

Eski, çok eski bir geleneğin kalıntısıdır Edirne'deki *er meydanı*.

Güreş, yiğitçe ve kardeşçe bir *oyundur* yalnız onun için.

Güzel ad, *güreş* bayramının da adı olmuş zamanla.

Kura ile seçilen ilk *güreşçiler* geliyor meydana.

Pehlivanlar bu törensel girişle soylu bir toplum işi gördüklerini...

Derken geleneğe uygun *tutuşmalar*, *yoklaşmalar* başlıyor saygıyla...

Her toplu *güreş* sonunda yenenler sıralanır...

Üstlerinde *pehlivanların* adları yazılı meşin pantolonlarda...

Güreşler hep birbirine benzer kapışmalarla sürüp giderken halk, zaman zaman panayır yerinde oyalanır, yer, içer *oyunlar* seyreder.

Meydan yerinde *pehlivanlar* seçildikçe azalıyor, azaldıkça güçleniyorlar.

Yenen yenmiş, umulmadık taşlar başları yarmış, usta şahin koca kartalı yere sermiş, kala kala on iki kadar *pehlivan* kalmıştır ortada.

Ama *başpehlivanın* adı dillere destan olacaktır.

4.1.4.10. Vatan - millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlık

- Sen *vatanımsın*, ekmeğimsin. (TTK4- 1, s. 2)
Hey *vatanım*, bacım, sağdıcım, emmim.
- Kuş, horoz resimleri, eski *Türk totemlerinin* izlerini taşır. (TTK4- 6, s. 12)
Bir gün *Yörük beyi*...
- Onlarda *Türk'ün* bilgeliğini görecek... (TTK4- 8, s. 16)
...*Türk'ün* imge gücüyle açıklanabilir.
- İşte bu yazımızda sizleri geleneksel *Türk mimarisinin*... (TTK4- 9, s. 17)
Safranbolu evleri yüzlerce yıllık bir zamanda oluşan *Türk kent kültürünün*...
- Hey koca *yurt*, hey kökleri, kökenleri tarihin derinliklerine oturan hökelekli koca çınar! (TTK4- 10, s. 20)
...taşına toprağına vurgun olduğumuz *güzel vatan*.
Sen Anadolu, sen *ana yurt*...
Orta Asya'da kendi öz *vatanlarında* büyük bir devlet kuran *Selçuklu Türkleri*...
...her an yeniden keşfedilmeye hazır bir ülkedir bu *vatan*.
Türk beyi kim bilir kaçınıcı kez *sefere çıkar ordusuyla*...
Yaklaşır *askerlere*:
Yavrularım, *gazilerim*!
Asker oluğa üşüşür, taşlarını doldurur.
Yaşlı ana: “Doldur” dedikçe, *askerler*: “Ana dolu” diyerek buz gibi ayranı doldururlar kalaylı taslara.
Bir bakraç ayran, bir *orduya* yeter, artar bile.

- Okul ve okulun vereceği kültür sayesinde ki *Türk milleti, Türk sanatı, Türk şiir* ve edebiyatı, bütün güzellikleriyle gelişecektir. (TTK4- 11, s. 23)
- *Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla* ava gitti. (TTK4- 14, s. 29)
 Gergedan geldi ve başı ile Oğuz'un *kalkanına* vurdu.
 Oğuz *mızrak* ile gergedanın başına vurdu ve onu öldürdü.
Ordusuyla kırk gün sonra Buz Dağı'nın eteklerine varıp çadır kurdu.
 Bunun üzerine Oğuz çadırını toplattı ve *ordusuyla* birlikte kurdu izlediler.
 Burada Urum Kağan'ın *ordusu* ile karşılaştılar. *Uluğ Türk* bir gece rüyasında doğudan batıya doğru giden bir *yay* gördü. Gün, Ay, Yıldız yolda bir altın *yay*; Gök, Dağ, Deniz de yolları üzerinde üç gümüş *ok* bularak dönüp babalarına getirdiler.
 Buna çok sevinen Oğuz Kağan, *okların* her birini küçük oğullarının birisine verdi. Sizin adınız *Üçok* olsun, dedi.
 Sonra da dönüp altın *yayı* üçe bölerek her parçasını büyük oğullarından birisine verdi: Bunlara da *Bozoklar*, dedi.
 Bunun üzerine Oğuz Kağan, *okları* teker teker onlara verip:...
 Tek tek ayrılırsanız yenilirsiniz ama bu altı *ok* gibi birlik olursanız kimse sizi yenemez.
 Sırıgın sağ tarafına *Bozokları*, sol tarafına *Üçokları* oturttu.
 Çok *ok attım, kılıç salladım*, ata bindim.
- Bayındır Han yılda bir kez ziyafet verip *Oğuz* Beylerini toplardı. (TTK4- 16, s. 34)
 Bütün *Oğuz* beylerini topladı.
 Oğlanın babası Dirse Han, Bayındır Han'ın *ordusuna* karıştı.
 Bayındır Han, *Oğuz* beyleriyle bunu seyrederek eğlenirdi.
Oğuz beyleri gelip oğlanın çevresinde toplandılar, “Aferin!” dediler.
 Dedem Korkut *boy boyladı, soy soyladı*.
 Savaşırken *mızrağın* parçalanmasın,
- Bir gün yakın bir dostum bana *Türklerin* niçin büyük bir *millet* olduğunu sordu. (TTK4- 17, s. 36)
 Hiç düşünmeden “Çünkü *Türklerin* aile yapısı diğer *milletlere* göre çok daha sağlamdır.” dedim.

Türklerde ilk dönemlerden beri kadın erkek eşitliğine çok büyük önem verilmiştir.

Eski *Türk* hakanları tahta otururken yanlarında hanımları da bulunurdu.

Savaş kararı alındığı zaman da *ordunun* bir başına hakan, öbür tarafına da sultan geçer, birlikte savaşırlardı.

... *Türklerin* gelenekleri ve görenekleri hakkında önemli bilgiler ediniyoruz.

Deli Dumrul adlı öyküde *Türk* ailesi şöyle anlatılır:

Kurtuluş Savaşı sırasında *Türk* kadını daima eşinin yanında olmuş; karda, buzda *cepheye* omzunda *mermi* taşımıştır.

Türk kadınının fedakârlığını Atatürk şu sözlerle belirtmiştir:

- Kökleri tarihimizin derinliklerine inen atasözlerimizin çoğu, zaman içinde *Türk* bilginlerince derlenmiş, dilden yazıya dökülmüştür. (TTK4- 19, s. 40)

On birinci yüzyılda yetişen tanınmış *Türk* bilgini Kaşgarlı Mahmut'un "Divanü Lugati't *Türk*" adlı eserinde binlerce atasözü vardır.

Son yıllarda *Türk* atasözleri konusunda çeşitli yayınlar yapılmıştır. *Türk* şairleri,...

- ... *Türk* kültürüne çok büyük katkılar yapmış ünlü bir bilginden... (TTK4- 20, s. 42)

Dünyada eşi benzeri olmayan, *Türk* dillerinin en değerli eseri...

Çünkü onlar da ünlü *Türk* bilgini Kaşgarlı Mahmut tarafından...

Ünlü bilgin, kitabını yazabilmek için *Türk* topluluklarının bulunduğu bölgeleri gezip...

Kaşgarlı Mahmut'un eserinde *Türk* kültürü ve medeniyetinden söz edilen bölümler çok önemlidir. Biz, bu bölümlere bakarak onuncu yüzyılda *Türk* evlerinde banyoların bulunduğunu...

...*Türklerin* elbiselerinin kırıksıklıklarını giderebilmek için ütü kullandıklarını...

...*Türk* düğününü anlatır ki bir Anadolu kasabasına giderek bin yıl sonra bile böyle bir düğünü görebiliriz.

Bilinen en eski *Türk* dünyası haritası ile ilk Japonya haritası yine Divanü Lugati't – *Türk'tedir*.

- Sinan, *Yeniçeri Ocağının* geleneklerine göre eğitim görüyor, askerliğe ve yeniçeri düzenine alıştırılıyordu. (TTK4- 21, s. 45)

Sinan artık *orduyla* birlikte *seferden sefere* gidiyor.

Bir kere de bu gemilerde kaptanlık ederek *askerleri* gölden geçirmişti.

Türk yapıcılık, çinicilik ve oymacılık sanatları...

- Türkiye konduğum *yurt!* (TTK4- 23, s. 51)
- *Yaz seferlerine* çıkacak Osmanlı *orduları* burada toplanmış bir zamanlar. (TTK4- 25, s. 55)

Padişahı beklerken erler boy ölçüşür, küçük *birliklere* baş olacaklar seçilmiş böylece.

- Gelin kızın çeyizi, iplere asılmış, rüzgârda *bayrak* gibi sallanıyordu. (TTK4- 29, s. 60)
- Ben dünyanın en iyi mutfaklarından biri olan *Türk* mutfağını severim ama özellikle *Türk* sofrasını severim. (TTK4- 30, s. 61)

Türk misafirperverliği sadece yemeğe dayanmaz.

Yanlış hatırlamıyorsam tanıdığım bütün *Türklerin* evinde yemek yedim.

- Bu zengin birikimi, bu büyük saz ve söz kültürümüzü kendine has bir tavır ve üslupla yoğurarak türkülerimizi tıpkı bir *bayrak* gibi... (TTK4- 31, s. 62)
- Kimisi “Sen bir Almansın.” diyor. Kimisi “Sen bir Alman *Türk'sün.*” diyor. (TTK4- 32, s. 64)

Babam, “İzinde Türkiye'ye gideceğiz, Türkiye bizim *yurdumuz.*” diyor.

Dillerimiz de oyunlarımız, davranışlarımız gibi birbirine yabancılaşmıştı.

Türk arkadaşlarım bana “Alaman” diye sesleniyorlardı.

- Bugün Almanya'da senin yurttaşlarınla karşılaşır konuşduğumda, beni ilkin *Türk* sanırlar.

Ama kendi yurttaşlarımla konuştuğum zaman hiçbirinin aklından beni *Türk* sanmak geçmez. (TTK4- 33, s. 65)

Türk ve Alman dostlarımla beraber olduğum zaman...

Türkiye'yi ziyaretimde eski bir *Türk* arkadaşımın yaşlı anası ile karşılaşınca...

Tıpkı *Türk'sün* diye eninle oynamak istemeyen Alman çocukları gibi.

Ama kabahat ne *Türk* ne de Alman çocuklarında.

Senin ve öbür *Türk* çocuklarının da böyle düşüneceğini umarım.

İki dili öyle bir öğren ki ayırt edemesinler, *Türk* müsün, Alman mı?

Türk olduğunu ve sınırlar ötesinde de olsa ulusunu kültürü ile birlikte saymasını öğreneceksin.

- Meğer bu güzel, bu canım *vatana,* (TTK4- 40, s. 81)

- Özellikle lise hayatını *Türk* ve dünya romanlarını okumakla geçirmiştir. (TTK4-42, s. 85)
... Cemil Meriç'i *Türk* düşünce hayatının önemli şahsiyetlerinden biri yapmıştır. *Türk* edebiyatının coşkulu ve zengin birikiminden faydalanan Cemil Meriç...
... *Türk* ve dünya romanları üzerine önemli çalışmalar yapmıştır.
... bu birikimini *Türk* edebiyatına ustalıkla yansıtmasını bilmiştir.
O, içinden çıktığı *Türk* toplumunu, düşünceleri ile buluşturarak...
... *Türk* edebiyatı ve düşünce dünyasının...

4.1.4.11. Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerler

- Ta *Kars'a* kadar *Edirne'den*. (TTK4- 1, s. 2)
Zonguldak'ta 67 numara.
Nazlı sahiller *Akdeniz'de*.
Sen *Koçhisar'da* tuzum.
Sille 'de kızsın.
Varmışım çiğ köfte yemeye *Adana'ya*.
Desteye güreşmişim *Kırkpınar'da*.
Dört bardak kırtlama çayla *Erzurum'da*.
Ardahan'a varmışım yollar uzamış.
Beni yakan bir *Konyalı* kız imiş...
Ta *Edirne'ye* kadar *Kars'tan*.
- *Trakya'da* yaşayan Bizans adlı ünlü bir kahraman vardı. (TTK4- 2, s. 4)
Sonunda *İstanbul'un* ilk kuruluş yeri olan *Kadıköy'e* geldi.
O dönemde *İstanbul'un* Avrupa yakasında tek bir bina yoktu.
Bütün şehir *Asya* yakasında toplanmıştı.
Bizans, *boğazı* aşarak *Avrupa* yakasına geçti.
Bu insanlar kör olmasalardı kenti *Asya* yakasına değil buraya kurarlardı.
Bizans, kenti *Kadıköy'ün* tam karşısında bulunan *Sarayburnu'na* kurdu.
Böylece *İstanbul*, dünyada yeni bir çağ açan ilk kent oldu.
Bütün Osmanlı padişahları, 1470 yılından itibaren *Topkapı Sarayı'nda* oturmaya başladı.

Bu tarihten sonra *İstanbul* daha çok gelişti, güzelleşti.

İstanbul'un en önemli özelliklerinden biri de her dil, din, ırktan pek çok insanın yüzyıllar boyunca bir arada yaşamasıdır.

İstanbul'daki Boğaz köprüsü dünyadaki en uzun ikinci köprüdür. Bu köprü *Asya* ile *Avrupa'yı* birbirine bağlayan dünyadaki ilk ve tek köprüdür.

İstanbul'un güzellikleri saymakla bitmez. Ama bugün onu en güzel kılan olaylardan biri de her gün birçok insanın *Boğaz Köprüsü'nden* geçerek *Avrupa* ve *Asya* kıtalarında birlikte yaşamalarıdır.

- *Kalpazankaya* yolunu sordular, üstüdesiniz dedim. (TTK4- 5, s. 10)
- Yıllar yılı okumamış, okutulmamış *Anadolu* insanı yazıdan yoksun olunca... (TTK4- 6, s. 12)

Anadolu, konuşur dikkate alınarak konuşur...

Yalnız nakışlar, çizgiler konuşmaz, renkler de konuşur *Anadolu'da*.

Anadolu kadını, tezgâhının ya da gergefinin başına geçti mi tam bir okuryazardır.

Göz alabildiğine bozlaşan *Anadolu'da*, yeşile, kırmızıya, maviye, turunca özlem çeken insanlar...

...bu isteklerini kilimlerde simgeleyen *Anadolu* insanları...

Bu yüzden kilimler *Anadolu'da* bir renk sofrasıdır.

Anadolu kilimlerinde, çizgiler sert, renkler hırçındır.

Anadolu kilimleri, doğaya karışmış, doğanın çocuğu *Anadolu* kadınının alın yazısıdır, çilesidir.

Anadolu kilimlerinde renkler ve desenler, gelişigüzel seçilmez.

... *Anadolu'nun* tüm insanları manevi dünyası, en küçük ayrıntıları ve göz alıcı renkleriyle kilimlerde yüze güler.

Kilim, *Anadolu'da* gönül dolusu türküdür.

Anadolu'da kilim demek; özlemi, inancı, sevgiyi...

Anadolu kilimlerinde renkler, oldum olası çeşitli bitkilerin köklerinden...

Kilim *Anadolu'nun* yalnız yaygısı değil, türkülerinde, manilerinde söz atkısıdır.

... *Anadolu'nun* kilim sevgisi zaten hayranlık vericidir.

Anadolu'da kilim demek, hayata renk vermek ve tabiata hâkim olmak demektir.

- ...aynı zamanda o devir *Anadolu'sunun* kültürel unsurlarını, bölgesel ağız özelliklerini de yansıttığı niteliktedir. (TTK4- 7, s. 15)

Anadolu dışında Batı ve Doğu coğrafyaları, kültürleri hakkında geniş bilgilerin yer aldığı eserin bugün ayrı bir el yazması daha bulunmaktadır.

Birinci ciltte *İstanbul'u* anlatır.

İstanbul'un tarihi yapıtları, tarikatları ve esnafları tasvir edilmiştir.

İkinci ciltte ise *Bursa, İzmir, Batum, Trabzon* ile Azerbaycan ülkesine yapmış olduğu gezi notları yer almaktadır.

Ayrıca Girit Seferleri, *Erzurum*, Azerbaycan, Bakü, Gürcistan da bu ciltte yer alan diğer gezi notlarından.

Şam, Suriye, Filistin, Mekke, *Kayseri, Muş, Harput, Sivas* ve Ermenistan da üçüncü ciltte yer alır.

Diyarbakır, Bitlis, Van, Tebriz, Hamedan ve Bağdat ise dördüncü ciltte yer alan bölgelerdir.

Beşinci ciltte *Erzurum, İstanbul, Varna, Akkerman, Hotin, Bursa, Çanakkale* ve *Edirne* mevcuttur.

Avusturya, Kırım ve Kafkas ülkeleri yedinci ciltte, Kırım, Girit, Selanik ve *Rumeli* sekizinci ciltte;...

- *Anadolu'muzda*, çoğumuzun duymadığı, bilmediği böylesine nice güzel sözler, özgün anlatım örnekleri vardır. (TTK4- 8, s. 16)

Yazı dilimizde ve *Anadolu* ağızlarındaki kimi sözlerin, deyimlerin hatta kimi bitki adlarının...

...orta *Anadolu'nun* kavruk insanı, duygusunu nasıl da güçlü bir anlatımla dile getiriyor.

- ...*peribacaları* gibi doğal güzellikler yanında evleriyle ünlü şirin kasabalarımız da var. (TTK4- 9, s. 17)

... *Safranbolu evleri* ile tanıştırmak istiyoruz.

Safranbolu evleri yüzlerce yıllık bir zamanda oluşan Türk kent kültürünün günümüzde yaşamaya devam eden yapılarıdır. Bu nedenle *Safranbolu evleri* hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmek...

Evler, *Safranbolu'nun* iki ayrı bölümünde gruplanmış durumdadır.

Safranbolu'da yaşayan ailelerin kışlık, bir de yazlık evleri vardır.

Şehir, yönetim merkezinin bulunduğu kale, alışveriş merkezinin bulunduğu çarşı, evlerin bulunduğu *Akçasu, Gümüş, Musalla, Kıranköy ve Tabakhane semtlerinden* oluşmaktadır.

Safranbolu'nun çok yağış alması nedeniyle çatılar sağlam yapılı, uzun saçaklıdır. Bu güzel yapıları görmeniz dileğiyle *Safranbolu'da* buluşmak üzere hoşça kalın.

- *İstanbul'u, Ankara'sı, Edirne'si, Karşıyla* taşına toprağına vurgun olduğumuz güzel vatan. (TTK4- 10, s. 20)

Sen *Anadolu*, sen ana yurt...

Bin yılların, beş bin yılların az geldiği bir medeniyet beşiği *Anadolu*.

Anadolu'da adım başı tarih, adım başı geçmiş medeniyetin izleri, varlıkları...

...dört bin yıl öncesi Hititlerin adı duyulur *Anadolu'da*.

Hitit Güneşi'nden yepyeni bir medeniyetin ışıkları parlar yeryüzüne.

Bu, *Anadolu'nun, Anadolu* insanının yarattığı ve yaşattığı bir kültürün ışıklarıdır.

Anadolu beşiği çalkalandıkça, silkindikçe yayıktaki ayran gibi yağ çıkar üstüne.

... *Malazgirt Zaferi'yle* bu açılan kapıdan dörtlü *Anadolu'ya* dalga dalga yağmur gibi yağarlar.

Binlerce yıl özleşen *Anadolu* bu defa Selçukluların elinde közleşir, pişer.

Anadolu ocağından yeni, ileri bir medeniyeti bir Selçuklu medeniyeti fişkirir.

Konya'sı, Kayseri'si, Sivas'ı, Erzurum'u, Tokat'ı Selçukluların adım attığı her

yer... İslam aleminin dört köşesinden bilginler *Anadolu'ya* üşüşür,...

Selçuklulardan sonra sonra *Anadolu* Beylikleri devri kökleşen millî kültürün hasadını yaparlar.

Kökü ve gövdesi *Anadolu'da* üç kıta...

Sonrası, *Trakya'yı* da içine alan bir *Türkiye'dir Anadolu*.

Açılmamış sayfaları, duyulmamış sözleri, derlenmemiş türküleri, hikâyeleri, masalları, destanları, bilinmeyen ozanları ile bitmez tükenmez bir söz yumağıdır *Anadolu*.

İsterseniz bir *Anadolu* efsanesinden söze başlayalım ve *Ankara'dan Kızılcahamam'a* kadar şöyle bir uzanalım.

Az ötede *Taşlıca köyü* var, köyün yamacında bir taş oluk.

O günden sonra bu kutsal topraklara "*Anadolu*" der herkes.

Anadolu insanı, *Anadolu'nun* bereketini, yaşlı bir ananın bakracındaki bir ana sütü gibi ak ayranında simgelemiş, bu anada doğuran ve besleyen *Anadolu'yu* bulmuştur.

Anadolu, tarihin ilk gününden beri, ana sevgisiyle *Anadolu* sevgisi birbirinden ayrılmaz bir bütündür.

- Mustafa Kemal'in bu sözlerinde temelleri kültüre, bilimsel gelişmelere ve çağdaş uygarlığa dayanan *Türkiye Cumhuriyeti'nin* doğum müjdesi vardır. (TTK4- 11, s. 23)

Sakarya Zaferi'nden dönüşünde Ruşen Eşref Ünaydın'a şöyle der:...

İşte bunun içindir ki geri kalmışlıktan kurtulmak ve uygar dünyaya ayak uydurmak için *Türkiye Cumhuriyeti'ni*, sağlam kültür temelleri üzerine oturtmak, Atatürk için kültür yaşamının anlamı ve amacıdır.

“*Türkiye Cumhuriyeti'nin* temeli kültürdür.”

Türk halk biliminin, *Anadolu* seyirlik oyunlarının...

- Seni görüyorum yine *İstanbul*. (TTK4- 13, s. 27)

Geliyor *Boğaziçi'nden* doğru.

Bembeyaz *Kızkulesi*.

Doğduğum kıyılar: *Beşiktaş'ım*.

Babamın yattığı *Küçüksu*.

Anamın toprağı *Eyüp Sultan*.

Önümde, açık kollarıyla *Boğaz*.

Çengelköy'den aktarma *Rumeli Hisarı*.

İstanbul, İstanbul'um benim.

Kadıköy'ü, Üsküdar'ı.

Anarım *Adalar'da* çamların uykusunu.

Gün olur *Beyoğlu'nu* özler içim.

Koklamak isterim *tünelin* kokusunu.

Her şey, içimde her şey,

İstanbul yadigârı.

- ...kucağındaki yavrusuyla kar, yağmur demeyip mermi taşıyan hep onlar, hep o *Anadolu* kadınları olmuştur. (TTK4- 17, s. 36)

- Nasrettin Hoca, *Akşehir* sokaklarında çocukları gezdiriyormuş. (TTK4- 18, s. 37)

- *Anadolu'nun* yıllanmış sirke gibi keskin, bir deyişte söylenen sözleri vardır. (TTK4- 19, s. 40)

Anadolu'nun bitmez tükenmez, binlerce, on binlerce atasözü, ağızdan ağıza bize kadar ulaşan baba öğütleri, doğruyu, iyiyi telkin eden insanlık ilkeleridir.

- Ali Emiri Efendi, hemen o akşam, dönemin kitap meraklılarının toplandığı “Çemberlitaş”taki *Diyarbakır* Kıraathanesi'ne koşar. (TTK4- 20, s. 42)

Kaşgarlı Mahmut, onuncu yüzyılda yapılan bir Türk düğününü anlatır ki bir *Anadolu* kasabasına giderek bin yıl sonra bile böyle bir düğünü görebiliriz.

- Sıcak bir yaz günü küçük Sinan, dedesiyle birlikte *Karatay Kervansarayına* gitti. (TTK4- 21, s. 45)

Selçuklulardan kalma bu güzel eser, *Kayseri* yöresindeydi.

Kayseri'nin Ağırnas köyünde 1490 yılında doğan Sinan, çocukluk yaşından beri dedesiyle birlikte gurbette dolaşır, onun yanında çıraklık ederdi.

İstanbul'a giden bir kervanın peşine takılıp günlerce atlar ve katırlar arasında yürüyerek *İstanbul'a* geldi.

Üsküdar'da bir hana yerleşti.

Çocuğun kimsesiz ve becerikli olduğunu görünce onu *At Meydanı'ndaki İbrahim Paşa Konağı'nın* Acemi Oğlanlar Okulu'na verdi.

Van Gölü için gemiler bile yapmıştı.

Konya, Sivas, Erzurum, Tebriz, Bağdat gibi büyük kentleri tanımıştı.

Savaşlar bitince *İstanbul'a* döndü.

Sonra suyu künklerle *İstanbul'a* getirdi.

Daha sonra Şehzade Camisi'ni yaptı.

Bu cami, muhteşem *Süleymaniye'dir*.

Böylece *Süleymaniye Cami* 1556 yılında ibadete açılmış oldu.

Bundan sonra Edirne'deki *Selimiye Camisi'nin* yapımına başlandı.

O zamanlar bazı kişiler: “*Ayasofya'nın* kubbesinden büyük kubbe yapmak mümkün değildir.” diyorlardı.

Titiz çalışması sayesinde *Selimiye'nin* kubbesini dört sütun üzerinde durdurmayı başardı.

Süleymaniye Camisi'nin bitişiğindeki evinin bahçesine gömüldü.

Koca Sinan, *Süleymaniye* ve *Edirne'deki Selimiye Camisi'nden* başka seksen bir cami, altmış iki medrese, yirmi iki türbe, sekiz köprü, on altı kervansaray, otuz üç saray, otuz iki hamam, on iki mahzen, birçok su yolu, kemer yapmıştır.

- *Türkiye doğduğum*, (TTK4- 23, s. 51)

*Türkiye doydüğüm,
Türkiye konduğum yurt!*

- Mimar Sinan *Süleymaniye'yi* nasıl yaptığını Saî Mustafa Çelebi'ye anlatmış, o da Tezkeretül Bünyan adlı eserinde bunu kaleme almıştır. (TTK4- 24, s. 53)

Süleymaniye'de kullandığım dört büyük mermer sütunun her biri başka bir diyardan gelmiştir.

Sütunlardan biri gemi ile ta Mısır'ın İskendreye kentinden, diğeri Balbek'ten *Akdeniz'e* kadar sürülüp deniz yolu ile *İstanbul'a* taşındı.

Dördüncü sütun da *Topkapı Sarayı'ndan* söküldü.

Cami için lazım olan bütün ak mermerler *Marmara Adası'ndan* kesilip getirildi.

Süleymaniye'yi inşa ederken bir taraftan başka binalar da yapıyor, özellikle *Ferhat Paşa Sarayı'nı* bitirmeye çalışıyordum.

Bu sıralarda padişah *Edirne'de* idi.

Süleymaniye kapısını kapatmaya hazır hale geldi.

Süleymaniye 15 Ekim 1557 Cuma günü açıldı.

- *Edirne'nin* yazlarını pehlivanlar getirir. (TTK4- 25, s. 55)

Göçmen kuşlar gibi uzaklardan her yıl *Kırkpınar'a* gelir kırk bin köyün seçilmiş pehlivanları.

Eski, çok eski bir geleneğin kalıntısıdır *Edirne'deki* er meydanı.

Bugün *Anadolu* insanı, yurdunu savunmadan başka amaçla savaşmayı yiğitlik saymıyor.

Kırkpınar, coşkun sular ortasında şirin bir adacıktır.

O gün erkenden *Kırkpınar'a* gelen yollar, meraklılarla dolar taşar.

...alaca bulaca bir halk kaynaşması getirirler *Edirne'ye*.

Bu da güreşin bütün kuralları gibi kendiliğinden süregelmış bir *Anadolu* geleneği olsa gerek.

- *Konya'da* Selçuklu yemeği, *Eskişehir'de* tatar yemeği yedim. (TTK4- 30, s. 61)

Sadece *Türkiye'de* böyle bir misafirperverlik vardır.

Anadolu'da en fakir köyün en fakir insanı, tek tavuğunu alır tek misafiri için keser.

Trafiği, kargaşası ile modern *İstanbul*, ne kadar da uzaktı o akşam...

- Neşet Ertaş, 1938 yılında *Kırşehir'in Çiçekdağı* ilçesine bağlı *Kırtullar Köyü'nde* dünyaya gelmiştir. (TTK4- 31, s. 62)

Çocukluk ve gençlik yıllarını *Kırşehir, Yozgat* ve *Kırıkkale'nin* çeşitli köylerinde geçmiştir.

1960'lardan itibaren Neşet Ertaş'ın sanatı üzerinde başta babası Muharrem Ertaş olmak üzere Hacı Taşan, Çekiç Ali ve *Orta Anadolu'nun* diğer saz ustalarının önemli etkisi vardır.

Neşet Ertaş gibi bir bağlama ustasını bağrından çıkaran *Anadolu*, gönül dağında artık garip değildir. Kışı soğuk, yazı sıcak geçen, yazın dereleri çekilip yeşilleri sararan kuru *Orta Anadolu'nun* kavruk insanı gönüllere damla damla sızmıştır.

- Babam, “İzinde *Türkiye'ye* gideceğiz, *Türkiye* bizim yurdumuz.” diyor. (TTK4- 32, s. 64)
- On yaşında *Türkiye'ye* geldiğimde ben de günaydın demesini bile bilmeyen bir yabancı idim. (TTK4- 33, s. 65)

Türkiye'yi ziyaretimde eski bir Türk arkadaşımın yaşlı anası ile karşılaşınca elbette eğilir elini öperim.

Türkiye'deki arkadaşların sana Alman diyorlarsa budalalık ediyorlar. Bu araçtan yararlanıp *Türkiye'nin* ve *Almanya'nın* tarihini, edebiyatını da öğren.

- Dönüşte *Konya'ya* yerleşti ama *Almanya* ile ilişkisi kesilmedi. (TTK4- 34, s. 67)
Eşyle *Türkiye'ye* gelip gezmek istediklerini söyledi, onlara eşlik edip edemeyeceğini sordu.

Onlarla *Türkiye'yi* gezmek çok zevkli olacaktı.

Hemen *Türkiye* haritasını açtı.

Okullar tatil olunca Peter ve Maria *Konya'ya* geldiler.

Ertesi gün erkenden *Konya'yı* gezmeye başladılar.

Peter ile Maria *Türkiye'ye* ilk kez geliyorlardı.

Bu nedenle bir *Anadolu* kentini yakından tanımak istiyorlardı.

Dünyanın her tarafından pek çok insan Mevlânâ'yı ziyaret için *Konya'ya* geliyordu.

Birlikte bugün *Akdeniz* ve *Ege* kıyılarını dolaşacağız.

Önce, *Konya*'yı tanıyalım, sonra başka yerleri gezeriz.

- *İstanbul* usulü aşurede ise ana malzeme sayılan pirinç, buğday... (TTK4- 36, s. 73)

Nuh'un gemisi o gün *Cudi Dağı*'na oturmuş.

...gemi *Cudi Dağı*'na oturduğunda tufandan kurtuldukları için şükran borcunu olarak geminin ambarında kalan yiyeceklerle bir tür çorba pişirirler.

... gül suyu, *Konya*'nın kuş üzümü, Sibiryaya tereyağı, pirinç unu ve nişasta da konulurdu.

- Bedrettin, Sinan, Yunus Emre ve *Sakarya*, (TTK4- 37, s. 75)

Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum,

Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum.

Toroslardan bir kere olsun geçemedim diye...

Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı göllerini

Bolu'nun Abant Gölü'nde yüzer:

Ankara ovasında keçiler

Yağlı, ağır findığı Giresun'un.

Al yanaklı mis gibi kokan Amasya elması.

- ... *Anadolu*'da çok büyük bir kargaşa vardı. (TTK4- 39, s. 79)

Anadolu'daki şu savaşlara bak.

Bugün *Anadolu*'da herkes aç ama Hacı Bektaş Veli tok.

- Bulduk karşımızda *Yedigöller*'i. (TTK4- 40, s. 81)

Başkaydı *Yedigöller*'de sonbahar.

Yedigöller'de yedi iklim yaşadık.

- 12 Aralık 1916 tarihinde *Hatay*'ın *Reyhanlı* ilçesinde doğan... *Reyhanlı*'da ilköğrenimini tamamladıktan sonra *Antakya*'da *Antakya* Lisesi'ne devam eder. (TTK4- 42, s. 85)

Bir ara *İstanbul*'a giderek Pertavniyal Lisesi'nde okur.

Tekrar *Antakya*'ya dönen Cemil Meriç, bir süre öğretmenlik yapar.

Türkiye'nin çeşitli illerinde öğretmenlik yaptıktan sonra *İstanbul* Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde göreve başlar.

13 Haziran 1987'de *İstanbul*'da ölen Cemil Meriç, ...

4.1.4.12. Millî kurum ve kuruluşlar

- Reyhanlı'da ilköğrenimini tamamladıktan sonra Antakya'da *Antakya Lisesi'ne* devam eder. Türkiye'nin çeşitli illerinde öğretmenlik yaptıktan sonra *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde* göreve başlar. Bir ara İstanbul'a giderek *Pertavniyal Lisesi'nde* okur. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.13. Evrensel kültür öğeleri

4.1.4.13.1. Sevgi ve saygı

- Onun her türlü işini yaptığım için beni çok *seviyordu*. (TTK4- 3, s. 6)
- Anadolu'da kilim demek; özlemi, inancı, *sevgiyi*, ilmik ilmik, renk renk dokumak demektir. (TTK4- 6, s. 12)
Git, kızımı *sevdiği* o delikanlıyla evlendir. Ha, kızına şunu da söyle...
Yarının hayalini, gözünün rengini kilimlerde arayan Anadolu'nun kilim *sevgisi* zaten hayranlık vericidir.
- Onlarda Türk'ün bilgeliğini göreceksin; yüzyıllar boyunca doğayla iç içe geçen yaşamını öğreneceksin; *sevgisini*... (TTK4- 8, s. 16)
- Bu da doğaya, insana ve komşuya *saygının* en güzel örneğini göstermektedir. (TTK4- 9, s. 17)
- Anadolu, tarihin ilk gününden beri, *ana sevgisiyle Anadolu sevgisi* birbirinden ayrılmaz bir bütündür. (TTK4- 10, s. 20)
- Oğuz, saçları sırma gibi, dişleri inci gibi olan bu kızı görür görmez *sevdi*. Onu *sevdi* ve onunla evlendi. (TTK4- 14, s. 29)
- Yaşamak, *sevmek* gibi gönülden olsun. (TTK4- 15, s. 33)
- Anne, baba ve çocuklar arasında çok büyük bir *sevgi* ve *saygı* vardı. (TTK4- 17, s. 36)
Vedalaşmak için hanımına “Ben ölünce bütün malım mülküm senin olsun. Gönülün kimi *severse* onunla evlen.” der.
- İyileri *seven* çokmuş, kötülerin yüzüne bakan yokmuş. (TTK4- 18, s. 37)
İyiler *sevgi* olup çağlasın.

“Sevgili Nasrettin Amca! Seni çok *sevdik*...”

Nasrettin Hoca, niçin gözlük istediklerini sorunca da, “Biz güneşi çok *seviyoruz* ama gündüzleri öyle parlıyor ki ona bakamıyoruz. Gözlüğüümüz olursa onu her zaman *sevgiyle* seyrediyoruz.” demişler.

- Güzelin de kusurları, *sevilenin* de nazı vardır. *Seviyorsan*, güzelin; tatlı, inciten küçük dikenlerine katlanacaksın. (TTK4- 19, s. 40)
- Kitap dostu Ali Emiri'nin bilgisi, dikkati, kitap *sevgisi* ve çabaları olmasaydı eser... (TTK4- 20, s. 42)
- Lakin *sevgiler* ertelenirse olmaz. (TTK4- 21, s. 48)

Sevmenin değer vermek, kıymet bilmek, hatır sormak, yardıma koşmak, kapı çalmak, dua almak olduğunu anladım.

- Gözümde nur, içimde *sevgi*. (TTK4- 23, s. 51)
Sevgim, inancım, özlemim.
- Ama bu oyuna atalardan kalma özel bir *saygısı* vardır. (TTK4- 25, s. 55)
Pehlivanlar bu törensel girişle soylu bir toplum işi gördüklerini, birbirlerine *saygılı olduklarını* ve birer köylü olarak bütün güçlerini topraktan, otlardan aldıklarını belirtiyorlar.

Derken geleneğe uygun tutuşmalar, yaklaşmalar başlıyor *saygıyla*....

- Ben dünyanın en iyi mutfaklarından biri olan Türk mutfağını *severim* ama özellikle Türk sofrasını *severim*. (TTK4- 30, s. 61)
- Yüreğimde çok *sevgi* birikti. Arkadaşlarıma dağıtmak istedim. (TTK4- 32, s. 64)
Birikmiş *sevgimi* onlara vermek istiyorum.
- Gerçekte tek bir Allah'a inanan insanlar, onun yarattığı her şeye *saygı duymak* zorundadırlar. (TTK4- 34, s. 67)

Demek ki Türklerde *insan sevgisi* ve hoşgörü yüzyıllar öncesinden başlamış.

Türklerde *insan sevgisi* ve hoşgörü olmasaydı Osmanlı İmparatorluğu altı yüz yıl yaşayamazdı.

- “İnsana *sevgi* de gerekir. *Sevgiden* yoksun bilgi ve bilim insanlığa huzur verebilir mi? İnsanlar birbirlerini *sevseler* hiç kendi cinslerini yok etmek isterler miydi.?” (TTK4- 39, s. 79)

Hacı Bektaş Veli üzgün: “Seni çok *sevdim* Yunus.” dedi.

“Bilginin ve *sevginin* ışığı ol.” dedi.

O günden bu yana tam yedi yüz yıldır Anadolu'nun *sevgi* güneşi oldu.

4.1.4.13.2. Arkadaşlık ve dostluk

- Sevgili *arkadaşlar*,... (TTK4- 9, s. 17)
Sevgili *arkadaşlar*, mimari yapılarıyla, zengin kültürüyle...
- Kim benim emirlerime baş eğerse hediyelerimi kabul eder ve onu *dost* edinirim.
Düşmanlarımı ağlatıp *dostlarımı* güldürdüm. (TTK4- 14, s. 29)
- Meğer sultanım Dirse Han'ın oğluyla üç *arkadaşı* o sırada oynuyorlardı. (TTK4- 16, s. 34)
- Bir gün yakın bir *dostum* bana Türklerin niçin büyük bir millet olduğunu sordu. (TTK4- 18, s. 36)
- Kitap *dostu* Ali Emiri'nin bilgisi, dikkati, kitap sevgisi... (TTK4- 20, s. 42)
- Hepsi senin *dostlarındır*, (TTK4- 23, s. 51)
- ...yenen ve yenilenleri *dost kalmaya* çağırıyor. (TTK4- 25, s. 55)
- *Dostlar* beni hatırlasın. (TTK4- 27, s. 58)
Düğün olur bayram gelir.
Dostlar beni hatırlasın.
Selam olsun kucak kucak.
Dostlar beni hatırlasın.
Açar solar türlü çiçek.
Dostlar beni hatırlasın.
Gör ki başa neler gelir.
Veysel gider adı kalır.
Dostlar beni hatırlasın.
- *Arkadaşlarıma* dağıtmak istedim. (TTK4- 32, s. 64)
Türk *arkadaşlarım* bana “Alaman” diye sesleniyorlardı.
- Oradaki yakın *dostları* ona mektup yazıyor... (TTK4- 34, s. 67)
- ...Kerbela Çölü'nde yetmiş *arkadaşıyla* birlikte öldürülmesinin yıl dönümü... (TTK4- 36, s. 73)
- Sevgili *dost*, (TTK4- 38, s. 77)
Bu mektup bir *dosta* yazılıyor.

O halde “*Sevgili Dost*” diye başlamalı.

Evet, sana ey *dost*!

İçlerinden biri kâğıda düşüyor, altı harfli: *Dostluk*.

“Bir *dostluk* kaldı!” diye bağıyor pazarcı, tezgâhtaki meyveler için.

“Bir *dostluk* kaldı!” Bir *dosta* yetecek kadar.

Ben önce bu cümleyi, “Dayanacak, bir *dostluk* kaldı.” diye anlıyorum.

Sonra “Bir *dostluk* kaldı mı?” diye soruyorum.

Pazarı ısrarla “Bir *dostluk* kaldı!” diye bağıyor.

Bi *dostluk* çileği plastik küreğiyle kese kâğıdına dolduruyor pazarcı.

Ah *dostluğa* bak!

Ah *dostluğa* bak!

Ah *dostluğa* bak!

Yine de ağlamışsın, *dostun* gözünden akan iki damla yaşın yeryüzündeki bütün gölleri tuz gölü yaptığını bilmez gibi.

Sevgili *dost*,...

- ...bunu *arkadaşlarıyla* paylaşmak için can atardı. (TTK4- 42, s. 85)

...*arkadaşlarına* seslenirdi soluk soluğa:

Arkadaşından beklemediği bir yanıtı alan Hüseyin Cemil, kırgın ama ümidini de yitirmeden diğer *arkadaşı* Fuat'ın yanına koşar.

Arkadaşlarının bu ve benzeri davranışları...

...Cemil Meriç'in tek *dostu* vardır: Kitaplar.

Yalnızlığını gideren bu vefalı *dostları* onun için hep yanı başında olmuştur.

Evini *arkadaşlarına* ve *dostlarına* açarak onlarla saatlerce süren konuşmalar yapmıştır.

Dostluğu ve vefayı hiç ihmal etmemiş...

4.1.4.13.3. Hoşgörü

- İstanbul'un en önemli özelliklerinden biri de her *dil, din, ırktan* pek çok insanın yüzyıllar boyunca *bir arada yaşamasıdır*. Osmanlı Devleti'ndeki bu *hoşgörü anlayışı* günümüzde de devam etmektedir. (TTK4- 2, s. 4)
- *Gel gel, ne olursan ol, yine gel*. (TTK4- 34, s. 67)

Kâfir, putperest ve mecusî olsan da yine gel.

Bizim dergâhumuz ümitsizlik dergâhı değildir.

Yüz kere tövbeni bozmuş olsan yine gel.

Demek ki Türklerde insan sevgisi ve *hoşgörü* yüzyıllar öncesinden başlamış.

Türklerde insan sevgisi ve *hoşgörü* olmasaydı...

4.1.4.13.4. Barış

- *Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.* (TTK4- 15, s. 33)
- Bu yeşil, bu güler yüzlü, bu *barışsever* tabiat içinde güreşçileri beden gücünden çok akıl gücüne güvenmeye, yenen ve yenilenleri dost kalmaya çağırıyor. (TTK4- 26, s. 55)
- İnsanlar arasındaki *kin, nefret, düşmanlık yersizdir.* (TTK4- 34, s. 67)

4.1.4.13.5. Eşitlik

- *Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun.* (TTK4- 15, s. 33)
Kıış günü *herkesin* evi barkı olsun.
- Türklerde ilk dönemlerden beri *kadın erkek eşitliğine* çok büyük önem verilmiştir. (TTK4- 17, s. 36)

4.1.4.13.6. Adalet

8-10. sınıflar ders kitabında adaletle ilgili bir ögeye rastlanılmamıştır.

4.1.4.13.7. Bilim, bilimsel düşünce

- Mustafa Kemal'in bu sözlerinde temelleri kültüre, *bilimsel gelişmelere* ve çağdaş uygarlığa dayanan... (TTK4- 11, s. 23)
Çünkü Atatürk, Osmanlı toplumunun son dönemlerde, *bilimsel gelişmelere* kapalı, geri kalmış eğitim yüzünden nasıl sıkıntılar çekildiğini biliyordu.

- O dağıttıkça buğdaylar eksilmez, çoğalır çünkü o *bilgiye* hükmediyor. (TTK4- 39, s. 79)
Bilgi de ona buğday, zenginlik, sağlık ve huzur veriyor.
“Geri döner, Hacı Bektaş Veli'den özür dilersen, buğdayı verir, *bilgi* istersin.” dedi.
“Buğdayı al, bana *bilgi* ver.” dedi.
Hacı Bektaş Veli “Sen *bilginin* ne işe yaradığı bilir misin?” dedi.
Yunus “Anladım, *bilgi* en büyük güctür.” dedi.
“İnsana sevgi de gerekir. Sevgiden yoksun *bilgi* ve *bilim* insanlığa huzur verebilir mi?”
“Bir hata yaptım. *Bilgisi* olanın buğdayı da olur.... Ben yanında kalayım *bilgili* bir insan olayım.”
“*Bilginin* ve sevginin ışığı ol.” dedi.

4.1.4.13.8. Dayanışma, yardımlaşma

- Mahallenin yaşlı başlı kişileri bir araya gelip bu aileye ne gibi *yardımların* *yapılabileceğini* konuşmaya başladılar. (TTK4- 3, s. 6)
İlkin evlerden eşya toplandı; daha sonra maddi durumu iyi olan ailelerden *para* *yardımı* istendi.
Onlara *yardım etmek* için herkes birbiriyle yarışıyordu adeta. Pek doğal ki en büyük *yardım*, mor salkımlı evin sahibinden geldi.
Bu, diğer koşşuların *yardım etme* hevesini artırmıştı.
Ailenin çocuklarına *yardım etmemi*, Türkçeyi öğretmemi istedi.
- *Aç görürsen doyur, çıplak görürsen giydir.* (TTK4- 16, s. 34)
- Hoca'mız da “Su akar, yıldız bakar. Ancak parayı veren veya bir *iyilik yapan* gözlüğü takar.” diyerek taşı gediğine koymuş. (TTK4- 18, s. 37)
- Sinan da kendisine *yardım edecekti.* (TTK4- 21, s. 45)
- Sevmenin değer vermek, kıymet bilmek, hatır sormak, *yardıma koşmak, kapı çalmak*, dua almak olduğunu anladım. (TTK4- 22, s. 48)
- Bir güzel vakitte camiye temel vuruldu ve kurbanlar kesilip *fakirlere sonsuz iyilikler yapıldı.* (TTK4- 24, s. 53)

- “Yiyeceklerimizi *bölüşmek* bizde töredir.” dedi, bana... (TTK4- 32, s. 64)
Ekmeği *bölüşmeyi* öğrenmek istiyorum.
- Allah'ın bize verdiği nimetleri *başkalarıyla paylaşmayı* bilmeliyiz. (TTK4- 34, s. 67)
- Yunus “Olsun, nasıl olsa birileri bana *yardım eder.*” (TTK4- 39, s. 79)

4.1.4.13.9. Birlik, beraberlik

- İstanbul'un en önemli özelliklerinden biri de her dil, din, ırktan pek çok insanın yüzyıllar boyunca *bir arada yaşamasıdır.* (TTK4- 2, s. 4)
- Konu komşu toplanmış, hep *birlikte* onların gelişini seyrediyordu. (TTK4- 3, s. 6)
Komşu nine, bu evde yıllardan beri Fındık adlı köpeğiyle *birlikte* yaşıyordu.
O günden sonra, çocuklarla *birlikte* evin geniş bahçesinde serbestçe oynamaya başladık.
Yıllarca *birlikte* yaşamışçasına birbirimize kaynaşmıştık.
- Tek tek ayrılırsanız yenilirsiniz ama bu altı ok gibi *birlik olursanız* kimse sizi yenemez. (TTK4- 14, s. 29)
- Savaş kararı alındığı zaman da ordunun bir başına hakan, öbür tarafına da sultan geçer, *birlikte* savaşırlardı. (TTK4- 17, s. 36)
- “Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar.” atasözü de *birlik ve beraberliği* öğütler. (TTK4- 19, s. 40)
- Kayseri'nin Ağırnas köyünde 1490 yılında doğan Sinan, çocukluk yaşından beri dedesiyle *birlikte* gurbette dolaşır, onun yanında çıraklık ederdi. (TTK4- 21, s. 45)
Sinan artık orduyla *birlikte* seferden sefere gidiyor.
- Bu sabah elinden tutup oğlumu, bütün yakınlarımı onunla *beraber* ziyaret etmek istiyorum. (TTK4- 22, s. 48)
- Yalıya inen dik yokuşta kadınlarla erkekler *birlikte* yürür, tarlalarda *birlikte* çalışırlar. (TTK4- 29, s. 60)
- Biliyorsunuz, imparatorluk bünyesinde ayrı dil, din ve ırktan pek çok insan yüzyıllarca *birlikte* yaşadı. (TTK4- 34, s. 67)

- *Bir arada yaşama kültürü*, onu beslemiş ve hayatını zenginleştirmiştir. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.13.10. Çalışkanlık

- Yıllar yılı arkeologlar harıl harıl *çalışır*,... (TTK4- 10, s. 20)
- Bu iş için çok *çalışıldı*. (TTK4- 24, s. 53)
Binlerce işçi bu işte *çalıştı*.
“Padişahım mimarbaşımız *çok gayretlidir*, o kadar *gayret ediyor* ki yakında camimizde namaz kılmak nasip olur.”
Yalnız gündüzleri değil geceleri de *çalışıyor*, *boş bir saat bile geçirmiyordum*.
- Yalıya inen dik yokuşta kadınlarla erkekler birlikte yürür, tarlalarda birlikte *çalışırlar*. (TTK4- 29, s. 60)
- *Çalışkan*, namuslu, yiğit insanlarım. (TTK4- 37, s. 75)
- ...fazla *çalışkan*, fazla dürüst bir düşünce işçisidir. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.13.11. Azimli ve kararlı olmak

- Kalbine bir şüphe düştü fakat *dolaşmaktan yılmadı*... (TTK4- 2, s. 4)
- *Genç yaşta gözlerini kaybetmiş olmasına rağmen kitap okuma ve araştırmalar yapmaya devam etmiştir*. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.13.12. Temizlik

- Biz, bu bölümlere bakarak onuncu yüzyılda Türk evlerinde *banyoların* bulunduğunu ve ev halkının mutlaka haftada bir *banyo yaptığını* öğreniyoruz. (TTK4- 20, s. 42)
- İçinde cami, *hamam*, yatılacak yerler, büyük depolar vardı. (TTK4- 21, s. 45)
Koca Sinan, Süleymaniye ve Edirne'deki Selimiye Camisi'nden başka seksen bir cami, altmış iki medrese, yirmi iki türbe, sekiz köprü, on altı kervansaray, otuz üç saray, otuz iki *hamam*, on iki mahzen, birçok suyolu, kemer yapmıştır.

- Yağan yağmurlar, sürekli olmazlarsa bahçeleri, bağları, evleri ve sokakları *yıkayan, tertemiz yapan tabii bir banyodur.* (TTK4- 28, s. 59)

4.1.4.13.13. Demokrasi ve özgürlük

- ...bilimsel gelişmelere ve çağdaş uygarlığa dayanan Türkiye Cumhuriyeti'nin doğum müjdesi vardır. (TTK4- 11, s. 23)
İşte bunun içindir ki geri kalmışlıktan kurtulmak ve uygar dünyaya ayak uydurmak için Türkiye Cumhuriyeti'ni, sağlam kültür temelleri üzerine...
“Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür.”
...bilimsel yöntemlerle ilk incelenişinin Cumhuriyet Döneminde yapılması asla bir rastlantı değildir.
- Ellerini havaya kaldırmış bağıyor; ihtiyaçlarını ne kadar azaltırsan o kadar *hür* olursun, diye. (TTK4- 38, s. 77)

4.1.4.13.14. Dürüstlük ve güvenilirlik

- Böyledir, *doğru sözden* gönül durulur hemen. (TTK4- 12, s. 25)
- Anadolu'nun bitmez tükenmez, binlerce, on binlerce atasözü, ağızdan ağıza bize kadar ulaşan baba öğütleri, *doğruyu, iyiyi* telkin eden insanlık ilkeleridir. (TTK4- 19, s. 40)
- ...fazla titiz, fazla çalışkan, fazla *dürüst* bir düşünce işçisidir. (TTK4- 42, s. 85)

4.1.4.13.15. Çok kültürlülük

- “Ben *Almanya'da* doğdum.” (TTK4- 32, s. 64)
Kimisi bana “Sen *Almansın.*” diyor.
Kimisi “Sen bir *Alman Türk'üsün.*” diyor.
Ben aslında neyim?
Türk arkadaşlarım bana “*Alaman*” diye sesleniyorlardı.
- Ben bilirim *yabancı olmak nedir.* (TTK4- 33, s. 65)

Bugün *Almanya'da* senin yurttaşlarınla karşılaşır konuştuğumda, *beni ilkin Türk sanırlar.*

Türk ve Alman dostlarımla beraber olduğum zaman *iki taraf da bana "Sen bizdensin."* derler.

Türkiye'yi ziyaretimde eski bir Türk arkadaşımın yaşlı anası ile karşılaşınca elbette eğilir elini öperim.

Türkiye'deki arkadaşların sana *Alman diyorlarsa budalalık ediyorlar.*

Çünkü yabancı olmanın oranın yerlisi olmaktan daha az değerli olmadığını iyi biliyorsun.

Buna erişebilmek için ben vaktiyle *nasıl iyi bir Türkçe öğrendimse sen de şimdi elinde fırsat varken iyi Almanca öğrenmeye bak.*

İki dili de öyle bir öğren ki ayırt edemesinler, Türk müsün, Alman mı?

İki kültür arasında yüzen bir balık olduğunu anlayacaksın.

Yalnız iki dili öğrenmekle yetinme.

Bu araçtan yararlanıp Türkiye'nin ve Almanya'nın tarihini, edebiyatını da öğren.

- Cengiz Bey bir süre *Almanya'da öğretmenlik yapmıştı.* (TTK4- 34, s. 67)

Dönüşte Konya'ya yerleşti Almanya ile ilişkisi kesilmedi.

- Okuduğu okullarda iyi *Fransızca öğrenmiştir.* (TTK4- 42, s. 85)

İleriki yaşlarında *Fransızcadan yapacağı tercüme*ler hep bu dönemde öğrendiklerinin ürünüdür.

Dünyayı algılamada ve yaşama bakışta onu farklı kılan nedenlerin başında, yetiştiği çevrenin *dinî ve etnik yapısındaki çok kültürlü zenginlik* gelir.

Bu zengin, *etnik ve dinî farklılıklar ortamında* yetişmenin çocuklukta itibaren kendine özgü düşünceler geliştirmesi onun zihninin işleyişinde önemli etkileri olmuştur.

Herkes gibi değil, kendi gibi düşünmeyi başarabilmiş olması çocukluğunu geçirdiği şehrin *kültürel dokusunun çeşitliliğinden ve zenginliğinden* kaynaklanır.

Cemil Meriç'in hayatında *farklı kültürlerle* sahip bir şehirde çocukluğunu ve gençliğini geçirmesinin önemli kazanımları olmuştur.

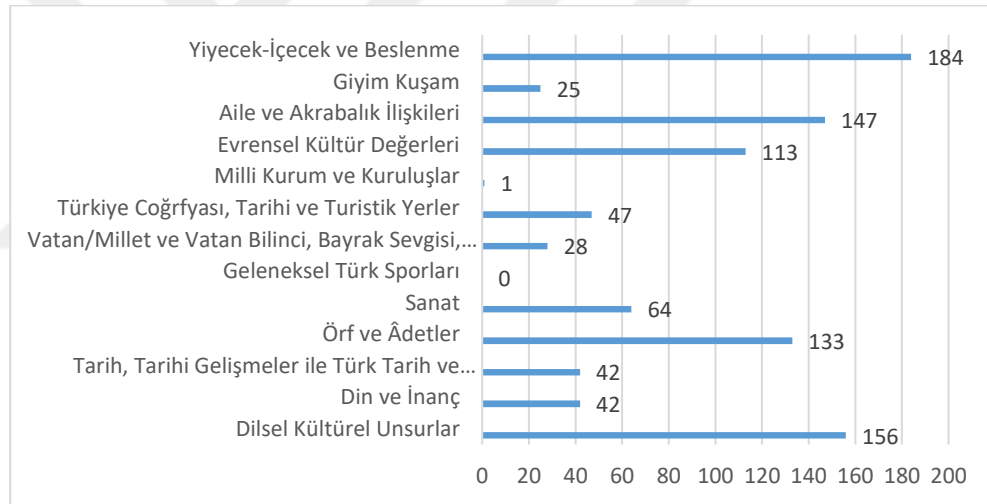
Farklı dinî ve etnik bir ortamda büyümenin vermiş olduğu önemli fırsatlar...

4.2. Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan kültürel öğelere ait sayısal veriler aşağıda başlıklar halinde ve grafikler yardımıyla ifade edilmiştir.

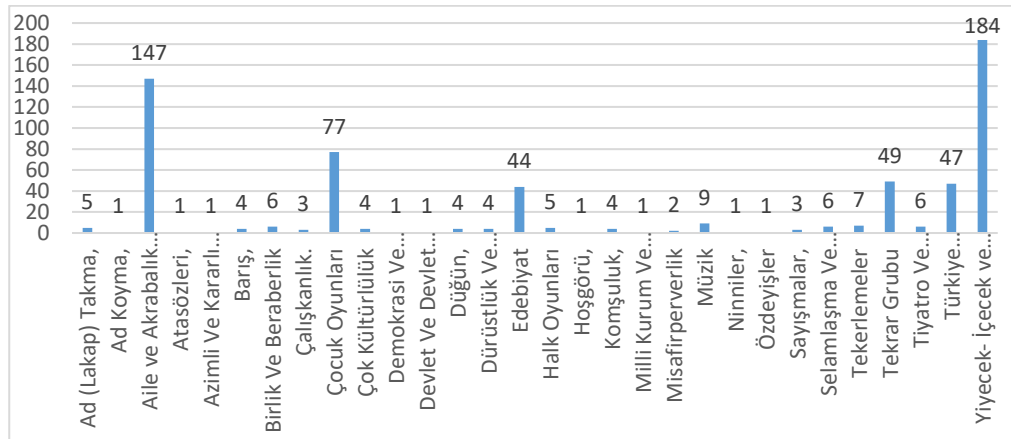
4.2.1. 1-3. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Kültürel Öğeler

1-3. sınıflar ders kitabında yer alan metinlerde toplam 982 kültürel öge tespit edilmiştir. Bu kültürel öğelerden metinlerde kendisine en çok verilen öge, 184 öge ile yiyecek, içecek ve beslenmedir. Geleneksel Türk sporlarına hiç yer verilmezken millî kurum ve kuruluşlara ise yalnızca bir kez yer verilmiştir.

Grafik 4-1. 1-3. Sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı

1-3. sınıflar ders kitabında yer alan söz konusu kültürel öğeler daha detaylı incelendiğinde aşağıdaki sayısal verilere ulaşılmıştır.

Grafik 4-2. 1-3. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı

Ders kitabındaki metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen kültürel öge başlığı 184 kez kullanılan “*Yiyecek, İçecek ve Beslenme*”dir. Sırasıyla 147 kez “*Aile ve Akrabalık İlişkileri*”, 77 kez “*Çocuk Oyunları*”, 49 kez kullanılan “*Tekrar Grubu*”, 47 kez kullanılan “*Türkiye Coğrafyası, Tarihi ve Turistik Yerler*” ve 44 kez kullanılan “*Edebiyat*” başlıkları da metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen diğer kültürel öge başlıklarıdır.

Ders kitabındaki metinlerde en az kullanıldığı tespit edilen kültürel ögeler, birer defa kullanılmış olan “*Atasözleri, Özdeyişler, Ninniler, Devlet ve Devlet Büyüklerine Saygı, Ad Koyma, Millî Kurum ve Kuruluşlar, Hoşgörü, Azimli Ve Kararlı Olmak, Demokrasi Ve Özgürlük*”tür. İki kez kullanılan “*Misafirperverlik*”, üçer kez kullanılan “*Sayısmalar, Çalışkanlık*”, dörder kez kullanılan “*Düğün, Komşuluk, Barış, Dürüstlük Ve Güvenirlik, Çok Kültürlülük*”, beşer kez kullanılan “*Ad (Lakap) Takma, Halk Oyunları*”, altışar kez kullanılan “*Selamlaşma Ve Vedalaşma, Tiyatro Ve Geleneksel Türk Tiyatrosu, Birlik Ve Beraberlik*”, yedişer kez kullanılan “*Tekerlemeler*”, dokuzar kez kullanılan “*Müzik*” başlıklarıysa metinlerde en az kullanıldığı tespit edilmiş diğer kültürel ögelerdir.

“*Ağz Özellikleri, Yanıltmacalar, Maniler, Sünnet Geleneği, Geleneksel Türk El Sanatları, Resim, Mimari, Geleneksel Türk Sporları, Eşitlik, Adalet, Bilim ve Bilimsel Düşünce*” başlıkları ise metinlerde hiç kullanılmadığı tespit edilen kültürel ögelerdir.

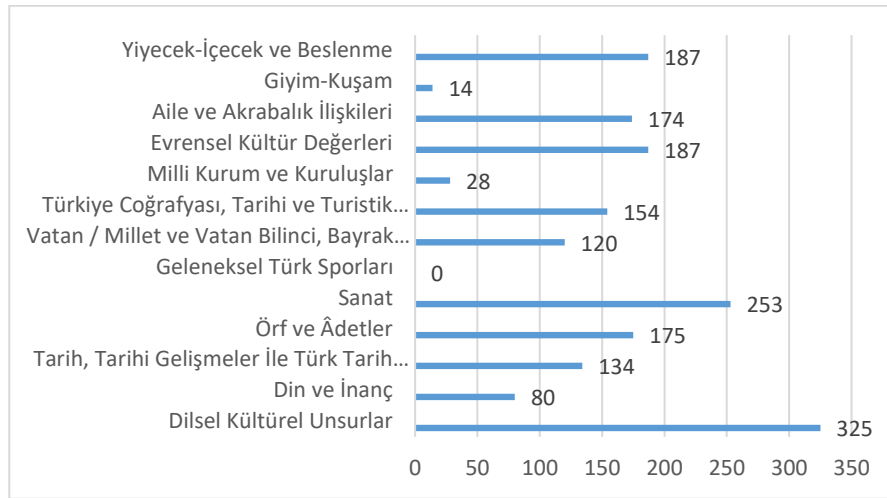
Ders kitabında, en çok kültürel ögeye yer verildiği tespit edilen metinler, 54 öge ile “*Musa'nın Mutlu Günü*”, 50 öge ile “*Yetim Kızın Sevinci*”, 45 öge ile “*Balcı Dede*”, 37 öge ile “*Bayramlık*”, 35 öge ile “*Atatürk'ün Çocukluğu*” ve “*Her Şeyi Yaratan Allah'tır*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında, en az kültürel ögeye yer verildiği tespit edilen metinler, birer öge ile “*Mavi Balon*” ve “*Selam*”, üç ögeyle “*Bir Hafta*”, dörder ögeyle “*Dünya Çocukları*”, “*Sevinç Adlı Bulut*”, “*İşini İyi Yapmak*” ve “*Beyza İle Ailesi*”, beşer ögeyle “*İlk Müslüman Çocuk Hz. Ali*”, “*Binek*” ve “*Renklerin Oyunu*”, altı öge ile “*Bilmeceler*”, “*Topum*” ve “*Arkadaşlarım*”, yedişer öge ile “*Sesleri Öğreniyorum*”, “*Bayrağım*”, “*Parayı Veren Düdüğü Çalar*” ve “*Benim Adım Beyza*”, sekiz öge ile “*Yirmi Üç Nisan*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında hiçbir kültürel öge barındırmayan yalnızca bir metin tespit edilmiştir. O da “*Yüze Kadar*” adlı metindir.

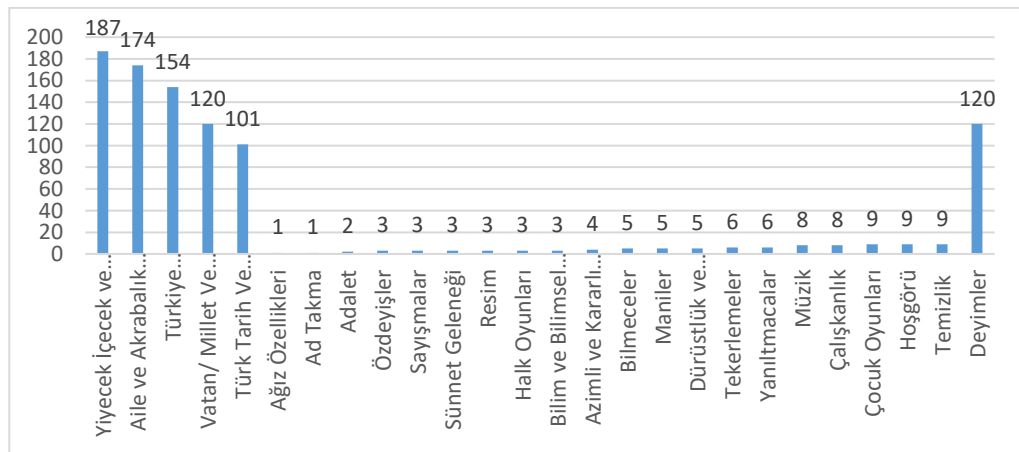
4.2.2. 4-5. Sınıflar Ders Kitabında Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler

4-5. sınıflar ders kitabında yer alan metinlerde toplam 1802 kültürel öge tespit edilmiştir. Bu kültürel ögelerden metinlerde kendisine en çok verilen öge, 325 öge ile dilsel kültür ögeleridir. Geleneksel Türk sporlarına hiç yer verilmezken millî kurum ve kuruluşlara ise yirmi sekiz kez yer verilmiştir.

Grafik 4-3. 4-5. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı

4-5. sınıflar ders kitabındaki metinlerde yer alan söz konusu kültürel öge başlıkları daha detaylı ele alındığında aşağıdaki grafikte yer alan sayısal verilere ulaşılmıştır.

Grafik 4-4. 4-5. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı

Ders kitabındaki metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen kültürel öge, 187 kez kullanılan “*Yiyecek- İçecek ve Beslenme*”dir. Sırasıyla 174 kez kullanılan “*Aile ve Akrabalık İlişkileri*”, 154 kez kullanılan “*Türkiye Coğrafyası, Tarihi ve Turistik Yerler*”,

120 kez kullanılan “*Vatan/ Millet ve Vatan Bilinci, Bayrak Sevgisi, Askerlik ve Bağımsızlık*” ile 120 kez kullanılan “*Deyimler*” ve 101 kez kullanılan “*Türk Tarih ve Kültürüne Yön Vermiş Kişiler*” başlıkları da metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen diğer kültürel öğelerdir.

Ders kitabındaki metinlerde en az kullanıldığı tespit edilen kültürel öğeler, birer kez kullanılan “*Ağız Özellikleri*”, “*Ad Takma (Lakap)*”, iki kez kullanılan “*Adalet*”, üçer kez kullanılan “*Özdeyişler*”, “*Sayısmacalar*”, “*Sünnet Geleneği*”, “*Resim*”, “*Halk Oyunları*”, “*Bilim ve Bilimsel Düşünce*”, dört kez kullanılan “*Azimli ve Kararlı Olmak*”, beşer kez kullanılan “*Bilmeceler*”, “*Maniler*”, “*Dürüstlük ve Güvenirlik*”, altışar defa kullanılan “*Tekerlemeler*”, “*Yanıltmacalar*”, sekizer kez kullanılan “*Müzik*”, “*Çalışkanlık*,” dokuzar kez kullanılan “*Çocuk Oyunları*”, “*Hoşgörü*”, “*Temizlik*” başlıklarıdır.

Ders kitabındaki metinlerde hiç kullanılmadığı tespit edilen kültürel öğe başlıkları “*Atasözleri*”, “*Ninniler*”, “*Geleneksel Türk Sporları*”dır.

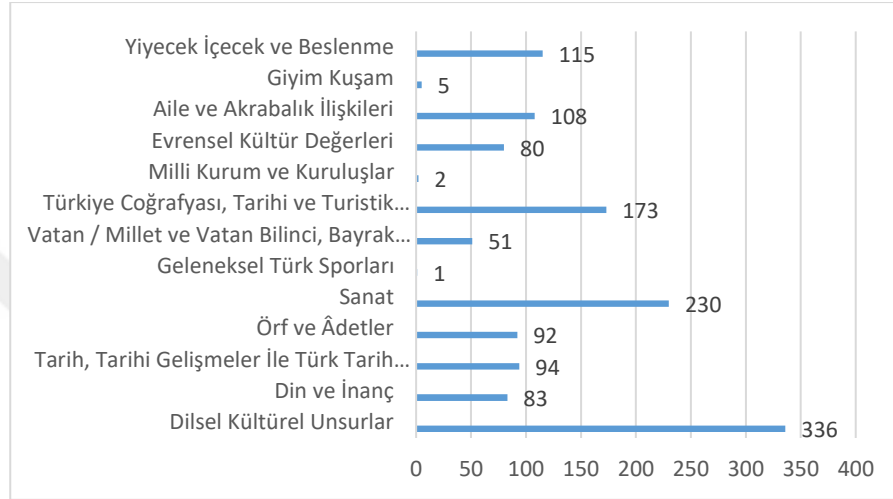
Ders kitabında en çok kültürel öğeye yer verildiği tespit edilen metinler, 86 öge ile “*Türkiye’ m*”, 82 öge ile “*Millî Bayramlarımız*”, 69 öge ile “*Türk Misafirperverliği*”, 67 öge ile “*Yine Bahar Geldi*”, 65 öge ile “*Bayramlaşma*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında, en az kültür öğeye yer verildiği tespit edilen metinler, dört öge ile “*Yurt Dışında Bir Çocuk*”, beşer ögeyle “*Güzel Bulut*”, “*Bir Köy Okulunu Ziyareti*”, “*Kızılay Şiiri*”, “*Esra Alışverişte*”, dörder ögeyle “*Dünya Çocukları*”, “*Sevinç Adlı Bulut*”, “*İşini İyi Yapmak*” ve “*Beyza İle Ailesi*”, altışar ögeyle “*Bir Yer Düşünüyorum*”, “*Bilmeceler*” ve “*Anne Sevgisi*”, “*Her Şeyde Vatan*”, yedişer öge ile “*İstiklâl Marşı*”, “*Sevgi Çiçeği*”, sekizer öge ile “*Bir Tarih Dersinde*”, “*Dünya Çocuk Bayramı*”, “*Kazların Uçuşu*” ve dokuz öge ile de “*Ankara’yı Neden Hükûmet Merkezi Yaptım*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında hiçbir kültürel öğeye yer verilmeyen herhangi bir metin tespit edilmemiştir.

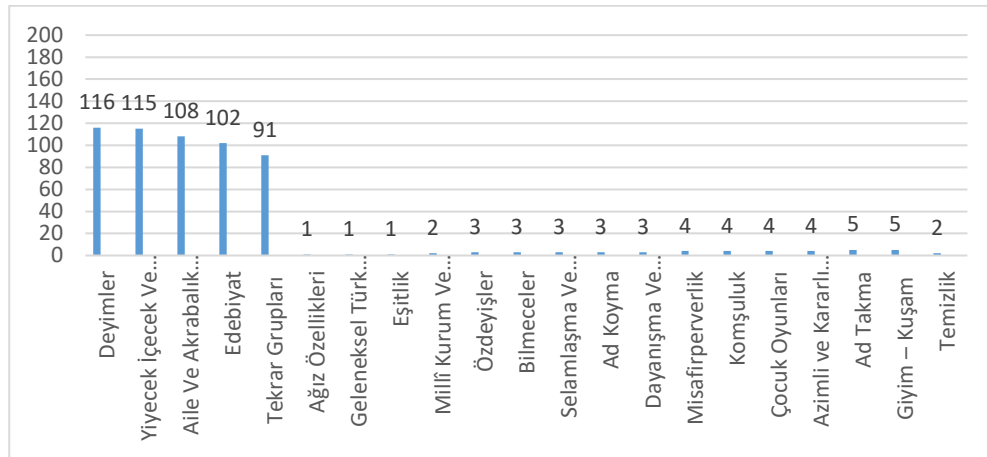
4.2.3. 6-7. Sınıflar Kitabında Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler

6-7. sınıflar ders kitabında yer alan metinlerde toplam 1369 kültürel öge tespit edilmiştir. Bu kültürel ögelerden metinlerde kendisine en çok verilen, 336 öge ile dilsel kültürel ögelerdir. Geleneksel Türk sporlarına ise bir kez yerilmiştir.

Grafik 4-5. 6-7. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı

6-7. sınıflar ders kitabındaki metinlerde yer alan söz konusu kültürel öge başlıkları daha detaylı ele alındığında aşağıdaki grafikte yer alan sayısal verilere ulaşılmıştır.

Grafik 4-6. 6-7. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı

Ders kitabındaki metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen kültürel öge 116 kez kullanılan *deyimlerdir*.

Sırasıyla 115 kez kullanılan “*Yiyecek İçecek ve Beslenme*”, 108 kez kullanılan “*Aile ve Akrabalık İlişkileri*”, 102 kez kullanılan “*Edebiyat*”, 91 kez kullanılan “*Tekrar Grupları*” başlıkları da metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen diğer kültürel öğelerdir.

Ders kitabındaki metinlerde en az kullanıldığı tespit edilen kültürel öğeler birer kez kullanılan “*Ağız Özellikleri*”, “*Geleneksel Türk Sporları*”, “*Eşitlik*”, ikişer kez kullanılan “*Millî Kurum ve Kuruluşlar*”, “*Temizlik*”, üçer kez kullanılan “*Özdeyişler*”, *Bilmeceler*, “*Selamlaşma ve Vedalaşma*”, “*Ad Koyma*”, “*Dayanışma ve Yardımlaşma*”, dörder defa kullanılan “*Misafirperverlik*”, “*Komşuluk*”, “*Çocuk Oyunları*”, “*Azimli ve Kararlı Olmak*”, beşer kez kullanılan “*Ad Takma*”, “*Giyim – Kuşam*” başlıklarıdır.

Ders kitabındaki metinlerde hiç kullanılmayan kültürel öğeler *Ninniler*, *Sayısmacalar*, *Yanıltmacalar*, *Maniler*, *Sünnet Geleneği*, *Hoşgörü*, *Dürüstlük ve Güvenirlilik*, *Çok Kültürlülük* başlıklarıdır.

Ders kitabında, en çok kültürel öğeye yer verildiği tespit edildiği metinler 123 öge ile “*Keloğlan İle Anası*”, 95 öge ile “*Tatlı Yiyeceklerimize Kültürel Bir Bakış*”, 66

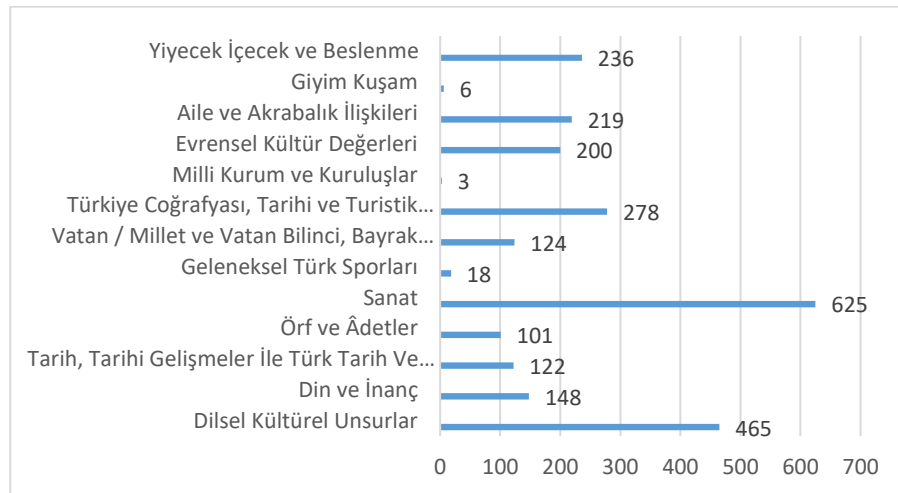
öge ile “*Bayramlaşma Bayramı*”, 62 öge ile “*Ferhat İle Şirin*”, 61 öge ile “*Anadolu Nakış Nakış*”, 59 öge ile “*Akıllı Evlat*”, 58 öge ile de “*Çanakkale Topçusu*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında, en az kültürel ögeye yer verildiği tespit edilen metinler dört öge ile “*Yurt Dışında Bir Çocuk*”, yedi ögeyle “*Ebru Sanatı*”, on birer ögeyle “*İpe Un Sermek*”, “*Sana Ne?*”, on dört ögeyle “*Bilmece Yarışması*”, on yedişer ögeyle ile “*Kilim*”, “*İssız Ada*”, on dokuz öge ile “*Anadolu Gerçeği*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında hiçbir kültürel ögeye yer verilmeyen yalnızca bir metin tespit edilmiştir. O da “*Kiraz Ağacındaki Çalığı*” adlı metindir.

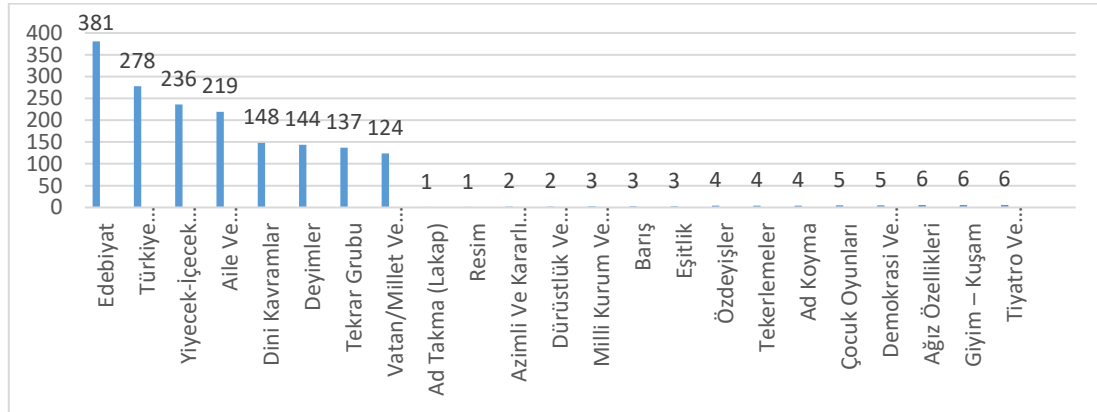
4.2.4. 8-10. Sınıflar Ders Kitabında Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler

8-10. sınıflar ders kitabında yer alan metinlerde toplam 2554 kültürel öge tespit edilmiştir. Bu kültürel ögelerden metinlerde kendisine en çok verilen, 625 öge ile sanatla ilgili kültürel ögelerdir. Bunun yanında geleneksel Türk sporlarına on sekiz kez, milli kurum ve kuruluşlara ise yalnızca 3 kez yer verilmiştir.

Grafik 4-7. 8-10. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde yer alan kültür ögesi başlıklarının genel sayısal dağılımı

8-10. sınıflar ders kitabındaki metinlerde yer alan söz konusu kültürel öge başlıkları daha detaylı ele alındığında aşağıdaki grafikte yer alan sayısal verilere ulaşılmıştır.

Grafik 4-8. 8-10. sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki metinlerde en çok ve en az yer alan kültür ögesi başlıklarının detaylı sayısal dağılımı

Ders kitabındaki metinlerde en çok kullanılan kültürel öge 381 kez kullanılan *Edebiyat*'tır. Sırasıyla 278 kez kullanılan "*Türkiye Coğrafyası, Tarihi ve Turistik Yerler*", 236 kez kullanılan "*Yiyecek-İçecek ve Beslenme*", 219 kez kullanılan "*Aile ve Akrabalık İlişkileri*", 148 kez kullanılan "*Dini Kavramlar*", 144 kez kullanılan "*Deyimler*", 137 kez kullanılan "*Tekrar Grubu*", 124 kez kullanılan "*Vatan/Millet ve Vatan Bilinci, Bayrak ve Bayrak Sevgisi, Askerlik ve Bağımsızlık*" başlıkları da metinlerde en çok kullanıldığı tespit edilen diğer kültürel öğelerdir.

Ders kitabındaki metinlerde en az kullanılan kültürel öğeler birer kez kullanılan "*Ad Takma (Lakap), Resim*", ikişer kez kullanılan "*Azimli ve Kararlı Olmak, Dürüstlük ve Güvenirlik*", üçer kez kullanılan "*Millî Kurum ve Kuruluşlar, Barış, Eşitlik*", dörder kez kullanılan "*Özdeyişler, Tekerlemeler, Ad Koyma*", beşer kez kullanılan "*Çocuk Oyunları, Demokrasi ve Özgürlük*", altışar kez kullanılan "*Ağız Özellikleri, Giyim – Kuşam, Tiyatro ve Geleneksel Türk Tiyatrosu*" başlıklarıdır.

Ders kitabındaki metinlerde hiç kullanılmadığı tespit edilen kültürel ögeler “*Bilmeceler, Ninniler, Sayışmacalar, Yanılmacalar, Maniler, Sünnet Geleneği ve Adalet*” başlıklarıdır.

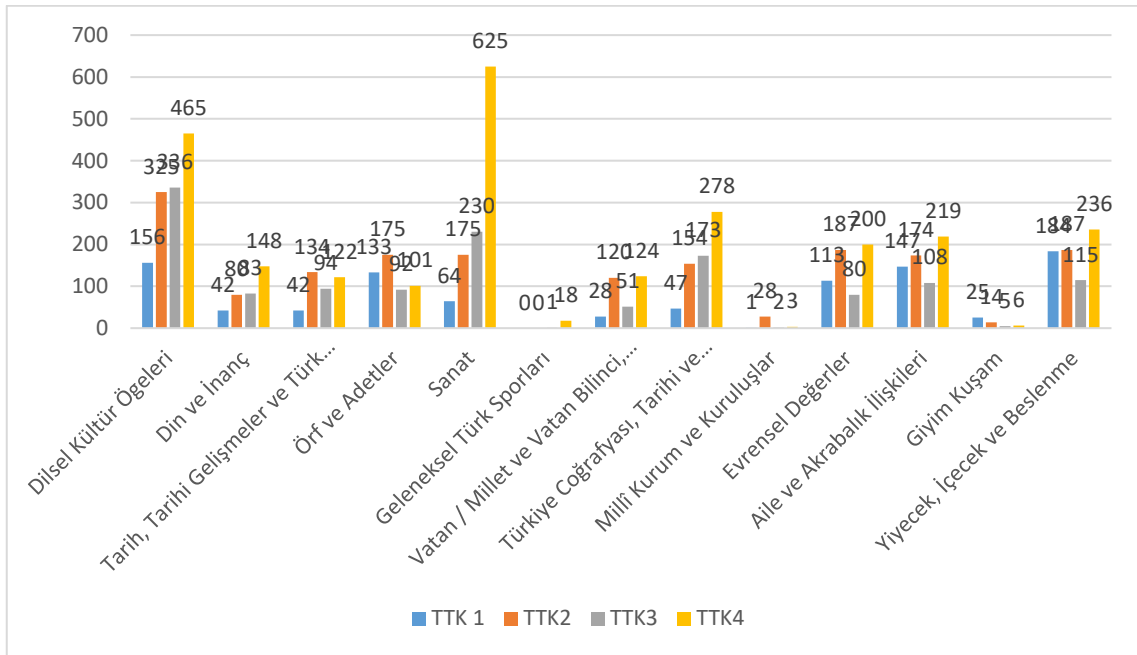
Ders kitabında en çok kültürel ögeye yer verildiği tespit edilen metinler 151 öge ile “*Anadolu’da Kilim Demek*”, 144 öge ile “*Anadolu Üstüne*”, 133 öge ile “*Mimar Sinan*”, 121 öge ile “*Oğuz Kağan Destanı*”, 119 öge ile “*Efsaneleri Bol Bir Türk Tatlısı: Aşure*”, 98 öge ile “*Dirse Han Oğlu Boğaç Han*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında en az kültürel ögeye yer verildiği tespit edilen metinler üç öge ile “*Uçun Kuşlar*”, beş öge ile “*Memleket İsterim*”, on üç ögeyle “*Dostlar Beni Hatırlasın*”, on dört ögeyle “*Yedigöller’de Sonbahar*”, on dokuz öge ile “*Bülbül Ne Yatarsın Bahar Erişti*”, yirmi bir öge ile “*Evin Altındaki Hazine*” adlı metinlerdir.

Ders kitabında hiçbir kültürel ögeye yer vermeyen herhangi bir metin tespit edilmemiştir.

4.2.5. Ders Kitaplarının Tümünde Yer Alan Kültürel Ögelere Ait Sayısal Veriler

1-3., 4-5., 6-7. ve 8-10. Sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki kültürel ögeler genel başlıklar halinde bir arada değerlendirildiğinde aşağıdaki sayısal verilere ulaşılmıştır.

Grafik 4-9. Ders kitaplarının tümünde yer alan kültürel öğelere ait sayısal veriler

Grafikte yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında yer alan metinlerdeki kültür öğelere ait sayısal veriler dört kitap için bir arada değerlendirilmiştir.

Ders kitapları dilsel kültür öğelerinin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok dilsel kültür öğeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az dilsel kültür öğeye ise 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca dilsel kültür öğelerinin kullanım sıklığı, sınıf düzeylerinin artışına paralel bir artış göstermiştir.

Ders kitapları din ve inançla ilgili öğelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok öğeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az öğeye ise 1-3. Sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca din ve inançla ilgili öğelerin kullanım sıklığı, sınıf düzeylerinin artışına paralel bir artış göstermiştir.

Ders kitapları tarih, tarihi olaylar ve tarihi şahsiyetlerle ilgili öğelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok öğeye 4-5. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az öğeye ise 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca tarih, tarihi

olaylar ve tarihi şahsiyetlerle ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları örf ve âdetlerle ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 4-5. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 6-7. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca örf ve âdetlerle ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları sanatla ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca sanat ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine paralel bir artış göstermiştir.

Ders kitapları geleneksel Türk sporlarıyla ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. 1-3. ve 4-5. sınıflar ders kitaplarında geleneksel Türk sporlarıyla ilgili hiçbir ögeye yer verilmezken 6-7. Sınıf ders kitabında ise geleneksel Türk sporlarıyla ilgili yalnızca bir ögeye yer verilmiştir.

Ders kitapları vatan / millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlıkla ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca vatan / millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlıkla ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerlerle ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca vatan / millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlıkla ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre paralel bir artış göstermiştir.

Ders kitapları millî kurum ve kuruluşlarla ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 4-5. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca millî kurum ve kuruluşlarla ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları evrensel değerlerle ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 6-7. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca evrensel değerlerle ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları aile ve akrabalık ilişkileriyle ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 6-7. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca aile ve akrabalık ilişkileriyle ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları giyim kuşamla ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 1-3. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 6-7. ve 8-10. sınıflar ders kitaplarında yer verilmiştir. Ayrıca giyim kuşamla ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Ders kitapları yiyecek, içecek ve beslenmeyle ilgili ögelerin kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde, en çok ögeye 8-10. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. En az ögeye ise 6-7. sınıflar ders kitabında yer verilmiştir. Ayrıca yiyecek, içecek ve beslenmeyle ilgili ögelerin kullanım sıklığı sınıf düzeylerine göre dengesizdir.

Sayısal veriler değerlendirildiğinde kültürel öge başlıklarına ait verilerin çoğunlukla sınıf düzeyi yükseldikçe dengeli biçimde artmadığı aksine sayısal verilerin dengesiz bir dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Bununla birlikte Yalnızca dilsel kültür ögeleri, din ve inanç, sanat, geleneksel Türk sporları, Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerlerle ilgili kültür ögelerine ait sayısal verilerin sınıf düzeyleriyle paralel biçimde arttığı gözlenmiştir. Ancak bu durum, metinlerde yer alan kültürel ögelerin kullanım sıklığının sınıf düzeylerine uygun olduğunu göstermemektedir.

Dört ders kitabında yer alan okuma metinlerde kullanım sıklığı ve yoğunluğu bakımından metinlerde en çok kullanılan kültür ögesi dilsel kültür öğeleri iken en az kullanılan kültür ögesi geleneksel Türk sporlarıdır. Bunu sırasıyla millî kurum ve kuruluşlar ve giyim-kuşam başlıkları takip eder.

V. BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler

5.1. Sonuç

Bir topluma millet olma vasfını kazandıran, milleti oluşturan bireylerin birlik ve beraberlik içinde yaşamalarını ve sürekliliğini sağlayan en temel kavram kültür ve ona ait öğelerdir. Kültür, milleti oluşturan bireyler arasında sosyal bir bağ kurarak, birerlerin birlik, beraberlik, dayanışma ve yardımlaşma içerisinde yaşamalarını sağlarken onların birbirlerine saygı, sevgi ve hoşgörü duymasını sağlayarak bu bağı daha da güçlendirir. Bu bakımdan bireylerin öz kültürünün farkında olmaları, onu benimsemeleri ve çeşitli vasıtalar ile gelecek nesillere aktarmaları gerekir. Bunun yanında yalnızca öz kültürüne ait öğeleri değil, dünya toplumlarının da bir arada saygı ve hoşgörü içinde yaşamalarını sağlayan evrensel kültür değerlerini de benimsemelidirler.

Kültürü yansıtan ve gelecek nesillere aktaran en temel vasıta ise dildir. Özellikle yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili ve kültür eğitiminde Türkçe ve Türk Kültürü dersleri çok önemlidir. Bu dersler, hem ana dilinin hem de kültürün inceliklerini ve zenginliklerini kazandıracak nitelikte işlenmelidir. Bu bağlamda derslerin en temel materyali olan ders kitaplarının ve içinde yer alan okuma metinlerinin ana dilinin ve

kültürün zenginliklerini öğrencilere aktaracak nitelikte olması gerekliliği de kaçınılmazdır. Yani ders kitabında yer alan metinler ana dilinin niteliklerini yansıtmalı ve millî kültüre uygun olmalı ve kültürel öğelere yeterince yer vermelidir. Ancak ders Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan metinlerde bu açıdan çeşitli eksiklikler olduğu, yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgularda fark edilmiştir. Bu araştırmada incelenen Türkçe ve Türk Kültürü 1-3. sınıflar, 4-5. sınıflar, 6-7. sınıflar ve 8-10. sınıflar ders kitaplarının kültürel öğelere ne ölçüde yer verdiği ve bunları nasıl aktardığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırmada ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki kültürel öğelere ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dilsel öğelerden deyimler, mecazî kelimeler, atasözleri, özdeyişler, tekrar grubu, yansımalar, kalıp sözler tekerlemeler, bilmece, ninniler ve sayışmacalarla ilgili öğelere yer verildiği belirlenmiştir. Bunlar içinde ise tekrar grubunun ön planda olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra deyimler, ikinci en çok kullanılan dilsel öğe olmuştur. Bu iki öğeyi kullanım sayılarına göre mecazî kelimeler, yansımalar ve kalıp sözler takip etmiştir. Bu düzey aralığındaki çocukların dil ve zekâ gelişimi açısından tekerleme, bilmece ve sayışmaca gibi türlerin metinlerde yer alması, olumlu bir durum olarak değerlendirilmiştir. Ancak daha çok somut düşünme özelliğine sahip bu yaş aralığında yer alan çocuklar için mecazi kelimelerin metinlerde yoğun kullanılması dikkat çekici bir durum olarak göze çarpmıştır. Ayrıca metinlerde yer alan yansımaların daha çok hayvan seslerinden; kalıp sözlerinse Türkçede yaygın kullanılan hitap, karşılama ve teşekkür ifadelerinden seçilmiş olması dilsel gelişim açısından bu düzeydeki çocuklar için faydalı bir durum olarak değerlendirilmiştir.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde tekerlemeler, bilmece, sayışmacalar gibi önemli dilsel öğelere daha fazla yer verilmesinin, özellikle bu sınıf düzey aralığındaki çocukların dil ve zekâ gelişimi açısından onlara daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunlarla birlikte atasözleri, özdeyişler ve ninni kavramları da okuma metinlerinde diğer dilsel öğe başlıklarına göre kendisine daha az yer verilen kültürel öğe başlıkları arasındadır. Ders kitabında yer alan metinlerde yalnızca bir atasözü ve özdeyiş mevcuttur. Metinlerde düzeye uygun somut anlamlı, basit atasözleri ve özdeyişlere daha

fazla yer verilmesinin bu düzeydeki çocukların dil ve zekâ gelişimiyle ana dilinin zenginliklerinin farkında olmaları açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ağız özellikleri, yanıltmacalar ve mânilere ise okuma metinlerinde hiç yer verilmediği gözlenmiştir. 1-3. sınıflar düzeyi açısından ağız özellikleri ve mani gibi dilsel kültür unsurlarına yer verilmemiş olması ise düzey açısından bir eksiklik olarak görülmezken çocuklarda standart Türkçe dışında yöresel dil farklılıklarının da var olduğuyula ilgili bir farkındalık oluşturmak amacıyla metinlerde ağız özelliklerine ait öğelere yeterli düzeyde yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dinsel kültür öğelerinden dini kavramlar ve kişiliklere yer verildiği belirlenmiştir. Bu kavramlar içerisinde “Allah, cennet, Hakk, helâl, Rabb” gibi kavramlara; dini bayramlara, dini kişiliklerden Hz. Muhammed ve ailesi ile akrabalarının isimlerine yer verildiği gözlenmiştir. Metinlerde temel dini kavramlar ile Hz. Muhammed’in hayatı ve yakın çevresine yer verilmiş olması düzey açısından faydalı olduğu görülmüştür.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde tarihle ilgili kültür öğelerinden tarih kavramına, Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş olaylara ve kişilere yer verildiği tespit edilmiştir. Tarih kavramı ve tarihi olaylar arasında Kurtuluş Savaşı, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışı ve Atatürk’ün dünyaya gelişine yer verilirken Türk tarihi ve kültürüne yön vermiş kişiler arasında ise Mustafa Kemal Atatürk, annesi Zübeyde Hanım, babası Ali Rıza bey ve manevi kızı Ülkü yer almıştır. Bununla birlikte okuma metinlerinde Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş kişilere ait öğelerin, tarihî kavram ve olaylar başlığına göre daha ön planda olduğu görülmüştür. Metinlerde Kurtuluş Savaşı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu gibi gelişmelere yer verilmesi bu sınıf aralığındaki çocukların düzeyinin üstünde olması açısından dikkat çekicidir. Atatürk ve ailesi ile ilgili bilgilere yer verilmiş olmasıysa yerinde bir durum olarak değerlendirilmiştir.

1-3. sınıflar ders kitabında yer alan metinlerde, örf ve âdetlerden selamlaşma ve vedalaşma, misafirperverlik, devlet ve devlet büyüklerine saygı, düğün, komşuluk, ad

koyma, ad (lakap) takma ve çocuk oyunları ile ilgili ögelere yer verildiği belirlenmiştir. Sünnet geleneğiyle ilgiliyse hiçbir veriye rastlanmamıştır. Okuma metinlerinde örf ve âdetlerle ilgili yer alan ögeler içinde çocuk oyunları ile ilgili olanların ön planda olduğu görülmüştür. Çocuk oyunları ile ilgili ögeler dışındaki örf ve âdetlerle ilgili diğer kültür öğelerinin okuma metinlerinde çok daha az yer aldığı tespit edilmiştir. Metinlerde çocuk oyunları ile ilgili olarak millî ve geleneksel çocuk oyunlarına ait isimlere yer verilmesi 1-3. sınıf aralığındaki çocukların bu oyunlardan haber olması ve bu oyunların onların ilgilerine hitap etmesi açısından faydalı görülmüştür. Ayrıca selamlaşma ve vedalaşmayla ilgili olarak metinlerde günlük Türkçede sıkça kullanılan basit ifadeler yer verilmesi bu düzeydeki çocuklar açısından uygun görülmüştür.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde giyim-kuşama ilgili ögelere yer verildiği belirlenmiştir. Fakat bu ögeler içinde millî olma niteliği taşıyan hiçbir öğeye rastlanmamıştır. Bununla birlikte ders kitabındaki görsellerde geleneksel giyim kuşam öğelerinin de sınırlı seviyede işlendiği gözlenmiştir. Bu, çocukların millî giyim kuşam öğelerimizin farkında olmalarına katkı sağlamayan bir durum olarak ele alınmıştır.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde aile ve akrabalık ilişkileriyle ilgili ögelere yer verildiği belirlenmiştir. Bu öğelerin çoğunlukla anne, baba, çocuk, kardeş, anneanne, babaanne, amca, teyze, hala vb. akrabalık bildiren kavramlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte özellikle bayramlar, tatiller ve izin günleri gibi aile ve akrabalar ile bir araya gelinen dönemlerde birlikte yapılan etkinliklere de yer verildiği görülmüştür. Bu durumun çocukların aile, akrabalık ilişkileri ve özel günlerde yapılan etkinlikler açısından bilinçlenmelerine katkı sağladığı düşünülmektedir.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde yiyecek, içecek ve beslenme ile ilgili ögelere yer verildiği tespit edilmiştir. Yiyecek, içecek ve beslenmeyle ilgili ögeler içinde genel terimler ve yiyecek, içecek adları daha ön planda iken geleneksel yiyecek ve içeceklerimizin kullanımının sınırlı olduğu gözlenmiştir. Millî yiyecek ve içeceklerimizin farkındalığı açısından bu ögelere metinlerde yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dinî ve millî bayramlarımızla ilgili ögelere yer verildiği belirlenmiştir. Bu ögeler içinde “bayram” kelimesinin kullanım sıklığı ön plandadır. Ramazan ve Kurban bayramları ile bu bayramlarda yapılan etkinliklere yer verildiği söylenebilir. Millî bayramlardan ise yalnızca 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’na yer verilmiş, diğer millî bayramlardan ise söz edilmemiştir. Düzey açısından bu durum bir eksiklik olarak değerlendirilmezken bu düzeydeki çocuklarda diğer millî bayramlarla ilgili farkındalık yaratabilecek detaylara metinlerde yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde sanatla ilgili ögelerden müzik, tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu, halk oyunları ve edebiyat ile ilgili ögelerin yer aldığı belirlenmiştir. Bunlar içerisinde ise edebiyatla ilgili ögelerin kullanım sıklığı ön plandayken tiyatro, geleneksel Türk tiyatrosu ve halk oyunları ile ilgili ögelerin kullanımı daha azdır. Edebiyatla ilgili ögeler içerisinde şiir, destan, ninni, tekerleme, sayışma, masal, bilmece ve mektup gibi edebî türlerin kavram olarak adları ile Nasrettin Hoca, Karagöz ve Hacivat gibi edebî kişilere yer verilmiştir. 1-3. Sınıflar ders kitabında tekerleme, bilmece, sayışmaca ve şiir gibi türlere düzeye uygun olarak yer verildiği de gözlenmiştir. Ayrıca Nasrettin Hoca, Karagöz ve Hacivat gibi edebi ögelerin bu düzey için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Yine geleneksel Türk tiyatrosu ile ilgili olarak Karagöz ve Hacivat’ın ele alınması hem edebi karakter olarak hem de geleneksel Türk tiyatrosu ve gölge oyunu kavramlarıyla ilgili olarak bu düzeydeki çocuklarda farkındalık yaratması açısından oldukça önemlidir. Müzikle ilgili olarak kemençe ve kaval gibi enstrümanlar ile şarkı söylemek ve türkü gibi müzik kavramlarına yer verilmiş olsa da müzik kavramını destekleyici görseller oldukça sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Halk oyunları ile ilgili de sadece horona yer verilmiştir. Geleneksel el sanatları, resim ve mimariyle ilgili ögelere ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

1-3. sınıflar ders kitabında geleneksel Türk sporlarına ait herhangi bir ögeye rastlanılmamıştır.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde vatan, millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlık gibi ögelere yer verildiği belirlenmiştir.

Bu ögeler içinde vatan, millet ve bayrak kavramlarının kullanımı ön plandayken bağımsızlık kavramıysa yalnızca İstiklâl Marşı'nda "istiklâl" kelimesiyle yer almıştır. Askerlik ile ilgili ögeler de sınırlıdır. Bu ögelerle birlikte bunlara olan sevgi ve bağlılık da ifade edilmiştir. Metinlerde vatan, millet, bayrak gibi milletimiz açısından ortak öğelere yer verilmesinin çocukların bu kavramlarla ilgili sevgi, saygı ve bağlılık gibi duygu ve davranışlara sahip olması ile birlikte çocuklarda bu kavramlarla ilgili bilinç oluşturma konusunda faydalı olacağı düşünülmüştür.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerlerle ilgili öğelere yer verildiği belirlenmiştir. Fakat ders kitabında bu öğeleri destekleyecek görsellerin sayısının ve niteliklerinin zayıf olduğu gözlenmiştir. Özellikle de coğrafya ve turizm ile ilgili kültürel öğelerin daha nitelikli ve zengin görseller ile desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ders kitabındaki okuma metinlerinde Türkiye coğrafyası, tarihî ve turistik yerlerle ilgili olarak İstanbul, Ankara, Rize ve Trabzon gibi birkaç şehir ile Kızkulesi, Haliç ve Boğaz gibi bazı tarihî ve turistik merkezlere yer verilmiştir. Metinlerde Türkiye'yle ilgili temel coğrafi bilgilere ve öğelere yer verilmesi bu sınıf aralığındaki çocukların düzeyi açısından yerinde bir durum olarak değerlendirilmiştir.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde millî kurum ve kuruluşlara ait yalnızca bir öge tespit edilmiştir. Bu da, Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. Metinlerde Kızılay, Yeşilay gibi toplumsal açıdan bazı önemli kurum ve kuruluşlara yer verilmemiş olması bu düzeydeki çocukların Türk toplumu açısından önemli bazı kuruluşları tanıyamamasına neden olacağı düşünülmüştür.

1-3. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde evrensel kültür değerlerinden sevgi ve saygı, arkadaşlık ve dostluk, hoşgörü, barış, dayanışma ve yardımlaşma, birlik ve beraberlik, çalışkanlık, azimli ve kararlı olmak, temizlik, demokrasi ve özgürlük, dürüstlük ve güvenilirlik ve çok kültürlülükle ilgili ögeler belirlenmiştir. Bu ögeler içinde sevgi ve saygı ile arkadaşlık ve dostlukla ilgili olanların kullanımının ön planda olduğu görülmüştür. Okuma metinlerinde hoşgörü, barış, birlik ve beraberlik, çalışkanlık, azimli ve kararlı olmak, temizlik, demokrasi ve özgürlük, dürüstlük ve güvenilirlik ve çok

kültürlülükle ilgili öğelere diğerleri kadar yer verilmemiştir. Özellikle de yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili ve kültür eğitimiyle ilgili olarak hazırlanmış bir ders kitabında hoşgörü, barış ve çok kültürlülük gibi evrensel değerler oldukça önem taşımaktadır. 1-3. sınıflar düzeyi açış ından hoşgörü, barış, çok kültürlülük, temizlik, azimli ve kararlı olmak, demokrasi ve özgürlük, dürüstlük ve güvenilirlik gibi evrensel değerlerin metinler yoluyla sezdirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dilsel öğelerden deyimler, mecazî kelimeler, özdeyişler, ağız özellikleri, tekrar grubu, yansımalar, kalıp sözler, tekerlemeler, bilmeceler, sayışmacalar, yanılmacalar ve mânilere ait öğeler belirlenmiştir. Bu öğeler içinde deyimler ön plandadır. Mecazî kelimeler, tekrar grubu ve kalıp sözler de deyimlerin ardından kullanımı ön planda olan diğer başlıklardır. Dilsel öğelerden ağız özellikleri, özdeyişler, bilmeceler, tekerlemeler, sayışmacalar, yanılmacalar ve mânilere çok daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Atasözleri ve ninnilere ise hiç yer verilmemiştir. Ana dilimizin ve kültürümüzün inceliklerini, zenginliğini; Türk insanının zekâsını ve hayat görüşünü etkili şekilde yansıtan atasözleri, özdeyişler gibi türler ile çocukların dil ve zekâ gelişimine oldukça fazla katkı sağlayan, tekerlemeler, sayışmacalar, bilmeceler, yanılmacalar gibi türlerin okuma metinlerinde zengin ve etkili şekilde ele alınması ana dili ve kültür eğitiminde bu yaş düzeyindeki çocuklar için oldukça önemli bir yere sahiptir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dinsel kavram ve kişiliklere yer verildiği belirlenmiştir. Dinle ilgili kavramlar içerisinde cami, türbe, kilise gibi dinî yapılara; namaz, iftar gibi ibadetlere ve Ramazan, arife gibi kutsal günlere yer verilmiştir. Dinî kişiliklerden ise Hz. Muhammed ve ailesine ait kişilerin adlarına rastlanmıştır. Metinlerde farklı dinlere ait ibadethane isimlerine yer verilmiş olmasının çocuklarda hoşgörü ve saygı gibi evrensel değerlerin gelişmesinde katkısı olacağı düşünülmüştür. Ayrıca metinlerde temel dini ibadet ve kavramlar ile Hz. Muhammed ve yakın çevresi gibi kutsal şahsiyetlere yer verilmiş olması, bir milletin birlik, beraberliğini sağlamada ortak değerlerinden olan inanç kavramıyla ilgili olarak bu düzeydeki çocuklarda farkındalık ve bilinç oluşmasında faydalı olacağı düşünülmüştür.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde tarih kavramı, tarihî gelişmeler, Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetlere ait ögelere yer verildiği belirlenmiştir. Tarihle ilgili ögeler içinde özellikle Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler ön plandadır. Türk tarihi ve kültürüne yön vermiş şahsiyetlere ait ögeler içindeyse M. Kemal Atatürk, Sultan Abdülmecit, Yavuz Sultan Selim ve Timur gibi devlet yöneticileri ön plandadır. Metinlerde yer alan Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmelere ait ögelerin, 4-5. sınıfların düzeyinin üzerinde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, metinlerde tarihe yön vermiş kişilerden özellikle Atatürk, Atatürk'ün yakın çevresi, katkıları ve başarılarının ele alınmasının bu düzey çocuklar için uygun olduğu düşünülmüştür.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde örf ve âdetlerden selamlaşma ve vedalaşma, misafirperverlik, devlet ve devlet büyüklerine saygı, düğün, komşuluk, ad koyma, çocuk oyunları, sünnet geleneği ve ad (lakap) takma ögelerinde yer verildiği tespit edilmiştir. Bunların içerisinde devlet ve devlet büyüklerine saygı kavramlarının kullanımı ön plandadır. Ad (lakap) takma ise metinlerde en az yer alan öge olmuştur. Bununla birlikte sünnet geleneği ve komşuluk kavramlarına okuma metinlerinde daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Metinlerde, Türkçede sıkça kullanılan kalıp selamlaşma ve vedalaşma ifadelerine yer verilmesi, çocukların Türkçenin günlük dildeki kullanımını tanıması ve hayatlarında bu ifadelerle yer vermesi açısından olumludur. Yalnız, millî kültürümüzün en önemli ögelerinden komşuluk ve misafirperverlik gibi değerleri daha etkin şekilde sezdirip yansıtan metinlere yer verilmesinin çocuklar açısından daha faydalı olacağı düşünülmüştür.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde giyim kuşam ile ilgili ögelere yer verildiği belirlenmiştir fakat bunlarla ilgili ögeler sınırlı düzeydedir. Ayrıca okuma metinlerinde millî ve geleneksel giyim kuşam ögelerinin kullanımının da sınırlı bir sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda okuma metinlerine ait görsellerde de bu eksiklik gözlenmiştir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde aile ve akrabalık ilişkilerine yer verildiği tespit edilmiştir. Aile ve akrabalık bildiren kavramlarla birlikte aile ve

akrabalık ilişkilerinin de yansıtıldığı gözlenmiştir. Millî kültürümüze ait aile kavramı ve akrabalık ilişkileriyle ilgili öğelere metinlerde yer verilmesinin, çocukların toplumun temelini oluşturan en temel yapı olan aile kavramı ve aileyi oluşturan bireyler arasındaki saygı, sevgi, bağlılık, birlik ve beraberlik gibi değerlerin de benimsenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde yiyecek, içecek ve beslenmeyle ilgili öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca yiyecek, içecek isimleriyle birlikte millî yemeklerimize, tatlılarımıza ve içeceklerimize de oldukça yoğun şekilde yer verildiği görülmüştür.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dinî ve millî bayramlarımıza ait öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Dinî bayramlarla ilgili olarak bayram, bayramlaşma, el öpme gibi kavramlarla birlikte bayram zamanı aile ve akrabalar arası ilişkilere de yer verilmiştir. Millî bayramlar içerisinde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve bu bayramda yapılan etkinlikler ön plandadır. Diğer millî bayramlara ise yalnızca tek bir metinde rastlanmıştır. Metinlerde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilgili unsurların daha ön planda olması, düzey açısından olağan bir durum olarak değerlendirilmiştir, bununla birlikte diğer millî bayramları da sezdirici unsurların metinlerde yer almasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde sanatla ilgili öğelerden geleneksel el sanatları, müzik, resim, mimarî, tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu, halk oyunları ve edebiyatla ilgili öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Geleneksel Türk el sanatları, mimari, geleneksel Türk tiyatrosu ve edebiyatla ilgili öğelerin kullanımı ön plandayken müzik, resim ve halk oyunları ile ilgili öğelerin daha az kullanıldığı belirlenmiştir. Okuma metinlerinde diğer öğelere göre daha az yer verildiği belirlenen resim, müzik ve halk oyunlarına ait öğelerle ilgili görsellerin de etkili olmadığı gözlenmiştir. Bununla birlikte, geleneksel el sanatlarımıza ait ürünler ve terimler; geleneksel mimarî yapılar ve mimarî eserler; edebiyatla ilgili olarak şiir, masal, mektup, söylence, ninni gibi edebî türler, Türk Edebiyatına ait karakterler ve Türk Edebiyatına emek vermiş önemli edebiyatçılar okuma metinlerinde kendilerine yer bulmuşlardır.

Resim ve müzikle ilgili detaylar ise sınırlı olup geleneksel resim ve müzikle ilgili detaylara ise daha az yer verilmiştir. Geleneksel Türk tiyatrosuyla başlığı altında, Karagöz ve Hacivat, Meddah ve köy seyirlik oyunlarıyla ilgili detaylara yer verilmiş olsa da bunlar da sınırlı bir seviyede kalmıştır. Ayrıca genel olarak tiyatro terimlerinin de metinlerde diğer öğelere göre kendisine daha az yer bulduğu görülmüştür. Metinlerde geleneksel Türk el sanatlarını sezdiren ve yansıtan öğelere yer verilmiş olması önemlidir. Ayrıca edebi türlerle Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerine oldukça yoğun biçimde yer verildiği söylenebilir. Bununla birlikteyse metinlerde millî kültürümüze ait resim ve müzik sanatlarıyla halk oyunlarımızı çocuklarımıza sezdirip tanıtan detayların yetersiz olduğu gözlenmiştir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde geleneksel Türk sporlarına ait herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. Bu da, çocuklarımızın geleneksel Türk sporlarından haberdar olmasına yardımcı olmayan bir durum olarak değerlendirilmiştir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde vatan, millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlıkla ilgili öğelere yer verildiği belirlenmiştir. Bu başlıkla ilgili olarak Türk, vatan, yurt, bağımsızlık, ay yıldız ve bayrak kelimeleri ve mareşal, komutan ve gazi gibi askerlikle ilgili kavramlar yer almıştır. Metinlerde vatan, bayrak, bağımsızlık gibi bir millet için ortak değerlere yer verilmesi çocuklarda bu kavramlara olan bilincin sezdirilmesi açısından oldukça önemlidir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde Türkiye coğrafyası, tarihî ve turistik yerler ile ilgili öğelere yer verildiği belirlenmiştir. Okuma metinlerinde Türkiye'deki şehirler ve bu şehirlerdeki tarihî eserler ve coğrafi güzellikler ile Türkiye coğrafyasıyla ilgili detaylara değinilmiştir. Bu da özellikle yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının, vatanını tanıması ve oradan kopmadan yaşamasına yardımcı olan bir durum olarak değerlendirilmiştir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde millî kurum ve kuruluşlara yer verildiği tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Kızılay gibi kurum ve kuruluşlarla birlikte Atatürk'ün ziyaret ettiği bazı

okulların isimleri geçmektedir. Fakat bu kurum ve kuruluşlar dışında farklı alanlarda gönüllü olarak ya da devlet eliyle hizmet veren kurumlara ve sivil toplum kuruluşlarına yer verilmemiştir.

4-5. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde evrensel değerlerden saygı ve sevgi, arkadaşlık ve dostluk, hoşgörü, barış, eşitlik, adalet, bilim ve bilimsel düşünce, dayanışma ve yardımlaşma, birlik ve beraberlik, çalışkanlık, azimli ve kararlı olmak, temizlik, demokrasi ve özgürlük, dürüstlük ve güvenilirlik ile çok kültürlülükle ilgili öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu öğeler içerisinde saygı ve sevgi, arkadaşlık ve dostluk, dayanışma ve yardımlaşma, demokrasi ve özgürlükle ilgili olanların kullanımı ön plandadır. Saygı ve sevgi başlığında vatan ve bayrak sevgisi, Allah ve insan sevgisi, doğa ve hayvan sevgisi ile insanların birbirine duyduğu saygıya; arkadaşlık ve dostluk başlığında dostluk, arkadaşlık ve kardeşlik kavramları ve iyi geçinmeye; dayanışma ve yardımlaşma başlığında yardımlaşmak, fakirlere yardım etmek, misafirlere ve komşulara ikramda bulunmak gibi ifadeler ve Kızılay gibi yardım kuruluşlarının ihtiyaç sahiplerine yardımlarda bulunmasına; demokrasi ve özgürlük başlığında ise cumhuriyet yönetimine, kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkına, millet egemenliğine, ifade özgürlüğüne ve Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi öğelere değinilmiştir. Okuma metinlerinde hoşgörü, eşitlik, adalet, bilim ve bilimsel düşünce, çalışkanlık, azimli ve kararlı olmak, temizlik, dürüstlük ve güvenilirlikle ilgili öğelere daha az yer verildiği belirlenmiştir. Metinlerde saygı, sevgi, dostluk, yardımlaşma ve dayanışma, demokrasi ve özgürlük gibi öğelere yer verilmiş olması çocukların, çevresiyle daha sağlıklı ilişkiler kurarak sosyalleşmesi sayesinde hem kendi toplumunda hem de içerisinde yaşadığı yabancı toplumda daha mutlu bir hayat sürdürmesi açısından onlara bilinç kazandırmada faydalı olacağı düşünülmüştür. Fakat metinlerde hoşgörü, eşitlik ve çok kültürlülük gibi yurt dışında yaşayan çocuklar için çok daha önemli değerleri sezdiren öğelerin yetersiz bir düzeyde kullanılmış olması dikkat çekicidir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dilsel öğelerden deyimler, atasözleri, özdeyişler, mecazî kelimeler, ağız özellikleri, tekrar grubu, sayımacalar, yansımalar, kalıp sözler, tekerlemeler, bilmece ve ninnilerle ilgili öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu öğelerden deyimler, mecazî kelimeler, tekrar grubu ön plandadır.

Bununla birlikte atasözleri, özdeyişler, ağız özellikleri, tekerlemeler ve bilmeceleere, diğer öğelere göre daha az yer verildiği görülmüştür. Okuma metinlerinde sayısmacalar, yanıltmacalar ve mânilere ise hiç yer verilmemiştir. Metinlerde deyimler, mecazî kelimeler, tekrar grubu gibi dilsel öğelerin kullanımı çocukların, Türkçenin anlatım gücüyle ifade zenginliğini tanıyıp günlük dillerinde kullanabilmelerinde ve söz varlıklarının zenginleşmesinde aracı olacağına inanılmaktadır. Fakat metinlerde atasözü, özdeyişler gibi Türkçenin inceliklerini zenginlerini en iyi şekilde yansıtan; tekerleme ve bilmece gibi çocukların dil ve zekâ gelişimine katkı sağlayan dilsel öğelere sınırlı düzeyde yer verilmiş olması dikkat çekicidir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde din ve inanç ile ilgili kültürel öğelerden dinî kavramlara, ibadetlere, yapılara ve dinî şahsiyetlerden bazı peygamberlere ve onlarla ilgili detaylara yer verildiği tespit edilmiştir. Bir milleti oluşturan bireyler için ortak değerlerden olan din ve inançlarla ilgili öğelere yer verilmiş olması çocukların, hayatlarını düzenleyen ahlaki değerleri kazanmasına yardımcı olacağına inanılmaktadır.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde tarihle ilgili kültür öğelerinden tarih kavramı ve tarihî gelişmeler ile Türk tarih ve kültürüne yön vermiş şahsiyetlere yer verildiği tespit edilmiştir. Türk tarihinde iz bırakmış geçmiş ve yakın tarihe ait İstanbul'un fethi, Çanakkale Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi olaylarla bu savaşlarda kahramanlık göstermiş şahsiyetler, Türk devletleri, önemli padişah ve devlet yöneticileri, Mimar Sinan, Hazerfan Ahmet Çelebi, İmam Cevherî, Lâgeri Hasan Çelebi gibi Türk kültür tarihine yön vermiş önemli şahsiyetler okuma metinlerinde yer alan tarihle ilgili ön plana çıkan kültürel öğelerdir. Ayrıca tarihî gelişmelerin, Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetlerin okuma metinlerine ait görsellerle de desteklenmeye çalışıldığı görülmüştür. Metinlerde düzeye uygun tarihi gelişmelere ve Türk tarihine yön vermiş şahsiyetlere yer verilmiş olması, çocukların Türk tarihinden haberdar olmalarına, bu konuda bilinçlenmelerine ve millî bir kimlik kazanmalarına katkı sağlayacaktır.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde örf ve âdetlerden selamlaşma ve vedalaşma, misafirperverlik, devlet ve devlet büyüklerine saygı, düğün, komşuluk, ad koyma, çocuk oyunları ve ad takma (lakap) ile ilgili öğelere yer verildiği tespit edilmiştir.

Örf ve âdetlerle ilgili kültürel öğelerden düğün kavramı ön plandadır. Diğer öğelere ise daha az yer verildiği belirlenmiştir. Sünnet geleneğiyle ilgiliyse hiçbir öğeye rastlanmamıştır. Okuma metinlerinde örf ve âdetlerle ilgili olarak yer verilen öğeler, çoğunlukla kavramların yalnızca isimleriyle ele alınmış, bu öğelere ait detaylara ise sınırlı bir düzeyde değinilmiştir. Ayrıca elde edilen sayısal verilere göre, öğelerin başlıklara göre dağılımı ve sayısı da oldukça dengesiz ve yetersizdir. Bu durum, örf ve âdetlerle ilgili olarak metin seçiminde, hedef kitlenin düzeyinin dikkate alınmadığını göstermektedir. Bununla birlikte okuma metinlerine ait görsellerde örf ve âdetlere ilişkin detayların da sınırlı olduğu fark edilmiştir. Kültürün önemli bir parçası olan örf ve âdetlerin özellikle de yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış bir ders kitabındaki metinlerde zengin ve etkili bir içerikle sunulması gerektiği düşünülmektedir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde giyim kuşamla ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir fakat millî giyim kuşam öğelerinin kullanımını sınırlı bir seviyede kalmıştır. Okuma metinlerinde yalnızca uçkur ve başlık gibi birkaç millî giyim kuşam öğesine yer verilirken metinlere ait görsellerde de geleneksel giyim kuşam öğelerinin sınırlı bir seviyede ele alındığı fark edilmiştir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde aile ve akrabalık ilişkilerine ait kültür öğelerine yer verilmiştir. Bu öğelerin aile ve akrabalık bildiren kavramlar ile aile içindeki ve akrabalar arasındaki ilişkilere ait yaşantılar olduğu görülmüştür. Millî kültürümüze ait aile kavramı ve akrabalık ilişkileriyle ilgili öğelere metinlerde yer verilmesinin, çocukların toplumun temelini oluşturan en temel yapı olan aile kavramı ve aileyi oluşturan bireyler arasındaki saygı, sevgi, bağlılık, birlik ve beraberlik gibi değerlerin de benimsenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde yiyecek, içecek ve beslenmeyle ilgili kültürel öğelere yer verilmiştir. Yiyecek, içecek ve beslenme başlığı altında gıda isimleri, geleneksel Türk yemekleri, içecekleri, tatlıları ve Türkiye’de çok yetişen çay, fındık, üzüm, incir gibi ürünler yer almıştır. Bu durum, çocukların millî yemeklerinden ve içeceklerinden haberdar olmasına ve kültürel benlik gelişimine katkı

sağlarken ana vatanında yetişen ürünleri de tanıyarak bunların maddi değerini sezmesine yardımcı olacaktır.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dinî bayramlarımıza ait kültürel öğelere yer verilmiştir. Dinî bayramlarımızla ilgili olarak bayramlaşma, el öpme, eş dost ve büyükleri ziyaret gibi bayramlarda gerçekleşen etkinliklere rastlanmıştır. Okuma metinlerinde millî kültürümüze ait Nevruz bayramıyla ilgili detaylara da yer verilmiştir. Bunun dışında, diğer millî bayramlarımıza ait herhangi bir öğeye rastlanılmamıştır. Dini bayramlar ve bu bayramlarla ilgili geleneklerin metinlerdeki varlığı, çocukların kültürel benlik gelişimine katkı sağlayacaktır. Ayrıca Nevruz gibi Türk kültürünün önemli bir geleneğine metinlerde yer verilmesi, çocukların İslamiyet öncesi Türk kültürü ile ilgili detayları sezmesini sağlayacaktır. Fakat metinlerde diğer millî bayramlara ait öğelerin yer almaması, çocuklarda millî tarih ve millî kültür bilincinin gelişmesi açısından olumsuz bir durum olarak düşünülmüştür.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde sanatla ilgili olarak geleneksel el sanatları, müzik, resim, mimarî, tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu, halk oyunları ve edebiyata ait kültürel öğelere yer verilmiştir. Bunlar içerisinde edebiyat, geleneksel el sanatları ve mimarîyle ilgili öğelerin kullanımı ön plandadır. Bununla birlikte tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosuyla ilgili öğelerin okuma metinlerinde daha az mevcut olduğu fark edilmiştir. Geleneksel el sanatları başlığında uçkur, peşkir, çevre, mendil, bohça, çorap, yaygı, yatak örtüsü, halı, kilim, ebru gibi geleneksel el sanatı ürünlerine ve geleneksel sanatlara; edebiyat başlığında ağıt, destan, masal, hikâye, söylence gibi edebî türlere, Keloğlan, Nasrettin Hoca, Ferhat ile Şirin gibi edebî karakterlere, Evliya Çelebi, Kaşgarlı Mahmut, Sezai Karakoç, Köroğlu ve Karacaoğlan gibi Türk edebiyatında iz bırakmış şahsiyetlere; mimarî başlığında ise cami, kule, saray, kubbe, minare, kale, tapınak gibi geleneksel, dinî ve askerî mimarî yapılara yer verilmiştir. Bu durum, çocuklarımızın geleneksel Türk yapı şekillerini sezmesi açısından önemlidir. Ayrıca geleneksel el sanatlarımıza ait ürünler, edebî karakterler ve Türk edebiyatında iz bırakmış şahsiyetlerin okuma metinlerine ait görsellerle de desteklenmeye çalışıldığı görülmüştür. Metinlerde geleneksel Türk el sanatlarını sezdiren ve yansıtan öğelere yer verilmiş olması

önemlidir. Ayrıca edebi türlerle Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerine oldukça yoğun biçimde yer verildiği söylenebilir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde müzik başlığında saz, kaval, türkü gibi geleneksel müzik kavram ve enstrümanlarına yer verildiği görülmüştür. Resim başlığında ise resim kavramıyla birlikte ünlü Türk ve yabancı ressamın isimlerine yer verilmiştir. Metinlerde resim, müzik ve halk oyunlarımızla ilgili millî öğeleri çocuklarımıza sezdirip tanıtan detayların varlığı da önemlidir. Ayrıca metinlerde, tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu başlığında tiyatroyla ilgili hiçbir terim ya da kavram yer almazken, geleneksel Türk tiyatrosuyla ilgili olarak Hacivat ve Karagöz'e ait ifadelere rastlanmıştır. Hacivat ve Karagöz karakterleri, hem geleneksel Türk tiyatrosu ve gölge oyununun her düzeydeki çocuklar tarafından tanınması ve ilgiyle takip edilmesi açısından millî kültürümüzün önemli parçalarındandır.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde geleneksel Türk sporlarına ait kültür öğelerine okuma metinlerinde sınırlı seviyede yer verildiği tespit edilmiştir. Bunlardan yalnızca güreş ögesine bir kez yer verildiği görülmüştür. Bu durum, çocukların diğer ata sporlarını tanıyarak millî kültürleriyle ilgili önemli bir detaydan haberdar olmaları açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde vatan, millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlıkla ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir. Okuma metinlerinde ülke, bayrak ve millet sevgisi, vatan, Türk gibi kelimelerle birlikte kumandan, bölük, birlik, on başı, topçu, başkomutan, gazi, paşa gibi askeri kavramların yer aldığı belirlenmiştir. Bağımsızlık ya da onun eş veya yakın anlamlısı olan bir kelimeye ise rastlanmamıştır. Metinlerde vatan ve bayrak gibi bir millet için ortak değerlere yer verilmesi çocuklarda bu kavramlara olan bağlılığın sağlanması ve bu kavramların millî kültürümüz içerisindeki yerinin çocuklar tarafından öğrenilmesi açısından oldukça önemlidir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde Türkiye coğrafyası, tarihî ve turistik yerlerle ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir. Okuma metinlerinde Türkiye'deki

şehirler ve bu şehirlerdeki tarihî eserler ve coğrafi güzellikler ile Türkiye coğrafyasıyla ilgili detaylara yer verilmiştir. Bu öğelerin, okuma metinlerine ait görsel öğeler ile desteklendiği saptanmıştır. Özellikle yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının, Türkiye'deki doğal ve tarihi güzellikleri tanınması, Türkiye'nin dünya üzerindeki öneminin farkında olması ve vatanlarına bağlılıkları açısından bu öğeler oldukça önemlidir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde millî kurum ve kuruluşlardan yalnızca Türkiye Büyük Millet Meclisi ile eski ismiyle İmar ve İskân Bakanlığına yer verildiği belirlenmiştir. Bu kurum ve kuruluşlar dışında farklı alanlarda gönüllü olarak ya da devlet eliyle hizmet veren kurumlara ve sivil toplum kuruluşlarına yer verilmemiştir.

6-7. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde evrensel değerlerden sevgi ve saygı, arkadaşlık ve dostluk, barış, adalet, bilim ve bilimsel düşünce, dayanışma ve yardımlaşma, birlik ve beraberlik, çalışkanlık, azimli ve kararlı olmak, temizlik, demokrasi ve özgürlükle ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir. Bunlar içerisinde saygı ve sevgi başlığının kullanımı ön plandadır. Sevgi ve saygıya ait öğelerden vatan, insan ve doğa sevgisine değinilmiştir. Eşitlik, yardımlaşma ve dayanışma, temizlikle ilgili öğelere ise daha az yer verildiği görülmüştür. Bununla birlikte hoşgörü, dürüstlük ve güvenilirlik ve çok kültürlülük kavramlarıyla ilgili de hiçbir ögeye rastlanmamıştır. Hoşgörü, dürüstlük, güven ve çok kültürlülük gibi değerler yalnızca bir milleti oluşturan bireylerin değil tüm insanlığın barış, mutluluk, birlik ve beraberlik içerisinde yaşamasına katkı sağlayan evrensel değerlerdendir. Özellikle de yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış bir ders kitabındaki metinlerde bu evrensel değerlerin işlenmesi hem millî hem de evrensel kültür öğelerinin öğretimi, benimsenmesi ve gelecek nesillere aktarımı açısından oldukça önemlidir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde dille ilgili kültür öğelerinden deyimler, mecazî kelimeler, atasözleri, özdeyişler, ağız özellikleri, tekrar grubu, yansımalar, kalıp sözler ve tekerlemelere yer verilmiştir. Bunlar içerisinde deyimler, mecazî kelimeler ve tekrar grubuna ait öğelerin kullanımı ön plandadır. Özdeyişler, ağız özellikleri ve tekerlemelere ait öğelere ise daha az yer verilmiştir. Özellikle sınıf düzeyi

dikkate alındığında atasözlerine ait ögelerin de sınırlı bir düzeyde kaldığı görülmüştür. Bununla birlikte okuma metinlerinde ninniler, sayışmacalar, yanılmacalar ve mânilere ait hiçbir ögeye yer verilmemiştir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde din ve inançla ilgili kültür öğelerinden dinî kavramlar, dinî âdetler, Mekke ve Medine gibi kutsal şehirler, Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Nuh, Hz. İbrahim gibi peygamberlerin yaşamlarından kesitlere yer verilmiştir. Türk kültüründe din ve inançların yeri oldukça önemlidir. Bundan dolayı metinlerde Türk kültüründe inanç bakımından kutsal şahsiyetlere ve onların yaşamlarından kesitlere yer verilmesi, çocuklarda kişilik gelişimi ve ahlaki gelişime katkı sağlayacak bir durum olarak değerlendirilmiştir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde tarihle ilgili kültür öğelerinden tarih kavramı, tarihî gelişmeler ile Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetlere yer verilmiştir. Türk tarihinde iz bırakmış geçmiş ve yakın tarihe ait İstanbul'un fethiyle Orta Çağın kapanıp Yeni Çağın açılması, Girit Seferleri, Kurtuluş Savaşı ve Sakarya Zaferi gibi olaylarla bu savaşlarda kahramanlık göstermiş şahsiyetler, hem Türk hem de dünya tarihinde önemli yeri olan Romalılar, Hititler, Uygurlar, Selçuklular, Osmanlı Devleti gibi devletler, önemli padişah ve devlet yöneticileri, Mustafa Kemal Atatürk, Ruşen Eşref Ünaydın, Afet İnan, Mimar Sinan, Prof. Ziya Umur, Suha Umur, Prof. Sahir Erman, Neşet Ertaş, Hacı Bektaş Veli, Taptuk Emre gibi Türk kültür ve tarihine yön vermiş önemli şahsiyetler okuma metinlerinde yer alan tarihle ilgili ön plana çıkan kültürel öğelerdir. Ayrıca tarihî gelişmelerin, Türk tarihine ve kültürüne yön vermiş şahsiyetlerin okuma metinlerine ait görsellerle de desteklenmeye çalışıldığı görülmüştür. Metinlerde düzeye uygun tarihi gelişmelere ve Türk tarihine yön vermiş şahsiyetlere yer verilmiş olması, çocukların Türk tarihinden haberdar olmalarına, bu konuda bilinçlenmelerine ve millî bir kimlik kazanmalarına katkı sağlayacaktır.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde örf ve âdetlerle ilgili kültür öğelerinden selamlaşma ve vedalaşma, misafirperverlik, devlet ve devlet büyüklerine saygı, düğün, komşuluk, ad koyma, çocuk oyunları ve ad (lakap) takmaya yer verilmiştir. Bunlar içerisinde düğünle ilgili ögelerin kullanımı ön plandadır. Okuma metinlerinde

düğün gelenekleri, misafir ağırlama ve komşuluk ilişkilerine ait detayların yer aldığı gözlenmiş fakat diğer öğelere ise çoğunlukla kavram olarak değinildiği belirlenmiştir. Çocuk oyunları, ad koyma ve ad (lakap) takmayla ilgili öğelere ise daha az yer verilmiştir. Bununla birlikte okuma metinlerinde sünnet geleneğiyle ilgili hiçbir öge yer almamıştır. Okuma metinlerine ait görsel öğeler incelendiğindeyse yalnızca düğün ve misafirperverlikle ilgili detaylara rastlanmıştır. Millî kültürümüzün önemli parçalarından örf ve adetlerimizle ilgili komşuluk ve misafirperverlik gibi öğelerin metinlerde yetersiz ve yalnızca kavram olarak ele alınması düzey açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Türkçede günlük dilde sıkça kullanılan selamlaşma ve vedalaşma ifadelerinin de metinlerde oldukça yetersiz kaldığı gözlenmiştir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde giyim kuşamla ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir. Okuma metinlerinde basma, pazen entariler, patiska gömlekler, fanilalar gibi geleneksel giyim kuşam öğeleri kendisine yer bulmuştur. Bununla birlikte metinlerde, geleneksel giyim kuşam öğeleriyle ilgili detaylar barındıran görsellere de rastlanmıştır.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde aile ve akrabalık ilişkileriyle ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir. Bu öğeler, aile ve akrabalık bildiren kelimeler, anne, baba, çocuklar arasındaki saygı, sevgi ve bağlılık ile aile büyüklerinin çocuklarını iyiye ve doğruya yönlendirme gayretleri ile akrabalık ilişkilerine ait detaylardır. Millî kültürümüzün önemli bir parçası olan aile kavramı ve akrabalık ilişkileriyle ilgili öğelere metinlerde yer verilmesinin, çocukların toplumun temelini oluşturan en temel yapı olan ailenin ve aileyi oluşturan bireyler arasındaki saygı, sevgi, bağlılık, birlik ve beraberlik gibi değerlerin de benimsenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde yiyecek, içecek ve beslenmeye ilgili kültürel öğelere yer verilmiştir. Okuma metinlerinde yiyecek, içecek ve beslenme ile ilgili olarak yiyecek ve içeceklerle ilgili genel kavramlarla birlikte millî yemeklerimize, içeceklerimize ve Türkiye’de yetişen bazı önemli ürünlere de yer verildiği belirlenmiştir. Bu durum, çocukların millî yemeklerinden ve içeceklerinden haberdar olmasına ve kültürel benlik gelişimine katkı sağlarken ana vatanında yetişen

ürünleri de tanıyarak bunların maddî değerini sezmesine yardımcı olacaktır. Yalnız okuma metinlerine ait görsellerde millî yemek ve içeceklerimize ait detayların sınırlı bir düzeyde yansıtıldığı gözlenmiştir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde sanatla ilgili kültür öğelerinden geleneksel Türk el sanatları, resim, müzik, mimarî, tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosu, halk oyunları ve edebiyata yer verilmiştir. Bu öğeler içerisinde edebiyat ve mimarîyle ilgili olanlar ön plandadır. Geleneksel Türk el sanatları ile ilgili öğeler içerisinde bakırcılık, çinicilik, oymacılık, sedefkârlık gibi geleneksel sanat dallarına, kilim, halı, oyma dolaplar, işlemeli yastık yüzleri, karyola etekleri, ocaklık örtüleri, mendiller, el işçiliği tabaklar gibi geleneksel el işçiliği ürünlerine; müzikle ilgili öğeler içerisinde müzikle ilgili kavramlar ve geleneksel Türk müziği türlerine ve enstrümanlarına; resimle ilgili öğeler içerisinde minyatüre; mimarîyle ilgili öğeler içerisinde geleneksel mimarî yapılara ve kavramlara; tiyatro ve geleneksel Türk tiyatrosuyla ilgili öğeler içerisinde birkaç tiyatro terimine, Anadolu seyirlik oyunları, Karagöz ve orta oyununa; halk oyunları ile ilgili öğeler içerisinde zeybek, efe, harmandalı gibi terimlere; edebiyatla ilgili öğeler içerisinde de koçaklama, masal, destan, efsane, dize, halk şiiri, deyim, atasözü ve ozan gibi edebî terimler ile Karagöz, Oğuz Kağan, Dirse Han, Boğaç Han, Dede Korkut, Deli Dumrul, Nasrettin Hoca gibi edebî karakterlere, Divanû Lûgati't Türk ve Tezkeretü'l Bünyan gibi edebî eserlere, Kaşgarlı Mahmut, Sâi Mustafa Çelebi, Yunus Emre, Âşık Veysel, Pir Sultan Abdal, Mevlana, Muazzez Tahsin Berkant, Kerime Nadir, Esat Mahmut, Oğuz Özdeş, Reşat Nuri, Halide Edip, Yakup Kadri, Attilâ İlhan, Cemil Meriç, Çehov, Dostoyevski, Andersen gibi Türk ve dünya edebiyatında iz bırakmış şair ve yazarlara değinilmiştir. Ayrıca okuma metinlerine ait görsellerde halk oyunları ve geleneksel el sanatlarıyla ilgili detaylar da mevcuttur. Metinlerde sanatla ilgili öğelere yoğun şekilde yer verildiği gözlenmiştir. Bu, 8-10. sınıflar düzeyindeki çocuklar açısından öğrenmeyi zorlaştıracak bir durum olarak değerlendirilmiştir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde geleneksel Türk sporlarına ait kültürel öğelerden yalnızca yağlı güreş ve bu spora ait geleneksel detaylara yer verildiği, bu öğeyle ilgili birkaç görselin var olduğu, diğer geleneksel herhangi bir spor dalına ise

hiç değinilmediği belirlenmiştir. Bu durum, çocukların diğer ata sporlarını tanıyarak millî kültürleriyle ilgili önemli bir detaydan haberdar olmaları açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Okuma metinlerinde.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde vatan, millet ve vatan bilinci, bayrak ve bayrak sevgisi, askerlik ve bağımsızlık ile ilgili öğelere yer verilmiştir. Bu öğeler vatan, yurt, millet, bayrak gibi kavramlar ve bu kavramlara duyulan sevgi, saygı ve bağlılık, Türk, Oğuz, Bozok ve Üçok gibi soy ve millet kavramları; sefer, yeniçeri ocağı, birlik, cephe, ordu, ok, kılıç, yay, kalkan, kargı gibi askerlikle ilgili ifadelerdir. Metinlerde vatan, bayrak ve bağımsızlık gibi bir millet için ortak değerlere yer verilmesi çocuklarda bu kavramlarla ilgili bilincin ve bunlara bağlılığın sağlanması ve bu kavramların millî kültürümüz içerisindeki yerinin çocuklar tarafından öğrenilmiş olması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca metinlerde Türk soylarından birkaçına ve eski Türk devletlerinde orduların kullandığı bazı savaş aletlerinin isimlerine de yer verilmesinin bu düzeydeki çocukların Türk kültür ve medeniyetine ait önemli detayları da sezmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerlerle ilgili kültür öğelerine yer verilmiştir. Bu öğeler Türkiye ve Anadolu kelimeleriyle birlikte Türkiye'deki şehirler ve bu şehirlerdeki tarihî eserler ve coğrafi güzellikler ile Türkiye coğrafyasıyla ilgili detaylardır. Ayrıca bu öğelerin, okuma metinlerine ait görsellerle de desteklendiği gözlenmiştir. Özellikle yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının, Türkiye'deki doğal ve tarihi güzellikleri tanıması, Türkiye'nin dünya üzerindeki önemini farkında olması ve ana vatanlarına bağlılıkları açısından bu öğeler oldukça önemlidir.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde millî kurum ve kuruluşlarla ilgili kültürel öğelere sınırlı bir seviyede yer verildiği saptanmıştır. Okuma metinlerinden yalnızca birinde Cemil Meriç'in öğrenim gördüğü birkaç okuldan bahsedilmiştir. Bu metinlerde farklı alanlarda gönüllü olarak ya da devlet eliyle hizmet veren kurumlara ve sivil toplum kuruluşlarına rastlanılmamıştır.

8-10. sınıflar ders kitabındaki okuma metinlerinde evrensel değerlerle ilgili kültürel öğelerden sevgi ve saygı, arkadaşlık ve dostluk, hoşgörü, barış, eşitlik, bilim ve bilimsel düşünce, dayanışma ve yardımlaşma, birlik ve beraberlik, çalışkanlık, azimli ve kararlı olmak, temizlik, demokrasi ve özgürlük, dürüstlük ve güvenilirlik ile çok kültürlülüğe yer verilmiştir. Bunlardan sevgi ve saygı, arkadaşlık ve dostlukla ilgili öğelerin kullanımı ön plandadır. Okuma metinlerinde adalet kavramıyla ilgili hiçbir ögeye rastlanılmamıştır. Bununla birlikte okuma metinlerinde barış, eşitlik, azimli ve kararlı olmak, dürüstlük ve güvenilirlik ile demokrasi ve özgürlük kavramlarıyla ilgili öğelerin daha az yer aldığı belirlenmiştir. Demokrasi ve özgürlük, dürüstlük ve güven, barış, eşitlik, azimli ve kararlı olmak gibi değerler yalnızca bir milleti oluşturan bireylerin değil tüm insanlığın barış, mutluluk, birlik ve beraberlik içerisinde yaşamasına katkı sağlayan evrensel değerlerdendir. Bu bakımdan okuma metinlerinde bu evrensel değerlerin yeterince işlenmesi, hem millî hem de evrensel kültür öğelerinin öğretimi, benimsenmesi ve gelecek nesillere aktarımı açısından oldukça önemlidir.

1-3., 4-5., 6-7. ve 8-10. Sınıflar Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde yer alan kültürel öğeler bir arada incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Sayısal veriler değerlendirildiğinde kültürel öge başlıklarına ait verilerin çoğunlukla sınıf düzeyi yükseldikçe dengeli biçimde artmadığı, aksine sayısal verilerin dengesiz bir dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Bununla birlikte Yalnızca dilsel kültür öğeleri, din ve inanç, sanat, geleneksel Türk sporları, Türkiye coğrafyası, tarihi ve turistik yerlerle ilgili kültür öğelerine ait sayısal verilerin sınıf düzeyleriyle paralel biçimde arttığı gözlenmiştir. Ancak bu durum, metinlerde yer alan kültürel öğelerin kullanım sıklığının sınıf düzeylerine uygun olduğunu göstermemektedir.

Irmak'ın (2016), "Belçika'da Türkçe Öğretiminin Sorunları ve Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım" adlı çalışmasında ve Çelik ve Gülcü'nün (2016), "Yurtdışında Kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında belirttiği gibi ders kitaplarında çok fazla kültür ögesine yer verilmiş ve bu kültür öğelerinin kullanımında

hedef kitlenin düzeyi çok dikkate alınmamıştır. Yine Çelik'in (2017), "Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışmasında belirttiği gibi 6-7. sınıflar için hazırlanmış olan ders kitabında da çok fazla kültür ögesi mevcuttur ve bu durum öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte İnce'nin (2015) de ifade ettiği gibi bir seçme yapmadan metinlerde çok fazla kültür ögesine yer verilmesinin sebebi, kültürlerinden uzakta yaşayan Türk çocuklarına hızlı bir kültürel bilincin verilmek istenmesidir.

Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan metinlerde kullanıldığı tespit bazı kültür öğelerinin, hedef kitlenin düzeyi üzerinde olduğu belirlenmiştir. Örneğin Çelik (2017), "Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışmasında 8-10. sınıflar için hazırlanmış olan ders kitabındaki metinlerde yer alan kelimelerin ve kültürel öğelerin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu ifade etmiştir.

5.2. Öneriler

1. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanmış ders kitaplarında yer alan metinler, millî ve evrensel kültür öğeleri açısından nitelikli ve zengin bir içeriğe sahip olmalıdır.
2. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için temel materyal olarak kullanılan ders kitaplarında yer alan metinler, kültür öğelerinden dil, din, tarih, örf ve âdetler, aile ve akrabalık ilişkileri, giyim kuşam, dinî ve millî bayramlar, sanat, spor, yiyecek, içecek ve beslenme, vatan, millet, bayrak, bağımsızlık, millî kurum ve kuruluşlar, Türkiye coğrafyası, tarihî ve turistik yerlere yeterince yer vermelidir.
3. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanmış ders kitaplarındaki metinler Türkçenin zenginliklerini yansıtır nitelik taşımaları ve Türkçenin en seçkin örneklerinden oluşmalıdır.

4. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanmış ders kitaplarında, bireyi hayata hazırlayabilmesi, onun ülkesine, milletine ve genel olarak insanlığa faydalı bir birey olarak yetişmesi açısından her kültür ögesinin aktarımının yapılabileceği metinlere yer verilmesi gerekmektedir.
5. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanan ders kitaplarında yer alan metinlerde, kültürel öğelerle birlikte ideal davranış biçimlerine de verilmelidir. Bunun yanında olumsuz değerlere bu metinlerde yer verilmemelidir.
6. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanan ders kitaplarında yer alan metinlerde millî kültür öğeleri yanında insanı insan haline getiren evrensel kültür değerlerine de yeterince yer verilmeli ve çocukların diğer kültürleri tanınması ve onlarla barışık bir birey olması sağlanmalıdır.
7. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanan ders kitaplarında yer alan metinler, iki dilli çocukların gelişim düzeyleri, duyuşsal ve bilişsel gereksinimlerine cevap verebilmelidir. Bu bağlamda iki dilli Türk çocuklarının, yaşadıkları çevrenin dilinin ve kültürel özelliklerinin farklı olmasından dolayı Türkiye’de yaşayan çocuklara göre farklı özellikler taşıdıkları dikkate alınmalıdır.
8. Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinleri, millî ve evrensel kültür öğelerini aktarabilmeli, yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına millî kültürünü tanıtır ve sevdirmeli ve onların bu öğeleri benimsemelerini sağlamalıdır. Böylece onlarda sağlam bir kültürel benliğin gelişmesine vesile olunmalıdır.
9. Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinleri, yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına, Türkçe öğretimiyle ilgili olarak programda yer alan Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilmelerine, dinleme / izleme, konuşma, okuma, yazma gibi temel dil becerilerini kazanmalarına yardımcı olmalıdır.
10. Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanan ders kitaplarında yer alan metinler, yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarının ana dili edinimi sürecine katkı

sağlar nitelikte olmalıdır. Böylece onların eğitim, kültür ve dil alanında yaşadıkları sorunların etkilerini en aza indirebilmelerinde onlara yardımcı olmalıdır.

11. Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki okuma metinlerine ait görsel öğeler, millî ve evrensel kültür öğelerinin kazandırılmasına ve aktarımına katkı sağlayacak nitelikler taşımalıdır.

12. Seçilen metinler, kültürel öğeleri yalnızca bilgi verme yoluyla kazandırmaya çalışmamalı; sıkıcı, estetik zevk ve sanatsallıktan yoksun olmamalıdır.

Bunların yanı sıra,

Alan yazında, Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının millî kültür öğeleri ve bunların aktarımı açısından incelendiği çalışmalara yer verilmediği görülmüştür. Bu bağlamda Türkçe ve Türk Kültürü dersi kitaplarını kültür öğeleri açısından inceleyen benzer çalışmaların yapılması zorunludur.

Türkçe ve Türk Kültürü dersi öğretmen kılavuz kitaplarında ana dili ve kültür eğitimi ile kültürün aktarımında ders kitaplarının yanı sıra faydalanılabilecek diğer kaynaklar belirtilmeli ve kültürel öğelerin hangi etkinliklerle aktarılacağı konusunda öğretmenlere yol gösterilmelidir.

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde, ana dili ve kültür eğitimi ile kültür aktarımında görsel ve işitsel kaynaklardan yeterince yararlanılmalıdır.

Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına millî kültür öğelerini taşıyan yayınlar tanıtılmalı, onların bu yayınları severek okumaları ve takip etmeleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin işlendiği sınıflarda yer alan kitaplıklar, millî kültür öğelerini, ana dilinin inceliklerini ve zenginliklerini taşıyan kitaplar ve diğer yayınlar ile donatılmalı, eğer kitaplıklar yoksa oluşturulmalıdır. Bu

konuda Türk konsoloslukları, eğitim ataşelikleri, veli ve Türk dernekleri, okul – aile birlikleriyle işbirliği içerisinde olunmalıdır.

Türkçe ve Türk Kültürü dersi öğretim programında, yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarına aktarılması gereken kültürel ögeler belirlenmeli ve bu ögelerin hangi yöntem ve teknikler ile aktarılacağı yer almalıdır. Yani öğretim programları da öğretmenlere yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürü dersini vermek üzere görevlendirilen öğretmenlerin, yurt dışındaki bu görevine başlamadan önce katıldıkları on günlük eğitim programında kültürel ögeler ve kültür aktarımıyla ilgili etkili bir hizmet içi eğitim verilmelidir.

Kültür aktarımında, kültür ögeleriyle ilgili millî ve dinî bayramlar, törenler ve anma günlerinden yararlanılmalı ve bu günlerle ilgili faaliyetler etkili ve zengin bir içerikle gerçekleştirilmelidir. Özellikle yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının, millî kültürleriyle ilgili ögeleri tanıyıp öğrenmeleri, benimsemeleri ve yaşatmaları açısından oldukça önemli olan bu bayram, tören ve anma günlerinin önemi ve millî kültürümüzdeki yeri onlara etkili biçimde aktarılmalıdır.

Bayram, tören ve anma günleri gibi etkinlikler dışında, millî kültürümüzün zenginliklerini taşıyan sosyal etkinlikler gerçekleştirilmeli ve bunların hayata geçirilmesinde Türk konsoloslukları, eğitim ataşelikleri, veli ve Türk dernekleri, okul – aile birlikleriyle işbirliği içerisinde olunmalıdır.

Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarına ve onların velilerine Türkçe ve Türk Kültürü dersi vasıtasıyla ana diline hâkim, millî kültürünü tanıyan ve onu benimseyen bireylerin, içinde yaşadıkları yabancı toplumun diline ve kültürüne de kolayca uyum sağlayıp o toplumda mutlu ve başarılı şekilde bir hayat sürdürebilecekleri bilinci kazandırılmalıdır. Bu bağlamda öğrenciler tarafından sevgi, saygı, hoşgörü, barış, demokrasi, özgürlük ve çok kültürlülük gibi evrensel değerlerin benimsenmesi zorunludur.

Kültür aktarımında ailenin önemi oldukça büyüktür. Bundan dolayı yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarımız da millî kültür bilincine sahip olmalıdırlar. Bu bağlamda veliler için bayramlar, törenler, anma günleri ve sosyal etkinlikler dışında da millî kültür öğelerini aktarıcı eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Ağrelim, H. T. (2016). Çok Uyaranlı Eğitim Ortamlarının Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerine Etkisi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 16-50.
- Akarsu, B. (1955). *Wilhelm von Humboldt'ta Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul
- Aksan, D. (1969). Türkçe Araştırmalarında Yeni Yollar. 5 Nisan 1969 - Türk Dil Kurumunda Konuşma. 14.06.2017 tarihinde turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/aksan_3.pdf sitesinden alınmıştır.
- Aksan, D. (2001). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları, 439.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri, Deyimler*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. Belleten-1962. Ankara: TDK Yay., 131-166.
- Alptekin, M., Kaplan, T. (2017). Bamsı Beyrek Destanında Selamlaşma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6 (4)
- Altınışik, A. H. (2011). *Atatürk-İnönü Dönemi Kültür Politikaları Temelinde Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu*, T.C. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- Altunbay, M. (2016). Temel Bir Değer Olarak Dede Korkut'ta Misafirperverlik ve İzzeti İnkam, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*. (56), 359-371.
- Alver, K. (2006). Edebiyat ve Kimlik, *Bilgi (13)* 2, 32-42.
- Arıcı, B. (2006). *Resim, Psikoloji ve Çocuğun Dünyasında Resim*. 15.06.2017 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/28886> sitesinden alınmıştır.
- Arıcı, B., Kırkkılıç, H. A. (2017). Yurt Dışında Görev Yapan Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmenlerinin Türkçe ve Türk Kültürü Derslerine İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 41, 480-500.

- Arslan, M., Şaşmaz, A. (2016). Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Ana Dili Kullanımı ve Kültür Açısından Karşılaştıkları Sorunlar: Bosna Hersek Örneği. *International Journal Of Languages', Education and Teaching*, 4, 1, 180-195
- Artun, E. (2007). *Türk Halk Kültüründe Mani Söyleme Geleneği, Manilerin İletişim Boyutu ve İşlevselliği*. IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Maniler) Sempozyumu Bildirileri, Muğla: Fethiye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Aydoğu, C., Karasu, G. (2016). *Batı Avrupa Ülkelerinde Yaşayan Türk Çocukların Eğitim Sorunları, Türk Göçü. Seçilmiş Bildiriler*. London: Transnational Press.
- Baker, C. (2001). *Second Language Acquisition and Learning*. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism (Ed. Colin Baker) Clevedon, GBR: Multilingual Matters Ltd., 109-134.
- Bali, A. (2017). Halk Oyunları Üzerine Halkbilimsel Bir Araştırma: Mersin İli Silifke İlçesi Örneği. *Karadeniz*, (33), 0-0. DOI: 10.17498/Kdeniz.297836
- Banarlı, N. S. (1985). *Devlet ve Devlet Terbiyesi*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1.
- Başal, H. A. (2007). Geçmiş Yıllarda Türkiye'de Çocuklar Tarafından Oynanan Çocuk Oyunları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20. 2: 243-266.
- Başçetinçelik A. (1999) *Adana ve Çevresinde Gelenek ve Görenekler*. 15.06.2017 tarihinde <http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/28.php> sitesinden alınmıştır.
- Bayramoğlu, M. (2013). 20. Yüzyıl Türk Resim Sanatında Geleneksel Türk Sanat Örneklerinin Etkisi. *Kalemşi*, 1 (2), S.1-40.
- Binark, İ. (1978). *Türkler'de Resim ve Minyatür Sanatı*. 01. 11. 2017 tarihinde <http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/1226/Binark.pdf?sequence=1> sitesinden alınmıştır.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Chicago: George Allen & Unwin Ltd.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bozdemir, S. (2006). *Bilim, Kültür, Bilim Kültürü İlişkileri*. 06.07.2017 tarihinde <http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/25.php> sitesinden alınmıştır.
- Bozkurt, F. (2010). *Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Börekçi, M. (1999). Kültür-Dil-Edebiyat Bağlamında Türk Kültürü-Türkçe ve Türk Edebiyatı. *Türk Dili*, 570, 532-538.
- Budak, O. A. (2000). *Türk Müziği'nin Kökeni-Gelişimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Bulut, M., Orhan, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 5, 8, 297-311.
- Canbulat, M., Dilekçi, A. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözcükler ve Öğrencilerin Kalıp Sözcükleri Kullanma Düzeyleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic*, 8/7, 217-232.
- Cansel, E. (1991). *Sosyal Devlet ve Aile, Aile Yazıları II, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, Bilim Serisi 5/2*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 53. Akt. Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. TC Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Cummins, J. (1979). Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children. *Review of Educational Research*, Washington. Akt. Deniz, K., Uysal, B. (2010). Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni ve Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı. *Tubar*, XXVII.
- Cummins, J. (2001). *Bilingual Children's Mother Tongue: Why Is It Important For Education? Rights And Responsibilities Of Educators Of Bilingual-Bicultural Children*. In L. D. Soto (Ed.), *Making A Difference In The Lives Of Bilingual-Bicultural Learners*. New York: Peter Lang Publishers. Akt. Tekeli, F. (2017). *İki Dilli Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Malzeme Kullanımı: Almanya Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çakır, M. (2002). Almanya'daki Çok Kültürlü Ortamlarda Türkçenin Anadili Olarak Kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*
- Çavuşoğlu, A. (2006). Ana Dili, Edinimi, Önemi ve Geliştirilmesi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11: 1, 37-46.

- Çelebi, D. B. (2007). *Türkiye ve Azerbaycan'daki Çocuk Oyunları ve Oyuncaklarının Karşılaştırmalı İncelemesi*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Çelebioğlu, A. (1995). *Türk Ninniler Hazinesi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çelik, Y., Gülcü, İ. (2016). Yurtdışında Kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 2, 287-296.
- Çelik, N. (2017). Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluturkad*, 2, 1.
- Çetin, F., Güleç, İ. (2014). *Almanya'daki Türk Çocukları İçin Hazırlanmış "Türkçe Temel Eğitim 2" Ders Kitabının İçerik Açısından İncelenmesi*. III. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı. Sakarya: T.C. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, Z. (2005). Tatar Türklerinin Düğün Geleneği. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 92-119.
- Çınar, İ., İnce, B. (2015). Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Söz Varlığına Derlem Temelli Bir Bakış. *International Journal of Languages' Education and Teaching. Volume 3/1*, 198-209.
- Çiftçi, T., Dikmenli, Y. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Vatan Algısı ve Geçmişe Dönük Değişimi. *Turkish Studies*, 11, 847-860.
- Demir, N., Yılmaz, E. (2006). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
- Demircioğlu, İ. H., Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6,15, 69-88.
- Deniz, K., Uysal, B. (2010). Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni ve Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı. *Tubar*, XXVII.
- Doğan, M. (2016). *Türkçe Eğitimi Bağlamında Ortaokul Öğrencilerinin Sözlü Kültür Ürünlerine Yönelik Farkındalıkları ve Bunları Kullanım Durumları*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Doğan, İ. (2004). *Sosyolojik Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegema Yayınları. Akt.
- Demircioğlu, İ. H., Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6. 15, 69-88.
- Elbir, B. (2006). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Elibüyük, M. (1997). Coğrafyanın Önemi, Tanımı ve Sınıflandırılması. Türk Kültür Araştırmaları, Prof. Dr. Talip YÜCEL'e Armağan. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, XXXIII/1-2. Akt. Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15.1-2.
- Elliot, T. S., A.G.E., S. 98 Aktaran Korlaelçi, M. (1993). Din – Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, 8.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15.1-2.
- Erdoğan, M. (1965). *Osmanlı Mimarisi Tarihinin Otantik Yazma Kaynakları*.
- Erenoğlu, D. (2008). Mehmet Kaplan'ın Dil Üzerine Görüşleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36.
- Ergin, M. (2007). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Erişek, Ö., Yücel F. (2002). *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 2.
- Erkal, M. (1991). *Türk Ailesi ve Batı Avrupa'daki Bazı Gelişmeler, Aile Yazıları III, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, Bilim Serisi 5/2*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 407-411.
- Erol, Ç. (2007). *Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 13.06.2017 tarihinde <http://ulusaltezmerkezi.com/turkiye-turkcesinde-kalip-sozler-uzerine-bir-inceleme/> sitesinden alınmıştır.
- Fişek, K. (1985). *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi*. İstanbul: Gerçek Matbaası.
- Fuat, M. (2010). *Tiyatro Tarihi*. İstanbul: MSM Yayınları.
- Gelekçi, C. (2010). Belçika'da Yaşayan Türk Gençlerinin Kültürel Aktarım Sürecinde Ana Dillerini Öğrenme ve Kullanma Durumları, *Türkbilig*, 117- 136.
- Glinz, H. (1970). *Linguistische Grundbegriffe und Methodenüberblick*. Frankfurt.
- Göçer, A. (2012). Dil Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*, 3, 729
- Göçgün, Ö. (2000). *Atatürk ve Türk Kültürü*, Uluslar Arası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirimleri 47/Kasım 1997/Ankara, IV. Cilt, Atatürk Kültür Merkezi

- Başkanlığı, s.198-199. Akt. Altınışık, A. H. (2011), *Atatürk-İnönü Dönemi Kültür Politikaları Temelinde Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu*, T.C. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir.
- Gökalp, Z. (2012). *Hars ve Medeniyet*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Gökçe, B. (1991). *Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü, Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi, 5/3*.Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 15-21. Ankara: (Çocuk Kişiliği) Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 407-411.
- Grosjean, F.(2008). *Studying Bilinguals*, New York: Oxford University Press.
- Güneş, H. (2012). Ninnilerde Dile Getirilen Temaların Bilimsel Gerçekliği Var Mıdır?. *E-Journal Of New World Sciences Academy, 4C0140, 7, (2), 143-159*.
- Gündüz, M., Yıldız, M. C. (2008). Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 25(25)*.
- Güngör, N. (1991). *Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri İle Z. Fahri Fındıkoğlu*. Ankara Kültür Bakanlığı Yay. , 214.
- Güven, M. (2012). Kültürün Bir unsuru Olarak Din. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1, 1*.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2007). *Kültürün Abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hacıyeva, M.,Köktürk, Ş., Paşayeva, M. (1999), *Azerbaycan Folklor ve Etnografya Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 127. Akt. Çelebi, D. B.(2007). *Türkiye ve Azerbaycan'daki Çocuk Oyunları ve Oyuncaklarının Karşılaştırmalı İncelemesi*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Harmancı, N. K. (2014). *Türkiye'de ve Kore'de Ay Takvimine Göre Kutlanan Bayramlar ve Karşılaştırmalı Analizi*, T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kore Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Kore Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Hökelekli, H. (2006). Değerler Odaklı Eğitim. *Değerler Eğitimi Merkezi Bülteni, 1*. Akt. Demircioğlu, İ. H., Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi, 6. 15, 69-88*.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=a%25C4%259F%25C4%25B1z&ayn=tam sitesinden 05.11.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=ana%2Bdili&ayn=tam sitesinden 23.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=ikileme&ayn=tam sitesinden 05.11.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=kurulu%25C5%259F&ayn=tam sitesinden 16.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=%25c3%25b6rf&ayn=tam sitesinden 15.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=aile&ayn=tam sitesinden 15.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=akraba&ayn=tam sitesinden 06.07.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=beslenme&ayn=tam sitesinden 15.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=bayram&ayn=tam sitesinden 15.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=sanat&ayn=tam sitesinden 15.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=tiyatro&ayn=tam sitesinden 16.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=millet&ayn=tam sitesinden 16.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=bayrak&ayn=tam sitesinden 16.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=ba%25c4%259f%25c4%25b1ms%25c4%25b1zl%25c4%25b1k&ayn=tam sitesinden 16.06.2017 tarihinde alınmıştır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=kurum&ayn=tam sitesinden 16.06.2017 tarihinde alınmıştır.

- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=iki%2bdilli&ayn=tam sitesinden 17.06.2017 tarihinde alınmıştır.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=dil&ayn=tam sitesinden 21.06.2017 tarihinde alınmıştır.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelime=esec=307390 sitesinden 05.11.2017 tarihinde alınmıştır.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=mecaz&ayn=tam sitesinden 06.11.2017 tarihinde alınmıştır.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=d%25C3%25BC%25C4%259F%25C3%25BCn&ayn=tam sitesinden 05.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=kom%25C5%259Fu&ayn=tam sitesinden 05.06.2018 tarihinde ulaşılmıştır.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=verilst&kelime=ad&ayn=tam sitesinden 05.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Irmak, Y. (2016). Belçika’da Türkçe Öğretiminin Sorunları Ve Türkçe Ve Türk Kültürü Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 12
- İlhan, S. (1990). “Askerlik”. *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Kafesoğlu, İbrahim (1998). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaya, D. (1979). Folklorumuzda Yanılmacalar. *Sivas Folkloru*, 18, 72-73.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2009). *Sivas'ta Çocuk Oyunları*. Uluslararası Halk Kültüründe Eğlence Sempozyumu (11-13 Aralık, Kocaeli).
- Kayabaşı, N., Yanar, A. (2013). Türk El Sanatlarında Kullanılan Nazar Motifleri ve Alevilerde Nazar İnancı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 65.
- Kayabaşı, O. A., Günindi, Y. (2016). Çocuk Oyunlarında Tekerlemenin Yeri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5, 13.
- Keskin, A. (2017). Türk Kültüründe “Selamlaşma” ve “Vedalaşma” Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası*, 43.

- Kileci, M.Ş. (2005). *Yerel Kültürün Örgüt Kültürüne Etkileri; Gaziantep Uygulaması*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Korkmaz Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1996). *Atatürk'ün Düşünce Sisteminde Türk Dilinin Yeri*. Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988 Bildirileri. Ankara: TDK Yay. 655.
- Korkmaz, Z. (2007). "Dil Nedir?". (Z. Korkmaz, A. B. Ercilasun, T. Gülensoy, İ. Parlatur, H. Zülfikar, N. Birinci) *Türk Dili ve Kompozisyon içinde* (s. 1-46). Ankara: Ekin Basın Yayın Dağıtım
- Korlaelçi, M. (1993). Din – Kültür İlişkisi, *Felsefe Dünyası*, 8.
- Krech D.,Crutchfield R. S. *Sosyal Psikoloji*. (çev. E. Güngör) İstanbul: Ötüken Neşriyat, s.206.
- Kuran, E. (1991). *Türkler Ailesinin Mahiyeti ve Tarihi Gelişmesi. Aile Yazıları I, Temel Kavramlar Yapı Ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1*.Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 365-370. aktaran Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Levi-Strauss, C. (1972). *Sprach und Gesellschaft*. (Annamaria Rücktashcel, Yay.). Münih.
- Lowry, L. (2011). Bilingualism İn Young Children: Separating Fact From Fiction. <http://www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Bilingualism-in-Young-Children--Separating-Fact-fr.aspx> 26.08.2018 tarihinde ulaşılmıştır.
- Martinet, A. (1998). *İşlevsel Genel Dilbilim*. (Berke Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Memiş, E. (2003). *Türk Kültür Tarihi*. Ankara: Çizgi Kitabevi. Aktaran Uyar, Y. (2007). *Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. TC Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Mete, F., Yeşilyurt, E., Keskin, H. (2018). İkidilli Türk Çocukları İçin Hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Kitaplarında Atasözü Öğretimi. *International Journal of Languages' Education and Teaching, Volume 6, Issue 2*.

- Mustak, C. (2001). *Geçmişten Günümüze Buldan'da Kullanılan Lakaplar*. Buldan Sempozyumu.
- Mutlu, E. C. (1999). *Uluslararası İşletmecilik*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Aktaran Yeşil, S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zekâ, *KMU BF Dergisi*, yıl 11.
- Nirun, N., Özönder, M. C. (1990). *Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler. Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*. Ankara: AKM Yay., s.255
- Oğuzoğlu, H.C. (1963) *Aile Hukuku*, Ankara.
- Oruç, Ş. (2016). Ana Dili, İkinci Dil, İki Dillilik, Yabancı Dil. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 45, 279-290.
- Öktem, Ü. (2010). Felsefe – Edebiyat Etkileşimi: Felsefi Roman. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 50, 1.
- Örnek, S. V. (1975). Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma. *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilim Yıllığı*, 101-112
- Örnek S. (1995). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 1629
- Özdek, A. (2012). Türk Müzik Kültürünün Oluşumuna Öncülük Eden Bileşenlere Genel Bir Bakış. *Batman University Journal Of Life Sciences*, 1, 1.
- Özdemir, Ç. (1988). Federal Almanya'daki Türk Çocuklarında İki Dillilik ve Türkçe Öğretimi. *TÖMER. AÜ. Dünyada Türkçe Öğretimi*, 1.
- Öztan, B. (2004). *Aile Hukuku*, Ankara.
- Rioux, G. (1951). *Dessin Et Structure Et Mentale. Contribution A Letude Psycho Sociale Des Milieux Nord-Africans*. Akt. Arıcı, B. (2006). *Resim, Psikoloji ve Çocuğun Dünyasında Resim*. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/28886> 15.06.2017 tarihinde ulaşılmıştır.
- Saussure, F. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. (Berke Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sümbül, M. (1997). Halk Oyunlarının İşlevleri. *Folklor ve Edebiyat Etnoloji Halkbilim Antropoloji Üç Aylık Kültür Dergisi*, 11, Ankara.

- Şen, Ü. (2016). İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi: İlk Öğretmenler ve İlk Türkçe Dersi Öğretim Programı, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1023-1036.
- Şen, Ü. (2011). *Belçika'da Yaşayan Türk Çocuklarının Türkçeye Yönelik Tutumları ve Yazma Becerileri*. T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Şen, Ü. (2016). İki Dilli Türk Çocuklarına Temel Beceri ve Temel Değerlerin Öğretiminde Nasrettin Hoca Fıkralarının Yeri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 257-27.
- Şen, Ü. (2010). Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Ana Dili Eğitimine Yönelik Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılan Çalışma ve Uygulamalar. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 2 (3).
- MEB (1995). Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. 04.11.2017 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/22297_0.html sitesinden alınmıştır.
- MEB (2009), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1-10. Sınıflar), Ankara.
- Talas, M. (2005). Tarihi Süreçte Türk Beslenme Kültürü ve Mehmet Eröz'e Göre Türk Yemekleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(18), 273-283.
- Tayeb, M. H. (1992). *The Global Business Environment*. London: Sage Publications. Akt.
- Yeşil S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zekâ, *KMU BF Dergisi*, yıl 11, s. 16.
- Tekeli, F. (2017). *İki Dilli Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Malzeme Kullanımı: Almanya Örneği*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tekin, N. M. (2016). Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Kültürlerarası Etkileşimi Sağlamada Ortak Değerlerin Kullanımı. *ERPA International Congress on Education 2016*, Sarajevo/ Bosnia and Herzegovina.
- Temel, F., Şimşek Bekir, H. (2005). Erken Çocukluk Döneminde İki Dillilik. *Türk Dili*.
- Tural, S. K. (1991). *Zamanın Elinden Tutmak*. Ankara: Ecdad Yay. s.27.
- Turan, O. (1980). *Tarihî Akış İçinde Din ve Medeniyet*. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.

- Turan, R. (2002). *Kültür Alanındaki Gelişmeler, Türkiye Cumhuriyet Tarihi (Komisyon)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay. 2)
- Turhan, M. (1997). *Kültür Değişmeleri*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Vakfi Yay.
- Uçar, M. A. (2003). *Aile İçi Şiddet ve Ailenin Korunması Yasası (Aile İçi Şiddet)*. Ankara.
- Uçgun, D. (2015). Türkçe ve Türk Kültürü Ders ve Çalışma Kitaplarının Kalıp Sözcük Açısından İncelenmesi. *International Journal Of Languages' Education And Teaching, UDES*.
- Ulutak, N. (2007). *Avrupa'da Türkçe „İkinci Dil“ Öğretimi Araştırması* (Proje No: 050734). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1719.
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. TC Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Verhoeven, L. (2007). Early Bilingualism, Language Transfer and Phonological Awareness. *Applied Psycholinguistics*, 28, 425–439.
- Vossler, K. (1921). *Frankreichs Kultur im Spiegel Seiner Sprachentwicklung*. Heidelberg.
- Yeşil S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zekâ. *KMU BF Dergisi*, yıl 11, s. 16.
- Yıldız, C. (2009): *Almanya'da Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi ve Alman Okullarındaki Türk Çocuklarına Yönelik Eğitim Uygulamaları*. Semahat Yüksel Armağan Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldız, C. (2012). *Alman Okullarında Sunulan Türkçe Derslerinin Değerlendirilmesi ve İki Dillilik*. 27.06.2017 tarihinde http://anadilim.eu/wp-content/uploads/2012/04/ProfDrCemalYildiz_KonferansMetni.pdf sitesinden alınmıştır.

- Yıldız, C. (2015). *Almanya'da Ana Dili Türkçenin Durumu, II. Avrupalı Türkler Anadili Eğitimi Çalıştayı, İki Dilli Ve Çok Dilli Eğitim Veren Öğretmenlerin Yeterlikleri.* (24 Nisan 2015, Ghent) Sakarya.
- Yılmaz, M. (2014). İki Dillilik Olgusu ve Almanya'daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic.* c.9/3, 1641-1651, Ankara.
- Yılmaz, M., Demirel, G. (2015). Bilingualism and Its Types/ İki Dillilik ve Türleri Üzerine. *International Journal of Languages' Education and Teaching*
- Zahmacıoğlu, F., Güleç İ., İnce B. (2014). Almanya'daki Türk Çocukları İçin Hazırlanmış "Türkçe Temel Eğitim 2" Ders Kitabının Biçimsel Açıdan İncelenmesi. *III. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, T. C. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, s.105.

Ek 1.**Kısa Özgeçmiş**

Gökhan KOLAY 24 Mart 1985 tarihinde Balıkesir’ de doğdu. 2007 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Sakarya ili Kocaali ilçesi Gümüşoluk İlköğretim Okulunda başladığı meslek hayatına yurt dışı öğretmenlik görevinde Federal Almanya/Münih - Bad Tölz bölgesinde devam etmektedir. Abant İzzet Baysal Üniversitesinde Yüksek Lisans Eğitimini sürdürmekte olup evlidir.

İletişim Adresi:

e-mail: kolaygokhan@gmail.com